

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
Yayın Nu: 73

Osmanlı Belgelerinde
ÇANAKKALE MUHAREBELERİ
II

ANKARA 2005

Proje Yöneticisi

Doç. Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

Proje Sorumluları

Doç. Dr. Mustafa BUDAK
Genel Müdür Yardımcısı

Dr. Önder BAYIR
Osmanlı Arşivi Daire Başkanı

Dr. Ahmet Zeki İZGÖER
Yayın İşleri Koordinatörü

Yayına Hazırlayanlar

Muzaffer ALBAYRAK

Mustafa ÇAKICI

Recep UZUNDAĞ

Salih KAHRİMAN

Yılmaz KARACA

İndeks

Seher DİLBER

Mizanpaj

Vahdettin ATİK

Baskıya Hazırlayanlar

Murat ŞENER

Salih DUTOĞLU

ISBN

ISBN

Osmanlı Belgelerinde
ÇANAKKALE MUHAREBELERİ
II

SUNUŞ

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünce Çanakkale Zaferi'nin 90. yıldönümü çerçevesinde daha önce ilk cildi yayınlanan *Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri* adlı serinin ikinci ve son cildi de tamamlanmış bulunmaktadır. Bu cilt, kronolojik olarak Eylül 1915 ile Aralık 1920 tarihleri arasındaki dönemi içine almaktadır.

İkinci ciltte yer alan belgeler konu bakımından iki ana bölüme ayrılmaktadır:

Birinci bölümde, 4 Eylül 1915 tarihinden Seddülbahir'in tahliye edilip Çanakkale Muharebeleri'nin sona erdiği 9 Ocak 1916 tarihine kadarki olayları anlatan belgeler bulunmaktadır. Bu belgeler muhteva bakımından şu başlıklar altında toplanmaktadır:

-Kara, deniz, denizaltı ve havada gelişen harekâtların anlatıldığı günlük savaş raporları,

-Savaşta başarı gösteren askerlerin tayin, terfi ve taltifleri ile üstün hizmetleri görülen birliklerin madalyayla ödüllendirilmeleri,

-Müttefiklerin uluslararası savaş hukukuna aykırı hareketlerinin protesto edilmesi,

-Savaş alanını ziyaret eden yerli ve yabancı basın mensuplarının, gazetelerine gönderdikleri haber, yorum ve gözlemleri,

-Savaşa katılmış olan askerlerin "günlük" ve "hatıratlar"ı ile esir düşen askerlerin ülkelerine gönderdikleri "mektuplar",

-Savaşta esir düşen askerlerin durumları hakkında her iki tarafın birbirlerini bilgilendirmesi, esir askerlere mektup, para vb. ulaştırılması,

İkinci bölümde ise, Çanakkale'nin düşmandan tahliye edildiği 9 Ocak 1916'dan 14 Aralık 1920'ye kadar gelişen olaylar ve Çanakkale Muharebeleri'nin sonraki yıllarda gözlemlenen etki ve sonuçlarıyla ilgili belgeler yer almaktadır. Bu belgeler de muhteva açısından şu başlıklarda toplanmaktadır:

-Çanakkale Muharebeleri'nin sona ermesiyle birlikte dost ülkeler, büyükelçilikler, vilayet ve kazalardan İstanbul'a gönderilen tebrik telgrafları,

-Çanakkale Zaferi'nin kazanılmasında hizmeti görülen subayların taltif ve terfii,

-Savaş esnasında savaş kurallarına aykırı hareketlerde bulunmalarından dolayı protesto edilen İngiliz ve Fransızların söz konusu protestolara verdikleri cevaplar,

-Savaştan zarar gören ahaliye devlet tarafından yapılan aynî ve nakdî yardımlar,

-I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle beraber İngiliz ve Fransızların Gelibolu'da mezarlık tesis etmek için yaptıkları çalışmalar,

-Gelibolu Yarımadası'nda açıkta bulunan Türk şehitlerinin kemiklerinin defni ile ilgili yazışmalar.

Esere kullanım kolaylığı açısından belge fotokopileri, fotoğraflar ve ayrıntılı bir indeks de ilâve edilmiştir.

Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri II kitabının ilgililere faydalı olmasını diler, eserin hazırlanması sırasında emeği geçen Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı personeline teşekkür ederim.

Doç. Dr. Yusuf SARINAY

Devlet Arşivleri Genel Müdürü

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR	XXXI

I. BÖLÜM

BELGELERİN TRANSKRİPSİYONLARI

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
1	Bir Alman gazetecisinin gözlemlerine göre; Müttefik kuvvetlerin Gelibolu'da Osmanlı kuvvetlerine karşı zor durumda bulundukları, askerlerin morallerinin bozuk olduğu ve bütün saldırı ve gayretlerine rağmen Türklere karşı herhangi bir başarı elde edemedikleri	3
2	Seddülbahir, Arıburnu ve Anafartalar'da Osmanlı kuvvetlerince alınan esirlerin ifadelerinden, Müttefiklerin morallerinin son derece bozuk olup askerlerin savaşmak istemedikleri anlaşıldığı	7
3	İngilizlerin gerek resmî tebliğ gerekse yayınladıkları kayıp listelerinde Yeni Zelanda ve Avustralya askerlerine hiç yer vermeden sadece kendi vatandaşlarının isimlerini yayınlayarak tüm dünyaya Çanakkale'de yalnızca İngilizlerin kanının döküldüğü hissini vermeye çalıştıkları	9
4-1	Müttefiklerin Arıburnu ve Anafartalar Ovası'ndaki saldırılarının püskürtüldüğü ve bir tabur kadar askerin Kemikli Limanı'na sığınmak zorunda bırakıldığı / Arıburnu'nda Müttefik askerleriyle dolu bir mavnanın batırıldığı / Müttefiklerin domdom kurşunu kullandığı ve Arıburnu'ndaki hastaneyi bombaladığı	10

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
4-2	Müttefiklerin Anafartalar'da ve Kireçtepe'de yaptıkları saldırıların püskürtüldüğü, Kanlısırt'taki bomba mahallerinin yok edildiği / Kemikliler arasında bir Müttefik kruvazörünün vurulduğu / Şimâl Grubu'nda Müttefik uçaklarınca Osmanlı Ordusu'na ait hastanele- rin bombalandığı / Anafartalar'da esir alınan askerlerin 54. East England Territorial Tümeni'nin 163. Alayı'na mensup olduğu	11
4-3	Marmara'da dolaşan Müttefik denizaltıların, Gebze'de tren yolu köprüsünü bombalayıp yük taşıyan kayıkları batırdığı / Kireç- tepe'ye yapılan saldırıların püskürtülüp bir miktar cephane ve esir alındığı	13
4-4	Dil İskelesi, İstanbul ve Tekfurdağı civarında Müttefiklere ait de- nizaltılar görüldüğü / Müttefiklerin Kireçtepe ve Ağıldere'de yap- tıkları saldırıların püskürtüldüğü	14
4-5	Anafartalar'daki Müttefik saldırısının püskürtülerek birkaç siperin ele geçirildiği / Seddülbahir'de aralıklı olarak karşılıklı topçu ate- şine devam edildiği	14
4-6	Anafartalar Cephesi'nde Müttefiklerin saldırılarının ağır kayıplar verdirilerek püskürtüldüğü / Seddülbahir açıklarında bir Müttefik uçanın düşürüldüğü	15
4-7	Marmara Denizi'nde Müttefiklere ait iki denizaltının görüldüğü / Müttefiklerin Şahinsırt'ta yeltendiği saldırının sonuçsuz bırakıl- dığı	16
4-8	Müttefiklerin 21 Ağustos 1915'te Anafartalar'daki saldırısının ağır kayıplar verdirilerek püskürtüldüğü, çok sayıda askerî malzeme ele geçirildiği.....	16
4-9	Müttefiklerin Anafartalar Cephesi'ndeki saldırılarının ağır kayıp- lar verdirilerek sonuçsuz bırakıldığı.....	17
4-10	İzmit Körfezi'nden geçen Seyr-i Sefâin İdaresi'ne ait Kalamış adlı gemiye yanlışlıkla Darıca ve Yarımca bataryalarından ateş edildi- ği / Tekfurdağı önleri ve Gemlik Körfezi'nde Müttefiklere ait de- nizaltılar görüldüğü / Anafartalar Cephesi'nde Müttefiklerin İsmail- oğlu Tepesi'ne yönelik saldırılarının püskürtüldüğü / Müttefikle- rin Anafartalar'daki kuvvetlerini Güney Midland Süvari Livâsı ile güçlendirdiği	18

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
4-11	Müttefiklerin 21 Ağustos 1915 tarihli Anafartalar saldırısında çok ağır kayıplar verdiği / Müttefiklerin Kanlısirt, Yeşiltepe ve Süngü-bayırı'ndaki saldırılarının başarı ile püskürtüldüğü.....	19
4-12	İmralı Adası ile Kızıladalar arasında Müttefiklere ait denizaltılar görüldüğü / Müttefiklerin Arıburnu, Kanlısirt, Yeşiltepe ve Süngü-bayırı'ndaki saldırılarının püskürtüldüğü / Saros Körfezi'ne gelen Müttefik donanma gemilerinin Bolayır'ı bombaladığı.....	20
4-13	Arıburnu ve Seddülbahir cephelerinde karşılıklı ateş edildiği / Müttefiklerin Seddülbahir'de saldırıya yeltenen kuvvetlerinin imha edildiği	20
4-14	Anafartalar ve Arıburnu bölgelerinde, aralıklı olarak karşılıklı topçu ve piyade ateşi yapıldığı.....	21
4-15	Müttefiklerin, Anafartalar bölgesinde iki gün boyunca ısrarla yaptıkları saldırıların çok ağır kayıplar verilerek püskürtüldüğü	21
4-16	Müttefiklerin Kireçtepe ve Azmakdere güneyindeki saldırılarının ağır kayıplar verilerek püskürtüldüğü / Arıburnu'nda Müttefiklere ait bir nakliye gemisi ile bir römorkörün vurulduğu	22
4-17	Anafartalar Cephesi'nde Müttefiklere ait bir torpidonun vurulduğu / Seddülbahir'de Müttefiklerin bomba mevzilerinin tahrip edildiği	23
4-18	Müttefik Donanması'nın Mudanya'nın bombalanması sonucu birçok hasar meydana geldiği / Mestantepe'nin kuzeydoğusundaki Müttefiklerin yaptığı saldırıların püskürtüldüğü / 7. Tümen Cephesi'nde geri alınan siperlerin Müttefik askerlerden temizlendiği / Müttefiklerin Conkbayırı ve Kemikli'deki ordugâhlarının bombalandığı / Karanlık Limanı'na giren Müttefik torpidoların Kumkale, Orhaniye ve Yenişehir tabyalarını gözetleyip Akbaş'ı bombaladığı / Müttefiklere ait torpil döşeme gemilerinin girdiği gözlenen Saros Körfezi'ne torpil döşenmiş olabileceği / Müttefiklerin Hellesburnu'nda yeni bir asker çıkarma yeri yaptığı.....	24
4-19	Seddülbahir'de Müttefiklerin saldırılarının sonuçsuz kaldığı / Boğaz girişine yaklaşmaya çalışan bir Müttefik mayın tarama gemisinin açılan ateşle bulunduğu yerden uzaklaştırıldığı	25

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
4-20	Armutlu'nun güneybatısında Bahr-ı Sefîd adlı Osmanlı koruma gemisinin bir Müttefik denizaltısını batırdığı / Anafartalar ve Arıburnu'nda karşılıklı hafif piyade ve topçu ateşlerinin devam ettiği / Kerevizdere'de Müttefiklere ait iki topun susturulduğu.....	26
4-21	Anafartalar ve Azmakdere'de Müttefiklere ait bir makineli tüfeğin tahrip edilip birçok askerî malzemenin ele geçirildiği / Alçıtepe ve civarının Müttefiklerce top ateşine tutulduğu.....	26
4-22	4 Eylül 1915 tarihinde İngilizlerin E-7 işaretli denizaltısının Çanakkale'de batırılıp ve mürettebatının esir alındığı / Müttefiklerin Büyükkemikli'de duran nakliye gemisinin vurulduğu ve Seddülbahir'deki Müttefik topçularınca Alçıtepe'ye ateş edildiği / Osmanlı Anadolu Boğaz bataryalarının İlyas Burnu, Morto Limanı ve Seddülbahir'deki Müttefik mevzilerin etkili bir şekilde bombalandığı	27
4-23	Müttefiklerin karadan ve denizden Anafartalar ve Seddülbahir'deki Osmanlı mevzilerini bombaladığı	28
4-24	Kemikli Limanı civarında toplanan Müttefik askerî birliklerinin Osmanlı topçularının baskın ateşiyle dağıtıldığı / Seddülbahir'de Müttefiklerin topçu mevki ve ordugâhına başarılı baskın ateşi yapıldığı	29
4-25	Azmakdere'nin güneyindeki Müttefik mevzilerin etkili topçu ateşi altına alındığı / Müttefiklerin Arıburnu'nda boğucu gaz içeren bombalar kullandığı	29
4-26	Seddülbahir'de Müttefiklere ait bir torpidonun açılan ateş sonucu bölgeden uzaklaştırıldığı / Müttefiklerin Seddülbahir İskeleyi ve Morto Limanı'ndaki askerî birliklerinin etkili ateşle dağıtıldığı	30
4-27	Anafartalar'da Müttefiklere ait birkaç cephane arabasının tahrip edildiği / Arıburnu'nda Müttefik Donanması'na Osmanlı mevzilerine karşı yapılan ateşin etkisiz kaldığı / İngilizlerin sürekli Kızılhaç işaretini suistimal edip seyyar hastanelerin yanında askerî eğitim yaptığı ve hasta nakil arabalarıyla cepheye asker taşıdığı ...	31
4-28	Azmakdere'nin güneyindeki Müttefik siperlerine bir tabur mavi şapkalı asker geldiği	32

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
4-29	Anafartalar'ın Karakoltepe, Tuzla Gölü ve Seddülbahir civarındaki Müttefik birlik ve karargâhlarının etkili ateş altına alındığı / Sahile yaklaşmak isteyen Müttefik gemilerin uzaklaştırıldığı	32
5	Çanakkale'de ölen bir Avustralyalı askerin üzerinden çıkan günden, 25-29 Nisan 1915 tarihlerinde yapılan mücadelelerde Müttefik kuvvetlerin çok sayıda kayıp verdiklerinin anlaşıldığı	33
6	Rumelihisarı'nda oturan Süleyman kızı Servet'in Çanakkale'de esir düşüp Kahire'deki Mî'âdî Esir Kampı'nda bulunan oğlu Cemal Efendi'ye harçlık gönderdiği	35
7	<i>Times</i> gazetesinin 25 Ağustos 1915'te yayınlanan başmakalesinde; Anafartalar'da yapılan çıkarma harekâtının Türk askerlerinin kararlı ve şiddetli mukavemeti üzerine durdurulduğu, bu savaş hakkındaki İngiliz resmî tebliğlerinin gerçekleri yansıtmadığı ve durumun vehameti hakkındaki haberlerin sansür edilip halkı yanıltıcı haberlerin yayılmasına müsaade edildiğinin yazıldığı.....	35
8	Bir Alman gazetecinin, Gelibolu savaş alanında Müttefikler ile Osmanlı kuvvetleri arasında meydana gelen ve Yüzbaşı Hüseyin Ali'nin de şehit olduğu olaylara ait gözlemleri	38
9	12. Tümen Komutanı Yarbey Selahaddin Bey'in 13, Albay Hovik Bey'in de 12. Tümen Kumandanlıklarına tayini	39
10	İngilizlerin Gelibolu sahillerinde kurup askerî amaçla kullandıkları anlaşılan Kızılhaç bayraklı çadır ve barakaların bulundukları yerlerden kaldırılması, aksi takdirde sorumluluk kabul edilmeyeceği	40
11	İngiliz Gazeteci Ashmead Bartlett'in 21 Ağustos 1915'te Anafartalar'da Müttefiklerin yaptığı ve başarısızlığa uğrayan hücumu anlattığı telgrafında, Türk askerinin gösterdiği kahramanlık ve cesareti övdüğü	41
12	Müttefik denizaltıların, Marmara'da batırdıkları kayıkların sahiplerine verdikleri yazılı bir belgede Osmanlı askerlerine silahlarını bırakarak savaşı sürdürmemelerini teklif ettikleri.....	44

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
13	Gelibolu'da 10 Haziran 1915 tarihinden beri kendisinden haber alınmadığı bildirilen İngiliz Mülâzım George Caldern'in, Osmanlı Ordusunca esir edildiğine dair bir kayda rastlanmadığı.....	45
14	Gazeteci Wanda Zembrzuska'nın <i>Otro</i> ve <i>Denevnik</i> gazeteleri muhabiri sıfatıyla Gelibolu'ya gitmesine izin verildiği / İstanbul'da bulunan ve Çanakkale cephesine gitmesine izin verilen Wanda Zembrzuska'nın seyahat esnasında ve Gelibolu'daki ordu karargâhındaki gözlemlerine göre; Osmanlı ordusu karargâhının çok iyi bir şekilde kamufle edildiğinden Müttefik kuvvetlerin keşif hareketlerinin sonuçsuz kaldığı, askerlerin morallerinin çok yüksek olduğu, karargâhta askerî hareketin planlayıcılarının Almanlar, uygulayıcılarının ise Türkler olduğu, Liman Paşa'nın heyetinin çoğunlukla Alman subaylardan meydana geldiği, Türk subayların ise bu heyette ataşe olarak görev yaptıkları.....	46
15	21 Eylül 1915 tarihinde Çanakkale Merkez Hastanesi'nin Müttefik uçaklar tarafından bombalanmasının protesto edildiği.....	65
16	Anafartalar'da yaralı olarak ele geçirilen Teğmen William George Stewart Fawkes'in, Türklerin kendisine yiyecek ve su verip sargı yerine götürdüklerini ve çok iyi davrandıklarını bildirdiği / Karakol Dağı'na yapılan saldırıda esir düşen er William Cowhaun'un çok kayıplar verip savaşın kendilerine pahalıya mâl olduğunu belirttiği.....	66
17	Conkbayırı'nı Müttefik kuvvetlerden geri alan Piyade 28. Alayı'nın sancağına kurdela takılarak askerlerine Muharebe Altın ve Gümüş İmtiyaz Madalyası verildiği.....	68
18	Harbin başlangıcından beri Eceabat ve Çanakkale'de bulunan hastanelerle hastane olarak kullanılan gemi ve sair mahallere ve Marmara'daki sivil deniz vasıtalarına İngiliz ve Fransızlarca sürekli saldırıda bulunulduğundan durumun Amerika Büyükelçiliği aracılığıyla protesto edilerek devamı halinde aynı şekilde muka-belede bulunulacağının bildirildiği	70
19	Vezneciler'de oturan Geyveli İshak Necati'nin Çanakkale'de Fransızlarca esir edilen ve halen Mondros'ta bulunan kardeşi Geyveli İsmail oğlu Süleyman'a mektup ve para gönderdiği	75

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
20	Çanakkale Savaşı'nda yaralı olarak esir edilip Taşkışla Hastanesi'nde tedavi ettirilen İngiliz esir Hellig Hodor'un gözlerinin görmemesinden dolayı memleketine gönderildiği	76
21	Emile Galli adlı Fransız gazetecinin <i>Goulois</i> gazetesinde Çanakkale Cephesi'nde Türklerin direnişinin güçlü olmasının arkasında levâzım ve iâşe temini konusunda gösterdikleri gelişmelerin de bulunduğunu ifade ettiği	77
22-1	Müttefiklerin Anafartalar ve Arıburnu'ndaki mevzileri ile nakliye kollarının ateş altına alındığı	78
22-2	Müttefiklerin Kemikli'nin kuzeydoğusunda bir iskele yaptığı, Seddülbahir'e asker dolu on altı nakliye gemisi getirdiği ve Seddülbahir ile Yenişehir Burnu arasına mayın hattı döşediği	78
22-3	Seddülbahir'de karşılıklı lağım faaliyetleri olduğu, Müttefiklerin yeni siper kazmalarının engellendiği ve iki bataryasının susturulduğu / Osmanlı sahil bataryalarınca İlyas Burnu, Tekke Burnu, Seddülbahir ve Hisarlık'taki Müttefik mevzilerin bombalandığı	79
22-4	Anafartalar'da Müttefiklerin tahkimat yapmasının engellendiği ve Seddülbahir'deki mevzilerinin bombalandığı	80
22-5	Marmara Denizi'nde Müttefiklere ait denizaltılar görüldüğü / Anafartalar'da Osmanlı keşif kollarının çok miktarda mühimmat ele geçirdiği / Müttefiklerin Seddülbahir'e asker naklettiği	81
22-6	Osmanlı topçularının Seddülbahir'deki Müttefiklere ait bir bomba mevziini tahrip ettiği	81
22-7	Osmanlı deniz uçaklarının Kefalos Limanı'nı bombaladığı ve Kemikli Limanı civarındaki Müttefik mevzilerinin topa tutulduğu / Fransız donanma gemileri ile Seddülbahir'deki Müttefik topçuların Osmanlı sahil bataryalarını bombaladığı	82
22-8	Arıburnu'nda Müttefik mevzilerin bombalandığı ve Kerevizdere sahiline yaklaşp bombardıman yapan iki Müttefik torpidosunun karşı ateşle kaçmak zorunda bırakıldığı / Değirmenburnu önündeki Osmanlı hastane gemisinin bombalandığı / Müttefiklerin hastane gemilerini askerî amaçla kullandığı	83

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
22-9	Arıburnu ve Kabatepe önlerindeki Müttefik gemi ve römorkörünün açılan ateş sonucu İmroz'a çekildiği / Anadolu bataryalarınca Morto Limanı ve Seddülbahir'deki Müttefik birlikleri ile Hisarlık'taki düşman topçularının etkili ateş altına alındığı / Müttefik topçuların boğucu gaz yayan top mermileri kullandığı.....	84
22-10	Osmanlı topçularının bombardımanı ile Anafartalar'daki Müttefik mevzilerinde yangın çıktığı / Seddülbahir'de bulunan Müttefik topçuların susturulduğu.....	85
22-11	Anafartalar'daki Osmanlı keşif kollarının, Müttefik siperlere yaptığı saldırıda ağır kayıplar verdirdiği / Arıburnu'nda Müttefiklerin kereste yüklü bir yelkenli gemisinin batırıldığı / Kerevizdere'de on kişilik bir Müttefik keşif kolunun imha edildiği / Osmanlı sahil bataryalarınca Boğaz'a yaklaşan bir Fransız torpidosunun uzaklaştırıldığı / Çanakkale'deki Askerî Merkez Hastanesi'nin Müttefik uçaklarca bombalandığı.....	86
22-12	Yükseksirt'ta Müttefiklere ait bir top mevziinin vurulduğu / Seddülbahir'de Müttefiklerin kazdığı bir lağımın tahrip edilip lağımçı- larının imha edildiği	87
22-13	Conkbayırı mevzilerini bombalayan bir Müttefik kruvazörün açılan karşı ateşle uzaklaştırıldığı / Seddülbahir'de top ve lağım sa- vaşlarına devam edildiği	87
22-14	Anafartalar'da Osmanlı keşif kollarının Müttefiklerden bir miktar cephane elde ettiği / Mestantepe gerisindeki Müttefik Ordugâhı'nın ateş altına alındığı ve ağır kayıplar verdirildiği / Arıburnu'nda Müt- tefiklere ait lağımın tahrip edilip topçularının susturulduğu	88
22-15	Arıburnu açıklarında mavnalarla yük boşaltan Müttefik nakliye gemilerinin açılan ateşle kaçmaya zorlandığı / Müttefiklerin Sığın- dere'de ilk defa nakliyatı deve kullandığı	89
22-16	Osmanlı keşif kollarınca Anafartalar ve Kerevizdere'de iki Mütte- fik keşif kolunun pusuya düşürülerek esir edildiği ve çok mik- tarda cephane ele geçirildiği.....	89
22-17	Anafartalar'da Müttefik siperlerine yapılan baskınlarda çok mik- tarda cephane elde edildiği / Arıburnu'nda üç Müttefik bataryanın susturulduğu / Seddülbahir'de karşılıklı ateşe devam edildiği / İm- roz Adası'nda Müttefiklere ait bir uçak hangarının bombalandığı...	90

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
22-18	Osmanlı bataryalarınca Kerevizdere açıklarında bir Müttefik torpidonun batırıldığı ve Seddülbahir'deki Osmanlı mevzilerine Müttefik uçaklarca ateş edildiği.....	91
22-19	Anafartalar'da Osmanlı topçularının ateşiyle Müttefiklerin obüs toplarının susturulduğu ve bir makineli tüfek mevziinin tahrip edildiği / Arıburnu'nda aralıklarla karşılıklı top ateşine devam edildiği	91
22-20	Anafartalar'da Müttefik keşif kollarının Osmanlı keşif kollarınca siperlerine kadar kovalanıp çok miktarda cephanelerine el konulduğu.....	92
22-21	Seddülbahir'de Müttefiklere ait bir lağımın tahrip edilip içindekilerin imha edildiği	93
22-22	Seddülbahir'de karşılıklı topçu atışlarına devam edildiği / Çanak-kale yönünde bir Müttefik kruvazörün vurulduğu / Müttefiklerin Seddülbahir İskelesi'ndeki şilep ve dubalarına Anadolu bataryalarınca ateş açılarak büyük zarar verildiği	93
22-23	Kerevizdere'deki mevzilere yaklaşıp Osmanlı mevzilerine ateş açan üç Müttefik torpidonun Anadolu bataryalarınca açılan karşı ateş sonucu Boğaz dışına çıktığı	94
22-24	Kireçtepe'nin Müttefik deniz ve kara topçularınca bombalandığı / İmroz Limanı'ndaki Müttefiklere ait nakliye gemilerinden bir kısmının bölgeden ayrıldığı	95
22-25	Müttefik denizaltılarca atılan torpilin Mudanya İskelesi'ne zarar verdiği / Anafartalar'da Müttefiklerin tahkimata devam ettiği ve Arıburnu'na bir mavna asker ve çok miktarda cephane çıkardığı / Müttefiklerin iki nakliye gemisinin Seddülbahir'e geldiği / Mondros Körfezi'nde Müttefiklere ait 81 nakliye ve 4 savaş gemisi bulunduğu / Osmanlı Anadolu bataryalarınca Kerevizdere, Hisarlık ve Seddülbahir'deki Müttefik mevzilerin topa tutulduğu / Müttefik uçaklarca Maydos'un bombalandığı / Müttefiklere ait top, araba ve yük hayvanı yüklü üç duba ve üç geminin Helles Burnu ve Tekke Burnu'ndan güneye doğru gittiği.....	95

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
22-26	Anafartalar'da Müttefik tahkimatın engellendiği ve Kemikli Limanı'ndaki Müttefik kruvazörün isabet alarak bölgeden ayrıldığı / İmroz Adası'nda meydana gelen yangının akşama kadar devam ettiği	96
22-27	Müttefiklerin Güney Grubu'nda tahkimatla meşgul olduğu ve bir hastane gemisinin Suvla'dan İmroz'a hareket ettiği / Büyük Kemikli'ye yanaşmak isteyen bir Müttefik vapurun açılan ateşle uzaklaştırıldığı / Müttefiklerin Tekke Burnu'nda kurduğu Kızılhaç çadırı sayısının elliye ulaştığı / Merke Adası ve Limni'den Müttefiklere ait iki nakliye gemisinin Tekke Burnu'na geldiği, araba yüklü diğer bir geminin ise Seddülbahir'den Bozcaada'ya gittiği	97
22-28	Büyük Kemikli'ye yanaşmak isteyen bir Müttefik gemisinin topçu ateşiyle uzaklaştırıldığı / Arıburnu'nda karşılıklı hafif piyade ve topçu ateşine devam edildiği	98
22-29	Anafartalar'da Müttefik bataryaların açılan topçu ateşiyle susturulduğu / Müttefiklerin Korkudere civarındaki topçu mevzilerinin açılan topçu ateşiyle tahrip edildiği	99
22-30	Osmanlı topçularının Kireçtepe'nin kuzeyinde görülen bir Müttefik torpidosunu vurduğu / Müttefik Donanmasınca Arıburnu ve Maydos'un bombalandığı / Seddülbahir'de karşılıklı ateşe devam edildiği	99
22-31	Osmanlı topçuları tarafından Büyük Kemikli'deki Müttefik ordugâhın topa tutulduğu / Arıburnu ve Seddülbahir'de karşılıklı hafif piyade ve topçu ateşine devam edildiği	100
22-32	Anafartalar ve Seddülbahir'de Osmanlı topçularınca atılan bombaların Müttefiklere ağır kayıplar verdirdiği / Arıburnu'nda bir Müttefik mitralyöz mevziinin tahrip edildiği / Müttefiklerin hastane gemilerini askerî amaçla kullanarak suistimal ettiği	101
23	İngilizlerin Çanakkale Savaşı'nın başlangıcından 21 Ağustos 1915 tarihine kadar verdikleri zayıat miktarı	101
24	Devenha adlı hastane gemisindeki bir doktorun 8-10 Ağustos 1915 tarihli günlüğünde Müttefiklerin Anafartalar ve Arıburnu'ndaki saldırılarına yer verildiği	102

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
25	Çanakkale'de Fransızlara esir düşerek Mondros'a götürülen 19. Alay erlerinden Gemlikli Kaya oğlu Mustafa'ya kardeşi tarafından gönderilen paranın ulaştırılması	105
26	Seddülbahir'de şehit olan Rıza Efendi oğlu Ali Haydar'ın Şam'daki annesinin, oğlunun şehadet haberini aldıktan sonra Enver Paşa'ya gönderdiği mektup.....	106
27	İngiliz esirlerinden Çavuş Jean Pericl'ın Karabiga Hastanesi'nde öldüğü / Müttefik askerlerden ölenlere ait raporların hem Türkçe hem de kendi dillerinde düzenlenmesi gerektiği.....	107
28	Çanakkale'de İngilizlere esir düşüp Mısır'daki esir kampına gönderilen subaylardan Teğmen Sadık Efendi ve Astsubay Mehmed Cemal Efendi'ye aileleri tarafından yazılan mektupların ulaştırılması	110
29	Kerevizdere'de şehit düştüğü bildirilen 10. Piyade Alayı 3. Taburu subay adaylarından Üsküdarlı İlhami Efendi'nin, Korsika'nın Bastia şehrinde üç aydır esir bulunduğu anlaşıldığından buna benzer olayların tekrar yaşanmaması için Müttefiklerin esirlere ait listeleri bir an önce Osmanlı makamlarına göndermesinin istendiği	111
30	Çanakkale Savaşlarına katılıp yaralanarak esir düşen bir İngiliz subayının, savaşın safhaları ve Türklerle ilgili gözlemlerine dair anıları	112
31	Bolayır'daki Süleyman Paşa Türbesi'nin kasten bombalandığına dair verilen notaya İngilizlerin, cami ve türbeleri hiçbir zaman kasten vurmadıkları cevabını verdikleri.....	128
32	İsveç Kralı'nın annesinin nedimelerinden Madam La Kontes Janna Rosen'in dostlarından olup Anafartalar Savaşı'nda yaralı olarak esir düşen Tuğgeneral Kont de Longford'un hayatta olup olmadığının araştırılması talebi.....	130
33	Çanakkale civarındaki Osmanlı hastanelerinin Müttefikler tarafından bombalanmasının Amerika Büyükelçiliği vasıtasıyla protesto edilmesi üzerine Fransa Hükümeti'nin yaptığı açıklamada uluslararası savaş hukukuna riayet edip kasıtlı bir harekette bulunmadıklarının ifade edildiği	131

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
34	Çanakkale Savaşı'nda yaralı olarak esir alınıp tedavi sırasında Anafartalar'daki hastanede ölen 5. Norfolk Alayı 1. Taburu askerlerinden Hatwill, 1. Avustralya Tümeni'nin 9. Taburu askerlerinden olup Kuzey Grubu Ağır Mecrûhîn Hastanesi'nde ölen Frederick oğlu Charles Pret ve Tekfurdağı Hastanesi'nde vefat eden İngiliz esirlerden Edward oğlu Pel'e ait ölüm raporlarının gönderildiği	135
35	Etrafında Hilâl-i Ahmer bayrağı bulunan Dokuzuncu Fırka Sıhhiye Bölüğü'nün 16 Temmuz 1915 tarihinde İngiliz ve Fransız uçakları tarafından bombalanmasının protesto edildiği / Helles Burnu'ndaki Osmanlı esirlerine uluslararası hukuka aykırı olarak uygulandığı bildirilen muameleye karşı Osmanlı Hükümetince yapılan protestonun Fransa Hükümeti tarafından reddedildiği	138
36	Mariotte Denizaltısı mürettebatından Morris Wery ile 4. Wolister Alayı'na mensup T. Walhs'un Afyonkarahisar Esir Garnizonu'nda bulundukları	140
37	3. Kolordu Komutanı Ferik Esad Paşa'nın 1. Ordu Komutanlığı'na tayin edildiği	140
38	Bahr-ı Sefîd Boğazı Mevki-i Müstahkem Komutanı Mirlivâ Cevad Paşa'nın 14. Kolordu Komutanlığı'na tayin edildiği	141
39-1	Bir Müttefik denizaltının Büyükçekmece açıklarında topa tuttuğu yelkenlinin yara almadan döndüğü / Bir Fransız uçağının Tuzla Gölü doğusunda düşürüldüğü / Gelibolu'nun Müttefiklerce deniz ve havadan bombalandığı.....	141
39-2	13 Ekim 1915 tarihinde Anafartalar'da bir Müttefik uçağın Tuzla Gölü doğusuna düşürüldüğü / Kerevizdere açıklarından Osmanlı mevzilerine ateşe teşebbüs eden bir torpidonun topçuların karşı ateşleri sonucunda kaçırıldığı.....	142
39-3	Anafartalar'da düşürülen bir uçağın enkazının Lalebaba'nın kuzeyine taşındığı / Yüklü bir hastane gemisinin Suvla'dan İmroz'a gittiği / Bombasırtı'nda Müttefiklere ait bir mitralyöz mevziinin tahrip edildiği / 13-14 Ekim 1915 gecesi Osmanlı keşif kollarının Müttefik kuvvetler siperlerine bomba atarak kum çuvallarını tahrip ettiği.....	143

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
39-4	Osmanlı topçularınca açılan ateş sonucu Müttefiklerin Seddülbahir'deki siperleri ile Tekke Burnu'ndaki ordugâhında yangın çıktığı	144
39-5	Anafartalar'da keşif kollarının karşılıklı çatışması ve aralıklı topçu ateşinden başka bir hadise olmadığı / Kanlısırt'ta Müttefik kuvvetlerin kazmakta oldukları lağımın dinamitle patlatıldığı	145
39-6	Müttefik ve Osmanlı keşif kolları arasında çarpışmalar olduğu ve Müttefiklerin aslî siperlerine çekilmek zorunda bırakıldığı / Seddülbahir ve Arıburnu cephelerinde karşılıklı ateş açılıp bombalar atıldığı	146
39-7	Conkbayırı'na ateş açan Müttefik kuvvetlere ait bir torpidonun vurularak İmroz Adası'na çekilmek zorunda bırakıldığı / Anafartalar'da Müttefik siperlere ağır zarar verildiği / Arıburnu ve Seddülbahir'de karşılıklı top, tüfek ve bomba atışları yapıldığı.....	146
39-8	Seddülbahir'de iki Müttefik kruvazörün Osmanlı mevzilerine etkisiz ateş açtığı / Arıburnu ve Seddülbahir'de Müttefiklerin üç bomba mahallinin tahrip edildiği ve Morto Limanı ile İlyas Burnu'nda toplanan Müttefik kıtaların dağıtıldığı.....	147
39-9	Müttefiklerin Mestantepe ile Pınartepe arasındaki siper hatlarını güçlendirip gemi topçularının faaliyetini artırdığı / Güney Grubu Cephesi'nde Müttefiklerin Osmanlı kuvvetlerinin sağ tarafına şiddetli torpido ve bomba baskını yaptığı / Seddülbahir'de Müttefiklerin demiryolu (dekovil) hattının inşasına devam ettikleri / Kirte Deresi'nde Müttefiklerin tahkimat yaptığı / Tekke Burnu ve Seddülbahir'de Müttefiklerin muhtelif miktarda asker ve mühimmatı karaya çıkardığı ve bölgede birçok geminin seyir halinde olduğu..	147
39-10	Keşif kollarının faaliyeti ve aralıklı topçu ateşi yapıldığı / Anafartalar'da patlatılan lağımın tesiriyle Müttefiklerin kazmakta olduğu lağımın tahrip edildiği.....	149
39-11	Çanakkale Cephesi'nde karşılıklı ateş muharebeleri dışında ciddi bir gelişme olmadığı / İngilizlerin hastane gemileriyle Kızılhaç bayraklı çadırlarını askerî amaçla kullanmaya devam ettikleri.....	149
39-12	Anafartalar'da Osmanlı keşif kollarının, siperlerini tahkimatla meşgul bulunan Müttefik kuvvetler üzerine bomba taarruzu yaparak tahkimatı durdurdukları / Arıburnu ve Anafartalar'da karşılıklı topçu ateşi açıldığı	150

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
39-13	Anafartalar'da Müttefik kuvvetlere ait bir cephaneliğin vurulduğu ve yine aynı cephede topçu atışları sonucunda tahkimatla uğraşan Müttefik kuvvetlerin dağıtıldığı / Arıburnu ve Seddülbahir cephe-lerinde Müttefiklerin Osmanlı siperlerini uzun süre bombaladığı ve bazı siperlerde toprak kayması olduğu.....	151
39-14	27-28 Ekim 1915'te Anafartalar Cephesi'nde Müttefik kuvvetlere ait bir cephaneliğin vurulduğu / Kuzey Grubu Cephesi'nde Müttefiklerin Osmanlı siperlerini obüs toplarıyla bombalaması sonucunda hasar meydana geldiği	151
39-15	30 Ekim 1915 günü Osmanlı topçusunca Çanakkale'de Turquoise isimli bir Fransız denizaltısının batırılarak mürettebatının esir alındığı / Müttefik kuvvetlerin Çanakkale cephelerinde fazlaca top ve bomba attığı / Anafartalar'da Osmanlı topçularının Müttefiklere ait bir nakliye gemisini yaraladığı / Arıburnu ve Seddülbahir'de bomba ile Müttefik siperlerde yangın çıktığı ve iki bomba mahallinin vurulduğu	152
39-16	Müttefiklere ait bazı siper ve bomba mahallerinin tahrip edildiği ..	153
39-17	Çanakkale Cephesi'nde karşılıklı ateş muharebesinin devam ettiği / Anafartalar'da Müttefiklere ait bir römorkör ile üç dubanın karaya oturduğu / Seddülbahir'de Müttefiklerin kazmakta olduğu bir lağımın tahrip edildiği	153
39-18	Osmanlı topçularının Kanlısirt ve Seddülbahir'de Müttefiklere ait iki makineli tüfek mevziini tahrip ettiği / Seddülbahir İskeleyi'ne yanaşmak isteyen bir nakliye gemisinin Anadolu sahil bataryaları tarafından uzaklaştırıldığı.....	154
39-19	Akbaş Limanı civarında karaya oturan Fransızlara ait Turquoise isimli denizaltının topçu ateşi sonucunda savaş dışı bırakılarak mürettebatının esir edildiği / Müttefiklerin Pınartepe güneyinde büyük çaplı 21 topunun bulunduğu / Müttefik kuvvetlerin 29 Ekim 1915'te, Kayacıkağılı'nda patlattığı lağımdan oluşan çukurun Osmanlı kuvvetlerince işgal edildiği / Müttefik kuvvetlerin Mestantepe'nin güney eteklerine büyük çapta yeni bir batarya yerleştirdiği / Çatlakdere civarında görülen Müttefiklere ait bir piyade bölüğüne ateş açılması sonucunda bölüğün Kızılhaç bayrağı çektiği / Güney Grubu Cephesi'nde Müttefiklere ait bomba mahallinin Osmanlı topçularınca tahrip edildiği / Saros Körfezi'ne giren bir monitörün Gelibolu'yu bombaladığı.....	155

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
39-20	Arıburnu'nda Müttefiklerin işgal ettiği bir siperi almak için çıkarılan keşif kolunun şiddetli bir ateşle karşılaştığı / Süngübayırı'ndaki makineli tüfek mevzii ile Yeşildere ağzına yerleştirilen topun tahrip edildiği / Güney Grubu Cephesi'nde Müttefiklerin top, torpil ve bomba ateşine devam ettiği ve bir kruvazörün Osmanlı tümenlerinden birisinin revir ve sıhhiye bölüğüne etkisiz ateş açtığı	157
39-21	Anafartalar'da Kemikli Liman'da Müttefiklere ait bir torpido ile bir nakliye gemisinin bombalandığı / Küçük Kemikli'de bir Müttefik uçağının düşürüldüğü / Arıburnu'nda karşılıklı ateşlerin devam ettiği / Seddülbahir'de baskın yapmak isteyen düşman bombacılarının uzaklaştırıldığı.....	158
39-22	Anafartalar'da Osmanlı topçusunun attığı mermilerden birinin Müttefiklerin bir topuna isabet edip bir cephaneliği yaktığı / Arıburnu'nda atılan bombalardan Müttefik siperlerin etkilendiği / Seddülbahir'de Müttefiklerin patlattığı bir lağımın geri teperek kendi siperlerine zarar verdiği	159
39-23	Müttefiklerin Azmakdere'deki bir toplarıyla Mestantepe'deki bomba yerinin tahrip edildiği / Süngübayırı'ndaki Müttefik siperlerin etkili şekilde top ateşine tutulduğu / Seddülbahir'de karşılıklı bomba ve top atışları yapıldığı	160
39-24	Müttefiklerin Kemikli civarında bulunan üç nakliye gemisinin top ateşleriyle uzaklaştırıldığı ve Seddülbahir'de bir bomba makinesiyle bir siperlerinin yok edildiği	160
39-25	İngilizlerin E-20 Denizaltısı'nın Çanakkale'de batırılarak mürettebatının esir alındığı / Saros, Kemikli ve Anafartalar'da faaliyet gösteren Müttefik gemilerin top ateşi ile uzaklaştırıldığı / Seddülbahir'de tel örgü kurmak isteyen Müttefik askerlere top ateşiyle zayıat verildiği	161
39-26	Çanakkale Cephesi'nde karşılıklı ateş muharebesi olduğu / Anadolu bataryalarının Müttefiklerin Seddülbahir mıntıkasındaki römorkör ve dubalarını ateş altına aldığı	162
40	Çanakkale'de esir edilen Turquoise (Müstecib Onbaşı) adlı Fransız denizaltısının halkın ziyaretine açılıp biletlerinin satışa sunulduğu.....	163

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
41	25 Mayıs 1915'te Alman denizaltısı tarafından batırılan Triumph Zırhlısı'nın batışını ve Müttefik donanmasının denizaltılara karşı aldığı tedbirleri anlatan Gazeteci Ashmead Bartlett'in <i>Times</i> gazetesinde çıkan haberi.....	163
42	Cesarettepe'de Müttefiklerin, siperleri önündeki cesetleri yaktığı / Güney Grubu Cephesi'nde Sarıtepe açıklarında bulunan bir Müttefik kruvazörün vurulduğu / Müttefiklerin eline geçen Kirte civarında bazı siperlerin Osmanlı askerlerince geri alındığı / Müttefiklere ait Tekke Burnu'ndaki ihraç iskelesinin bir kısmının dalgaların etkisiyle yıkıldığı	167
43	Uluslararası hukuka aykırı olarak Müttefikler tarafından Seddül-bahir'deki Behramlı revirinin topa tutulmasının protesto edilmesi .	168
44	Müttefik denizaltısından Erdek Limanı'ndaki Gelibolu Vapuru ile Safa Römorkörü'ne ateş açılarak iki kişinin şehit edildiği / Anafartalar Grubu Cephesi'nde karşılıklı olarak etkisiz silah ve topçu atışları yapıldığı / Kuzey Grubu Cephesi'nde Müttefiklerin bir siperinin ele geçirilip Yükseksırt'taki tüfek mevziinin tahrip edildiği / Güney Grubu Cephesi'nde Müttefiklerin etkisiz üç adet lağım patlattığı / Alman istihbarat kaynaklarının "Fransız ve İngiliz donanmasının Çanakkale Boğazı'na ani bir saldırı yapacakları"nı bildirdiği	169
45	İngiliz Gazeteci Ellis Ashmead Bartlett'in Londra'da verdiği konferansta; Çanakkale Seferi'nin, yeterli hazırlık yapılmadan başlatılması ve Bulgaristan'ın kendi taraflarına çekilememesi sebebiyle başarısız olduğunu, sonuçta savaşı kazanacaklarına inandığını ve Sırbistan'ı korumakla mükellef olduklarını ifade ettiği.....	170
46	İngilizlerin ilk çıkarma yaptığı Arıburnu'nda üstün gayret ve kahramanlığı görülen 9. Fırka'ya bağlı 27. Piyade Alayı'na gümüş imtiyaz ve harp madalyası ile altın levha verilmesi	171
47	Arıburnu'ndaki savaşta üstün gayret ve cesareti görülen 19. Fırka'ya bağlı 57. Alay'a gümüş imtiyaz ve harp madalyası ile altın levha verilmesi.....	173
48	Anadolu Şimendifer Hattı'nı bombalayan Darıcalı Vasil oğlu Yorgi ile asker kaçağı olarak yakalanan Hristidin oğlu Foti'nin Askerî Ceza Kanunu hükümlerine göre idamlarına karar verildiği	175

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
49	İngilizlerin Gelibolu'da ve özellikle işgal ettikleri Anafartalar'da kurdukları hastane, çadır ve barakaları askerî amaçla kullandıkları yönünde Osmanlı Hükümetince yapılan itirazı reddettikleri	176
50	Anafartalar Cephesi'nde; topçularımızın açıkta görülen Müttefik asker ve ordugâhlarını ateş altına aldığı / Müttefik savaş gemilerin Kilidülbahir civarı ile Ağaderesi'ndeki hastaneyi, uçakların da Babakale'yi bombaladığı / Müttefiklerin kara ve deniz topçularıyla açtıkları ateşe karşılık olarak topçularımızın Mestantepe ve Lalebaba gerilerini ateş altına aldığı	177
51	Osmanlı Hükümeti'nin Gelibolu'daki birliklerini çekerek yerine hastaneler kuracağından dolayı Müttefiklerin buraya saldırı-ması talebine Fransa Hükümeti'nin karşı çıktığı	179
52	Suvla Körfezi üzerinde düşürülen Müttefiklere ait bir uçaktan, denize atlayan mürettebatın kurtarılması esnasında Türk topçusu-nun ateş açmadığı hususunda <i>Times</i> gazetesinin haberi.....	182
53	İngiltere Bahriye Nâzırı Churchill'in bakanlıktan istifa ettiği sırada Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmada; Çanakkale'ye karşı düzen-lenen harekâtın mütehasıs tarafından plânlanarak ve kabinedeki diğer bakanlarla ordu ve donanma komutanlarının tasvibi alınarak yapıldığını ifade ettiği / Gazeteci Asmead Bartlett, Churchill'in bu beyanatı üzerine <i>Times</i> gazetesine gönderdiği bir mektupta; Çanakkale'de uğranılan başarısızlığın, harekâtı plânlayan kişilerin ye-tersizliği, bunların mütehasıs kişilerden seçilmemesi, Türk ordu-sunun gücü ve Çanakkale Boğazı'nın tahkimatı hakkında mütehas-sıs olan kişilere danışılmaması, yeterli ve doğru istihbarat yapılma-masından kaynaklandığını belirterek eleştiride bulunduğu.....	183
54	Amerikalı Yüzbaşı Granville Fortesque'nün Çanakkale Savaşı'na dair yayınlanan kitabında; İngilizler tarafından Osmanlı Devleti'-nin ve Türklerin hiç yerine konularak hakaret edilmesi yanlısına düşüldüğü, İngiliz kamuoyunun uydurma ve yalan haberlerle oya-landığı, Çanakkale'ye karşı düzenlenen seferin daha plân aşama-sında iken başarısızlığa mahkum olduğu, Almanya'nın Müttefik-lerin Çanakkale ve Balkanlarda cephe açmasına yol açarak bu kuvvetlerin batı cephesinde kendi karşısına çıkmasını engellediği gibi hususlara yer verdiği	190

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
55	Taşkışla Hastanesi'nde tedavi edilip taburcu edilen âma İngiliz askeri ile Kanal Hücumu'nda yaralı olarak esir düşerek Mısır'da bulunduğu haber alınan Mülâzım-ı Evvel Refik Efendi'nin müba- delesi için gerekli tahkikatın yapılması.....	193
56	Çanakkale Cephesi'nde aralıklı olarak top ve bomba atışlarına de- vam edildiği / Müttefiklerin Kemikli Limanı'nda görünen bir tor- pidosu ile Arıburnu sahiline malzeme çıkaran nakliye gemilerinin açılan topçu ateşleriyle uzaklaştırıldığı, Seddülbahir'de karşılıklı topçu atışlarının devam ettiği ve Müttefik hücumların püskürtüldü- ğü / Anafartalar ve Arıburnu'nda karşılıklı topçu piyade ve bomba atışlarına devam edildiği, Seddülbahir'de Müttefik saldırıların püs- kürtüldüğü / Çanakkale'de çıkan fırtına sebebiyle Müttefiklere ait iki iskelenin yıkıldığı ve bir istimbot ile dokuz sandalın karaya oturduğu, Kanlısirt'ta Müttefiklere ait bir bomba yeri ile bir maki- neli tüfek mevziinin tahrip edildiği, Müttefiklerin Kabatepe'deki bomba ve makineli tüfek saldırılarının etkisiz olduğu / Çanakkale Cephesi'nde yer yer karşılıklı ateşe devam edildiği / Çanakkale Cephesi'nde aralıklı top ve bomba atışları yapıldığı / Seddülbahir'- de karşılıklı bomba atışlarına devam edildiği / Anafartalar'da Osmanlı keşif kollarının Müttefiklere ait bazı siperleri tahrip edip bir miktar malzeme ele geçirdiği, Müttefiklerin Arıburnu'na yak- laşmaya çalışan nakliye gemileri ile Boğaz'a girmek üzere olan bir torpidosunun açılan ateşlerle uzaklaştırıldığı / Arıburnu ve Anafartalar'da Müttefiklere ait birkaç bomba ve makineli tüfek mevziinin tahrip edildiği, Müttefiklerin Kireçtepe yönünde yer değiştirmek istediği büyük çaplı bir top ile toparlağın, yanındaki asker ve hayvanlarla birlikte imha edildiği / Seddülbahir'de karşı- lıklı şiddetli top ve bomba atışlarına devam edildiği, Müttefiklerin Anafartalar açıklarındaki bir monitörü ile Arıburnu'na yaklaşıma- ya çalışan bir nakliye gemisinin açılan ateşlerle sahilden uzaklaş- tırıldığı / Anafartalar'daki Müttefik askerlerin etkili topçu ateşle- riyle dağıtıldığı / Arıburnu ve Seddülbahir'de karşılıklı top ve bom- ba atışlarına devam edildiği / Osmanlı uçaklarının Saros Körfezi'- nin kuzeyindeki bir Müttefik torpidosunu bombaladığı, Müttefik- lerin Reşit Paşa hastane gemisine yaptıkları uçakla bombalama	

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	girişimlerinin başarısız olduğu / Kemikli Limanı'ndaki Müttefik nakliye gemilerinin uzaklaştırıldığı, Seddülbahir'de karşılıklı topçu atışlarına devam edildiği, Akbaş yakınlarında bir İngiliz uçağının düşürüldüğü / Kemikli Limanı'ndan ateş açan Müttefik zırhlılarına topçu ateşiyle karşılık verildiği, Seddülbahir'de Osmanlı mevzilerini bombalayan Müttefik topçularının açılan karşı ateşle susturulduğu / Kemikli Limanı'nda bulunan bir Müttefik nakliye gemisi ile bir zırhlının vurulduğu, Kanlısırt'ta Müttefiklere ait bomba mevzilerinin tahrip edildiği / Ece ve Kemikli limanlarında bulunan Müttefik gemilerin sabit balon yardımıyla Osmanlı mevzilerini ve Dursun köyündeki hastaneyi bombaladıkları, Kanlısırt'ta bir kısım Müttefik siperlerin tahrip edildiği / Anafartalar, Arıburnu ve Seddülbahir'de karşılıklı topçu ve bomba atışlarına devam edilip Müttefiklerin hücum girişimlerinin sonuçsuz bırakıldığı	194
57	Gazeteci Ashmead Bartlett'in, <i>Times</i> gazetesinde yayınlanan makalesinde; İngiltere'nin Çanakkale'ye karşı giriştiği harekâtın başka hiçbir millet tarafından yapılamayacağını, bu harekâtın Yakın Doğu'da bulunan milletlerin üzerinde yaptığı akisleri, sefere katılan kara ve deniz askerlerinin gösterdikleri azim ve dayanıklılıktan dolayı her türlü övgüyü hak ettiklerini yazdığı	206
58	Yalova Hastanesi'nin gerekli işaretleri taşımasına rağmen Müttefiklerce bombalanmasının protesto edilmesi.....	210
59	Osmanlı Ordusu'nun kahramanlık ve mertliği hakkında bazı İngiliz subaylarının beyanatına dair Amerika gazetecilerinden William G. Sheperd tarafından kaleme alınan ve <i>Gazette de Hollande</i> 'da neşredilen makalenin tercümesinin gönderildiği.....	211
60	Müttefik askerlerin savaş şartlarının ağır olması sebebiyle, oldukça fazla kayıp verdikleri, soğuk havalardan etkilendikleri ve savaşın çok uzadığına dair ülkelerine gönderdikleri mektuplar	212
61	Çanakkale Savaşı'nda Müttefiklerin uluslararası hukuka aykırı olarak domdom kurşunu ve boğucu gaz kullanmalarının Osmanlı Hükümetince protesto edilip konuyla ilgili olarak yayın kuruluşları aracılığıyla dünya kamuoyunun bilgilendirildiği	218
		XXV

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
62	Anadolu bataryaları tarafından ateş altına alınan Müttefiklerin Tekke Burnu ile Morto ve Seddülbahir Limanlarındaki tahliye işlemlerinin durdurulduğu / Tekke Burnu İskeleyi ile bir şilebin isabet alıp mühimmat yüklü iki sandalın batırıldığı / Müttefiklerin Morto Körfezi arkasından ateş eden obüs bataryası ile İmroz-Seddülbahir arasında bulunan bir kruvazörünün Tekke Burnu'nda bir gemisinin vurulduğu / Keşif uçuşları yapan Osmanlı deniz uçaklarının Mondros Körfezi'ndeki uçak hangarlarını bombaladığı	225
63	İngiliz Hükümetince Osmanlı hastanelerinin bombalanmasına dair askerî veya siyasî görevlilere herhangi bir emir verilmediğinden, Osmanlı hükümetince İngiliz yaralı ve esirleri hakkında yapılması düşünülen misillemeler uygulamaya konulduğu takdirde İngiliz Hükümetince de karşı muamelede bulunulacağının ihtar edildiği	229
64	<i>Manchester Guardian</i> gazetesinin haberinde; bir İngiliz hastane gemisinin Ağustos 1915'te bulunduğu Anzak mıntıkasında yaralı askerlerin gemiye alınması, tedavi edilmesi, Limni ve Mısır'a sevk edilmelerinin anlatıldığı	231
65	Seddülbahir'deki düşman kuvvetlerinin çıkarılmasıyla Gelibolu Yarımadası'nın tamamen düşmandan temizlendiği.....	234
66	Anafartalar'da Osmanlı topçularının Müttefik mevzileri ile Kemikli Limanı'ndaki gemilerini ateş altına aldığı, Osmanlı topçularının Seddülbahir'de bir Müttefik obüs bataryasını bombalayıp, Kerevizdere'de bir blokhavz ile iki köprüsünü tahrip ettiği / Kemikli Limanı'ndaki Müttefik gemilerin açılan topçu ateşiyle çekilmeye mecbur edildiği, Arıburnu'nda Müttefik lağımının tahrip edildiği / Müttefiklerin Arıburnu İskeleyi'nde yük indiren iki nakliye gemisinin açılan top ateşiyle uzaklaştırıldığı ve bir uçaklarının düşürüldüğü / Anafartalar'da Müttefiklere ait bir cebel topu ve bir makineli tüfeğin tahrip edildiği / Seddülbahir'de patlatılan lağımın Müttefik mevzilerinde etkili olduğu / Anafartalar, Seddülbahir ve Arıburnu bölgelerinde karşılıklı bomba ve top atışlarına devam edildiği / Anafartalar ve Arıburnu'nun tüm Müttefik askerlerinden temizlenip pek çok malzemenin ele geçirildiği ve bir Müttefik deniz uçağının	

düşürölüp mürettebatının esir alındığı, Seddülbahir'deki Müttefik saldırıların püskürtölldüğü / Anafartalar ve Arıburnu'nda Müttefiklerin beraberinde götüürüp tahrip etmeye muvaffak olamadığı askerî eşya ve harp malzemesinin toplatılarak sayımının yapıldığı / Osmanlı Anadolu Boğaz bataryalarınınca Morto Limanı ile Tekke Burnu'ndaki ihraç iskelelerinin bombalandığı, Müttefiklerin tahliye ettiğı yerlerde büyük miktarda erzak ve askerî malzeme ele geçirildiğı / Seddülbahir'de Müttefiklere ait bazı siperler ile bomba mahallerinin tahrip edilip bir havan bataryasının susturulduğı, Anafartalar ve Arıburnu'nda Müttefiklere ait pek çok malzemenin ele geçirildiğı / Seddülbahir ve Tekke Burnu'ndaki Müttefik ihraç iskelelerinin topa tutulup nakliyatın engellendiğı, Anafartalar ve Arıburnu'nda Müttefiklerden sekizi ağır, ikisi sahra olmak üzere toplam on adet top ile telsiz-telgraf istasyonu ele geçirildiğı / Seddülbahir ve civarındaki Müttefiklere ait bomba mahallerinden birinci ve ikinci hat siperlerinin tahrip edildiğı / Müttefik uçaklarıncac Galataköy civarının bombalandığı, Müttefiklerin Büyük Kemikli sahilinde dört, Arıburnu'nda bir gemisinin karaya oturduğı / Arıburnu'nda Müttefik uçaklarından birisinin düşürölldüğü, Müttefiklerin Tekke Burnu ve Seddülbahir ihraç iskelelerinin bombalandığı ve nakliyatının engellendiğı / Müttefiklerin patlattığı lağımaların Osmanlı siperlerinde on metrelik bir tahribat yaptığı, Osmanlı bataryalarına ateş açan Yenişehir yakınlarındaki Soufréne Zırhlısı'nın açılan karşı ateşle isabet alarak uzaklaşmak zorunda kaldığı / Osmanlı uçaklarının Seddülbahir'de Müttefiklerin ordugâhını ve bir nakliye gemisini bombaladığı, İmroz istikametinde keşif görevi yapan bir başka uçağın Swiftsure Zırhlısı'na bomba attığı / Seddülbahir'de Müttefiklerin ihraç iskelesi civarındaki ambarlarının bombalandığı ve Soufréne Zırhlısı'nın bu ateşe karşılık verdiğı / Beşige Burnu açıklarında görülen bir Müttefik torpidosunun açılan ateşle uzaklaşmak zorunda bırakıldığı, Seddülbahir'de Müttefiklere ait iskele ve ambarlardan birçoğunun tahrip edildiğı / Arıburnu'nda Müttefikler tarafından gizlenen 400 sandık piyade cephanesi bulunduğı / Müttefiklerin Seddülbahir ve Tekke

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	Burnu iskelelerine açılan ateşle buradaki iki nakliye gemisinin uzaklaştırıldığı / Müttefiklere ait bir havan bataryası ile bir sahra bataryasının susturulduğu, Boğaz üzerinde uçan bir Fransız uçağının düşürüldüğü / Müttefik kuvvetlere ait bir İngiliz uçağının düşürüldüğü, cephelerde topçu ve bomba atışlarının devam ettiği / Anadolu bataryalarının Seddülbahir, Tekke Burnu, Kerevizdere ve Morto Limanı'ndaki Müttefik birliklerini bombaladığı / Müttefiklerin Seddülbahir ve Tekke Burnu'nu tahliye ettikleri, düşmanın geride bıraktığı pek çok ganimetin ele geçirildiği / Seddülbahir'in Müttefiklerce tamamen boşaltıldığı, düşmanın kaçarken döşemiş olduğu mayınların bir kısmının imha edildiği / Bir Müttefik savaş gemisinin Seddülbahir, Tekke Burnu ve Hisarlık taraflarına aralıklı olarak ateş ettiği / Müstecib Onbaşı (Turquoise) Denizaltısı'nın bir Fransız mühendisi tarafından batırıldığına dair <i>Gazette de Lausanne</i> 'da çıkan haberin yalanlandığı / Müttefiklerin tahliye ettikleri Tekke Burnu ve Seddülbahir Iskelelerini savaş gemileriyle bombaladıkları, Gelibolu'yu tahliye eden İngilizler'den fazla miktarda askerî teçhizat ve malzeme ele geçirildiği ve tahliyenin İngilizlerin iddia ettiği gibi kendi istekleriyle olmadığını ortaya çıktığı	234
67	Çanakkale Zaferi üzerine Erzurum Valiliği ve Bünyan Kaymakamlığı ile Beyşehir, Sayda, Trablusşam ve Karahisar-ı Sahip Belediye Başkanlıklarınca gönderilen tebrik telgraflarından dolayı Sultan V. Mehmed Reşad'ın memnun olduğu	254
68	Yaptığı üstün hizmetlerden dolayı 16. Kolordu Komutanı Albay Mustafa Kemal Bey'e üçüncü rütbeden Osmanî Nişanı verilmesi ..	258
69	Ocak 1916'da <i>Times</i> gazetesinde yayınlanan bir makalede; Müttefik Ordu Komutanı Hamilton'un, Ağustos 1915'te Suvla'ya yapılan çıkarma ve devamındaki savaşlara dair verdiği rapor yorumlanarak Hamilton'un bu harekâta gevşek ve dirayetsiz davranıp başarı için yakalanan fırsatı kaçırmamasından dolayı eleştirildiği	259
70	Müttefiklerin Cenevre Mukavelenâmesi'ne aykırı olarak Maydos, Akbaş Tekkesi ve Havuzludere'de bulunan seyyar hastaneleri bombaladıklarına dair Osmanlı Hükümetince yopılan protestoyu Fransızların kabul etmedikleri	264

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
71	Müttefik Donanması tarafından Akbaş'ta bir sahra hastanesinin bombalanması üzerine Osmanlı Hükümetince verilen notaya cevaben İngiltere'nin, hastanelerin askerî birliklerden uzak yerlere kurulması gerektiğini bildirdiği.....	267
72	İngiliz ve Fransızların Çanakkale'de uluslararası hukuk kurallarını hiçe saydıklarıyla ilgili olarak Osmanlı Hükümeti tarafından yapılan protestoda belirtilen hususlara dair İngiliz Hükümeti'nin kendini savunma gerekçeleri.....	268
73	İngilizlerin Osmanlı halkını Almanların aldatmalarına karşı uyararak gayesiyle Gelibolu ve Lapseki üzerinde bildiriler attıkları	271
74	Uluslararası hukuka aykırı olarak Müttefik denizaltıların Marmara Denizi'nde Şirket-i Hayriye vapurlarından birisine saldırıda bulunup Yalova ve Ağaderesi'ndeki hastanelerin Müttefik uçaklarca bombalandığının Osmanlı makamlarınca protesto edilmesi üzerine Fransız Hükümetince yapılan açıklamalar.....	273
75	Çanakkale Zaferi'nin hatırasına Hilâl-i Ahmer Cemiyetince Viyana'da imal ettirilecek olan madalyalarda kullanılmak üzere gerekli olan bakır ve çinkonun ihracına izin verildiği.....	277
76	Mamuretilaziz Valiliği'nde bulunduğu esnada Çanakkale Zaferi hatırası olarak üzerinde Çanakkale haritası bulunan ve Mekteb-i Sanayi'de imal ettirilerek Enver Paşa ve Mustafa Kemal Paşalara hediye edilen üç adet seccade bedelinin Erzurum Valisi Sabit Efendi'den tahsil edilmesi.....	278
77	Çanakkale'de savaştan zarar gören Müslüman ahaliye her sene ekmek bedeli olarak verilmekte olan yüz bin kuruş havalenâmenin gönderilmesine izin verildiği	279
78	Mürefte önünde düşman denizaltıları tarafından batırılan Nurulbahir Ganbotu'nun mürettebatının kurtarılmasında yardım ve gayretleri görülen Mürefte sandalcılarından Barbayani veled-i Pas- kal'ın Tahlisiye Madalyası ile taltifi.....	280
79	Gelibolu'daki İngiliz ve Fransız mezarlıklarının tamir masraflarının Harbiye bütçesinden karşılanması	281

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
80	Çanakkale Muharebeleri esnasında Gelibolu civarında inşa edilen askerî binalar enkazının ücretsiz olarak Maydos ve çevresindeki köyler halkına dağıtılması.....	281
81	Gelibolu'daki Fransız ve İngiliz mezarlıklarının onarımlarının tamamlanmış ve Seddülbahir'de ölen İngiliz Subayı Doughty Wylie'nin kabrinin bulunduğu yerden eşi Madam Doughty Wylie'ye bir miktar arsa verilmesinden dolayı İngiliz Fevkalâde Komiserliği'nin teşekkürü.....	282
82	Gelibolu'daki savaş meydanında açıkta bulunan şehitlerimize ait kemiklerin defin işleminin, İngiliz ölülerini defnetmekle görevli komisyon yerine Osmanlı Hükümeti memurlarınca yapılması ve bu konuda gerekli tahsisatın temini.....	285

II. BÖLÜM

BELGE FOTOKOPİLERİ	287
--------------------------	-----

EKLER

FOTOĞRAFLAR.....	643
REFERANSLAR.....	651
İNDEKS	657

KISALTMALAR

bkz.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
DH. EUM. 3. Şube	Dahiliye Emniyet-i Umumiye 3. Şube
DH. EUM. VRK	Dahiliye Emniyet-i Umumiye Evrak Odası
DH. KMS	Dahiliye Kalem-i Mahsus

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
DH. UMVM	Dahiliye Umur-ı Mahalliye ve Vilayat Müdüriyeti	
DUİT	Dosya Usulü İrâde Tasnifi	
HR. MA	Hariciye Matbuat	
HR. SYS	Hariciye Siyasî	
İ. HB	İrâde Harbiye	
İ. TAL	İrâde Taltifat	
MV	Meclis-i Vükelâ Mazbataları	

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

I. BÖLÜM

BELGELERİN

TRANSKRİPSİYONLARI

1

Çanakkale'de bulunan bir Alman gazetesi muhbirinden:

Güneş kan kırmızı rengiyle Limni Adası'nın arkasında henüz denize dalmış, bize bir şehriyân icrâ edileceğini bildiriyor. Bütün gün tarrakalarıyla ortalığı inleyen topçu ateşi, yavaş yavaş kesiliyor. Yalnız tek tük atılan mermiler dağlara binlerce aks-i sadâlar husûle getiriyor ve susmak şanından olmayan müteyakkız bir saray köpeği gibi ikide birde yine ortalığı inletiyor.

Şimdi akşam yemeği zamanıdır. Ekmek ve yiyecek yüklü uzun ester kâfileleri, vadilerden çıkarak avcı siperlerine doğru geliyorlar. Çok zaman durmaya gelmez. Artık karanlık basıyor.

Şedîd ve asabî bir topçu ateşi, bütün hatlar üzerine tevcîh edilmeye başladı. Bizim Türkler hiç de aldırıyor ve hiç kimse yerinden bile kımıldamıyor.

Fîl-hakika düşman son haftalar zarfında pek çok gayret sarf etdi. Fakat asıl hayret ve takdir edilecek bir şey varsa o da Türk askerinin cesaret ve şecâatidir. İngilizlerin ta'biyesi müdhiş ve akûr bir topçu ateşi açmak ve sonra -o da muvaffak olurlarsa- piyadeleriyle ilerlemekten ibaretdir.

Düşman geçen gün öğlen vakti, bir cenâhımız üzerine ateş açdı ve bütün bataryalardan uğuldayarak çıkan dâneler düşdükleri yerlerde derin çukurlar husûle getirdi. Evvelâ koyu siyah ve sonra tekrar beyazlanan ziyâdâr bir buhar çıkıyor. Gelibolu üzerinden, evet bu mazlum ve mağdur Gelibolu üzerinden demet demet uçmaya başlıyor. Yine dâne... lâ-yenkâtı' dâne... bir ev irtifâ'ında yükselen yeşil duman sütunları, tâ orada yek-diğerine karışıyor. Pikrit... ve zehir... vızıltılar, tarrakalar devam ediyor. Fâsıla yok. Şimdi şarapnel de işe karıştı. Ağır dânelerin çıkardığı mahûf sadâlar arasında, o da tiz ve keskin bir sadâ veriyor.

Akşama kadar, bütün gece ve hatta ertesi gün böylece devam etdi.

Tâ ilerideki avcı siperlerinde, tüfek kabzasını iyice kavramış cesur Türk askerleri bulunuyor ve otuz altı saatden beri ağır topçunun akûr ateşleri altın-

da bekliyor. Mevziini terk etmek, kimsenin hatırından bile geçmedi ve bunlar arasında bulunan cesur Erkân-ı Harb Zâbiti Kemal Bey'in de. Bu cesur zâbit de şimdi, haricde Gelibolu'da istirahat-güzîn-i ebediyettir. Onun biricik ihtiyar vâlidesine kendisinin "Croix de Fer"i götürülse... Otuz bin ağır dâne, böylece üzerimizden geçip gitdi. Muharebenin ortasında hatırıma gelmişti. Bir tek dânesi bin mark ederse acaba bu muharebede sarf edilenlerin hepsi kaç mâl oluyor? Ya bu muharebe düşmana telefâtça kaç mâl olmuşdur?

Avrupa ve Asya cihetindeki bataryalar askerlerle dolu olan düşman siperlerine karşı ateşe başladı ve pek güzide olan topçu efrâdı kumandanlarının takdirine ve esirlerin itiraflarına göre pek mükemmel ve sıhhatle endâht ediyorlar. Düşman, muharebenin ikinci akşamı nihayet ateşini bütün hatta tevcih etdi. Birkaç saniye oldukça mahûf ve mevtâî bir sükût ortalığı kapladı ve bütün sönük bî-fer nazarlar akşam sehâbeleri içine daldı.

Orada düşman siperlerinde bir gölge beliriyor... bir tane daha öbür tarafta... bir bölük... bir bölük daha... Demek, düşman taarruz edecek. Bunlar, Fransa'nın boğazlanmak için dışarı yolladığı bu çocuklar, Fransızlardır. Fakat cesur şeyler... Mütemâdiyen taarruz tecrübesi yapıyorlar.

Türk siperlerinde hâlâ bir hareket yok... Ses ve sadâ da yok... Aman yâ Rabbi! Siperler boş mu? Hayır! Göğüs siperi üzerinde bir tüfek, yavaşça uzanıyor ve onun üstüne esmer bir simâ müteyakkızâne yatıyor. İşte bir tane daha!.. Avcı siperi nâgehân canlanır gibi oluyor, istinâd siperlerinden eğilerek ileriye doğru koşuyorlar. İlâhî sen büyüksün! İşte nöbet şimdi bizim!.. Fransız hatları yaklaşıyor. Muzaffer olacaklarına eminler... Müdhiş bir ateş tufanıdır, boşandı. Makineli tüfekler buraya, bu ecnebî yurduna niçin geldiklerinden bî-haber olan bu çocukları biçmeye başladı. Mermi isabet etmeyenler geri kaçıyor. Zulmet-i leyl arasında medîd "Allah Allah" sadâları iştiliyor... Türkler takib ediyor ve onların sevgili silahları süngüleridir.

Gece karanlığı, kanla meşbû' sahrâyı kapladı. Biz muzafferiz... Bir yaralı, kanlı kolunu ve biraz evvel zavallı bir Fransız bölük kumandanına ait olan tütün dolu bir tabakayı gösteriyor ve düşman gitdi... "Allah büyük" diyerek yavaş yavaş vadiye, sargı mahalline doğru ilerliyor.

Ertesi gün esirleri getirdiler. Mecnûh üserâ kemâl-i itina ile esterlere bindirilmişdi. Bu askerler, hakikaten rıkkat-bahş bir kâfile teşkil ediyordu. Türkler bütün mecnûhlara bilhassa düşmana mensub olan mecnûhlara ne kadar şefik ve itinakâr davranıyorlardı. Suret-i umumiyede Türk, esna-yı hücumda vecde geliyor ve korunmayı pek az tanıyor.

Esirlerin hemen ekserîsi uzun ve eski mavi ceketler giymiş pek genç efrâddan mürekkebdî. İğtinâm edilen tüfekler ise eski model tek atışlı tüfeklerdi. Esir[ler] arasında, kendilerine yemek verilmesinden dolayı dûcâr-ı hayret olmuş simâlar görüyorum ve nihayet bunlardan biri, bana sordu:

"Ey Efendi! Bizi ne vakit öldürecekler?" "Eh Monsieur! Quand est-ce qu'on nous tue?"

"Hayır! Öldürülmeyeceksiniz." cevabını verdiğim zaman derin bir nefes alarak zâbitlerinin Türklerin üserâyı öldürdüklerini söylediklerini hikâye etdi.

Bunlar içinde, vücudunu sefâhetle yıpratmış Parisli bir genç çocuk vardı ve bu muhakkak her gece Montmartre'in üst katında bulunarak ve şimdi orada Paris günlerinin müşterileriyle birlikde ber-mu'tâd tegannî etdikleri vatanperverâne şarkıları söylerdi. "O mort sals[e] bo[u]ches, o mort sals[e] bo[u]ches, Eh Guillaume, fais tes malles..."

Paris'de iken askerlik sırası buna ve bunun sinninde olanlara gelmişti. Bu, askerlikden kurtulmanın çaresini pek güzel bildiğinden iki günde bir küçük ve karanlık bir otele taşınır ve polis geldiğinde kendisinin muhafaza edilmesi için otel kapıcılarına bahşişler verirmiş. Böylece, gerçi epeyce bir zaman geçirmiş. Fakat bir gün yataktan erken kalkamadığı için yakayı ele vermiş.

Kendisinin on sekiz yaşındaki bütün ehemmiyetiyle genç Parisli bu esef-engîz vak'ayı, şeytanetkârâne tebessüm ederek şöylece anlatdı:

"Ce matin là j'étais fondu, le soir j'étais encore longtemps avec Amelie, vous savez, monsieur et sa fatigue n'est ce pas? Je rentre ce matin et à peine couché la porte s'ouvre et une vache entre et me voilà".

"İşte o sabah pek bî-tâbdım! Çünkü akşam Amelya ile geç vakte kadar birlikde bulunmuşduk. Bilirsiniz ki Mösyö, bu insanı pek yorgun düşürür de-

ğil mi? Otele ancak sabahleyin avdet edebildim ve henüz uyuduğum esnada idi ki kapı açıldı, içeri bir polis girdi. Sonra, sonra kendimi burada Çanakkale'de buldum."

İşte bir Fransız vatanperverinin kısa bir tarihçesi!

Diğer bir esir, İngilizlerle Fransızlar arasındaki gerginlikten bahsediyordu. Bunlar oradan ayrılması memnû' olan münferid bir ordugâhda bulunuyorlarmış ve İngilizlerle görüşmelerine müsaade edilmiyormuş. Yalnız ara sıra bir Fransız, kendilerinde mebzûlen mevcut reçelden satın almak için zengin İngiliz dostlarının yanına habersizce gidebilmiş. Fransız ve İngiliz efrâdının emir ve idarelerinde bir ahenk olmasa gerek. Fransızlar, İngilizlere pek kıızıyorlar. Çünkü bunlar Asya cihetindeki Türk bataryalarına en yakın ve topçu ateşiyle en ziyade döğülen bir cenâha ta'biye edilmişler. İhtimal bu, Fransızların Kumkale mevziini ale'l-acele tahliye ettikleri için Hamilton'un Fransızlara bir cezası olsa gerek. İşte kendisiyle görüşmekde olduğum diğer bir küçük Fransız. Meğer biz, yek-diğerimizi tanımaksızın birçok zamanlar Paris'de beraber bulunmuşuz. Garib his ve tesadüf, şimdi düşman olarak karşı karşıya bulunuyoruz. Her ikimizin âşinâlarından olan kapıcı, elli yaşında bir ihtiyar olduğu hâlde harbe gitmeye mecbur olmuş, ikametgâhım[ın] karşısında köşedeki ekmekçi ölmüş. Tütün ticarethânesindeki memur Kolonial Alayıyla Çanakkale Muharebesi'ne iştirâk ederek bir bacağını kaybetmiş. Paris'de talebe iken bu adamla ne kadar siyasî mübâhaseler ederdim. O zaman tam Fas meselesi de çıkmışdı ve hiçbir zaman fıkren birleşemezdik. Bütün mübâhasât, şu söz ile nihayetlenirdi:

"Alsace-Lorraine est à nous et vous allez nous le rendre, monsieur; croyez-moi monsieur!"

"Alsace-Lorraine bizimdir ve bize iade edeceksiniz mösyö! Bana itimad ediniz, der bir kadeh daha ısmarla[r]dı. Şimdi, artık o da yatışmıştır."

Parisli küçük esir:

"Ah Paris! C'est triste maine, tenant ah, c'est triste la guerre! Pourquoi est-ce que nous faisons la guerre, nous Français?.."

"Ah Paris! Şimdi ne kadar mağmûmdur! diyordu. Saat on oldu mu her taraf karanlık ve onca insanlar ise hep telef oldu. Ah, muharebe pek feci şey! Biz Fransızlar, niçin ve ne maksadla muharebe ediyoruz?"

Cevab verdim:

"Ben sizler için bu işde hiçbir kazanç görmüyorum."

Marsilyalı şaklaban bir zenci, anlaşılmaz bir lehçe ile Poincaré'ye dair tuhaf hikâyeler nakletmeye başlamışdı. İşte bu esnada idi ki mecrûhların naklinden evvel sargılarını muayene için bir Türk doktoru geldi ve hastalara ahvâl-i sıhhiyelerini sordu. Zenci hemen kalem, kâğıd istedi ve eğer kendilerine bu kadar iyi muamele yapıldığını memleketine yazacak olursa diğerlerinin de iltica edeceğini söyledi.

General Gouraud'nun son muharebelerde en ileri avcı siperlerinde bulunurken şarapnel ile vurulduğu ve geriye nakledilirken de bir kolunun kat' edildiği haberi geldi. İşte hakkında hürmet gösterilecek ve kendisiyle kemâl-i hâhişle muharebe edilecek bir adam! Dışarıda muharebe yine kızışmaya başladı ve ale'l-husus uzun menzilli Türk topları işe karışdı. İhtimal karanlıkda hamûlelerini boşaltan, cephane nakleden düşman gemilerini mahv ediyorlar ve pekâlâ yapıyorlar. Zaten düşmanın cephanesi yok.

22 Ağustos sene [1]331 / [4 Eylül 1915]

BOA, HR. MA, 1141/101

2

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 16165

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Düşman üserâsı arasında:

Kumandanın müsaadesiyle ahîren Seddülbahir, Arıburnu ve Anafartalar'da alınan üserâ ile görüşdüm. Seddülbahir'de esir edilen Fransızların ifa-

desine nazaran Fransızların kuvve-i maneviyesi pek muhteldir. Daima askerleri tehlikeye sevk eden zâbitlerin kendileri hemen hiç hücumlara iştirâk etmezlermiş. Bu sebeble zâbitlerine karşı itimadları münkesirdir. Çanakkale'de muharebe etmelerinden Fransızlar memnun değillermiş. Bu sebeble her gün birçok şâyi'a zuhur edermiş. Hatta geçen Temmuz evâsıtında ikinci fırkanın Fransa'ya avdet edeceğine ve yerini İngilizlere terk eyleyeceğine dair bir şâyi'a deverân etmiş ise de aslı çıkmamış. Askeri buraya bidâyeten ehemmiyetsiz bir resm-i geçid yapmak için getirmişler. Bunda muvaffak olamayınca şimdi: "Sizin vazifeniz Achibaba (Alçitepe)'yı alıncaya kadardır. Ondan sonra artık işiniz bitecek, rahat edeceksiniz." diye teşvik ve teşcî' ediyorlarmış. Lâkin Alçitepe'nin zabtı[nın] mümkün olmayacağını görerek pek nevmîd bir hâlde kalmışlar.

Anafartalar'da alınan esirler, Suvla Limanı ve Tuzla Gölü civarına çıkan kıta'âtın çıkdıktan sonra yirmi dört saat mütemâdiyen ateş altında kaldıklarından çok zâyîât verdiklerini ve Bud isminde bir esir, kırk üç kişilik bir müfrezeden on bir kişi kaldıklarını ve tekmîl zâyîâtın bu nisbetde olduğunu söyledi.

Bir İngiliz esiri suret-i esaretini şöyle nakletti:

"Türkler bizi bidâyetde aldatdı. Çok telefât vermemize rağmen biz ilerlemeye muvaffak olduk zannediyorduk. Fakat elimize geçen ilk siperlerden daha ileri gitmek için vâki' olan teşebbüsümüz müdhiş bir ateşle karşılandığını ve taburumuzun kâmilen yere serildiğini gördüğümüz zaman bidâyetdeki ilerlemekliğimizin bir muvaffakiyet değil, bilakis Türklerin düşürdüğü bir tuzak olduğunu anladık. Türkler evvelce işgal ettiğimiz kendi siperlerine tekrar geldikleri zaman ancak esir olarak elde ettikleri bizlerden mâ'adâ taburun mütebâkî efrâdını kâmilen maktûl olarak buldular. Sizi te'min ederim ki, taburumuzdan dört-beş kişi sağlam kalmadı. Bizi esir aldıktan sonra sıhhiye neferâtınız yaralarımızı güzelce sardılar ve bize pek iyi baktılar. Şimdi esir olmayı muharebeye tercih ediyoruz".

Diğer biri ilâve etdi:

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

"Muharebe hepimizi sıkıyor. Esasen gönüllü olduğumuzdan biz imza verdiğimiz yerlerde askerlik edecek idik. Fakat bizi buraya sevk etdiler. İngiltere'de az asker kaldı. Bundan sonra kimse asker olmak istemiyor. Biz esir olduğumuza çok memnunuz".

Müteâkiben hep bir ağızdan gayet neşeli şarkılar söylemeye başladılar. Şimdiye kadar vürûd eden esirlerden hiçbir İngiliz ve hatta daha şen ve şâtr görünen Fransızlar dahi bu suretle bir memnuniyet eseri göstermemişlerdir.

Millî Ajans muhbiri lisanından gazetelerle neşrettilmesini rica ederim.

Fî 26 Şevval sene [1]333 - Fî 25 Ağustos sene [1]331 / [7 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1142/43

3

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 16248

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne

Harb Matbûât Karargâhı'ndan Millî Ajans'a verilerek dahil ve harice neşrettilmesini rica ederim.

İngilizler Çanakkale vekâyî'ini sırf İngiliz kıta'âtının mesâî ve fedakârlığına hasrediyorlar ve bütün cihana orada yalnız İngiliz kanı dökülüyormuş zehâbını vermek istiyorlar. Gerek tebliğ-i resmîlerinde ve gerekse neşretdikleri zâyîât listelerinde Avustralya ve Yeni Zelanda kıta'âtı zâyîâtından bahsetmemeleri, hele Fransızların telefâtını kelimeler arasında gizlemeleri İngilizlerin bu fikrini açık bir surette isbat ediyor.

Halbuki son defa elde edilen Avustralya ve Yeni Zelandalı üserânın ifadesine nazaran işbu kıta'âta mensub beher tabur şimdiye kadar bin beş yüz ikmâl efrâdı almış, yani taburlar tamamıyla mahv olarak yeniden teşekkül ettikten sonra yine bir nısfını zâyî' etmiştir. Seddülbahir'deki Hind Livâsı o kadar çok telefât vermiş ki yeniden teşkil edilemeyeceği anlaşılarak pek cüz'î kalan bakıyyesi hatt-ı harbden çekilmiş ve geride ameleliğe tayin edilmiştir.

Fransızların zâyîâtı ise o derece müdhiş imiş ki el-yevm mevcut taburlarının beheri, kuvvetinin dörtde üçünü zâyî' eden dört-beş taburun tevhdinden hâsıl olmuştur. İngilizlerin bu hakikati ketm etmelerinden Fransızların pek muğber olduklarını Fransız üserâsı açıkça söylüyorlar. Avustralya ve Yeni Zelanda esirleri ise bu hâlin memleketlerinde münakaşât-ı şedîdeyi mücib olduğunu ebeveynlerinden aldıkları mektublardan istidlâl ettiklerini ve bir esire gelen mektubda: "Çanakkale'ye gönderdiğimiz Avustralya ve Yeni Zelanda askerleri demir zırh içinde milerdir? Şimdiye kadar zâyîât listelerinde bir şey görmüyoruz." tarzında izhâr-ı hayret olunduğunu beyân ediyorlar.

Fî 28 Şevval sene [1]333 ve fî 26 Ağustos sene [1]331 / [8 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1142/58

4-1

Şube: 2
3841

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

30 Temmuz öğleden sonra Arıburnu ve şimâlinde Anafarta Ovası cihe-
tindeki düşman, sağ cenâhımıza taarruza kalkmışsa da mukabil taarruzlarımız-
la tard edilmiş ve eski mevziin birkaç yüz metre gerisine kadar takib olunmuş-
dur. Bu muharebede biri zâbit olmak üzere bir mikdar esir aldık.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Topçularımız 31 Temmuz sabahı Anafarta Ovası'nda düşmanın bir tabur kadar piyadesini müessir ateş altına alarak işbu taburu perişan bir surette Kemikli Limanı'na ilticaya mecbur etmişlerdir. Bu esnada liman karşısında duran düşman gemileri dahi topçu ateşlerimizin te'siriyle sahilten uzaklaşmışlardır.

Arıburnu'nda düşman iskele mahalleri tarafımızdan bombardıman edilmiş ve civardaki düşman kıta'âtına birçok zâyiât verdirilmiş ve asker dolu bir mavna batırılmışdır.

Seddülbahir'de sol cenâhda düşmanın bomba mevzileri top ateşlerimizle tahrib olunmuştur.

Kumkale'de sahil bataryalarımız Boğaz civarında dolaşan düşman torpidolarını baskın ateşleriyle dağıtmışlardır.

Bugünlerde düşman kesretli domdom kurşunu isti'mâl ediyor. 31 Temmuz sabahı ve akşam düşman tayyârelerinden Arıburnu'nda Hilâl-i Ahmer işaretli hastahânelerimize yeniden on iki bomba atıldı. Dokuz neferin yeniden mecruhîyetine sebep oldu. Bu iki vak'ayı eseflerle naklederiz.

1 Ağustos [1]331 / [14 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü nâmına
Erkân-ı Harb Binbaşı
Edib

BOA, HR. MA, 1139/20

4-2

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2

Çanakkale:

30/5, Anafarta Grubu, saat 6, [öğleden] sonra: Düşmanın bir alayı Anafarta Ovası cihetinde bulunan kıta'âtımızın sağ cenâh ve merkezine taarruz

etdi. Mukabil taarruzla tard ve takib etdik. Yüz metre ileride bir mevzi işgal ederek tahkîme başladık. Bir zâbit, 9 nefer mecrûhan ve 9 nefer sâlimen esir etdik.

Şimâl Grubu: Düşmanın Arıburnu ve Çatlakdere munsabbı cenûbunda-ki iskelesi civarlarına müessir topçu ateşi etdik. Düşmana birçok zâyîât verdirerek ve bir kayık batırdık. Düşmanın Kanlısirt'daki bomba mahallini tahrib etdik. Kanlısirt'dan çıkan bir keşif kolumuz düşmandan bir torba bomba aldı.

Cenûb Grubu: Sağ cenâh karşısındaki düşman domdom kurşunu ile si-perlerimizdeki kum torbalarını parçaladı.

31/5, Anafarta Grubu, saat 1.45, [öğleden] evvel: Düşman az bir kuvvetle Kireçtepe'ye doğru ilerlemek istedi. Püskürtdük. Anafarta Ovası'ndaki bir tabur düşman piyadesini müessir topçu ateşi altına aldık. Perişan bir surette Kemikli Limanı'na doğru ric'at etdi. Kemikliler arasındaki bir düşman kruvazörüne 3 obüs mermimiz isabet etdi. Yanında bulunan gemilerle beraber açıldı.

Şimâl Grubu: Düşman tayyâreleri hafif ve ağır mecrûhîn hastahâneleri civarına 12 bomba atdı. Nakliye katarından 9 nefer ve 10 hayvan mecrûh ve bir hayvan mürd oldu.

Saat 5.30, [öğleden] sonra: Düşman obüslerle Grub Karargâhı'nı döğdü. Te'siri olmadı.

Cenûb Grubu: Sol cenâh karşısında düşman bomba mahallerini tahrib etdik. Anafarta Grubu'ndan alınan esirler 54'üncü East England Territorial Fırkası'nın 163'üncü Livâsı'na mensubdurlar. Mezkûr fırkanın kâmilan Kemikliler arasına çıkarıldığını söylüyorlar. Bu firkadan evvel 53'üncü Walls Territorial Fırkası ihrac edilmiştir.

1 Ağustos [13]31 / [14 Ağustos 1915]

İstihbarât Şubesi Müdürü nâmına

Edib

BOA, HR. MA, 1139/22

4-3

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 278

Marmara Denizi:

2/6'da, öğleden sonra: Çekmeceler açığında [tahtelbahirler] iki boş mavnayı yakmış ve tayfaları sandallarıyla sahile çıkmışlardır.

3/6, öğleden evvel, saat 6: İki tahtelbahir Gebze şimendifer köprüsüne birkaç mermi atdılar ise de te'siri olmadı. Oradaki topçumuz mukabele etdi. Tahtelbahirler açıldılar. Mezkûr köprüye taarruzdan evvel bir tahtelbahir Darıca önünde odun yüklü iki kayığı bomba ile tahrib etmiştir. Her iki tahtelbahir köprüye taarruzdan sonra muhtelif istikametlerde kendilerini göstermişlerdir. Öğleden sonra bunlardan bir tanesi İmralı Adası etrafında ve bir diğeri de İzmit Körfezi medhali civarında Yalova ve Adalar arasında dolaşıyordu.

Çanakkale:

1/6'da Anafartalar Cephesi'nde öğleden sonra saat 2'de bir şarapnelimizin isabeti üzerine sâbit balon inmeye mecbur olmuş ve balon gemisi sahilден uzaklaşmıştır. 2/6'da öğleden sonra düşmanın üç-dört tabur ile Kireçtepe'ye yaptığı taarruz püskürtülmüştür. On İkinci Fırka sağ cenâhına da bir taarruz yapmak istemiş ise de tard edilmiş ve keşif kollarımız burada mecrûh bir yüzbaşı, bir mikdar esliha ile iki makineli tüfek sehpası ve teferruâtı iğtinâm etdi. Aynı günde Arıburnu şimâlinde bir düşman torpidosu isabet eden bir mermimizin işti'âli üzerine derhal açılmışdır. 1/6'da akşama doğru sağ cenâhda düşman siperinin iki metre yakınında işti'âl etdirilen bir lağım, düşmanın bomba mahallini ve tel örgülerini yıkmıştır. Burada düşmanın bütün gece sabaha kadar ettiği piyade ateşi ve bomba endâhtı hiçbir ziyân vermemiştir.

3 Ağustos [1]331 / [16 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harbiye Binbaşısı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1135/45

4-4**Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu****Başkumandanlığı Vekâleti****Şube: 2****Numara: 279**

Marmara Denizi:

3-4/6 gecesi saat 9: Darıca Jandarma Karakolu üç tahtelbahir görmüşdür. Bunlardan ikisi Dil İskeleye cihetine ve biri İstanbul cihetine gitmiş. 4/6'da Tekfurdağı önünde saat 4.45, sabahleyin bir tahtelbahir görülmüşdür.

Çanakkale:

3/6'da düşman On İkinci Fırka sağ cenâhına doğru ilerlemek istedi ise de püskürtüldü. Bu cenâhdan çıkarılan keşif kollarımız düşmandan bir makinenin tüfek iğtinâm etdi. Düşmanın iki ilâ üç livâ kadar kuvveti aynı [gün] Kireçtepe'ye taarruz etdi ise de telefât-ı külliye verdirilerek tard edildi. Ağılde-reler mıntikasındaki kıta'âtımızın sağ cenâhına karşı yapılan ufak bir taarruz da tard olundu. 3/6'da sabahleyin topçularımızın atdığı bir mermi ile nakliye gemilerinden birinde bir işti'âl vukû'a getirildi.

Cenûb Grubu'nda, 3/6'da, sol cenâhdaki kıta'âtımızın sağ cenâhına düşman evvelâ topçuları ile şiddetle bir ateş açmış ve müteâkiben piyadeleriyle bomba atarak taarruza geçmiş ise de gördüğü mukabele üzerine tekrar siperlerine avdete icbâr edildi.

4 Ağustos [1]331 / [17 Ağustos 1915]

BOA, HR. MA, 1137/16**4-5****Şube: 2****3950***Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne*

Çanakkale Cephesi'nde:

4 Ağustos öğleden evvel: Düşmanın Anafarta cihetinde taarruza yeltenen bir bölük kadar kuvveti pek suhûletle def' edilmiştir. Düşmandan birkaç siper alındı.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Arıburnu mıntıkasında bir şey olmadı.

Seddülbahir'de fâsılalı topçu ateşleriyle bomba endâhtı devam eyledi. Tarafımızdan düşman yakınında patlatılan lağım hufresinden ilerleyen bir keşif kolumuz düşmandan bir makineli tüfek iğtinâm eylemiştir.

5 Ağustos [1]331 / [18 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1139/57

4-6

Şube: 2
3998

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafarta cihetinde 5 Ağustos öğleden sonra: Bir alay kuvvetinde düşman taarruza kıyâm eylemişse de birçok telefât vererek tamamıyla def' edilmiştir.

Arıburnu ve Seddülbahir mıntıkalarında bir hâdise olmadı. Öğleden sonra Seddülbahir'de sağ cenâhımız açıklarında uçan düşmanın bir deniz tayyâresi topçu ateşlerimizle zedelenerek denize düşürüldü. Ba'dehû tayyâre bir torpido tarafından sürüklenmiştir.

6 Ağustos [1]331 / [19 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1139/71

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

4-7

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 282

Marmara Denizi:

6/6'da iki tahtelbahir zevâlde Karaburun ile Ekinlik Ada arasında beraberce gezdiler. Bilâhare biri şarka, diğeri Gelibolu'ya doğru ayrılmışlardır. 7/6'da kable'z-zevâl saat 6.30'da Marmara Hayırsız Adası önünde birleşip yine biri şarka diğeri garba seyretti.

Çanakkale:

5/6'da saat 8.30, öğleden evvel: Anafartalar Grubu'nda düşman Şahin-sirt cihetinden cüz'î bir kuvvetle oradaki fırkamızın sol cenâhına taarruz teşebbüsünde bulunmuş ise de bu teşebbüs akîm bırakılmış ve bir mecrûh esir alınmıştır. 6/6'da düşman fecirle beraber iki bölük kadar bir kuvvet ile Sülecik civarından taarruza kalkmış ise de topçu ateşi ve bombalarla bu taarruz kâmilan ve telefât-ı külliye ile tard edildi. Şimâl ve Cenûb Grublarında her günkü hâl-i tabîî!

7 Ağustos [1]331 / [20 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî

İstihbarât Şubesi Müdürü nâmına

Erkân-ı Harbiye Binbaşısı

Edib

BOA, HR. MA, 1134/42

4-8

Şube: 2

4078

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Düşman 8 Ağustos'da karadan ve denizden şiddetli bir topçu ateşini müteâkib bir fırkadan fazla kuvvet ile Anafartalar Cephesi'ne taarruza başla-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

miş ise de bu taarruz kâmilten tard edilmiş ve düşman pek külliyetli telefât vermiştir.

3, 4 ve 7 Ağustos'daki muharebelerde düşmandan kasaturalarıyla beraber dört yüzü mütecâviz tüfek, bir sandık bomba ve birçok edevât iğtinâm olunmuştur.

Düşman Arıburnu Cephesi'nde 8 Ağustos öğleden sonra taarruza geçmek istemiş ise de bu teşebbüs ateşimiz altında derhâl erimiştir.

Seddülbahir'de mühim bir şey olmamıştır.

9 Ağustos [1]331 / [22 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî

İstihbarât Şubesi Müdürü nâmına

Erkân-ı Harb Binbaşı

Edib

BOA, HR. MA, 1140/9

4-9

Şube: 2

4110

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Düşman 9 Ağustos'da yine Anafartalar Cephesi'ne taarruz etdi. Kıta'âtımızın bir mukabil taarruzu ile bu taarruz kâmilten tard edilmiş ve düşmana pek ziyade zâyîât verdirilmiştir. 8 Ağustos'daki taarruzunda düşman pek mühim telefât vermiştir. Yalnız bir kısım siperlerimiz önünde düşmandan beş yüzden ziyade maktûl sayılmış ve bir zâbit ve bir hayli nefer esir alınmıştır. Arıburnu ve Seddülbahir cihetlerinde şâyân-ı iş'âr bir şey olmamıştır.

10 Ağustos [1]331 / [23 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî

İstihbarât Şubesi Müdürü

Erkân-ı Harb Binbaşı

Seyfi

BOA, HR. MA, 1140/33

4-10**Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu****Başkumandanlığı Vekâleti****Şube: 2****Numara: 285**

Marmara Denizi:

9/6'da saat 2.30, b. z. [ba'de'z-zevâl]: Bir tahtelbahir Mudanya İskeleyi'nde bulunan iki vapurla bir istimbota bir torpil atmış ise de torpil iskeleye isabet ile iskeleyi ikiye bölmüştür.

9/6'da saat 5.30, b. z. [ba'de'z-zevâl]: Mudanya cihetinden gelen bir tahtelbahir ile İmralı Adası'ndaki batarya arasında birkaç mermi teâtî edilmiş ise de tahtelbahir hemen dalmıştır.

6/6'da Çura Feneri açıklarında bir düşman tahtelbahiri makinesi sakatlanan bir römorkörü ve arkasındaki mavnayı gark etmiştir.

9-10/6 gecesi İzmit Körfezi'nden fenerlerini söndürerek geçen Seyr-i Sefâin İdaresi'nin Kalamış Vapuru'na yanlışlıkla Darıca ve Yarımca bataryalarından ateş edilmiş ise de bir hasar olmamıştır.

10/6'da saat 5.30 ve saat 9'da k. z. [kable'z-zevâl]: Bir düşman tahtelbahiri Tekfurdağı önünde ve saat 8, k. z. [kable'z-zevâl] bir diğer tahtelbahir Gemlik Körfezi'ne girerken görülmüştür.

Çanakkale:

9/6'da Anafarta Cephesi'nde düşman aldığı takviye kıta'âtıyla İsmailoğlu Tepesi cihetinden taarruz eylemiş ise de bu taarruz ateşle tevkîf ve bir bölüğün icrâ ettiği mukabil taarruz ile düşman telefât-ı külliye vererek püskürtülmüştür.

8/6'daki taarruzunda düşman pek ziyade zâyîât vermiş ve on bir esir alınmıştır. Yalnız bir alay karşısında beş yüz maktûl sayılmıştır. Şimâl Grubu'nun sağ cenâhında 8/6'da öğleden sonra düşmanın taarruz teşebbüsü ateşimiz altında erimiştir. Bir topumuzun nişangâhı bir mermi isabetiyle kırılmış-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

dır. Düşman Anafartalar'daki kuvvetini Cenûbî Midland Süvari Livâsı'yla takviye etmiştir. Bu livâ atlarını Mısır'da bırakmış. Bir zâbit ve beş nefer esir alınmıştır.

10 Ağustos [1]331 / [23 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü nâmına
Erkân-ı Harb Binbaşısı
Edib

BOA, HR. MA, 1135/76

4-11

Şube: 2
4139

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

10 Ağustos'da Anafartalar Cephesi'nde ve Seddülbahir'de şâyân-ı kayd bir hâdisе olmamıştır. Düşmanın Anafartalar'da 8 Ağustos'daki taarruzunda verdiği telefât miktarının ehemmiyeti şimdi ta'ayyün ediyor. Yalnız merkezde iki alay cephesini tecâvüz etmeyen siperlerimiz karşısında üç bini mütecâviz maktûlû sayıldı. Ganâim mikdarı henüz tayin edilemedi.

Arıburnu'nda 9 Ağustos akşamı düşman Kanlısirt karşısında şiddetli piyade ve makineli tüfek ateşini ve bomba endâhtını müteâkib hücumla kaldı. Edilen şiddetli mukabele üzerine kısm-ı a'zamı telef ve mütebâkîsi kaçmaya muvaffak oldu. 10 Ağustos sabahı da düşman aynı teşebbüsü Yeşiltepe'de ve Süngübayırı'nda tekrar etdi. Düşman her iki teşebbüsde de pek ziyade telefât vererek siperlerine kaçdı.

Seddülbahir'de sağ cenâhımızda 9 Ağustos'da düşmanın öğleden sonra bir gemiden uçurduğu balon topçumuzun ateşiyle inmeye mecbur edildi.

11 Ağustos [1]331 / [24 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harbiye Binbaşısı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1140/45

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

4-12

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2

Marmara Denizi:

Muhtelif mahallerde iki tahtelbahirin İmralı Adası'yla Gemlik ve Kızıl-adalar arasında dolaşdığı tarassud edildi.

Çanakkale:

10/6'da Anafartalar ve Seddülbahir Cephesi'nde zikre şâyân bir şey olmadı. 8/6'daki taarruzunda düşmanın yalnız bir fırkamız karşısında üç bini mütecâviz maktûlü sayıldı. Alınan ganâim mikdarı henüz tesbit edilemedi.

Arıburnu'nda: 9/6 akşamı Kanlısirt'da ve 10/6 sabahı Yeşiltepe ve Sün-gübayır'ndaki hücum teşebbüsleri düşmana pek ziyade zâyiât verdirilerek tard edildi.

10/6'da Seddülbahir'de sağ cenâhımız açığında yükselen balon ateşimizle indirildi. 10/6 sabahı Saros Körfezi'ne düşmanın her vakit dolaşan 2 gan-botundan mâ'adâ bir kruvazör ve bir torpil ve bir tayyâre gemisi geldi. Bolayır köyü ve civarını fâsıla ile bombardıman etdi.

11 Ağustos [1]331 / [24 Ağustos 1915]

İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1140/55

4-13

Şube: 2
4196

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

12 Ağustos [1]331'de düşman Anafartalar Cephesi'yle Arıburnu ve Seddülbahir cephelerinde bazen şiddetli ve bazen hafif topçu ateşiyle pek çok cep-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

hane sarf etmiştir. 11-12 Ağustos gecesinde düşman Seddülbahir Cephesi'nde sabaha kadar ateş etmiştir.

11-12 Ağustos'da düşman zayıf kuvvetleriyle Seddülbahir'de sol cenâhımıza karşı taarruza geçmek istemiş ise de bu kuvvetlerin kâffesi ateşimizle mahv edilmiştir.

13 Ağustos [1]331 / [26 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşısı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1140/71

4-14

4221

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

13 Ağustos'da Anafarta, Arıburnu mıntıkalarında fâsılalı bir suretde topçu ve piyade ateşleri teâtîsinden başka bir hâdise olmadı.

Seddülbahir'de sol cenâhda topçu ateşlerimizle düşmanın bir kısım siperi tahrib olundu.

14 Ağustos [1]331 / [27 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşısı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1140/87

4-15

Şube: 2

4482

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Düşman 13–14 Ağustos[da] Anafartalar mıntıkasında yaptığı taarruzlarını 15 Ağustos'da tekrar etmiştir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Düşmanın bu son üç günlük taarruzları hâssaten mu‘annidâne bir suretde cereyân etmiş ve neticede kâmilten ve zâyiât-ı azîme ile tard edilmiştir. Merkezde bazı siperlerimize girmiş olan düşman kuvvetleri mukabil hücumlarıyla cümlesi süngüden geçirilmek suretiyle mahv edilmiştir.

Düşman bu iki gün zarfındaki muharebâtda on bin maktûl vermiştir. Zâyiâtımız bi'n-nisbe pek azdır.

Tayyârelerimiz düşman mevâzi‘iyle ordugâhlarına te’sirli bombalar atarak bu muharebâta iştirâk etdiler.

15 Ağustos [1]331 / [28 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1141/31

4-16

Şube: 2
4239

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar mıntıkasında sağ cenâhda Kireçtepe ve merkezde Azmakdere cenûbunda merkez mevzilerimize karşı düşman 14 Ağustos öğleden sonra, evvelâ karadaki toplarıyla ateş açıp ba‘dehû taarruza kalkmışsa da her iki cihetde de bir muvaffakiyet elde edemeyerek telefât-ı külliye ile tard olunmuştur. Kireçtepe'de hemen bir taburdan fazla kuvveti mahv olmuştur.

Merkeze karşı taarruzlarını üç defa tekrar etdiler. Üçünde de pek çok telefât vererek ric‘at etdiler.

Topçu mermiyâtımızdan birkaçı düşmanın bir kruvazörüyle bir nakliye sefinesine isabet etmiştir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Arıburnu mıntıkasında 13-14 gecesi sağ cenâhda ziyadece bomba endâhtı devam eylemiş. Bu mıntıkadaki bataryalarımızın ateşleriyle düşmanın bir nakliye gemisi ve bir römorkör zedelenmiştir.

Seddülbahir mıntıkasında mu'tâd olan piyade ve topçu ateşleri teâtî edilmiştir.

15 Ağustos [1]331 / [28 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü nâmına
Erkân-ı Harb Binbaşı
Edib

BOA, HR. MA, 1140/93

4-17

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Şube: 2
4297

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar mıntıkasında düşman dün bir hareketde bulunamamıştır. Bu mıntıkada topçularımızın endâht ettiği mermilerin te'siriyle bir düşman torpidosunun geri tarafında bir işti'âl vukû'a gelmiş ve torpido bir istimbot yedeğinde çekilerek götürülmüştür.

Arıburnu'nda şâyân-ı kayd bir vak'a olmamıştır.

Seddülbahir mıntıkasında 15 Ağustos akşamı sol cenâhda topçu ateşlerimizle düşmanın bomba mevzii tahrib edilmiştir.

15 Ağustos [1]331 / [28 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1140/94

4-18**Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu****Başkumandanlığı Vekâleti****Şube: 2****Numara: 291**

Marmara Denizi:

15/6'da Mudanya'nın tahtelbahir tarafından bombardımanında polis karakolhânesinin, şimendifer yolcu salonunun, Seyr-i Sefâin Acentası'nın, gümrük anbarının, sevkıyâtın tavanları kısmen harâb olmuş ve bazı anbarlar ve bir kısım iskele bazı yerlerinden hasara uğramıştır. 15/6'da Mudanya'nın üçüncü bombardımanından evvel bir tarassud sefinesiyle bir tahtelbahir arasında birkaç mermi teâtî edilmiş ise de tarafeyn bir zarar görmemiştir.

Çanakkale:

14-15/6 gecesi Mestantepe şimâl-i şarkîsinde düşmanın icrâ eylediği taarruz püskürtülmüştür. Azmak cenûbunda Yedinci Fırka Cephesi'nde mukabil taarruzlarımızla istirdâd edilen [siper]lerdeki düşman efrâdı hemen kâmilin süngülenmiştir. İleri çıkmış bir siperde birkaç mangalık düşman kuvveti kalmıştır. 14/6'da tayyârelerimiz Conkbayırı garbındaki düşman ordugâhlarına bombalar atdılar. Pek büyük te'sir görüldü. 15/6'da topçumuz Kemikli civarındaki düşman ordugâhlarına muvaffakiyetli isabetlerle endâht icrâ etdi. 15/6'da iki düşman torpidosu Karanlık Liman'a girip çıkmış ve her ikisinin kaptan kulelerinde fazla zâbitân olduğu hâlde Kumkale, Orhaniye, Yenişehir tabyalarını seyr-i hafif ile tarassud eylemiştir. 15/6'da öğleden sonra bir sefine-i harbiye Akbaş'a endirek 17 mermi atmış ve bir nefer mecrûh olmuştur.

Mevki'-i Müstahkem raporu:

Saros Körfezi'ne torpil vâzı'ı gemilerin girip çıktığı tarassud edildi. Körfez'e torpil konmuş olması pek muhtemeldir. Tahtelbahirleri kovalamaya mahsus zannolunan biri 10,5'luk, diğeri 8,8'lik topa mâlik iki motorbot görül-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

dü. Helles Burnu'nda yeni bir ihrac mahalli yapılıyor. Seddülbahir İskele mevkii sâbit bir rıhtım ile ihâta edilmiştir. Kale vaziyeti gayr-ı mütebeddildir.

16 Ağustos [1]331 / [29 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşısı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1137/15

4-19

Şube: 2
4315

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

18 Ağustos'da şâyân-ı ehemmiyet bir tebeddül olmadı.

Seddülbahir'de sol cenâhda düşman topçuları birçok cephaneye sarfıyla siperlerimizi tahribe çalışmışsa da bir zarar yapamamıştır. Makine ile atıldığı dört bombadan ikisi kendi siperlerine düştüğünden düşman bomba endâhtına devam edememiştir.

17 Ağustos'da Boğaz medhaline yaklaşan bir torpil taharrî gemisi Boğaz bataryalarımızın ateşleriyle geri çekilmeye mecbur edilmiş ve Seddülbahir burnu civarında görünen diğer torpil gemileri de ateşlerimizle dağıtılmıştır. İşbu sahil bataryalarımız aynı zamanda düşmanın Seddülbahir'de piyade mevzilerini müessir bir surette bombardıman etmiştir.

19 Ağustos [1]331 / [1 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1141/57

4-20

Şube: 2
4425

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Marmara Denizi'nde:

Armutlu'nun garb-ı cenûbîsinde Bahr-ı Sefîd ismindeki muhafız vapurumuz bir düşman tahtelbahirini top ateşiyle batırmıştır. Tahtelbahirin müret-tebâtı kurtarılamamıştır.

Çanakkale Cephesi'nde:

20 Ağustos'da Anafartalar mıntıkasında ve Arıburnu'nda hafif piyade ve topçu ateşleri teâtî edilmiştir. Sağ cenâhda talimle meşgul bir düşman taburu müessir topçu ateşlerimizle dağıtılmışdır. 19-20 Ağustos'da çıkarılan keşif kollarımız düşman siperlerine girerek birçok tüfek ve techîzât-ı harbiye iğtinâm eylemişlerdir.

Seddülbahir'de merkez ilerisinde hafriyâtı ikmâl edilen 90 metrelik bir siper tarafımızdan işgal edildi.

Sol cenâhda Kerevizdere civarında düşmanın iki topu iskât edildi.

21 Ağustos [1]331 / [3 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1141/90

4-21

Şube: 2
4449

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar mıntıkasında ve Azmakdere cenûbunda düşmanın bir makineli tüfeği topçu ateşlerimizle tahrib edildi. Bu mıntıkada keşif kollarımız

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

düşman siperlerine muhtelif mahallerde gece baskınları yaparak istihkâm edevâtı, telefon âlâtı ve techîzât-ı saire iğtinâm etmişlerdir.

Arıburnu'nda şâyân-ı kayd bir vak'a olmamıştır.

Seddülbahir'de 21 Ağustos'da iki saat müddetle düşmanın kara ve gemi topları Alçıtepe ve civarına ateş açmışsa da bir hasarı mûcib olmamıştır. Sol cenâhda tarafımızdan icrâ edilen ateşlerin te'siriyle düşmanın bomba mevziinde infilâk vukû'a getirilmiş ve tarafımızdan patlatılan bir lağım düşmanın bomba mahallinde bomba te'sirâtına karşı imâl eyledikleri tel kafeslerini ve tel örgülerini tahrib eylemiştir.

22 Ağustos [1]331 / [4 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1141/98

4-22

Şube: 2

4474

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

İngilizlerin E-7¹ işaretli tahtelbahiri 22 Ağustos'da Çanakkale'de batırıldı. Üç zâbit ve 25 neferden ibaret olan mürettebâtı kâmilten esir edildi.

Anafartalar mıntıkasında keşif kollarımız muvaffakiyetli gece baskınlarıyla düşmandan yine birçok ganâim ile avdet etmişlerdir. 22 Ağustos'da topçularımız Büyükkemikli civarında duran bir düşman nakliye gemisinde yangın çıkarmışlardır. Arıburnu'nda yalnız top ve bomba endâhtı devam etmiştir. Seddülbahir'de düşman topçuları bilâ-te'sir fâsılalı surette Alçıtepe civarına ateş etmişlerdir.

¹ Bu tahtelbahir 1912 senesinde inşa olunmuş, 810 ton cesâmetinde, makinesi 1750 beygir kuvvetinde, sürati saatde 16 mildir. 4 aded torpil kovanı vardır.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22 Ağustos'da Anadolu Boğaz bataryalarımız düşmanın İlyas Burnu'nda kayıklarını, Morto Limanı civarında mahfûz mahallerini, Seddülbahir cihe-
tinde bataryalarını ve ordugâhlarını muvaffakiyetle bombardıman etdiler ve
bu te'sir tahtında mukabeleye teşebbüs eden düşman bataryaları susturulmuş
ve ordugâh mahallerini tahliye ve tebdile icbâr edilmiştir.

Bataryalarımız akşamleyin medhale yaklaşmak isteyen düşman torpi-
dolarını geri dönmeye icbâr etdiler. Top ateşlerimiz altında kalan bir düşman
vapuru bilâhare karanlıkda iki römorkör tarafından uzaklara çekilmiştir.

23 Ağustos [1]331 / [5 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1142/8

4-23

Şube: 2
4551

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Şâyân-ı kayd bir vak'a olmadı.

Düşman fâsılalı suretde Anafarta ve Seddülbahir mıntıkalarında mev-
zilerimizi kara ve gemi toplarıyla bombardıman etmiş ve bir te'sir yapama-
mıştır. Topçularımız Anafartalar'da düşman siperleriyle topçu mevzilerinde
yangın çıkarmışlardır.

24 Ağustos [1]331 / [6 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1142/24

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

4-24

Şube: 2

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar mıntıkasında 24 Ağustos öğleden evvel Kemikli Limanı civarında görünen toplu düşman kıta'âtı topçularımızın baskın ateşleri altında epey telefât vererek dağıtılmışdır.

Arıburnu'nda mühim bir vak'a olmadı.

Seddülbahir'de düşman te'sirsiz topçu ateşlerine ber-mu'tâd devam eylemiştir.

Keşif kollarımız bu mıntıkada düşmandan otuz sandık piyade cephanesi iğtinâm etdiler. 23 Ağustos akşamı Anadolu sahil bataryalarımız Seddülbahir'de düşman topçularıyla ordugâhlarına ve amele kuvvetlerine muvaffakiyetle baskın ateşi yapmıştır. Düşmanın şiddetli mukabelesinden hiçbir te'sir görülmemiştir.

24 Ağustos'da bu bataryalarımızın düşman piyade mevzilerine icrâ eylediği ateşler iyi neticeler vermiştir.

25 Ağustos [1]331 / [7 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1142/42

4-25

Şube: 2

4623

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

26 Ağustos'da Anafartalar mıntıkasında Azmakdere cenûbundaki düşman mevâzi'ine karşı icrâ edilen topçu ateşlerimizin te'siriyle düşman siperlerinde cephane ve bomba işti'âlleri görülmüştür.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Arıburnu'nda düşman sol cenâhımıza muhnik gazları hâvî bombalar atmış ve bir lağım patlatmışsa da bir zarar yapamamıştır.

Seddülbahir cihetinde hafif ateş teâtîsinden başka bir hâdisse olmadı.

27 Ağustos [1]331 / [9 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1142/67

4-26

Şube: 2
5019

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar mıntıkasıyla Arıburnu mıntıkasında şâyân-ı kayd bir hâdisse olmamıştır.

Seddülbahir'de sağ cenâhımıza ateş açan bir düşman torpidosunun güvertesinde topçularımız tarafından atılan bir mermi parçalanması üzerine torpido derhal ateş keserek uzaklaşmıştır. Bu cenâhda düşman hattına doğru tadrîcen ileri sürülerek hafriyâtı 27 Ağustos'da ikmâl edilen bir sipere kıta'âtımız yerleşmiştir.

Sahil bataryalarımız dün akşam medhale takarrüb ile sol cenâh kıta'âtımıza ateş açan iki düşman torpido muhribini ateşleriyle kaçırtmış ve düşmanın Seddülbahir'de iskele mevkiindeki müctemi' kıta'âtıyla Morto Limanı'ndaki kıta'âtını ve piyade mevzilerini müessir ateş altına alarak bu kıta'âtı dağdırmıştır.

28 Ağustos [1]331 / [10 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1142/73

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

4-27

Şube: 2
4684

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar mıntıkasında sağ cenâh topçularımız düşmanın cephane arabalarına ateş açarak bunlardan birkaçını tamamıyla tahrib etmiştir. Sol cenâhdaki topçularımızın düşman siperlerine icrâ eylediği endâht pek müessir olmuştur.

Arıburnu'nda dün bir vak'a olmadı. Seddülbahir'de 27 Ağustos öğleden sonra düşmanın balon tarassudâtıyla iki kruvazör ve bir torpidosu muhtelif mevzilerimize karşı saçma ateş açmış ve bir netice kazanamamıştır.

Diğer cephelerde mühim tebeddül yoktur.

İngilizler el-ân Salîb-i Ahmer işaretlerini suistimal etmekte devam ediyorlar. Anafartalar'da Mestantepe civarında seyyar hastahânelerinin hemen yakınında askerlerine süngü ve muharebe talimi yaptırıyorlar. Birkaç günden beri bu mıntıkada şâyân-ı ehemmiyet bir muharebe olmadığı hâlde hasta arabaları hatt-ı harbe doğru ve mütemâdiyen nakliyat yapmaktadır. Müte'addid hastahâne gemilerine mâlik oldukları hâlde bütün Kemikli Sahili'nin muhtelif mahallerinde en ziyade asker ihracına müsaid mevkilerde birçok Salîb-i Ahmer bayrakları sallanıyor.

29 Ağustos [1]331 / [11 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1142/86

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

4-28

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 303

Çanakkale:

28/6'da Azmak cenûbundaki mevzimiz karşısındaki düşman siperlerine bir tabur kadar mavi şapkalı asker geldiği görüldü. Bu şapkalar İtalya "Alibeni" şapkalarına benziyorsa da hangi millete aid olduğu henüz anlaşılmadı.

29 Ağustos [1]331 / [11 Eylül 1915]

BOA, HR. MA, 1139/5

4-29

Şube: 2

4738

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da Karakoltepe civarındaki bir düşman piyade alayıyla Tuzla Gölü civarındaki düşman ordugâhları ve Seddülbahir civarında toplu hareket eden düşman piyade bölükleri topçumuz tarafından müessir surette ateş altına alınmış ve toplu kıta'ât dağıtılmışdır.

Sahile sokulmak isteyen münferid düşman kruvazör ve torpidoları ateşlerimizle derhal uzaklaştırıldı.

31 Ağustos [1]331 / [13 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/5

5

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 16071

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne

Âtîdeki rûznâmenin ve telgrafın Telgraf-ı Millî Ajansı muhbiri lisanından gazetelerle neşretilmesini rica ederim:

Çanakkale'de maktûl düşen bir Avustralyalı neferin üzerinde bulunan rûznâmede 25, 26, 27 ve 28 Temmuz* günleri vekâyî'i şöyle tasvîr ediliyor:

"25 Nisan [1]915 Pazar

Karaya çıkmak istihzârâtına başladık. Kable'z-zevâl iki buçukda küçük filikalar derûnuna girdik. Her şey yolunda gidiyordu. Vaktâ ki kumsallığa yüz elli yarda kaldık. Türkler şedîd bir yaylım ateşi açdılar. Aman Allahım! Bu, ne öldürücü ve kemirici bir ateşdi. Bütün tepeler sık ve sa'bû'l-mürûr çalılıklar ile mestûrdu. İlk tepeye tırmandık, çıktık ve zabta muvaffak olduk. Fakat bilir misiniz bu tepenin zabtı ne büyük bir can ve kan bahâsına bize mâl oldu? Arkadaşlarımız her tarafta, orak makinesiyle biçilmiş başaklar gibi yerlere seriliyor ve onlara yardım için olsun bir an bile tevakkuf edemiyor idik. Türkler bizi pek kanlı bir surette karşılıyordu. Fakat buna da tahammül ediyor idik. Yüzbaşı Rider'e mülâkî olduk ve Türkler tarafından çevrildik. Yüzbaşı mecrûh düştü. Ben altı saat sonra B bölüğüne iltihak edebildim. Aman yâ Rabbi! Türkler nasıl ateş yağıdırıyorlardı. Mevzilerimizde sebât ediyoruz. Mecrûh arkadaşlarımız hakkında hissetdiklerimizi tarif ve tavsîf edecek kelime bulmakdan âcizim. Muharebeye devamla galebe çalmak istiyoruz. Bu, muharebe değil cehennem makinelerinin rol oynadığı bir zamandı. Maahâzâ son derecede bir kuvvet ve şecâatle bir hücum yaptık. Müsinn ve tecrübe-dîde askerler diyorlar ki bu hücum, tarihin nâdiren kaydettiği hücumlardandır. Buna pek kolaylıkla inanıyorum.

* Temmuz ayı sehven yanlış yazılmıştır. Doğrusu Nisan olmalıdır.

26 Nisan 1915 Pazartesi

Yeni bir günün şafak vakti geldiğine güçlkle inanıyorum. Fakat Türklerin bilâ-inkitâ‘ ve mütemâdî ateşleri bunu pek güzel izah ediyor. Türkler bizi üç saat bombardıman etdi. Çok asker zâyi ediyoruz. Frank Houston boynundan ve omuzundan yaralı olduğu hâlde hastahâneye gitdi. Bulunduğum [yerde] benimle beraber bulunan gayet genç bir asker vahîm bir suretde yaralandı. Jok Banks, onun pek mühlik olmadığını söyledi. Fakat öteki arkadaşlar nerede? Ben de bilmiyorum. Binbaşı Robertson dün mühlik bir suretde yaralandı.

27 Nisan 1915 Salı

Ne berbat bir gece geçirdik. Türkler vakit vakit bize yirmi adım yaklaştılar, o vakit biz de onlara kurşun yağmuru yağdırdık. Fakat iyi muharib olan Türkler bundan hiç yılmıyorlardı ve daima üzerimize hücum ediyorlardı. Türklerin makineli toplarının ateşi hakikaten öldürücü idi. Bize hiç rahat yüzü vermediler. Bugün pek uzun süren bir gün oldu.

28 Nisan [1]915 Çarşamba

Burası, arzın üzerinde kurulmuş bir cehennemdir. Düşman, bütün gece hücum etdi. Biz de onları püskürtmeye uğraştık. Mütekâbil hücumla geçmek için ne vakit ikmâl ve takviye efrâdı alacak idik? Günü her nasılsa geçirdik. Mühimmât ulaşıncaya kadar olduğumuz yeri muhafaza etmeye mecburuz. Geceleyin çok cephe sarf etdik.

29 [Nisan 1915] Perşembe

Kable'z-zevâl saat üçde siperden değiştirildik. Kumsallığa ulaşmak, hakikaten tehlikeli bir oyundu. Tam manasıyla yıpranmış bir halde idim. Fakat istirahat çadırlarında kendime geldim. Cüz’-i tâmlar arasında çok boşluklar hâsıl olmuşdu. Bölüğümüz efrâdı hemen tamamen mahv oldu. Yeniden teşkilât yapılacaktır. Frank Himan Pazar günü maktûl düştü. Ölünceye kadar pek fedakârâne bir suretde muharebe etdi. Kemiklerime kadar sirâyet eden bir titremeye yakalandığım için bir çay içebilsem kendimi pek mesud ve bah-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

tiyar addedeceğim. Çadırda istirahatde iken Türklerin şedîd bir mermi yağmu-
runa yakalandık. Bereket versin ki, suhûletle zeminliklere can atabildik".

Fî 3 Zilkade sene [1]333 - Fî 31 Ağustos sene [1]331 / [13 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1141/99

6

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib- i Sâmi'si'ne

Ma'rûz-ı câriyânemdir

Mahdûmum Cemal Efendi, Çanakkale'den esir-i harb olarak Mısır'da
el-Kahire'de Mî'âdî Üserâthânesi'nde bulunuyor imiş. Kendisine harçlık ola-
rak yüz yirmi kuruş mukabilinde bir İngiliz lirası gönderiyorum. Meblağ-ı
mezbûrun gönderilmesini istid'â ve istirhâm eylerim. Ol bâbda emr u fermân
hazret-i veliyyü'l-emr efendimiz hazretlerininindir.

Fî 1 Eylül sene [1]331 / [14 Eylül 1915]

Rumelihisarı'nda kale içinde
19 numaralı hânedâ sâkine
Servet bint-i Süleyman

BOA, HR. SYS, 2194/35

7

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2

Fî 25 Ağustos sene [1]915 tarihli Times gazetesinin başmakalesi

Mister Ashmead Bartlett tarafından gönderilip bugünkü nüshamızda
derc edilen ve cereyan-ı ahvâli bütün incelikleriyle tasvir eden rapor, Gelibo-

lu Şibh-i Cezîresi üzerinde muahharan vuku'a gelen kanlı ve bize pek pahalıya mâl olan muharebât hakkında pek az bir ziyâ-yı hakikat seriyor.

Büyük mikdarda bulunan İngiliz kuvvetinin Suvla Körfezi'ne yeniden yapmış olduğu ihrac harekâtı ve Avustralya-New Zeland kolordularının Anzak mıntıkasındaki ileri yürüyüşleri hakkında tafsilat i'tâsı hususunda Mister Ashmead Bartlett'e bazı müsaadâtın bahş olduğu görülmektedir. Suvla Koyu'na ihrac olunan kuvvetin karaya ilk ayak basışında pek o kadar şedîd bir mukavemete ma'rûz kalmadığı ve fakat Tuzla Gölü'nün arkasında bulunan araziden büyük bir parçayı işgal etmezden mukaddem Türklerin büyük miktarda ve tedricen kuvvâ-yı muâvene almış oldukları rapor münderecâtından anlaşılmaktadır.

İşbu yeni hattımızın ileri harekâtı, ağaçlık arazide kazâen vuku'a gelen yangın dolayısıyla ve sık çalılıkların haylûletiyle tevakkufa dâcâr oldu. Öyle bir hâl-i tevakkuf tahaddüs etti ki, bundan düşman da aynı derecede müte'essir oldu. Buraya çıkarılan yeni efrâdımızın pîşgâh-ı azmine teveccüh eden ileri harekâtın da akâmete dâcâr olmasından ancak ve ancak bu menhûs yangın mesûldür.

Avustralya ve New Zeland kolorduları efrâdı menâtık-ı mücâvirede, son derecede parlak bir cesaret ve besâletle harb etmişlerdir. Efrâd-ı mezkûre birçok arazi-i munzamma elde etmekle beraber Suvla Koyu'ndaki kuvve-i askeriyemiz ileride ittisâl peydâ eylemeye muvaffak olmuşlardır. Tekmîl hatt-ı harbimiz, kazanılmış olan mahalde hendek siperleri kazarak kendilerini yerleştirmişler ve harekât-ı askeriye de zâhir halde burada hitâma ermiştir. Türkler tarafından ibrâz olunan mukavemet-i mu'annidânenin şiddetinde umum, müttehidü'l-lisân oldukları gibi burada harb eden Türk askerleri Osman Paşa ile Plevne'de bahadırâne muharebe edenlerin evlad-ı şecaat-nihâdıdır.

Raporun İngiliz efrâdı ve bilhassa Avustralya Kolordusu tarafından gösterilen şecaat ve besâletten bahseden kısmından sarf-ı nazar edecek olursak bu kanlı muharebenin neticesine aid pek cüz'î malumâtı ihtivâ ettiğini

görüürüz. Neticeye ıttılâ‘ hâsıl etmek üzere Matbûât Kalemi vasıtasıyla fî 20 Ağustos sene [1]915 tarihinde neşrolunan tebliğ-i resmîye atf-ı nazar etmekliğimiz icab eder. Halbuki tebliğ-i resmîde de: "Türkler buradaki ileri harekâtımızı tevkîf etdiler." cümle-i muhtasarasından başka bir şey görülmüyor. Beyânât-ı mezkûre vaziyet-i hakikiyeyi gösterdiği gibi bunu ta‘dil edecek diğer bir tebliğ-i resmî de henüz neşrolunmamıştır.

Çanakkale dârü'l-harbinden daimî ve günden güne kabarıp şişmekte olan zâyîât listelerinden başka hiçbir hakikî havâdis gelmiyor. Binâenaleyh Matbûât Kalemi'nin nokta-i nazarına muhalif hikâyâtı muhtevî raporların bu hafta başında matbûât tarafından neşrine neden müsaade edildiğini anlamakda hayrete dûcâr olduk. Sâlifü'z-zikr raporlar; Türkler, hatt-ı muvâsalalarının kat‘ı ile tehdid olunduklarını ve bunun neticesi olarak vaziyetlerinin pek vahim olduğunu ahaliye, efkâr-ı umumiye anlatmakla kalmadı, belki onları inandırdı bile. Fakat bütün bu gürültüleri tatmin edebilecek bir ifade ne Ashmead Bartlett'in makalesinde ve ne de Matbûât Kalemi'nin tebliğinde var.

Hakikat-ı hâl şundan ibaretdir ki Gelibolu Şibh-i Cezîresi'ndeki vaziyetimiz iyiliğe doğru tahavvül etmekden pek uzaktır. Bundan başka biz şunu da anlıyoruz ki nokta-i nazarımıza vâsıl olmak için ne kadar büyük fedakârlıklarla müstelzim olursa olsun her halde azmimizi te'yid ve tevsîk eylemek icab ediyor. Bu misillü hikâyelerin neşri düşmanımızı iğfal eder fikrini kat'iyen kabul eyleyemeyiz ve fakat bunlar, elde edilmesi daha pek çok uzakda bulunan netice hakkında ahalimiz arasında pek mevsimsiz ümidler uyandırır. Sansürümüz, kendisine ibrâz edilen raporların mevsûkiyet ve sıhhati hakkında bittab‘ hiçbir mesûliyeti deruhde edemez. Böyle olmakla beraber sansür, niçin bu yalan beyânâtı te'hir etmez veyahud da ahalinin esassız bir surette tenşît kılınmasına mani‘ olmaz?

[15 Eylül 1915]

BOA, HR. MA, 1140/61

8**Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu****Başkumandanlığı Vekâleti****Şube: 2****Numara: 16183**

Harb Matbûât Karargâhı'ndan alınmıştır.

Hatt-ı harbde dolaşan bir Alman muhabiri tarafından yazılan:

"Gelibolu tepeleri üzerinden atla gidiyorum. Etraf samt u sükûn içinde... Uzaklarda bir müezzîn akşam ezanı okuyor.

Vadilerden gelen beyaz ve şeffaf bir sis, din ve vatan uğrunda fedâ-yı can eden kahramanların necîb ve sâf ruhlarıyla birlikde semâya, semt-i câvîdâna doğru yükseliyor. İşte Çanakkale kahramanları böylece yükseliyorlar!

O gün pek sıcaktı.

Orada, yüz metre uzakda İngiliz siperleri bulunuyor ve tüfek kabzalarının kavîce kavramış yüzlerce kahraman askerler, bunlara karşı hâzır duruyorlar. Öbür tarafta her şey âlûde-i sükûn. Yalnız, o menhûs tel örgü mâni'aları güneş ziyâsından parıldıyor. Yüzbaşı Hüseyin Ali kendi avcı siperleri içinde dolaşıyor. Etraf, o kadar sâkin, o kadar latif ve rahat ki... Avcı hatları ilerlemeye başladı... Taarruz kızışıyor...

"İleri, Allah yardım ediyor! Allah verecek. Ali'ye dürt, Mehmed ileri! Haydin hep birlikde!.. İleri!.. Abdullah dermanın kalmadı mı? Yaralandın mı yoksa?.. Düşman siperleri işte şurada!.. Şimdi onu alırsın... Allah!.. İsabet etti!" Öbürleri daima ilerlemekte... Yeni kitleler geliyor, öne geçenler daima çoğalıyor. Kurşunlar, yağmur gibi yağıyor, şarapneller öterek patlıyor.

"Asker!.. Çabuk!.. Siper kazın!.. Çabuk cephaneye getirin!.. Kurşunları buraya dök!.. Sükûnetle nişan al!..

Daha ileriye... Mâni'ayı dolaşıp siperlere girmeli. Haydi çocuklar, hücum!.. Hücum!.." Siperler içine girdik. "Son düşmanları tard ediniz!.. Dur, Mehmed! Ali bana yardıma gel!.. Benim karşımda da çok var!.. Sabret!.. Geliyorum!.." Göğüs göğüse geliniyor. Bir taraftan yeni askerler sel gibi ilerliyor, daima yeniler geliyor...

Şarapneller havada patlıyor...

Düşman burada yılıp kaçıyor. "Pekâlâ, bırakma!"

Diğer[i] merakda... "Onlar o kadar çok ki! Zararı yok!.. Sebat et!.. İşitiyor musun? Sebat!.."

"Kaçanlara ateş edin!.. Ahmed!.. Siperi bir kişilik daha genişlet!.. Siz de kazınız, siperler derince olsun. Kum torbalarını öbür taraftan koyunuz".

"Çabuk çocuklar, çabuk! Vakit yok!.. Düşman mukabil taarruza başlıyor. Cephane buraya!.. Koş! Yoksa kurşunla vurulacaksınız!.. Koş!.." Düşmanı ateş karşılıyor ve artık yaklaşmıyor. Askerler kazma, kürekle geliyorlar. Siperler derinleştirildi ve gerideki safla irtibat te'sis olundu.

Ölüler yatıyor, mecrûhlar inliyorlar ve güneş artık gurûb ediyordu. Yüzbaşı Hüseyin Ali, zabt edilen düşman siperinden ağır ağır getiriliyor. Bir kurşun alınına isabet etmiş. Nazarları, âteşin ve zafer sevinçleriyle lem'adâr. Orada tâ memleketin cenûb taraflarında beyaz ve küçük bir şehirde onun için ağlayan sevgilisi. Onu şimdi şanlı ve nişanlı görünce kim bilir ne kadar sevinecektir!

Ben Gelibolu tepeleri üzerinde atla gidiyorum.

Ortalık o kadar sükun ve sükût içinde ki!.."

3 Eylül sene [1]331 / [16 Eylül 1915]

Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/31

9

Harbiye Nezâreti

Tahrirât Dairesi

Tahrirât Kalemi

1199

Îrâde-i Seniyye

On İkinci Fırka Kumandanı Kaymakam Selahaddin Bey On Üçüncü ve Miralay Hovik Bey On İkinci Fırka Kumandanlıklarına tayin kılınmıştır.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

İşbu irâde-i seniyyenin icrâsına Harbiye nâzırı memurdur.

Fî 9 Zilkade sene 1333 - Fî 5 Eylül sene 1331 / [18 Eylül 1915]

Başkumandan Vekili ve
Harbiye Nâzırı

Enver

Sadrazam
Mehmed Said

Mehmed Reşad

BOA, İ. HB, 1333. Za/16

10

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 16881/5052

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

İngilizler, bir müddetden beri Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bilhassa Anafartalar'da taht-ı işgallerine geçen sahil kısmında kısmen Salîb-i Ahmer işaretini hâmil çadırlar ve barakalar te'sis etmektedirler. Bu kısım arazinin gayet dar olmasından dolayı mezkûr bina ve çadırların tamamen yanında askerî ictimâlar, hareketler vuku bulmaktadır. Bu halde mezkûr barakalar düşmanlarımıza bir himaye ve siper vazifesini görüyor demektir. Binâenaleyh bu hâl aleyhimize hareket eden düşman kuvvâ-yı askeriyesine karşı ateşlerimizdeki serbestîyi mahv ediyor. Bundan mâ'adâ elde edilen delâil ve emârelere nazaran düşman bu binaları esliha ve mühimmât vaz'ı, zâbit ve efrâd iskânı hususlarında da isti'mâl ediyor. Düşmanlarımızın en ilerideki hatlarının sahilden ancak birkaç kilometre içeride bulunmasına ve mecrûh ve hastalarını nakil için pek çok hastahâne gemileri mevcut olmasına göre bunların orada hastahâne te'sis etmelerine lüzum yoktur.

Binaberîn sahildeki hastahânelerin hemen kaldırılması lüzumunun Amerika Sefârethânesi'ne tebliğini ve aksi halde mezkûr binaların yanındaki kıta-âta ateş edileceğinin ve o esnada Salîb-i Ahmer işaretini hâmil hastahâne bi-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

nalarına bir zarar vâki‘ olursa bundan Hükûmet-i Osmaniyye'ye hiçbir mesûliyet tevellüd edemeyeceğinin ilâveten inbâsını rica eylerim. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 11 Zilkade sene [1]333 - Fî 7 Eylül sene [1]331 / [20 Eylül 1915]

Başkumandan Vekili

Enver

BOA, HR. SYS, 2413/46

11

Harb Matbûât Karargâhı'ndan:

Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde Anafarta cihetinde 70 ve 112* numaralı tepelerin zabtı için Efrecî 20 ve 21 Ağustos'da İngilizler'in yaptıkları müteaddid taarruzların kahraman askerlerimiz tarafından ne suretle def‘ edilmiş olduğunu ve bu iki gün zarfında yapılan muharebelerin ne derece şiddetli bulunduğunu gayet müessir ve belîğâne bir lisanla tasvir etmiş olan ve İngiltere matbûâtı nâmına Çanakkale'deki İngiliz Karargâhı'nda bulunan Mister Ashmead Bartlett'in İskenderiye'den ahîren Londra cerâidine gönderdiği mufassal telgrafnâmesinden aynen:

"Ağustos'un yirmi birinci günü ba‘de'z-zuhr tam saat üçde ilk top sadâsı tanîn-endâz-ı âfâk oldu. Çokdan beri bu kanlı arzda bir âdet hükmüne giren o dehşet-nâk bombardımanlardan biri bu dakikadan itibaren yarım saat müddetle şedîden hükümrân oldu. Harb gemilerimiz sahrâ toplarının, büyük havanların inzimâm-ı muâvenetiyle yek-âheng-i dehşet olarak ateşlerini 70 ve 112 numaralı tepelere tevcîh etdiler. Düşman siperleri bir kere daha duman ve toz bulutları arasında boğuldu, kaldı. Maamâfih Türkler bu tufan-ı cehenneme karşı hiçbir eser-i inhirâf göstermediler. Zira hiçbir Türk mevkiini terk etmemiş, o metânet-i mücesseme tavsîfine bi-hakkın lâıyk olan kavî ve şecî‘ asker yerinden zerre kadar kımıldamamış idi.

* 70 numaralı tepe, Yusufçuktepe; 112 numaralı tepe ise İsmailoğlutepe'dir.

Bombardıman esnasında düşman topları mütemâdiyen ateşlerini şarapnel parçalarıyla mütetevvic olan Çikolata Tepesi'yle bu tepenin arka cihetlerine tevcîh ederek şiddetle mukabelede bulundular. Bu sırada sükût eden obüsler çalılıkda bir yangın hâsıl etdi. Rüzgârın te'siriyle tezyîd-i kuvvet eden ateş şiddetle feverâna başlayarak bir sür'at-i fevkalâde ile daire-i sirâyetini tevsî' eyledi ve böylece birçok mevzileri alev yığınları altında, duman bulutları içinde silip süpürdü. Saat üç buçukda bir alay İngiliz askeri bu siperlerin ilerisine geçerek 70 numaralı tepenin eteğinde avcı tertibâtı icrâsına tevessül eyledi. Bu teşebbüs bütün Türk hattı boyunca dehşetli bir tüfek ateşinin infilâkına sebebiyet verdi. Aynı zamanda diğer bir alay 70 numaralı tepenin cihet-i cenûbiyesine doğru ilerleyerek bu tepenin eteğinde kâ'in muhterik çalılık mahalline yerleşmiş idi. Tepenin zirvesinde bulunan siperlere karşı İngiliz topları bütün şiddetleriyle ateşlerine devam etdiler. Maamâfih Türk piyadesi bu ateş-i şedîde ehemmiyet bile vermedi. Hâlâ Türk askerlerinden bazıları kemâl-i cesaretle siperlerden meydana çıkarak ilerlemekde olan İngilizlerin vaziyetlerini keşfe çalışmak cür'etinde bulundular.

Bu esnada tüfek ateşi kulak zarı patlatacak derecede idi. Ben hiçbir zaman hiçbir muharebe meydanında sefâin-i harbiye bataryalarıyla sahrâ toplarının, obüs infilâkâtının, tüfek mermilerinin bu muharebede hâsıl ettiği azîm gürültüye benzer bir gürültü işitmedim. Saat üçü elli geçe mezkûr iki alay biri garb cihetinden diğeri cenûbdan olmak üzere son bir hücum icrâ etdiler. Kesif bir dumanın, şiddetli bir tozun arasında süngüleri parıl parıl yanmakda olduğu halde vâsi' bir kitle-i azîme muhterik çalılığın içinden çıkarak zirvede kâ'in Türk siperlerine karşı emvâc-ı dehhâşe şeklinde ilerlemeye başladı. Toplarımız birkaç dakika müddetle endâhtlarını tatvîl ederek ateşlerini mütekâbil bayırlara tevcîh etdi ve bu suretle siperler hattını daire-i endâhtı haricinde bıraktı. Bu sırada Türkler zirvelerden zuhur etdiler ve ilerlemekde olan İngiliz hütûna şiddetle ateş etmeye başladılar. İşte bu dakika-i dehşet-nâkde Türklerin aldığı vaziyeti görmeli idi: Kemâl-i metânetle siperlerine saplanmış olan Türk askerinin bulunduğu yerde ölmeye azmetmiş olduğu ıyânen görünmekde idi.

Askerlerimiz bayırın kısm-ı küllîsini aşdılar. Lâkin şimâl cihetinde taburumuz mitralyöz ateşinin, çapraz top mermiyâtının te'siriyle birdenbire tevakkuf mecburiyetinde kaldı. Cihet-i cenûbiyede askerlerimizden bazıları zirveye vâsıl olarak siperlere atıldılar. Atıldılar ama orada Türk süngüsünden geçirilerek kâmilen terk-i hayat etdiler.

Bu zaviye-i cenûbiyede muharebe-i vâkı'a hiss-i nevmîdî ile mukayyed bir boğaz boğaza kaydıyla tavsîf edilecek suretde cereyan etdi. Hiçbir düşmanın bu derece şecaat ve cesaret, bu mertebe azim ve metânetle harb ettiği hiçbir yerde görülmemiştir. Birkaç dakika süren bir müddet-i kalîle zarfında tepelerin yed-i zabtımıza geçtiğine zâhib olduk. Zira askerlerimiz zirvenin alt cihetinde kesretle görülmekte idi. Hâlâ onlar cihet-i cenûbiyede kâin Türk siperleri hattının bir kısmını işgal bile etmişlerdi. İşte tamam o sırada idi ki 112 numaralı tepenin arka cihetinde ahz-ı mevki etmiş olan Türk bataryaları 1.200 yardalık bir mesafeden üzerimize obüs yağdırmaya başladılar. Bu ateş askerlerimizi orakla biçilmiş nebatât gibi yerlere serdi ve bir mevt-i muhakakadan tesadüfen kurtulmuş olan bakıyyetü's-suyûfu da bayırın eteklerine hafif melce'lere ilticaya mecbur eyledi.

Askerlerimiz bu noktada mevkilerini ancak birkaç dakika muhafaza edebildiler. Lâkin taarruz artık erimiş bitmiş idi. Askerlerimiz de biraz zaman evvel terk etmiş oldukları siperlerine avdet etdiler.

Şiddetli taarruzumuz bu defa da netice-pezîr olamamış idi. 70 numaralı tepe Türklerle mecrûhların, maktûllerin ellerinde kaldı".

Mister Ashmead Bartlett'in 70 numaralı tepe taarruzuna dair olan raporu burada hitâm buluyor. Bu raporu kâmilen derc eden *Times* gazetesi buna dair neşrettiği makale-i mühimmesinde şu suretle idare-i kelâm etmektedir:

"Sefâin-i harbiyemiz ve karaya ihrac edebildiğimiz kuvvetli bataryalarımız Türk siperlerini muhafaza edilmez bir hâle getirmek için daima fevkalâde sarf-ı mâ-hasal gayret etmektedirler. Onlar düşman siperlerini obüsleriyle ezmekte hem ilerleyen hattın önünde bir hâil-i ateşin teşkil etmekte ve hareket-i vâkı'a devam ettikçe daire-i endâhtı yükselterek Türklerin imdat kıta'âtı almalarını tas'îb etmekte idiler. Maahâzâ etekden itibaren kademeler teşkil

ederek yükselen tepeler birçok kayalar ve çalılıklarla mestûr bir takım hufreler hâsıl etmektedir ki bu mevkiler en kuvvetli, en mükemmel müdafaa mevzilerini ihzâr etmektedirler. Zaten bu mevziler cesaret ve şecaatleri, azim ve metânetleriyle âlem-şumûl bir şöhret-i muhıkka kazanmış ve bilhassa vaziyet-i tedafü'iyede bulundukları takdirde muhafaza-i mevcut hususunda gösterdikleri sebât ve ta'annüdle kendilerini bütün dünyaya tanıtdırmış olan Türkler tarafından müdafaa edilmekte idi. Bundan mâ'adâ Türkler bu harbdeki muvaffakiyetsizliğin pâ-yı tahtları olan İstanbul'un ziyâ'-ı ebedîsiyle Hilâl'in sukût-ı âr-âverini tazammun edeceğini pek iyi bilmekte olduklarından bütün varlıklarıyla muharebe etmektedirler".

"Mister Ashmead Bartlett bu vaziyet-i mahsusadan mütevellid neticeleri bize birer birer gösterdi. Biz hiçbir zaman düşman nâmını taşımaya liyâkat gösteren adüvlerimize karşı kemâl-i ciddiyetle izhâr-ı hürmet ve riayetden çekinmedik. Hayret-bahş-ı ukûl besâlet-i cihan-pesendâneleriyle âlemi kendilerine hayran eden Türklere de bu harbde gösterdikleri büyüklüklerle müterâfık olarak ihrâzına kesb-i istihkâk etdikleri medh ü senâyı atf ve ihdâdan asla geri durmayız".

7 Eylül sene [1]331 / [20 Eylül 1915]

BOA, HR. MA, 1143/89

12

Bâb-ı Âlî
Dahiliye Nezâreti
Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti

*Marmara'da düşman tahtelbahirleri tarafından
gark edilen kayık sahiblerine verilen beyânnâmenin suretidir.*

Ey asâkir-i Osmaniyye!

Size malum olduğu gibi külliyetli miktarda bulunan İngiliz ve Fransız askerleri sahillerinize çıkdılar ise de karşınıza kat'iyen hiçbir husûmet beslemedikleri gibi sizinle muharebe etmeye mecbur olmakdan dolayı ziyadesiyle teessüf ediyorlar.

Maamâfih İngiltere Devleti kendini erbâb-ı siyasetinizin sizi ellerine teslim etmiş oldukları Almanların yed-i tasallutundan kurtarmak için hâl-i hâzırda icrâ olunmakda olan a‘mâl-i harbiyeyi ittihâz etmeye mecbur oldu. Binâenaleyh kuvâ-yı müttefikaya mukavemetinizde müdâvemet etdikce kuvâ-yı mezkûre dahi hâl-i hâzırda bu tarafa gelen ve hemen yolda bulunan kuvâ-yı imdâdiyenin muâvenetiyle memleketinizin istilâsına devam etmek mecburiyetinde bulunacaklardır. Son müsâdemâtta esir alınan zâbitân ile arkadaşlarınız, kendilerine gösterilen hüsn-i muameleyi takdir ile her gün beyân-ı teşekkür etmektedirler. Mecrûh olan İngiliz askerlerine verilen tedavi, mecrûhlarınıza dahi aynı tedavi veriliyor. Şecâat ve cesaretiniz cihanın malumudur. Niçin sırf Almanya'nın menfaat-i hususiyesi için icrâ olunan muharebe-i hâzıranın müddetini beyhûde temdîd ediyorsunuz. Artık muharebeye devamdan imtinâ‘ ederek silahları teslim eder iseniz kendi evleriniz ve çocuklarınıza avdet etmeye muktedir olursunuz ve biz dahi vatanımıza avdet ederiz.

Fî 8 Eylöl sene [1]331 / [21 Eylöl 1915]

Üçüncü Şube Müdürü
(İmza)

BOA, HR. MA, 1145/16

13

**Harbiye Nezâreti
Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti
İstihbarât Kalemi
1442**

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Sâmi'si'ne

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Gelibolu Şibh-i Cezîresi'ne gönderilmiş olan İngiliz zâbitânından Mü-lâzım George Caldern'in 10 Haziran'dan beri ailesi tarafından hayat veya me-mâtına dair haber alınamamış olduğundan bahisle ahvâli hakkında istifsârı mutazammın Atina Sefâret-i Seniyyesi'nden vârid olan 4334 umumî numara ve 11 Eylöl [1]915 tarihli tahrirât üzerine icrâ kılınan tahkikât neticesinde

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

mûmâileyhin Ordu-yı Osmanî tarafından esir edildiğine dair bir malumâta destres olunamamış olmakla sefâret-i mezkûreye ona göre cevab i'tâsına müsaade-i sâmiye-i dâver-i a'zamîlerinin bî-dirîğ buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Zilkade sene [1]333 - Fî 9 Eylöl sene [1]331 / [22 Eylöl 1915]

Harbiye Nâzırı nâmına
(İmza)

**

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Atina Sefiri Galib Kemalî Beyefendi Hazretleri'ne

Saadetli efendim hazretleri

Ailesince hayat ve memâtına dair bir haber alınamadığından bahisle ahvâli 11 Eylöl sene [1]331 tarihli ve umumî 4334 numaralı tahrirât-ı vâlâları ile sual olunan İngiliz zâbitânından Mülâzım George Caldern'in Ordu-yı Osmanî tarafından esir edildiğine dair malumâta destres olunamadığı Harbiye Nezâret-i Celîlesi'nden bâ-tezkire bildirilmiştir.

[22 Eylöl 1915]

BOA, HR. SYS, 2218/26

14

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti
Aded: 126

Karargâh-ı Umumî İstihbarât Şubesi Müdüriyeti'ne

Viyana'da Polonya lisanyla münteşir *Viyedenski Courier Polenski* ile Bulgaristan'da münteşir *Otro* gazetesi muhabire ve muharriresi olup endamı

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

mütenâsib, gözleri kestane, saçları sarı renkte ve yirmi beş yaşında tahmin edilen Madam Wanda Zembrzuska ile isim ve sıfatı mazrûfen irsâl kılınan kartda muharrer uzun boylu, kırpık bıyıklı, otuz beş yaşlarında bulunan Polonyalı Mösyö, sahne-i harbe azîmet etmek istirhâmında bulunduklarından icrâ-yı icabı mütevakkıf-ı re'y-i âlîleridir.

Fî 21 Temmuz sene [1]331 / [3 Ağustos 1915]

(Mühür)

**

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlık Vekâleti
Şube: 2
14723

Beşinci Ordu Kumandanlığı'na

Otro, Denevnik gazeteleri[ni]n muhabiresi Matmazel Wanda Zembrzuska birkaç gün için cephe-i harbi ziyaret etmek istiyor serîan cevap verilmesini rica ederim.

4 Ağustos sene [1]331 / [17 Ağustos 1915]

Seyfi

**

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
Telgraf İdaresi
Mahreci: Beşinci Ordu

Başkumandanlık Vekâleti Erkân-ı Harbiye Riyâseti'ne

C. 4 Ağustos sene [1]331 Tel. Muhabire Matmazel Wanda Zembrzuska'nın gelmesinde mahzûr olmadığı ma'rûzdur.

Fî 5 Ağustos sene [1]331 / [18 Ağustos 1915]

Kumandan emriyle Beşinci Ordu
Erkân-ı Harbiye Reisi
Kâzım

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Muhbirlere Orduya İltihak Ruhsatnâmesi

Numara: 38

				Eşkâli						
				Boy:	Orta					
				Renk:	Beyaz					
				Sakal:	-					
				Bıyık:	-					
Tâbiyeti	Sinni	Hangi ajans veya gazeteye mensub olduğu	İsmi	Mezhebi	Mahall-i ikâmeti	Mahall-i tevellüdü	Rütbesi	Pasaport veya tezkire numarası	Bildiği lisanlar	Mülâhazât
Bulgar	24	Otro, Denevnik gazeteleri muhbiri	Wanda Zembruska	Protestan	Asmalı Mescid, numara: 31	Bulgaristan	-	47714	Fransızca, Bulgarca, Romence, Almanca	-

Fotoğraf ile alâmet-i fârikası ve muktezî malumâtı bâlâda derc edilen Madam Wanda Zembruska['nın] hüsn-i hâl ashâbından olduğu ve harb muhabirleri hakkındaki talimâtın münderecâtına vâkıf olarak mücebince harekete muvâfakat göstermiş olduğundan Beşinci Ordu'ya gazeteci olarak iltihâkına bir mahzûr olmadığını müş'ir işbu tasdiknâmenin nüsha-i evveliyesi tanzim edilmiştir.

Fî 6 Ağustos sene [1]331 / [19 Ağustos 1915]

(Mühür)

Seyfi

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Muhabir-i mûmâileyhin gezebilmesine müsaade edilen kıta'âtdan ilk gi-deceği kıt'a Beşinci Ordu Karargâhı ve mevkiî Gelibolu olup işbu mevkiden mukaddem başka yere gitdiği takdirde mevki'-i mezkûr kumandanlığından derdest edilerek tahte'l-hıfz Karargâh-ı Umumî'ye i'zâmı lâzımdır.

Fî 6 Ağustos sene [1]331 / [19 Ağustos 1915]

(Mühür)

İsmet

Muhabir-i mûmâileyhin işbu iltihak ruhsatnâmesi tasdik olunur.

Fî 6 Ağustos sene [1]331 / [19 Ağustos 1915]

Karargâh-ı Umumî
Erkân-ı Harbiye Reisi
V. Bronsart

BOA, DH. EUM. VRK, 25/41

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti
Aded: 159

Bulgar Matbûâtı

Sofya'da çıkan *Otro* gazetesinin 2 Eylül sene [1]915 tarihli nüshasın-dan:

Torpedo ile Çanakkale'ye Doğru

Nihayet torpedo, bu mühlik ve hâtır-nâk sefine üzerinde... Torpedo, tah-telbahirlerin ihtirâz etdiği bir tehlike olmakla beraber kendisi de denizin mavi sularında gizlenen bu küçük fakat mühlik âlet-i harbden mütehâşîdir.

Torpedo, uzun siyah bir havana sigarası gibi cevval birer göze benzeyen dairevî pencereleri görünür görünmez bir hâlde denizin nâzân mevceleri ara-

sında kayıp gitmeye başladı. Küçük toplarının tehdidkâr, çelik ağızları şu'âât-ı şems altında kızgın bir parıltı ile parlıyordu.

Yâverimle rıhtıma muvâsalat ettiğimiz zaman torpido bacasından hafif duman savura savura ilerliyordu. Bu teehhürüm belki kadınlığıma atfolunmak istenir. Fakat buna hiçbir vechile ben bâ'is olmadım. Sebeb-i teehhür, tâbi' olduğumuz bir takım kuyûd ve şurûtdur. Bazen şarkın "yavaş yavaş" hâlet-i ruhiyesi insanı me'yûs edecek dereceye varıyor. Fakat ne olursa olsun hüsn-i neticeye iktirân eden her şey bence iyidir.

Rıhtımdan râkib olduğumuz motorbotla torpidoyu takibe başladık. Torpido, şimdi Marmara'nın âgûş-ı laciverdîsinde mâhir bir rakkâse gibi daireler, kavisler resmederek kat'-ı mesafe ediyordu. Motorbotdan verilen müte'addid işaretler üzerine torpido tevakkuf etdi. Bütün nazarlar bana teveccüh etmiş ve hepsinin meâl-i istifhâmkârında şu cümle okunuyor: "Bu kadın aramızda, mıntika-i harbde ne arıyor?"

Makine, top, çuval, mühimmât dolu sandıklarla mâlî olan güvertede bir harb muhabiresi için güçlûkle bir yer tedârik olundu. Çünkü muhabir olarak ben yalnız değildim. Benden mâ'adâ ayrı ayrı beş millete mensub beş harb muhabiri daha vardı.

Yanımda iri, şişman, cür'etkâr fakat müsterih, biraz evvel denize düşüp de çıkarılan Boer şapkalı bir Amerikalı, İsveçli bir kaptan ve bir Alman muhabiri bulunuyordu. Torpido mühimmât dolu üç nakliye sefinesiyle üç şileb muhafaza ediyor ve etraflarında kavisler ve daireler resmederek bir kırlangıç gibi uçuyordu.

Gurûba meyleden güneşin şu'âât-ı zerrîni denizin mavi mevcecikleri üzerinde latif akisler yaparak parılıyordu. Şimdi ufukda İstanbul, Haydarpaşa, Kadıköy küçüle küçüle müşekkel birer heyûlâ gibi gölge hâlinde birbirine karışıyordu.

Torpidonun üzerinde tenezzüh vapurlarında bulunan yolculara has neşe ve şetâretle gülüp konuşuyorduk. Her an denizin mavi sathını yararak bir

deniz yılanı gibi ansızın karşımıza çıkması me'mûl olan İngiliz tahtelbahiri kimsenin aklına gelmiyordu.

Hepimiz, torpido hakkında malumât vermekde olan kaptanı müsterih ve zî-huzur dinliyorduk. Kaptan sözlerine devam ederken bir aralık her ihtimale karşı küpeştede arz-ı hizmete âmâde bulundurulan tahlîsiye simidlerini okşayarak: "Evvvelsi gün dedi, bu torpido gibi bir torpido gark oldu; mürettebât bir saat yüzdükden sonra sahile vâsıl oldular ve ancak bu suretle tahlîs-i nefis edebildiler." [dedi.]

Kaptanın bu sözleri hiçbir vechile aramızda bâdî-i telaş olmadı. Vak'a'nın meâl-i tehdidkârından teraşşuh eden tehlikeyi hissetmemiş gibi idik. Biraz sonra yemek masasına oturduk ve ilk harb gecesi ta'âmını konuşa konuşa yedik.

Artık güneş tamamıyla gurûb etmiş, bakır renkli bir mehtab ufkun kurşunî bulutları arasında laciverdîsini kaybetmiş, şimdi yalnız ürkek birer nazar-ı perişan gibi şuraya buraya dağılmış olan yıldızlar hafif hafif envâr-nisâr oluyorlardı.

Gece ilerledikçe derinleşen sükûtun a'mâkına torpido terk-i vücûd ediyormuş gibi aramızdaki sesler eksiliyor, alçalıyordu. Efrâd-ı bahriye ve berriye, çuvallar, kavun, karpuz kümeleri arasına uzanmış yatıyor; harb muhabirleri de kaputlarına sarılarak birer köşeye uzanmışlardı. Bu amîk ve kesîf sükûtun arasında yalnız torpidoyu ısırarak ister gibi sefinenin bordosuna saldıran dalgalar inliyor ve sanki bu inilti de denizin sine-i ketûmunda zabt ettiği esrârla ıztırâb-ı ketmi iştiliyordu.

Sonra makine dairesiyle telsiz-telgraf kabinesinden akseden madenî tıkrıtlar, kaptan köprüsünden yükselen evâmîr-i askeriye, denizin müşa'sa'a-i emvâcî arasında kaybolup gidiyordu. Torpido yaydan fırlamış bir ok süratiyle ve bir yarasa gibi gecenin karanlıklarından pervâ etmeksizin kat'-ı mesafe ediyordu.

Saat on. Kabineme çekildim. Burada ihtisâsâtım gayr-ı kâbil-i tasvîrdir. Düşman tahtelbahiri tarafından görünmek tehlikesine binâen kaptanın emriyle torpidodaki ziyâlar kâmilten itfâ edildi.

Şimdi siyah bir heyûlâ gibi hareket eden bu demir mahfaza içinde birçok insan bulunduğu hâlde mevtin, ademin etrafında dolaşıyor ve belki şimdi mevt, onun siyah vücudunu ısırmak üzere dişlerini bile gıcırdatıyor.

Kabinemde dalgaların ve üstümde bulunan telsiz-telgraf cihazının sadâ-yı madenîsini işitiyorum. İlk defa olmak üzere bu sükûn ve tenhâî içinde kalbimden bir lerze-i hirâsın geçtiğini hissettim ve şimdi vâlidemin öğretmiş olduğu ve benim birçok zamandan beri metrûk ve mensî bıraktığım duaları yatağımın üzerinde diz çökerek okumaya başladım.

"Yâ Rabbi! dedim, bizi görünmeden gelen, görünmeden kalbimize pençelerini, tırnaklarını uzatan ölümden muhafaza et! Sen Kâdir-i Mutlaksın!.." Sonra müsterîh bir uykuya daldım. Meydan-ı harbe giden güvertedeki askerler de şübhesiz ki aynı vech ile dua etmişlerdir.

"Cenâb-ı Hak, Kâdir-i Mutlak'dır. O'nun müsaadesi olmadan hiçbir şey olamaz". Şimdi sükût, karanlık ve mechûliyet... Makineler âdetâ hareket etmez bir hâle geldi. Torpido şemâletsiz, gürültüsüz, Çanakkale mersâsına doğru uçuyor, uçuyor, uçuyordu. Yarın kim bilir nerede uyanacağız? Fakat acaba uyanacak mıyız? "Allah, Kâdir-i Mutlak'dır".

6 Eylül sene [1]331 / [19 Eylül 1915]

Wanda Zembruska

Sofya'da çıkan *Otro* gazetesinin 2 Eylül tarihli nüshasında muhabire-i mahsusasının Çanakkale hakkında yazıp irsâl ettiği birinci mektub evvelce muayene edildiği suretde aynen mündericdir.

BOA, HR. MA, 1143/72

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti
Aded: 161

Bulgar Matbûâtı

Sofya'da çıkan *Otro* gazetesinin 2 Eylül sene [1]915 tarihli nüshasından:

Çanakkale'ye seyahat eden muhabiresi Madam Wanda Zembruska'nın mektubu:

Çanakkale'ye Doğru

İkinci Mektub:

Esna-yı seyahatimde bir gün Tekfurdağı'nda kaldık. Balkan Harb-i ahîrinde Bulgar askerinin pâ-yı istilâsı altında kalan bu kasabayı, ne torpidonun Alman olan kaptanı ne de refîklerim harb muhabirleri tanımıyorlardı. Benim de bu hususdaki malumâtım, kasabanın ismini işitmiş olmakdan ibaretti.

Türk zâbitlerinden birinin: "Bulgarlar geçen Balkan Harbi'nde burada idiler." demesi üzerine bütün huzzâr adem-i itimad ifade eden bir vaziyetle şu suâlî îrâd etdiler:

"Nasıl? Buraya kadar geldiler mi?"

Şimdi bu küçük kasabayı hayretle temâşâyâ dalmışdım. 1912 senesinde Tekfurdağı'nda bulunan bir dostum tarafından gönderilip Sofya'da yazı masamın üzerinde açıp okuduğum mektupları hatırlıyorum. O mektuplar kurumuş çiçek demetleri ihtivâ ediyordu. Şimdi kasabayı hayretle temâşâ ederken düşünüyorum:

"Acaba o çiçekler şu küçük şehrin hangi bahçesinden koparılmışdı?" Ve böyle tahayyülâtıma müstağrak olarak Tekfurdağı'nın dik ve taşlı yollarından yürüyordum.

Tekfurdağı cidden güzel bir kasabadır. Vâsi‘ ve latif bir körfez sahilinde kâin olan kasaba kademe kademe ve birbiri üzerine bina edilmiş evleriyle

amfiteatr şeklinde bir beldecikdir. Şehrin latif bahçeleri ve küçük küçük sayfiyeleri vardır. Fakat Tekfurdağı'nın hâl-i hâzırdaki vaziyet-i dil-rubâsı bir Avrupalının hoşuna gitmez. Fakat ihtimal ki birkaç sene sonra bu kasaba bir Avrupalıyı memnun edecek teferrücgâh hâline gelecektir. Şimdiki halde Tekfurdağı bir Türk şehrinde ziyade bir Rum kasabasıdır.

Kasaba, ahşab hâneler ve şarka mahsus dükkânlardan müteşekkildir. Yollar dar ve taşlıdır. Kasabayı dolaşdıktan sonra akşama kadar diz çöküp oturarak bol bol kahve içtik, bir taraftan da Tekfurdağı'na mahsus olan tatlı karpuzlar yedik. Hatta cephe-i harbe götürmek üzere yanımıza birçok karpuz aldık.

Akşam üstü torpido hareket etti. Sabahleyin saat altıda güneşin ilk pûse-i tulû'u ile deniz, geceki uykusundan uyanırken torpido, Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nin sahile karîb bir noktasında tevakkuf etti.

Denizle kara arasında bulunan dar ve kumlu bir yol üzerinde sandıklar, çuvallar, hamallar, mekkârî bârgîrleri, develer karmakarışık bir halde bulunuyordu.

Bu noktada güneşin hararetiyle solmuş birkaç çadır, ötede sahilde bekleyen birkaç şileple bir-iki sandal manzûrumuz oluyordu. Öteden mevki kumandanı: "Çabuk, çabuk!" hitabıyla bizi isti'câle davet ediyordu. Bu davetden hiçbir şey anlayamamıştık. Hayretle kumandanın yüzüne bakıyorduk.

O zaman kumandan ilâve etti: "Her gün bu vakitlerde altı ile yedi arasında düşman tayyâreleri ziyaretimize gelirler. Böyle bir zamanda torpido kenarında veya açık denizde bulunmanız iyi değildir. İhtifâgâhımız olan tah-te'z-zemîn koridorlara yakın bulunmak için isti'câl ediniz".

İngiliz bombalarıyla kesb-i mu'ârefeyi hiç de arzu etmediğimiz için ale'l-acele çantalarımızı ve sair eşyayı torpidodan çıkarmaya başladık. Eşya-yı mezkûre mühimmât ile sandıklar, çadır ve harb yataklarından ibarettir. Hepimizde bu kabîl eşyanın mevcudiyeti iktizâ ediyordu.

Karaya ayak basar basmaz zirveden heyecan-âmiz bir ses yükseldi: "Tayyâre geliyor!.." O noktada elinde uzun bir boru bulunan nöbetçi bekliyor

ve tehlikenin vürûdunu ilân eden kâhinler gibi mühlik tayyârenin takarrübünü ihbar ediyordu.

Bu nöbetçinin boru sadâsı her tarafa dağıldığı gibi denizin sathında da akisler yaparak ufuklarda kayboldu.

Herkes ân-ı vâhidde muhtelif cihetlerinden ihtifâgâhına koşmaya başladı. Birdenbire ötedeki faaliyete bir akâmet geldi. Vapurlar, sandallar, çadırlar, insanlar, bârgîrler hep birer tarafa gizlendiler.

Birkaç saniye yalnız başıma kalmışdım. Tayyâreyi görmek istiyordum. Fakat ansızın kolumdan çeken bir el lâkaydlığıma söylenerek beni yeraltına sürükledi. Biraz sonra tayyâre motorunun sadâ-yı madenîsi işitmeye başladı. Bir metre arz ve irtifâ'ında fakat tûlû mechûl olan koridorda sıkışıp kaldığımız sırada tayyârenin denize doğru tebâ'üd ettiği hissedildi. Biraz sonra ötedeki nakliye sefinelerine, kayalara çarpan bir aks-i sadâ, "bom bom" diye inledi ve bütün şemâtet bundan ibaret kaldı.

Düşmanın atdığı beş bomba nakliye sefâini arasında onları hasarzede etmeksizin işti'âl etmişti. Birçok zamandan beridir ki İngiliz tayyâreleri her gün ale's-sabah altıdan yediye kadar, kezâ akşam da aynı saatde buralarda uçar ve biraz bomba atıp para sarf ettikten sonra çekilir gider. Bombalardan deniz köpürür, dalgalanır, fakat nakliye sefâini yerlerinden bile kıvıldamazlar.

İngilizler bu teşebbüslerinde şimdiye kadar bir defa muvaffak oldular. O da sahile karîb bir noktada duran küçük bir nakliye sefinesine isabet eden bombanın sefîneyi ihrâk eylemiş olmasından ibaretdir. Sefine el-ân su üstünde yan tarafa mâil olarak yatıyor, şimdi mağrûk vapura ait ayna, dolap ve sair eşya sahilde küme hâlinde duruyor ve şu dakikada bu enkaz üzerinde oturan bir Alman neferi, elindeki salnâmenin yapraklarını sükûn ile çevirip karıştırıyor.

İkinci bir boru sadâsı tayyârenin avdet etmiş olduğunu ilân ediyordu. Tayyâre gidiyor, şimdi herkes karanlık ve muhnik yerlerden çıkıyor. Kumandan: "Daha bitmedi, daha başkaları gelecektir fakat o zamana kadar birer kahve içebiliriz." diye tebessüm ediyordu.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Daha kahvelerimizi bitirmemişdik ki ikinci bir sadâ, ikinci bir tayyâre-
nin vürûdunu ilân etdi. Yeniden bir velvele, bir telaş başladı, haydi yerlere!

Harb cephesine muvâsalatımızda pek garib bir suretde istikbâl olunduk...
Düşman tayyâresi üçüncü defa olarak üzerimizden geçerken ben kumandanın
davet ve hiddetine rağmen elimdeki dürbün ile onu temâşâyâ başladım. Büyük
demir kuş sahil üzerinde birkaç kavis resm ile icrâ-yı keşfiyâtdan sonra bom-
ba atmaksızın taşlı bayırın arkasında nazarlardan nihân oldu. Cephe-i harbe
muvâsalatımızın ilk anında bomba ile karşılandık. Acaba daha sonra ne ola-
cak? Karargâh-ı Umumî'den bize iki fayton, hususî bir araba, bir de yol arabası
gönderildi. Eşyamızı yol arabasına yükledikten sonra Liman von Sanders
Paşa'ya takdim olunmak üzere hareket etdik.

8 Eylül sene 1331 / [21 Eylül 1915]

Wanda Zembruska

BOA, HR. MA, 1143/101

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti
Aded: 162

Bulgar Matbûâtı

Sofya'da çıkan *Otro* gazetesinin 4 Eylül sene [1]915 tarihli nüshasından:

İstanbul'da bulunan muhabiresi Madam Wanda Zembruska'nın Çanak-
kale cephe-i harb[in]e azîmeti esnasında yazdığı mektublar:

Çanakkale'ye Doğru

Üçüncü Mektub:

Arabamızla bir müddet kat'-ı mesafe etdikden sonra arabacı: "Burada!"
diyerek durdu, biz cevap verdik: "Burada mı?.. Fakat burada hiçbir şey yok!
Bizi Karargâh-ı Umumî'ye götür". Arabacı lâkayd ve sâkin, sözünü tekrar

etdi ve mevkiinden inerek yanımızdaki ağacın gölgesi altında sardığı sigaranın dumanlarını savurmaya başladı.

Ne yapalım!.. Biz de arabalardan mütevekkilâne indik. Huzur ve selâmetle seyahat edilemeye[cek] bu ezmine-i kable't-tarihiyeye ait arabalarda eşyamız üzerinde oturarak, sallana sallana, gevşemiş ve incinmiş vücudlarımızı biraz dinlendirmek üzere şöyle bir kenara çekildik. Lastik tekerlekli arabalar, artık şehirlerin parke caddelerinde kalmışdı.

Tevakkuf ettiğimiz mahal çam ağaçlarıyla muhât, vâsi' bir ova idi. Etraf gunûde-i samt u sükût!.. Arabacının "burada" nidâsıyla ima ettiği karargâhdan bir eser, bir nişâne bile görünmüyordu. Biraz sonra yanımızdaki çalılıktan hâkî elbiseyi lâbis tenâsüb-i endama mâlik genç bir zâbit çıkarak bize beyân-ı hoş-âmedî etdi. Biz de nihayet anlaşılabilecek bir adam bulmuş olmakla zâbiti memnunâne selâmladık. Zâbite sorduk ki:

"Yüzbaşı Efendi, biz Karargâh-ı Umumî'ye gitmek istiyoruz!"

"Karargâh-ı Umumî burasıdır."

"Neresi?"

Zâbit bu suâlimize cevap olmak üzere eliyle vâsi' bir daire çizdi.

Biz tekrar sorduk:

"Liman Paşa nerede?"

"Burada."

"Nerede?"

"Burada."

Fakat hakikatde ne bir şey görülüyor ne de işitiliyordu. Çıplak ve çorak ovanın sîne-i sükûnunda yalnız çam ağaçlarının derinden gelen uğultusu hissolunuyordu.

Zâbit, tereddüdümüz karşısında tebessüm ederek: "Geliniz..." dedi. Zâbiti takibe başladık. Şimdi o, bir sihirbaz gibi ağaçlara, dallara temas etdikçe, birdenbire önümüzdeki dallar çekiliyor ve reh-güzârımıza dar bir bahçe yolu açılıyordu.

Böyle birkaç kademe indikden sonra ihtiyar bir çamın gölgeleri altında gizlenen vâsi' bir siper üzerinde bulunduk.

Köşede bir zakkum, güneşe karşı duruyor ve gül renkli çiçekleriyle havayı ta'tir ediyordu. Bu noktada vehleten birkaç bahçe sandalyesi ve üzerinde resimli birkaç gazete ile bir roman bulunan masa nazar-ı dikkate çarpıyordu.

Şurada küçük taşlar ile örtülmüş dar bir yol aşağı doğru imtidâd ve bilâhare meyillenerek orman içinde kayboluyordu. Ötede kurumuş dere üzerine mevzû' küçük köprü, çamlar arasından nîm manzûr oluyor, çam dallarından yapılmış latif bir köşk de insanı hülyadâr gölgesine davet ediyordu.

Acaba bu bir rüya mı? Yoksa hakikaten Karargâh-ı Umumî mi?.. Kendimi latif bir sayfiyenin câzib tarhlarla müzeyyen bahçesinde zannediyorum. Şimdi şu mukavves yollardan genç kızların billurî kahkahası işitilecek; ötede Madam La Marquise, masasına bıraktığı romanı devam etmek üzere alacak!.. Cephe-i harbin birkaç kilometre ötesinde hayalât-ı şâirâne...

Genç kızlar, güzel markizler yerine yeraltından birkaç zâbit zuhur ediyor ve muhtelif cihetlerden muhtelif sesler aksediyordu:

"Ali! Veli! Hacı! Çabuk su getir!"

Askerler koşuyor, emir neferleri gidip geliyordu. Sabah yoklamasından avdet eden zâbitân, çehre ve elbiselerini pudra gibi istilâ eden tozdan temizlenmek için yıkanıp elbise değiştiriyorlardı.

Biraz sonra hepimiz ale'l-acele bir tuvalet ile elbiselerimizi değiştirerek masanın etrafına toplandık. Yüzleri güneşden yanmış çehrelerinde hûn-ı şebâb dalgalanan gençler, şen ve şâtır gülüp söyleşiyor, el-hâsıl her taraftan kahkah tufanı yükseliyor[du].

Zâbitânın, beyaz ceketleri üzerine mu'allak bulunan harb madalyaları, demir Alman salîbi, bu gölgeli muhitde donuk bir parıltı ile parlıyor. Şimdi cephe-i harbde bulunduğumuzu unutmuşduk. Latif bir sayfiyenin gölgeli kamariyesi altında imiş gibi sükûn ve neşe ile ta'âm ediyorduk.

Aşçı Hacı, matbahdan nefis ta'âmlar getiriyordu. Gelibolu mahsulâtı Alman şövalyezâdelerini pek memnun etmiyordu. Fakat hilâf-ı me'mûl olarak Bochum'dan getirilen altın sarısı biralar neşelerini tazeliyor, parlatıyordu.

Bununla beraber ta'âm hususunda Alman zâbitânı pek me'yûs ve nevmîd değil idiler.

Dar vadiler, çamlar ile mestûr silsile-i cibâl gibi menâzırın temâşâgâhı olan diğer bir köşkte kahvemiz pişiyordu. Sofrada mükâleme hararetle cereyân ediyor ve tannân kahkahaların parlak akisleri, Berlin caddelerini hatıra getiriyordu.

Göğsünde demir salîb nişanı bulunan genç mülâzım pürneşe, hikâyeler anlatıyordu.

Ben yine hayalâta kapıldım. Kendimi İngiliz parkında zannederek yeşil tepeler arasından sayfiyenin beyaz ve latif kulelerini arıyordum.

Vehleten uzakdan medîd bir inilti ile bir top patladı; onu bir [diğeri] takib etdi. Evet, burası ne sayfiye ne de İngiliz parkı... Tahayyül olunan genç kızlardan, güzel markizlerden eser yok; bunlar bu sapa, dar yollarda hiçbir vakit görünmeyecek...

Burası cephe-i harbden birkaç kilometre uzakda Türk Ordusu'nun karar-gâh-ı askerîsi...

Top sesleri, latif bezm-i musâhabetimizi ihlâlâ başlamışdı. Şimdi zâbitân birer birer vazifelerine şitâb ediyorlardı. Yavaş yavaş hepsi gidiyor, ben de dar yollarda aşağı yukarı dolaşıyordum. Ortada telefon telgraf cihazlarının sadâ-yı madenîsi bu noktanın Erkân-ı Harbiye Karargâhı olduğunu îma ediyordu. Bu tepelerden bin defa geçseydim, bu ihtiyar çam ağaçlarının altında bin sekiz yüz kişiden ibaret bir karargâh hey'etinin bulunduğunu kâbil değil hissedemezdim.

Bütün bu levâzım o derece mahâretle setr ve ihfâ olunmuşdur ki insan önünde çadırlardan mâ'adâ hiçbir şey göremez. Her tarafda sükûn ve itidâl tamamıyla hüküm-fermâ... Yâver ve emir çavuşlarının bî-sûd gürültüleri yok. Bu vezâîfi telefon ve telgraf şebekeleri hakkıyla îfâ ediyor. Düşman tayyâreleri beyhûde yere karargâhı keşfe çalışıyorlar.

Günde birkaç kere her tarafa bombalar atıyorlar. Fakat hiçbir şey elde etmedikleri gibi küçük topların mukabelesine ma'rûz kalıyorlar. Bu toplar

mermisiz kurusıkı gibi düşmana bir hande-i istihzâ ile gülüp dudak büküyor. Artık hava kararıyor, akşam oluyordu...

Şimdi çadırımın önünde bedr-i tâm hâlinde çamlar arasından tulû‘ eden kameri temâşâ ediyor ve yavaş yavaş esen akşam rüzgârının ruh-nevâz teranesini dinliyordum. Ara sıra ordugâhdan yanık ve hazin Türk şarkıları kulağıma geliyor; ara sıra atların kişnemesi işitiliyor. Refiklerim çadırları önünde ateş yakmış kahve pişirmekle meşgul bulunuyorlar. Uzun bir günün a‘sâba verdiği yorgunluktan sonra bisküvi ve konserve o kadar leziz oluyor ki!...

Biraz sonra her yer sükûna daldı. Ben de çadırıma çekiliyorum. İlk geceyi biraz nâhoş geçirdim. Çünkü çadırımın kapısını kapatamamışdım. Fakat onu takib eden gecelerde ise kapımı dallar ve yapraklarla örterek top ve tüfek sadâsından âzâde, rahat rahat uyudum.

Yanımda her emrime âmâde, Ali isminde bir zenci var. Şafak söker sökmez çadırıma gelir ve emrime intizâr eder. Onunla işaretle konuşuyoruz. Ali, zeki bir adam olduğundan her dediğimi kemâl-i suhûletle anlıyor. Su getirir, elbisemi süpürür, kunduralarımı temizler, yazlık köşkümün kâr-ı kadîm mefrûşâtını tanzim ile bârgîrle dolaşmaya çıktığım zaman beni bârgîrden indirmek üzere kemâl-i dikkatle avdetime intizâr eder. Ali, yemek zamanlarında ordugâh içinde beni arayarak yemeğin hazır olduğunu ihbar eder. Zavallı Ali!.. Kim bilir sen Arabistan çölleri için beslediğin iştîyâkın ne büyük ihtiyacını hissediyorsun. Günler hissedilmeden geçiyor. Ne top sesleri, ne muharebe meydanlarının rikkat-engîz intibâ‘âtı neşemizi ihlâl edemiyor. Burada cephe-i harbden biraz ötede karargâhda değil, sanki bir sayfiyedeyiz.

9 Eylül sene 1331 / [22 Eylül 1915]

Wanda Zembrzuska

BOA, HR. MA, 1144/5

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti
Aded: 163

Bulgar Matbûâtı

Sofya'da çıkan *Otro* gazetesinin 6 Eylül sene [1]915 tarihli nüshasından:

İstanbul'da bulunan muhabiresi Madam Wanda Zembrzuska'nın Çanak-kale seyahati ihtisâsâtından:

Gelibolu'da - Otro Gazetesi

Dördüncü Mektub:

Liman Paşa bizi sâyedâr çam ağaçları altındaki köşkü önünde kabul etti. Liman Paşa, Karargâh-ı Umumî'de nev'î şahsına münhasır olan yegâne zattır. Ale's-sabah saat altıda otomobili derin bir uğultu ile mevâki'-i askeri-yeye kuş süratiyle uçup gider.

Karargâha avdeti, öğleden sonra veya akşam üzeri ve bazen de gece yarısı vuku bulur. Bütün umûr ve hususâtı bizzat kendisi tedkik ve muayene ile tanzim eder. Bu kadar müşkil ve muhtelif şu'abâta münkasem olan vezâ-if-i askeriyenin kâffesinin nâzımı, bizzat Liman Paşa'dır. Çünkü Gelibolu'nun müdafaası İstanbul'un müdafaasıyla tev'emdir.

Türkler müşârunileyhe karşı derin bir hürmet perverde etdikleri gibi maiyyeti bulunan zâbitân dahi müşârunileyhi bir peder gibi sever ve şâyân-ı tebcîl bulurlar.

Şimdi karşımızda oturan bu 64 yaşındaki ihtiyarın emirleri şübhesiz ki seville seville icrâ ve tatbik olunur. Bu kadar ten-dürüst ve cevval bir adamın 64 yaşında olduğuna hakikaten biraz güçlkle inanılır.

Vakur ve pür-azamet nâsiyesindeki mavi gözlerde nümâyân olan tebes-süm eserleri bu vakur simâya aynı zamanda bir de letâfet bahş etmektedir. Her halde besâlet ve şecâat-i rûhiyesi okunur gibidir. Liman Paşa'yı bundan fazla tavsîf ve tarif edemem.

İlk ve son defa olmak üzere görüştüğüm Liman Paşa, hâtırında kaldığına göre orta boydan biraz uzun ve biraz tıknazcadır. Onun çehresinde, Almanlara has olan tebessüm ve alâim-i şâdîyi her an görürsünüz.

Her ne kadar Gelibolu'da bulunuyor isek de henüz cephe-i harbde değiliz. Bulunduğumuz mevkiden biraz ötede cereyan eden vekâyî‘ Liman Paşa'nın emrine menûtdur. Binâenaleyh cephe-i harbe azîmet etmekliğim müşârunileyhin lütuf ve âtıfetine vâbestedir.

Vâkı‘a bu hususda nâil-i müsaade olacağıma şüphe etmiyorum. Fakat Paşa'nın otomobili ansızın önümden hareket edince biraz müteessir oldum.

Bir müddet sonra Liman Paşa'nın yâveri gelerek müşârunileyhin bizi şimdi kabul edeceğini söyledi. Liman Paşa bize tevcîh-i kelâm ile:

"Karargâh-ı Umumî'ye hoş geldiniz, safa geldiniz." dedi.

Paşanın, evâmir-i askeriye i‘tâsına alışmış olan bülend ve gür sadâsı şimdi latif ve nermîn idi. Sonra paşa bana hitab ederek:

"Burada ilk defa olarak kadın görüyorum. Siz de siper ve ta‘biyeleri ziyaret etmek mi istiyorsunuz?"

"Evet, Paşam."

"Korkmuyor musunuz?"

İşte daima ma‘rûz olduğum sual. Halbuki hâl-i hâzır muharebelerini temâşâ, hiçbir vechile dâ‘î-i tehlike değildir. Bu hususda tehlike ancak siperlerde ateş edenler ve hücum edenler için vardır. Birkaç dakikadan beridir ki aramızda hararetli bir mükâleme cereyân ediyordu.

Liman Paşa'nın akvâl ve etvârından memnuniyeti ve istikbâl için ümidvâr bulunduğu istidlâl olunuyordu.

"Çanakkale'de vaziyet ne merkezdedir?" suretinde vârid olan sualimize kısa ve mûceza bir cevap olarak:

"Mükemmel dedi, İngilizler beyhûde yere ilerlemeye çabalyorlar. Fakat yakında geri dönmeye mecbur olacaklardır. Üç aydan beri vuku bulan gayretlerine rağmen el-ân bulundukları yerlerden bir karış bile ilerleyemiyorlar.

Onları tamamıyla mevzilerinden püskürterek denize atmaklığımız, beyhûde yere kahraman askerlerimizi telef etmek istemediğimizden neş'et ediyor. Düşman bulunduğu mevkide âciz ve ıztırâî olarak adım atıyor."

"Efendiler! Bu dediklerimi şimdi bizzat göreceksiniz!.."

Paşa berây-ı istirahat küçük köşküne çekildi. Biz de yâveri ile cephe-i harbde icrâ edeceğimiz küçük seyahatin programını ihzâra başladık. Programı şu suretle tanzim etmiş idik:

Evvelâ Miralay Mustafa Kemal Bey'in kumandası altında Anafartalar Cephesi'ni ziyaret edecektik.

Şimdi o cepheden mütemâdî top velveleleri ve akûr bir kelbin av'ave-i hevl-nâkine benzeyen mitralyöz sadâsı geliyordu. Top muharebesi bir saat-den beri devam ediyordu. Kim bilir, belki de şimdi İngilizler taarruza geçmişlerdir!

Liman Paşa'nın Yâveri von Perike bize malumât-ı âtiyeyi veriyordu:

Birkaç hafta evvel yani efrencî Ağustos'un yedinci günü İngilizler karaya beş fırka asker ihrac etmişlerdi. O tarihten beri bu askerle takviye edilen kıta'âta mütemâdî taarruzlar etdiriyorlarsa da taarruzât-ı mezkûrenin kâffesi akîm kalmaktadır.

İngilizler, Türklerin yed-i işgalinde bulunan tepeleri sonbahar yağmurdan evvel zabt etmek istiyorlar.

Liman Paşa'nın Erkân-ı Harbiye Hey'eti tamamıyla Alman zâbitânından mürekkebdir. Ancak Almanya'da ikmâl-i tahsil ile Almanca'ya vâkıf Türk zâbitânı da hey'et-i mezkûreye ataşe sıfatıyla idhâl edilmişlerdir. Zâbitân-ı mezkûre, Alman ümerâ-yı askeriyesiyle Almanca bilmeyen Türk zâbitânı arasında vâsıta-i muhâvere oluyorlar.

Hulâsa Gelibolu'daki hareket-i askeriyenin nâzımı Almanlar, yani kısım-ı nazariyi Almanlar tertib ediyor, amelîyatı ise Türkler ifâ ediyorlar.

Gelibolu'da her hatvede Alman zâbiti arayanlar yanılıyorlar. Alman zâbitânı, tasavvur olunduğundan pek azdır.

Karargâh-ı Umumî'deki Alman zâbitânı aşağı yukarı on kişiden ibaretdir. Bundan mâ'adâ İstanbul ve sair mevâki'de de bazı Alman zâbitânı daha vardır ki bunlar, ya erkân-ı harb veya sunûf-ı saire-i askeriye mütehassısînin-dendir.

Bunların bir kısmı esasen Türkiye'de muallim sıfatıyla bulunuyordu. Liman ve Goltz Paşalar gibi... Diğer kısım ise gönüllü olarak Almanya'dan gelenlerdir ki istedikleri zaman avdet edebilirler.

Türkiye'de hizmet eden Alman zâbitânının rütbeleri terfi edilir ve aynı zamanda müstemlekâtda olduğu gibi maaşdan mâ'adâ ihtisâsât da alırlar. Burada Erkân-ı Harbiye Hey'eti'nden mâ'adâ istihkâm, topçuda da birkaç Alman zâbiti vardır. Kıta'ât-ı mezkûrede Alman neferâtı da var. Piyade kıta'âtında Alman zâbitân ve efrâdı yok ise de donanma ve tayyârede birinci derecede Almanlar îfâ-yı vazife ediyorlar.

Almanlar hastahânelerde de mevcuddur. Zâbitân-ı mezkûre büyük rütbeli ümerâ-yı askeriyeden oldukları için doğrudan doğruya Türk efrâdıyla temasda bulunmazlar.

Naklettiğim vech ile faaliyetin kısm-ı umumîsi Türklere mevdû'dur. Türkler vazifelerini suret-i mükemmelede îfâ ediyorlar. Almanlar gerek Türk zâbitânını, gerek efrâdını fakat tahsisen efrâdı son derece medh ü senâ ediyorlar.

Türk zâbitânı, Enver Paşa'ya hürmet ve perestîş eden genç Türklere mürekkebdir. Enver Paşa onlar için bir şahsiyet-i fevkalâdedir. Alman ve Türk zâbitânının münasebât ve revâbitına dair vârid olacak suale şöyle cevap verebilirim:

Zâbitân-ı mezkûre beyninde samimi bir râbıta cây-gîrdir. Von Leibsich'-in vefatı hâdisesi etrafında deverân eden şâyi'ât Türk zâbitânı nezdinde bâdî-i nefret ve tel'în olmuşdur.

Almanlık ile Türklük âdât ve tabâyi'i beynindeki fark ve tezâd nazar-ı dikkate alındığı takdirde Karargâh-ı Umumî'de Almanlar ile Türklerin ayrı

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

birer ordugâh teşkil eylemelerinin sebebi pek kolaylıkla anlaşılır. Onlar müteferrik olmakla daha rahat ve daha serbestdirler.

10 Eylül sene 1331 / [23 Eylül 1915]

Wanda Zembrzuska

BOA, HR. MA, 1144/20

15

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 7

Numara: 5254

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Fî 8 Eylül sene [1]331'de bir düşman tayyâresi tarafından Çanakkale Merkez Hastahânesi'ne kable'z-zevâl saat dokuza yirmi kala beş ve ba'de'z-zevâl saat altıda üç bomba at[ıl]mış ve lehü'l-hamd hafif bir yaralıdan başka zâyîât olmamış ise de kendi haritalarında bile hastahâne-i askerî diye gösterilmesine ve her türlü işarât ve alâmâtın mevcut olmasına rağmen insaniyetle gayr-ı kâbil-i te'lîf olan şu harekât-ı hukuk-şikenânde devam eylemeleri pek ziyade mûcib-i nefret ve istikrâh olmakda bulunduğundan icab edenler nezdinde teşebbüsâtda bulunulması ma'rûz ve müsterhamdır. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

12 Eylül [1]331 / [25 Eylül 1915]

Başkumandan Vekili nâmına

Müsteşar

(İmza)

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

**Taht-ı Himaye-i Hazret-i Mülûkâne'de
Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti
Merkez-i Umumîsi
Aded: 2354/383**

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Bahr-ı Sefîd Boğazı Mevki'-i Müstahkem Sertabâbeti'nden mevrûd ve Karargâh-ı Umumî Sahrâ Sıhhiye Müfettiş-i Umumîliği'nden muhavvel 8 Eylül [1]331 tarihli iki kıt'a telgrafnâmede tarih-i mezkûrda kable'z-zevâl saat dokuza yirmi kala bir düşman tayyâresi kendi haritalarında da hastahâne-i askerî diye gösterilen Kale Merkez Hastahânesi'ne atdığı beş bombadan biri nizamiye kapısı önüne ve dördü hastahâne bahçesine düştüğü ve yine yevm-i mezkûrda ba'de'z-zevâl saat altıda bir düşman tayyâresinin hastahâne civarına tekrar üç bomba atdığı ve lehü'l-hamd hasarât ehemmiyetsiz olup yalnız bir neferin hafif surette mecrûh olduğu cihetle ahvâl-i ma'rûza protesto edilmektedir.

Keyfiyet cemiyetimiz tarafından Beynelmilel Salîb-i Ahmer Komitesi'ne iş'âr edilmiş ise de İngiltere Hükûmeti bu gibi mesrûdâtın bî-araf bir sefâret vasıtasıyla ve taraf-ı diplomatikiye ile de izbârını taleb etmekde bulunduğu icabının icrâsına müsaade-i sâmiye-i fahîmâneleri erzân buyurulmak bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 12 Eylül sene [1]331 / [25 Eylül 1915]

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti

Reis-i Sânîsi

Doktor Besim Ömer

BOA, HR. SYS, 2413/60

16

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne

Harb Matbûât Karargâhı'ndan neşri rica olunur:

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

William George Stewart Fawkes

Second Lieutenant

Fifth Battalion Norfolk Regiment

163rd Brigade 54th Divison

Mülâzım-ı Sâni William George Stewart Fawkes:

"12 Ağustos sene [1]915'de Anafartalar'da Karakol Dağı eteğinde, tek-mil livâmız avcıya yayılmış olduğu hâlde, miralayımız gelerek saat tam dört-de ilerlememizi emretti. Fakat nokta-i nazarımızın ne olduğunu söylemedi. Kumandam altında bulunan takım ile ilerledim. Türk ateşi o derecede kesîf idi ki maiyetimde bulunanlar kâmilten mahv ve ihlâk edildiler. Çavuş ile ben kaldım ilerlememizi söyledim. Yüz yarda kadar daha ilerledik. Çavuş vuruldu ve düştü. Ben yine aldırmayarak yalnız başıma yürüdüm. Otuz yarda yürüdükten sonra ben de vuruldum. Çok kan zâyi' etdiğimden kendimi güç hâl ile topladım. Ayakda yürümeye uğraşdım. Bilmem ne kadar bir mesafe yürümüşüm. Düşüp kaldım. Kendime geldiğim zaman semâda yıldızlar parlıyor. Yine kendimden geçmişim. Tekrar kendime geldiğim zaman zabt etmeye uğraşdığım Türk siperinin içinde ve etrafımda şefk ve rahîm yüzlü Türk evlâd-larını gördüm. Bana su ve yiyecek verdiler ve omuzlarında taşıyarak müdâ-vât-ı evveliyeye mevkiine götürdüler. Bu ulüvv-i cenâbâne muamelenin ve bun-dan buraya gelinceye kadar gördüğüm muamele-i insâniyetkârânenin hakika-ten medyûn-ı şükrânıyım. Bunu burada söylediğim gibi vatanıma dönmek nasib olursa orada da bî-muhâbâ söyleyeceğime namusumla te'min ederim".

**

No: 15665 P. T. William Cowhaun

D Company 6th York Regiment

11nd Division 32nd Brigade

Nefer William Cowhaun:

"2 Eylül [1]915'de Tuzla civarında sol cenâh müntehâmımızda Karakol Dağı'na olan hücumda ben de omuzumda erzak taşır iken nasıl oldu bilmem

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

kendimi Türklerin elinde esir gördüm. 7 Ağustos [1]915'de şibh-i cezîre üzerinde Suvla kurbunda karaya çıktık. Benim vazifem ölüleri gömmekdi. Karaya ayak bastığımızdan yarım saat sonra Miralay Chaiman'ı gördüm. Çok zâyiât verdik ve bu harb bize pek pahalıya mâl oldu".

Fî 13 Eylül sene [1]331 / [26 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İkinci Şube Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1144/55

17

**Harbiye Nezâreti
Tahrirât Dairesi
Tahrirât Kalemi
839**

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Gelibolu dârü'l-harbinde düşman istilâsına dûçâr olan Conkbayırı'nı ibrâz-ı me'ser-i fevkalâde-i besâlet-kârî eyleyerek istirdâda muvaffak olmuş olan Piyade Yirmi Sekizinci Alay'ın sancağına "Devlet-i Aliyye-i Osmaniye ve İtilâf Devletleri arasında Gelibolu'da vukû'a gelen muharebede Piyade Yirmi Sekizinci Alay'ının üç yüz otuz üç senesi Ramazan-ı Şerîfi'nin yirmi yedinci günü düşman tarafından işgal edilen Şimâl Grubu'nun sağ cenâhında-ki Conkbayırı'na yetişip şâyân-ı takdîr bir cesaretle taarruz ederek mezkûr mevzi'î istirdâd suretiyle ihrâz eylediği muzafferiyetin hâtırasıdır" ibâresini hâvî bir kurdele ta'lîki ve mezkûr alay nâmına *Muharebe Altın ve Gümüş İmtiyaz Madalyaları Nizamnâmesi*'nin dokuzuncu maddesinin fırka-i müzeyyes-i mûcebince mezkûr madalyalardan birer kıt'asının i'tâsı bi't-tensib irâde-i seniyye lâyihası leffen takdim kılınmış olmakla icabının icrâ ve neticesinin

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

emir ve inbâ buyurulması merhûn-ı irâde-i aliyye-i fahîmâneleridir. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 17 Zilkade sene [1]333 ve fî 13 Eylöl sene [1]331 / [26 Eylöl 1915]

Başkumandan Vekili
ve Harbiye Nâzırı
Enver

**

Harbiye Nezâreti
Tahrirât Dairesi
Tahrirât Kalemî
1272

Îrâde-i Seniyye

Gelibolu dârü'l-harbinde düşman istilâsına dûcâr olan Conkbayırı'nı ib-râz-ı me'ser-i fevkalâde-i besâlet-kârî eyleyerek istirdâda muvaffak olmuş olan Piyade Yirmi Sekizinci Alay'ın sancağına "*Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye ve İtilâf Devletleri arasında Gelibolu'da vukû'a gelen muharebede Piyade Yirmi Sekizinci Alay'ın üç yüz otuz üç senesi Ramazan-ı Şerîfi'nin yirmi yedinci günü düşman tarafından işgal edilen Şimâl Grubu'nun sağ cenâhındaki Conkbayırı'na yetişip şâyân-ı takdir bir cesaretle taarruz ederek mezkûr mev-zii istirdâd suretiyle ihrâz eylediği muzafferiyetin hatırasıdır*" ibâresini hâvî bir kurdele ta'likine müsaade olunması ve mezkûr alay nâmına Altın ve Gümüş İmtiyâz Madalyası'ndan birer kıt'ası i'tâ kılınmıştır.

İşbu irâde-i seniyyenin icrâsına Harbiye nâzırı memurdur.

Fî 29 Zilkade sene [1]333 - Fî 15 Eylöl sene [1]331 / [28 Eylöl 1915]

Başkumandan Vekili ve
Harbiye Nâzırı
Enver

Sadrazam
Mehmed Said

Mehmed Reşad

BOA, İ. TAL, 1333. Za/5

18

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 7
Numara: 2825

Bahr-ı Sefîd Mevki'-i Müstahkem
Sertabâbeti'nden mevrûd telgrafnâme suretidir.

Şehr-i hâlin on ikinci Pazar günü ba'de'z-zevâl saat altı buçukda harbin bidâyetinden beri hastahâne ittihâz olunan ve her iki tarafında Hilâl-i Ahmer sancağı bulunan Halilpaşa Çiftliği Hastahânesi'ne altı düşman tayyâresi gelerek on ikiyi mütecâviz bomba atmış, karantina ve memurîn dairesini tahrib ve hastagândan altı şehid ve on iki mecrûh olduğu, bir hayvan mürd ve harîk vukû'a gelerek on iki saat devam etmiş ise de eşya ve sairece bir ziyânımız olmadığı, hastagân hemen Bergos'da bulunan ihtiyât hastahânemize nakletdirildiği, dün akşam da iki bomba yine hastahâne-i mezkûr civarına da atmış ise de vukû'ât olmadığı.

Fî 14 Temmuz sene [1]331 / [27 Temmuz 1915]

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 7
Numara: 2825/3414

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Beşinci Ordu mıntıkasında düşman tayyâreleri tarafından her türlü işârât ve alâmeti hâiz hastahânelere tecâvüz edildiği ve Fransa ve İngiltere hükûmetlerinin Amerika Sefâreti vasıtasıyla celb ve nazar-ı dikkatlerine müsaade buyurulması 6 Temmuz sene [1]331 tarih ve 3135 numaralı tezkire-i âcizî ile arz ve iş'âr kılınmış idi. Ahîren daha feci bir hâdiseye sebebiyet veren düşman

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

tecâvüzâtını müş'ir telgrafnâme sureti rabten takdim kılındı. Ma'rûzât-ı sâbı-ka vechile sefâret-i müşârunileyhâ nezdinde te'yid-i keyfiyet buyurulmasına tekrar müsaade-i fahîmânelerini istirhâm ederim. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 17 Ramazan sene [1]333 ve fî 17 Temmuz sene [1]331 / [30 Temmuz 1915]

Başkumandan Vekili
Enver

**

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 14146/3762

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

İngilizlerin hukuk-ı beyne'l-milele vuku bulan âti'z-zikr birkaç tecâvüzlerini arz ederim:

1- 21 Nisan 1331'de kat'iyen bir maksad-ı askerî olmadığı halde ve-sâit-i müdafaadan mahrum Gelibolu Kasabası topa tutularak birçok kadın ve çocukların telef olmasına sebebiyet verilmiştir.

2- Tayyâreler vasıtasıyla Maydos mıntıkası haricinde bulunan hastahâne bombardıman neticesinde ateş almıştır. Hastahânedeki bulunan on mecrûh yanmış ve Çanakkale sahası dahilinde bulunan diğer mevâkiinde böylece yakılacağı hakkında beyânnâmeler atılmıştır.

3- 29 Nisan'da Bandırma'dan hamûle almakda olan esliha ile gayr-ı mücehhez Osmanlı İttihad Vapuru evvelce haber verilmeksizin torpil endâhtıyla tecâvüze uğramıştır. Mermi, hedefe isabet etmeyip rıhtım duvarına tesadüf etmiştir.

4- Mayıs[ın] beşinci günü Bandırma'dan İstanbul'a gelmekte olan ve silahla gayr-ı mücehhez bulunan Doğan tüccar vapuruna hiçbir haber verilmek-

sizin bir İngiliz tahtelbahiri tarafından torpil endâhtıyla taarruz olunmuştur. Mezkûr vapurda içlerinde birçok kadın ve çocuk olmak üzere 700 yolcu vardı, mermi boşa gitmiştir.

5- 9 Mayıs'da defn-i emvât için gönderilen mükâleme memurları esir edilmiştir. On beş gün sonra ancak Amerika Sefâreti vasıtasıyla icrâ ettiğimiz teşebbüs neticesinde iade edilmiştir.

6- 10 Mayıs'da silahla mücehhez olmayan İstanbul nâm Alman vapuru Boğaziçi'nde bir İngiliz tahtelbahiri tarafından evvelce malumât verilmeksizin torpil endâhtıyla tecâvüze uğramış ve isabet vâki' olmuşsa da vapur batmamıştır. Hasarı azdır. Her üç vapur da Osmanlı ordu donanmasıyla hiçbir münasebeti hâiz değildir.

7- 18 Mayıs'da, silahla mücehhez olmayan Madelayna Rigmersi nâm vapur, Mudanya'da bir İngiliz tahtelbahiri tarafından torpil endâhtıyla taarruza uğramış ve isabet vâki' olmuştur. Mezkûr vapur İstanbul için emti'a yüklenmiş olup derûnunda ne asker ve ne de malzeme-i harbiye yok idi. Vapur karaya oturmuştur.

8- 19 Mayıs'da, derûnunda yüzlerce mecrûh bulunan ve kendisinin hastahâne gemisi olduğuna ber-mûceb-i talimât işaret olmak üzere beyaz zemin üzerinde Salîb-i Ahmer işaretini hâmil olan Willy Rick Mercy Vapuru silahla gayr-ı mücehhez olduğu hâlde Ayastefanos civarında bir İngiliz tahtelbahiri tarafından evvelce hiç malumât verilmeksizin taarruz edilmiştir.

9- 18 Haziran'da Arıburnu'nda ufak sefâin-i harbiyesi bir hastahâne gemisi arkasında siper almış ve hasta gemilerinden dahi asker ve malzeme-i harbiye ihrac etmiştir ve 17 Haziran'da Seddülbahir ile Tekke Burnu arasında Salîb-i Ahmer otomobili istikşâf maksadında istihdâm edilmek suretiyle suistimal edilmiştir.

10- 29 Haziran'da Soğandere civarında kezâlik seyyar hastahâneler tayyâreler vasıtasıyla bombardıman edilmiş, altı hastanın telef olmasına ve dört hastanın da mecrûhiyetine sebebiyet vermiştir.

11- 3 Temmuz'da Seddülbahir civarında hastahâne gemilerinden asker ihrac etmiştir.

12- 4 Temmuz'da Arıburnu'nun şarkında sıhhiye bölüğünün bulunduğu mahalle tayyârelerle bombardıman etmiştir.

13- 12 Temmuz'da, Değirmenburnu istihkâmı arkasına tesadüf eden Ağaderesi civarındaki hastahâneye müte'addid defalar bomba atmıştır. 12 Temmuz Pazar günü ba'de'z-zevâl altı râddelerinde altı düşman tayyâresi Kale-i Sultaniye'nin iki saat şark-ı şimâlîsinde zu'âfâyâ tahsis edilmiş olan Halil-paşa Çiftliği'ndeki mevcudu iki yüzü tecâvüz eden hastahâneyi de müte'addid bombalarla bombardıman eylemiş ve neticede güçlkle itfâ edilebilen büyük bir yangın ihdâsıyla bomba infilâkından hastagândan yedi neferin şehadetine ve on iki neferin mecrûhiyetine ve haricden o civarda bulunan bir kadının dahi mecrûhiyetine bâ'is olmuştur.

14- 13 Temmuz'da Mudanya İskeleyi'nde Biga ismindeki yolcu sefine sine bilâ-haber bir tahtelbehir tecâvüz etmiştir. Vapur karaya oturmuştur.

15- 13 Temmuz'da bir mavnayı çekmekte olan Haliç Vapuru'na bir tahtelbahir içindekilerin tahlîsine zaman bırakmaksızın tecâvüz etmiştir. Halbuki gerek bu vapur ve gerekse römorkör makâsıd-ı askeriye için kullanılmıyordu.

16- 18 Temmuz'da Kumkale civarında Ezine'de bir hastahâne tayyâre bombalarıyla kısmen tahrib olunmuştur.

17- 22 Temmuz'da Ağadere civarındaki yukarıda bahsolunan yaralıları Merkez Hastahânesi'ne tayyâreler vasıtasıyla bombalar atılmıştır. Halbuki mezkûr hastahâneyi ihâta eden tepelerin her tarafında Hilâl-i Ahmer flamaları merkûz bulunuyordu*. Atılan bombalardan birisinin zarfı üzerinde: "Bunu kirli yüzlerinizin ve ihtiyat erzâkınızın üzerine atıyoruz" ifadesi muharrer bulunuyordu. Bununla beraber o civarlarda kat'iyen ve kâtibeten erzâk bulunmuyordu.

18- Marmara havzasında ahaliye aid olup maiyetlerini te'min için gelip giden bütün yelkenli merâkib-i bahriye kâh bombalar ve kâh mermiyât ile gark ve bir takım bîcâre aileleri derin bir sefaletle ma'rûz bırakıyorlar.

* Atılan bombalar dört yaralının telefini ve on dördünün ağır surette mecrûhiyetini mûcib olmuştur.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

19- Marmara'da işleyen yolcu vapurları hiçbir maksad-ı askerîde kullanılmadığı halde daimî suretde taciz ve taarruza dâcâr oldular.

İngiltere Hükûmeti hukuk-ı beyne'l-milele ve merhamet ve şefkat ve insaniyet esasâtına mugâyir olan müte‘addid tecâvüzâta karşı tarafımızdan hiçbir suretle mukabele edilmemiştir. Ancak bu tecâvüzâtın devamı hâlinde mukabele-i bi'l-misl kaidesine teba‘iyyet edileceği maalesef zarurî olacaktır. Hükûmet-i Osmaniyye Marmara Denizi'nde mecrûh nakleden gemilerimiz derûnunda Amerika Salîb-i Ahmeri'nden birkaç zatın bulundurulmasını teklif ederek hukuk-ı mevzû‘aya tamamıyla riayetkâr olduğunu fiilen de isbat etmiş oldu. Binâenaleyh keyfiyetin gazetelerle neşr ü ilân edilmek üzere sefârât-ı seniyyeye iş‘ârını istirhâm ederim. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 28 Temmuz sene [1]331 / [10 Ağustos 1915]

Başkumandan Vekili

Enver

**

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 3826

*Hulâsa: Galata köyündeki hastahânemize
düşmanın bomba atdığına dair*

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir

27 Temmuz [1]331 tarih ve 3762 numaralı tezkire-i âcizîye zeyldir:

27 Temmuz [1]331'de bir düşman tayyâresi Galata köyündeki hastahânemize üç bomba atdı. Bir şehid ve üç nefer mecrûh oldu. Bu hâdisenin de ma‘rûz-ı tezkire-i âcizînin maddeleri meyânına idhalini istirhâm eylerim. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 31 Temmuz sene [1]331 / [13 Ağustos 1915]

Başkumandan Vekili

Enver

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Mühimme Kalemî
Kayıd Numarası: 75

*Hulâsa: Çanakkale'de İngilizlerle Fransızların
harekât-ı tecâvüz-kârânelerinden
dolayı protesto*

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesi'ne

20 Ağustos sene [1]331 tarihli ve 70715/1521 numaralı tezkire-i senâ-verîye zeyldir:

Çanakkale'de İngilizlerle Fransızlar tarafından vâki' olan bazı harekât-ı tecâvüz-kârâneye karşı protestoyu hâvî olarak 11 ve 12 Temmuz sene [1]915 tarihlerinde taraf-ı âlîlerinden Amerika sefirine gönderilmiş olan iki mektubun muhteviyâtı İngiltere ve Fransa hükûmetlerine tebliğ olunduğu ve mevâdd-ı müştekâ-anhânın bî-esas olduğuna ve mufassal bir raporun irsâl olunacağına dair Fransa Hükûmeti'nden cevap alındığı sefâret-i müşârunileyhâdan bâ-tak-rîr iş'âr olunmuştur, efendim.

19 Eylül sene [1]331 / [2 Ekim 1915]

BOA, HR. SYS, 2099/9

19

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı âcizânemdir

Üçüncü Fırka'ya mensub Otuz Birinci Alay'ın Üçüncü Tabur'un Birinci Bölüğü efrâdından iken geçen şehir-i Nisan zarfında Çanakkale Muharebesi'nde Fransız eline esir düşerek el-yevm Limni Adası'nda Mondros karyesinde mukîm bulunduğunu haber aldığım biraderim Geyveli İsmail oğlu Süleyman'ın ihtiyacının tehvîni zımnında tedârik eylediğim bir aded lira-yı Osma-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

nî ile bir kıt'a mektubun merkûma irsâl ve îsâli esbâbının istikmâli hususuna müsaade-i aliyye-i nezâret-penâhîleri şâyân buyurulmak bâbında emr u irâde efendim hazretlerindir.

Fî 21 Eylöl sene [1]331 / [4 Ekim 1915]

Vezneciler'de
Kuyucu Murad Paşa Medresesi'nde
Geyveli
İshak Necati

BOA, HR. SYS, 2194/50

20

**Harbiye Nezâreti
Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti
İstihbarât Kalemi
1530**

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Sâmi'si'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Çanakkale dârü'l-harbinde mecrûhan esir edilip Taşkışla Hastahânesi'n-de taht-ı tedavide bulundurulan İngiliz üserâsından 3164 numaraya mukayyed Hellig Hodar'in iki gözü rü'yetden mahrum bulunmasına binâen Amerika Sefâreti'nin iltimâsı üzerine merkûmun memleketine iadesi tasvîb edilerek sefâret-i mezkûreden i'zâm edilecek memura teslim edilmesi zımında Merkez Kumandanlığı'na tebligât icrâ edilmiş olduğundan muktezâsı îfâ edilmek üzere Amerika Sefâreti'ne tefhîm-i keyfiyet buyurulması merhûn-ı re'y-i sâmi-i dâver-i a'zamîleridir. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Zilkade sene [1]333 ve fî 21 Eylöl sene [1]331 / [4 Ekim 1915]

Harbiye Nâzırı nâmına
(İmza)

BOA, HR. SYS, 2218/35

21

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 17253

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Harb Matbûât Karargâhı lisanından gazetelerle neşrettilmesini rica ederim:

Fransızların Türk Ordusu hakkındaki takdirâtı:

İstanbul'dan firar eden Emile Galli isminde bir muharrir *Goulois* gazetesinde Çanakkale müdafaası hakkında bir silsile-i makalât neşrediyor. Mûmâileyh, Türk teşkilât-ı askeriyesinden, Müttefikîne karşı gösterilen sebat ve mukavemetden bahsederek bu sebat ve mukavemetdeki esrârı Fransızlara bildirmek istiyor. Mezkûr makalâtın en mühim ve nazar-ı dikkati câlib aksâmı, levâzım ve îâşeden bâhis olanlardır.

Muharrir diyor ki:

"Türkiye'de vaktiyle âdeta meçhul olan Levâzımât-ı Umumiye Teşkilâtı o kadar mazhar-ı tekâmül olmuşdur ki bugün model ittihâzına sezâdır. Balkan Muharebesi esnâsında Türklerin fi'l-hakika askerleri yok değildi. Fakat askere ekmek verilmiyor ve cephaneleri noksan kalıyor idi. Bugün ise Çanakkale'deki askerin hiçbir eksiği yoktur. Ekmek askerin bulunduğu mahalde tabh ediliyor. Un pek ziyade mebzûldür. Şibh-i cezârenin pek çok nukâtında matbahlar te'sis ve bu suretle askere muntazaman sıcak yemek verilmesi te'min edilmiştir. Birinci hat siperlerinde bulunan efrâda kahve bile veriliyor.

İstanbul'a gelen bi'l-cümle mecrûhîn beşûş bir çehre arz ediyorlar. Bunların sıhî ve mükemmel bir surette îâşe ve tedavi edildikleri yek nazarda anlaşılıyor. İşte Türklerin Çanakkale'de çetin ve lâ-yetezelzel mukavemeti esbâbından birisi îâşe hidemâtının fevkalâde intizam ve mükemmeliyetidir".

Fî 25 Zilkade sene [1]333 - Fî 22 Eylül sene [1]331 / [5 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
 İstihbarât Şubesi Müdürü
 Seyfi

BOA, HR. MA, 1145/67

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-1

Şube: 2
5161

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da ve Arıburnu'nda 30-31 Ağustos gecesi keşif kollarımız muhtelif mahallerde düşman siperlerine muvaffakiyetli baskınlar yapmışlardır.

31 Ağustos'da toplu hedef gösteren düşman kıta'âtı ile araba ve mekkârî kolları topçularımızın müessir ateşleriyle telefât verdirilerek dağıtılmışdır. Arıburnu'nda Yüksekırt'da düşmanın bir top mevziyle muhkem yapılmış iki tarassud mahalli tahrib edilmiştir.

Seddülbahir'de öğleden evvel merkezdeki mevzilerimizden bir kısmına karşı düşman topçuları yarım saat kadar te'sirsiz ateş açmıştır.

1 Eylül [1]331 / [14 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/12

22-2

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 307

Çanakkale:

Anafartalar Grubu Cephesi'nde 1/7'de Kemikli şimâl-i şarkîsinde ve Laletepe garbında düşmanın bir iskele yapmakda olduğu görüldü.

Şimâl Grubu Cephesi'nde mühim bir vak'a olmadı.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Cenûb Grubu Cephesi'nde 31/6 günü Seddûlbahir'e dördü küçük olmak üzere dolu on altı nakliye gemisi geldi. Bu gelen kıta'âtlâ cephe kıta'âtı takviye mi yoksa tebdîl mi ediliyor? Netice anlaşılamadı. 1/7'de düşman bu cepheye karşı topçu ateşine devam etdi. Hasarât pek cüz'îdir. Düşmanın 31/6'da denize atdığı 3 sıra fiçı dört sıra oldu. 1/7'de düşman birkaç şamandıra daha atdı ve bir istimbot bu sıraları muayene etdi. 1/7'de bir düşman tahtelbahiri Burgas İskelesi'ne bir torpil atdı. Torpil patlamadı. Sahile çıkdı. Boğazlar Kumandanlığı 31/6'da Seddûlbahir'le Yenişehir Burnu arasında düşman tarafından te'sis olunan sıraların bir torpil hattı olduğunu bildiriyor. Üç torpil gemisi bu hattı te'sis etmiştir. Bu hattın geçilecek mahalli görünüşe nazaran Seddûlbahir civarında imiş.

2 Eylül [1]331 / [15 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1139/30

22-3

Şube: 2
4810

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Vaziyetde tebeddül yoktur. Anafartalar'da 1 Eylül gecesi keşif kollarımız cür'etli baskınlarıyla perakende düşman kuvvetlerini taciz ve firara mecbur eylemişlerdir.

Seddûlbahir'de sağ cenâhda düşman lağımına karşı tarafımızdan kazılan lağım patlatılarak düşman lağımını tahrib edilmiştir ve düşman lağımcıları itlâf edilmiştir. Sol cenâhda zikzak siperler inşa etmekde olan düşman efrâdı tarafımızdan atılan bombaların te'siriyle telefâta uğratılarak siper inşası men' edilmiştir. Bu cenâhda iki düşman bataryası topçu ateşlerimizle iskât olundu.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

31 Ağustos'da Boğaz sahil bataryalarımız İlyas Burnu civarındaki düşman kıta'âtını, Tekke Burnu'ndaki iskeleyi, Seddülbahir'i ve bundan başka piyadelerimize ateş açan Hisarlık'daki düşman bataryalarını müessir bir surette ateş altına almıştır. Bu ateşlerin düşman kıt'aları üzerine iyi te'sir yaptığı tarassud edildi. Hisarlık'daki düşman bataryası ateşi kesdi. 1 Eylül[de] bu bataryalarımız, Seddülbahir İskeleyi civarındaki müctemi ' düşman topçularını ateşleriyle dağıtmıştır.

2 Eylül [1]331 / [15 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/26

22-4

Şube: 2
4848

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Vaziyetde tebeddül olmadı.

Anafartalar'da sağ cenâhımız karşısında düşmanın yapmakda olduğu tahkimât ateşlerimizle men' edildi. Hisarlık Burnu'na yaklaşmak isteyen düşman torpidosu topçu ateşlerimizle kaçırıldı. Sahil bataryalarımız düşmanın torpil gemileriyle Seddülbahir mıntıkasında mühim görünen düşman hedeflerini muvaffakiyetle topa tutmuştur.

3 Eylül [13]31 / [16 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/35

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-5

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 309

Marmara Denizi:

3/7'de düşman tahtelbahirlerinden birisi Marmara Denizi şarkında diğeri garbında görüldü.

Çanakkale:

Anafartalar Grubu Cephesi'nde, 2-3[/7] gecesi keşif kollarımız düşmandan seksen kum torbası, beş tüfek, bir kangal tel, dört kürek, dört kazma, içi dolu bir cephaneye ve bir bomba sandığı iğtinâm etdiler. Şimâl Grubu Cephesi'nde 2/7'de Arıburnu'na yanaşan bir hastahâne gemisinden mavna ile arabalar çıkarıldı.

Cenûb Grubu Cephesi'nde, 3/7'de sol cenâh karşısındaki bir düşman bomba mahallini topçu ateşiyle tahrib etdik. 2/7'de şimâlden gelen asker dolu iki nakliye sefinesi Seddülbahir'e asker ihrac etdi. 3/7'de bir torpil taharrî gemisi evvelce denize atılan şamandıralar arasına ağ gerdi. 3/7'de düşmanın kâbil-i sevki balonu İmroz üzerinde bir saat kadar tayerân etdi.

4 Eylül [1]331 / [17 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1141/5

22-6

Şube: 2
4877

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Vaziyet tebeddül etmemiştir.

Muhtelif istikametlerde çıkarılan keşif kollarımız düşmanı fırsat buldukça taciz ederek her baskında ganâim ile avdet ediyorlar.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Siper yapmaya çalışan ve ara sıra toplu hedef gösteren düşman kıta'âtı müessir topçu ateşlerimizle telefât vererek dağıtılmaktadır.

Seddülbahir'de sol cenâhda 3 Eylül öğleden evvel topçularımız düşmanın bir bomba mevziinde büyük bir işti'âl vukû'a getirdiler. Düşman bu işti'âlden sonra bu mevziden bomba endâhtına devam edememiştir.

4 Eylül [13]31 / [17 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/45

22-7

Şube: 2
4971

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Deniz tayyârelerimiz İmroz Adası'nda Kefalos Limanı'na taarruz ettiler. Büyük bir düşman vapuruna tam bir isabet vâki' olmuş ve akabinde gemide bir alev zuhuruyla beraber su sütûnunun yükseldiği görülmüştür.

Anafartalar'da 5 Eylül gecesi keşif kollarımız düşman keşif kollarını tard ederek düşman siperlerine muvaffakiyetle bomba atmışlar ve bir miktar tüfek ve edevât-ı harbiye iğtinâm eylemişlerdir.

5 Eylül[de] Kemikli Liman civarındaki düşman ordugâhlarına topçularımız tarafından icrâ edilen ateş pek ziyade müessir olmuştur.

Arıburnu'nda bir vak'a olmadı.

Seddülbahir'de merkez mevzilerimize ateş açan düşman topçusu mukabil keşif topçu ateşlerimizle iskât edilmiştir. Bu mıntıkada dahi keşif kollarımız Kerevizdere civarındaki düşman siperlerine takarrüble te'sirli bombalar atdılar.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Sahil bataryalarımız 5 Eylül öğleden evvel Seddülbahir'de düşman ordugâhıyla piyade ve topçu mevzilerine ateş açdılar. Büyük çaplı bir düşman bataryasının hemen yakınında şiddetli bir infilâkı müteâkib hastahâne arabalarının ale'l-acele batarya civarına yığıldıkları görülmüştür.

Öğleden sonra Patri sisteminde bir Fransız sefine-i harbiyesiyle Seddülbahir'de düşman kara bataryası, sahil bataryalarımıza bir saate yakın ateş etmişler ve neticede hiçbir zarar yapamamışlardır.

6 Eylül [1]331 / [19 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/70

22-8

Şube: 2
5017

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da 6 Eylül[de] sağ cenâhımız karşısında tahkimâtla meşgul düşman kıta'âtı topçu ateşlerimizle dağıtılmışdır.

Arıburnu'nda sol cenâhdan icrâ edilen topçu ateşlerimizle düşmanın bomba mevzileri ve piyade siperlerinin birçok aksâmı tahrib edilmiş ve bu sıra siperlerini terk ile firar eden düşman efrâdı piyade ateşlerimizle telefâta dûçâr edilmiştir.

Seddülbahir'de sağ ve sol cenâhda tahkimâtla uğraşan düşman efrâdı topçu ateşlerimiz altında ameliyâtı tatile mecbur edilmiştir. Düşman topçularının sol cenâhımızı binlerce mermi sarfıyla yaptığı ateş baskınlarından hemen hiçbir zâyîât olmamıştır.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

6 Eylül['de] Kerevizdere munsabbı yakınına yaklaşarak mevzilerimize ateş açan iki düşman torpidosu ateşlerimizle kaçırılmışdır. Düşman Seddülbahir'den ve Mavroya Adaları'ndan ateşle mukabele etmişse de bir şey yapamamıştır.

Bir düşman tayyâresi Değirmenburnu önündeki hastahâne gemimize 4 aded bomba atmıştır.

Düşman hastahâne gemilerini asker sevki ve direklerinde râsıd bulundurmak suretiyle suistimal etmektedir.

7 Eylül [1]331 / [20 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/86

22-9

5806

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar mıntıkasında bir hâdisse olmamıştır.

Arıburnu'nda: Arıburnu şarkındaki iki düşman topuna 6 Eylül'de icrâ edilen endâhtda her iki topa da birer tam isabet vâki' olmuş ve kaçışan düşman efrâdı müessir topçu ateşiyle telefâta dûçâr edilmiştir. Aynı günde Arıburnu civarında duran gemiye bir mermi isabet etdirilerek gemide yangın zuhur etmiş ve Kabatepe açıklarında mavnalarla hamûle ihrac eden bir römorköre bir isabet vâki' olmasıyla her ikisi İmroz Adası'na çekilmiştir.

Seddülbahir mıntıkasında dahi tebeddül olmamıştır.

17 Eylül['de] Anadolu bataryalarımız, Morto Limanı'yla Seddülbahir'deki düşman kıta'âtını, Hisarlık'daki düşman topçusunu müessir suretde topa tutmuştur.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Düşman büyük çaplı toplarıyla da muhnik gaz neşreden dâneler isti'mâl etmektedir.

8 Eylül [1]331/ [21 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/102

22-10

Şube: 2
5118

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

8 Eylül'de Anafartalar'da topçu ateşlerimizin te'siriyle sol cenâhımız karşısındaki düşman siperlerinde ve ordugâhlarında zuhur eden yangın iki saat devam etmiştir.

Arıburnu'nda 7-8 gecesi sol cenâhımızda düşman tarafından atılan lağım pek cüz'î bir hasar yapmış ve derhal tamir edilmiştir.

Seddülbahir'de 8 Eylül öğleden evvel düşman topçuları sol cenâhımıza karşı bir müddet şiddetli ateş açmış ve bu sıra bomba endâhtı icrâ eylemiş ise de topçularımızın mukabeleleriyle düşman topçusu iskât edilmiştir.

9 Eylül [1]331 / [22 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1144/6

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-11

5171

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da keşif kollarımız düşman siperlerine bombalarıyla taarruz ederek düşmana telefât verdirmişler ve bir mikdar tüfek cephane ihtinâm etmişlerdir.

19 Eylül'de Büyük Kemikli civarındaki düşman ordugâhına icrâ edilen topçu ateşlerimizin ordugâhda epey zâyîâtı mûcib olduğu tarassud edilmiştir.

Arıburnu'nda sağ cenâh topçularımız düşmanın siperleriyle zemînlikle-rinden bir kısmını ve iki tarassud mahallini tahrib etdiler ve kereste yüklü büyük bir yelken gemisini batırdılar. 8-9 Eylül gecesi bu cenâhda tarafımızdan patlatılan bir lağım düşmanın mukabil bir lağımı[nı] çökeltmiştir.

Seddülbahir'de 8 Eylül'de sol cenâhda Kerevizdere civarında bir zâbit ile dokuz neferden mürekkeb bir düşman keşif kolunun kâffesi itlâf edilmiştir.

Topçularımız bu cenâh karşısında bir düşman bataryasını ateşleriyle iskât etdiler. Hisarlık Burnu'na yaklaşan bir torpidosunu kaçırdılar.

Sahil bataryalarımız Boğaz'a takarrüb eden bir Fransız torpidosunu ateş altında tard etdiler ve Seddülbahir'de Morto Körfezi'ndeki düşman kıta-‘âtını ve Hisarlık'daki düşman topçusunu müessir bir suretde bombardıman etdiler.

Bir düşman tayyâresi 8 Eylül'de Çanakkale'de öteden beri mevkii ve işaretleriyle hastahâne olduğu malum olan Askerî Merkez Hastahânesi'ne üç bomba atmışsa da bir hasar yapamamıştır.

10 Eylül sene [1]331 / [23 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1144/22

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-12

5222

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da topçularımızın müessir ateşleriyle düşman siperlerinden bir kısmı yeniden tahrib edildi.

Arıburnu'nda Yükseksirt'da bulunan bir düşman topu ateşlerimizle saktatlandı.

Seddülbahir'de sağ cenâhımız ilerisinde tarafımızdan patlatılan bir lağımın te'siriyle düşmanın bir kısım siperi ve bombalara karşı gerilen tel kafesleri tahrib olundu. Ayrıca bize karşı düşmanın kazmakda olduğu bir lağım da bu sırada tahrib olunmuş ve düşman lağımcıları kâmilten itlâf edilmiştir.

11 Eylül sene [1]331 / [24 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1144/31

22-13

5460

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Vaziyet gayr-ı mütebeddildir.

Keşif kollarımız müte'arrızâne hareketleriyle düşmandan silah ve tec-hîzât-ı harbiye iğtinâmında devam ediyorlar. Bir düşman kruvazörü Arıburnu mıntıkasında Conkbayırı'ndaki mevzilerimize te'sirsiz ateş eder iken topçularımızın mukabelesiyle bir mermi tam bordasına isabet etmiş ve kruvazör uzaklaşmıştır. Seddülbahir'de bir müddet top düellosu devam etmiş, düşman

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

bataryalarından birkaçı iskât edilmiş ve sol cenâhda düşman siperlerinden bir kısmı tahrib edilmiştir. Sağ cenâhda karşılıklı lağım müsâdemesinde düşman lağımı iptal edilerek lağımçıları telef edilmiştir.

11 Eylül [1331] / [24 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1145/15

22-14

5806

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da sağ cenâhdan çıkarılan keşif kollarımız düşmandan kırk üç tüfek ve bir mikdar cephaneye iğtinâm etdiler.

12 Eylül'de topçularımız Mestantepe gerisinde düşman ordugâhlarını ateş altına almış ve pek çok zâyîât verdirmiştir.

Arıburnu'nda sağ cenâh ilerimizde patlatdığımız bir lağımla düşmanın yaptığı lağım tahrib edilmiştir. Topçularımız sol cenâhda düşmanın bomba mevzilerini ateş altına almış ve bu esnada mukabele eden düşman topçuları iskât edilmiştir. Arıburnu açıklarında yük çıkaran üç nakliye gemisi topçu ateşlerimizle kaçırılmıştır.

Seddülbahir'de 11 [Eylül] akşamı düşmanın sol cenâhda atdığı birçok bombalardan hiçbiri siperlerimize düşmemiş ve bilakis bir kısmının kendi siperlerinde patladığı görülmüştür.

13 Eylül [1331] / [26 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1144/49

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-15

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 318

Beşinci Ordu, Ordu Kumandanlığı, 12/7/[13]31: Anafartalar Cephesi'nde mühim bir vak'a olmadı.

Şimâl Grubu Cephesi'nde 11-12/7'de sağ cenâhımız ilerisinde patlatdığımız bir lağımla düşmanın yaptığı bir lağımı tahrib etdik. Arıburnu açıklarında mavnalarla hamûle ihrac eden üç nakliye gemisini topçu ateşimizle kçırdık.

Cenûb Grubu Cephesi'nde 12/7'de sağ cenâhda Sığındere cenûbunda düşmanın icrâ eylediğı hafriyâtdan siperlerini ilerletmek istediğı anlaşıldı. Sığındere'de ilk defa olarak, nakliyât icrâ eden 7 kadar devesi görüldü.

13 Eylül [1]331 / [26 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1140/78

22-16

5370

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Vaziyetde bir tebeddül olmamıştır.

Muhtelif istikametlerde çıkarılan keşif kollarımız biri Anafartalar'da diğeri Kerevizdere civarında dolaşan iki düşman keşif kolunu pusuya düşürerek

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

esir etmişler ve ayrıca düşman siperlerine icrâ eyledikleri baskınlar neticesinde bir hayli tüfek, cephane, telefon ve istihkâm âlâtı iğtinâm eylemişlerdir.

14 Eylül [1331] / [27 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1144/69

22-17

5417

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

13-14 Eylül gecesi keşif kollarımız Anafartalar mıntıkasında düşman siperlerine bombalarıyla baskın yapıp elliden fazla tüfek, kasatura ve dürbün iğtinâm etmişlerdir. Arıburnu'nda sağ cenâh bataryalarımız düşmanın üç bataryasını ateşleriyle iskât ve bunlardan bir topu tahrib etmişlerdir.

Seddülbahir'de 14 Eylül öğleden sonra bütün cepheye piyade ateşi ve sol cenâhda top ve bomba endâhtı teâtî edilmiştir. Merkezde kırk-elli neferlik düşman kuvveti hücumu yeltenmişlerse de siperlerinden on adım ayrılır ayrılmaz ateşlerimizin altında kısm-ı a'zamı telef ve mütebâkîsi yine siperlerine firar etmiştir.

Bir tayyâremiz 14 Eylül sabahı İmroz Adası'nda düşmanın tayyâre hangarına bir bomba isabet ettirmiştir.

15 Eylül [1331] / [28 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1144/74

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-18

5452

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Şâyân-ı kayd bir tebeddül olmamıştır.

14 Eylül akşamı Kerevizdere hizâlarında görünen bir düşman torpido-su sahil bataryalarımızın ateşleriyle batırılmış ve Seddülbahir civarındaki düşman mevzileri bu bataryalarımızın müessir ateşleriyle bombardıman edilmiştir.

14-15 Eylül gecesi muhtelif istikametlere çıkarılan keşif kollarımız bir düşman keşif kolunu pusuda bastırarak bir kısmını telef ve esir etmiş ve diğer tesadüf etdikleri düşman keşif kollarını da firara mecbur ederek bir hayli silah ve techîzât iğtinâm etmişlerdir.

Seddülbahir'de 15 Eylül'de düşmanın muhtelif tayyâreleri mevzilerimize bir müddet ateş açmış ise de topçularımızın şedîd mukabelesi neticesinde sükûta mecbur edilmiştir.

16 Eylül [1331] / [29 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1144/83

22-19

5500

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

16 Eylül öğleden evvel Anafartalar'da düşman kara ve gemi toplarıyla mevzilerimize neticesiz bir ateş açmış ise de topçularımız mukabele ve düşmanın obüs toplarını ateş altına alarak bunları iskât ve bir makineli tüfek mev-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

ziini tahrib etmiştir. Arıburnu'nda fâsılalı top ateşi teâtî edilmiştir. Seddülbahir'de sağ cenâhda düşman tarafından patlatılan bir lağım hiçbir hasar yapmamıştır.

17 Eylül [1331] / [30 Eylül 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1144/92

22-20

5530

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

16-17 Eylül gecesi keşif kollarımız Anafartalar'da düşman keşif kollarını siperlerine kadar tard ve takib ederek yirmi tüfek, kasatura ve sair techîzât-ı harbiye iğtinâm etmişlerdir.

Arıburnu'nda sol cenâh topçularımız Kanlısirt civarındaki düşman siperlerini ve mahâll-i mahfûzalarını tahrib etmiştir.

Seddülbahir'de 16 Eylül akşamı sağ cenâhdan patlatdığımız bir lağım te'siriyle düşman siperlerinin bir kısmı yıkılmıştır. 16-17 gecesi sol cenâhdan çıkarılan bir keşif kolumuz düşman siperleri önündeki kum torbalarını tahrib ve tel örgülerini söküp getirmişlerdir.

18 Eylül [1331] / [1 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1145/2

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-21

5605

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Keşif kolları müsâdemesiyle mu'tâd olan piyade ve topçu ateşinden başka bir hâdise olmamıştır.

11 Eylül'de Seddülbahir'de sağ cenâhımız ilerisinde tarafımızdan patlatılan bir lağım[la] düşmanın mukabil lağımı tahrib olunarak içindekiler itlâf edilmiştir.

20 Eylül [1331] / [3 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1145/26

22-22

5633

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da ve Arıburnu'nda mühim bir hâdise olmamıştır.

20 Eylül'de Seddülbahir'de sol cenâhımıza karşı düşman topçuları bine yakın mermi sarf etmelerine mukabil bir şey kazanamamışlardır. Topçularımızın şiddetli mukabeleleri neticesinde düşman bataryaları ateş kesmişlerdir.

Bu cenâhda tarafımızdan patlatılan bir lağım düşmana hayli telefât verdirmiştir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Öğleden sonra Çanakkale istikametine ateş açan bir kruvazöre topçularımız iki mermi isabet etdirerek kruvazörün arkasını yıkmışlardır.

20 Eylül'de Anadolu sahil bataryalarımız Seddülbahir İskeleyi'nde düşmanın şilep ve dubalarına ateş açarak büyük zâyîât verdirmiştir. Düşman bu ateşlerimize neticesiz mukabele etmiştir.

21 Eylül [1331] / [4 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1145/37

22-23

5678

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Mevziî ateş muharebesinden başka şâyân-ı kayd tebeddül olmamıştır.

Üç torpido Kerevizdere munsabbı civarına yaklaşp sol cenâhımıza ateş etmişlerse de Anadolu bataryalarımızın mukabelesi neticesinde bir torpidoda işti'âl husûle gelmiş ve yanarak diğer torpidolarla beraber Boğaz haricine çekilmiştir.

22 Eylül [1331] / [5 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1145/50

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-24

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Numara: 328

Çanakkale, Beşinci Ordu:

23/7/[1]331: Cephelerin vaziyetinde bir tebeddül olmadı. 23/7 saat 4 öğleden sonra düşman deniz ve kara toplarıyla Kireçtepe'yi yirmi beş dakika kadar bombardıman etdi. Bir düşman torpidosuna bir mermimiz isabet etdi.

23/7 akşamı İmroz Limanı'nda bulunan on nakliye gemisinden bir kısmının fayrap [fire up] ettiği görüldü.

24 Eylül [1]331 / [7 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşısı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1142/31

22-25

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Numara: 329

Marmara Denizi:

23/7'de bir düşman tahtelbahiri Mudanya İskelesi'nde bulunan Edremid Vapurı'yla şirketin 40 numaralı vapuruna bir torpil atdı. Torpil iskeleye çarp-
dı. İskele cüz'î hasarzedede oldu. 22/7'de bir düşman tahtelbahiri Karacabey'in
Yeniköy İskelesi'ne ve o civardaki bir kayığa on yedi mermi atdı.

Çanakkale, Beşinci Ordu:

24/7/[13]31 Anafartalar Cephesi'nde: 23-24/7'de düşmanın tahkimâtla
meşgul olduğu görüldü. 24/7'de Suvla Limanı'ndaki bir kruvazöre bir top mer-
mimiz isabet etdi.

Şimâl Grubu Cephesi'nde: 24/7'de düşman Arıburnu'na bir mavna as-
ker çıkardı.

Cenûb Grubu Cephesi'nde ber-mu'tâd topçu düellosu oldu.

24/7 saat 3 sonrada İmroz'da iki yangın zuhur ve akşama kadar devam etdi. 23/7'de iki nakliye gemisi Merkeb Adaları arasından ve bir büyük nakliye gemisi İmroz civarından Seddülbahir'e geldi. 24/7'de düşman Kemikli ve Arıburnu'na birçok mikdarda cephe sandıkları çıkardı.

On Yedinci Kolordu, 24/7/[13]31: 24/7'de bir düşman tayyâresi Keşan civarındaki hastahâne yakınında bulunan cephe sandıkları üzerine iki bomba atdı. Bir hasar olmadı.

Liman Paşa, 5/10/[19]15: Tayyârelerimiz İnöz civarında dumanları çıkan iki sefine gördüler. Mo[n]dros Körfezi'nde 81 nakliye vapuru ve dört harb sefinesi vardır. Adadaki çadırılı ordugâh eskisi gibi.

Boğazlar Umum Kumandanlığı, 5/10/[19]15: Anadolu bataryaları Kerevizdere ve Hisarlık'ı, Seddülbahir'den Morto Körfezi'ne ilerleyen bir piyade kuvvetini, Seddülbahir'deki ihrac iskelesini, Kerevizdere'deki mevzilerimize ateş etmek isteyen bir torpidoyu ateş altına aldı. Düşman mukabele etdi. Bir düşman tayyâresi Maydos civarına 3 bomba atdı. Bütün gün düşmanın arabaları, topları, bârgîrleri, askerleri Seddülbahir caddesi üzerinden rıhtım vapuruna doğru gidip geliyor. 22/7'de Helles Burnu'ndan 3 duba, Tekke Burnu'ndan 3 vapur cenûba doğru gitdi. Görünüşe nazaran toplar, arabalar, bârgîrler vardı.

25 Eylül [1]331 / [8 Ekim 1915]

BOA, HR. MA, 1142/45

22-26

5794

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da keşif kollarımız tahkimâtla meşgul düşman efrâdına bombalarıyla taarruz ederek tahkimâta mâni' olmuşlardır.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

24 Eylül'de topçularımızın endâht ettiği mermilerden birisinin Kemikli Limanı'nda bir kruvazöre isabet etmesiyle kruvazör limandan firar etmiştir.

24 [Eylül] öğleden sonra: İmroz Adası'nda zuhur eden yangın akşama kadar devam etmiştir. Arıburnu'nda ehemmiyetsiz piyade ateşi ve bomba endâhtı teâtî edilmiştir.

Seddülbahir'de: Sol cenâh topçularımız düşmanın bomba mahallini müessir ateşleriyle tahrib etmişlerdir.

25 Eylül [1331] / [8 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1146/9

22-27

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Numara: 330

Çanakkale, Beşinci Ordu:

26/7[13]31 Cenûb Grubu Cephesi'nde: 24-25/7'de düşman tahkimâtla meşgul oluyordu. Ateşle taciz etdik.

25/7'de dolu bir hastahâne gemisi Suvla'dan İmroz'a hareket etdi. Büyük Kemikli'ye yanaşmak isteyen büyük bir vapuru topçu ateşiyle uzaklaştırdık.

Şimâl Grubu Cephesi'nde mühim bir vak'a olmadı.

Cenûb Grubu Cephesi'nde: Düşmanın Tekke Burnu'na kurduğu Salîb-i Ahmer çadırlarının adedi elliye bâliğ oldu. 25/7 akşamı yüklü bir nakliye gemisi Merkeb Adası'ndan, yüklü diğer bir büyük nakliye gemisi de Limni'den Tekke Burnu'na geldi. Hamûlesi arabadan ibâret olan bir nakliye gemisi arkasında bir duba olduğu halde Seddülbahir'den Bozcaada'ya gitdi.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

24-25 gecesı dūřmanın patlatdığı lağımlardan hâsıl olan çukurları işgal ve tahkim etdik. Öđleden evvel bir nakliye gemisi arkasında büyük bir yelken gemisi olduğu halde Tekke Koyu'ndan Adalar Denizi'ne gitdi. Öđleden sonra bir nakliye gemisi Adalar Denizi'nden Tekke Burnu'na geldi.

26 Eylül [1]331 / [9 Ekim 1915]

BOA, HR. MA, 1142/57

22-28

5826

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

anakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da 25 Eylül'de Büyük Kemikli'ye yanařmak isteyen büyük bir dūřman vapurunu topçu ateřimizle uzaklařmaya mecbur etdik.

Arıburnu'nda 25 Eylül'de hafif piyade ve topçu ateşıyla bomba endâhtı teâtî edildi.

Seddülbahir'de 24/25 gecesı bataryalarımız dūřmanın projektörlerini ateř altına alarak söndürdüler. Sağ cenâhımız ilerisinde dūřmanın patlatdığı lağımlardan hâsıl olan çukurları işgal ve dūřman aleyhine tahkim etdik.

25 Eylül'de Seddülbahir civarında görülen dūřman kıta'âtını topçu ateřimizle zâyîât-ı külliyeye dūâr etdik.

26 Eylül [1331] / [9 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1146/15

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-29

5864

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da 26 Eylül'de sol cenâhımıza ateş açan düşman bataryaları mukabil topçu ateşlerimizle iskât edilmiştir.

Arıburnu'nda düşmanın kazmakta olduğu bir lağım tarafımızdan muvaffakiyetle patlatılan lağımın te'siriyle ibtal edilmiştir. Düşmanın Korkudere civarındaki topçu mevzii müessir topçu ateşlerimizle tahrib edilmiş ve bu mevzii düşman tahliyeye mecbur edilmiştir.

Seddülbahir'de 25/26 Eylül gecesi sol cenâhdan çıkarılan keşif kollarımız düşman siperlerine bomba taarruzu icrâ etmişler ve bir mikdar ganâim ile avdet etmişlerdir.

27 Eylül [1331] / [10 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1146/36

22-30

6354

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da 27 Eylül'de topçularımız Kireçtepe şimâl kısmında görülen düşman torpidosuna bir mermi isabet ettirmeleriyle bir zırhlı ve ayrıca bir torpido on dakika kadar bilâ-te'sir bataryalarımıza ateş açmışlardır.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Öğleden sonra düşman siperi altında tarafımızdan patlatılan lağımın te'siriyle siperdeki düşman efrâdının birçoğu telef ve mütebâkîsi siperden firar etmiştir.

Arıburnu'nda bir düşman torpidosu sağ cenâhımıza ve bir kruvazör ile bir monitor Maydos istikâmetine bir müddet neticesiz ateş açmış ve ba'dehû çekilmişlerdir.

Seddülbahir'de: Mevzilerimize karşı düşman ber-mu'tâd binden fazla mermi sarf etmiş ise de hiçbir zarar yapamamış ve topçularımızın mukabelesiyle düşman bataryaları ve bomba mahalleri ateş altına alınarak düşman ateşi iskât edilmiştir.

27 Eylül [1331] / [10 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1146/37

22-31

5932

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Büyük Kemikli civarında düşman ordugâhı topçularımız tarafından ateş altına alınarak hayli telefât verdirilmiştir.

Arıburnu'nda ve Seddülbahir'de hafif piyade ve topçu ateşleri ile bomba endâhtı teâtî edilmiştir.

29 Eylül [1331] / [12 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1146/61

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-32

5976

Tebliğ-i Resmî

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da tarafımızdan endâht edilen top bombaları düşmana mühim zâyîât verdirmiştir.

Arıburnu'nda düşmanın bir mitralyöz mevzii topçu ateşlerimizle tahrib edilmiştir. Düşmanın bir torpidosu ile bir kısım bataryaları tarafından topçularımıza karşı açdıkları ateş te'sirsiz kalmıştır.

Seddülbahir'de sağ cenâhda 28/29 Eylül gecesi keşif kollarımız düşman siperlerine bomba baskını yaparak ziyade zâyîât husûle getirmişlerdir. 29 Eylül'de sol cenâh ilerisinde tarafımızdan patlatılan lağım düşman siperinden büyük bir kısmını tahrib etmiştir. Epey müddetdir mühim bir muharebe olduğu halde bugünlerde düşman hastahâne gemilerinde görünen faaliyet düşmanın öteden beri bu gemileri asker, cephane naklinde suistimâl etmekte olduğunu vâzıhan isbat etmiştir.

30 Eylül [1331] / [13 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1146/77

23

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 1678

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Zîrdeki havâdisin gazeteler ile neşri mercûdur:

İngiliz Bahr-ı Sefîd Kuvve-i Seferiyesi'nin Çanakkale dârü'l-harekâtının başladığı tarihten fî 21 Ağustos sene [1]915 tarihine kadar olan zâyîâtı Harbiye Nezâreti müsteşârının parlamentodaki beyânâtına nazaran:

No: Belgenin Konusu Sayfa

	Zâbitân	Efrâd
Maktûl	1.130	16.478
Mecrûh	2.371	59.257
Kayıp	373	8.021
Yekûn	3.874	83.756

Yekûn-ı umumî 87.630'dan ibâret bulunduğ u fî 17 Eylül sene [1]331 tarihli *Times* gazetesinde gösterilmiştir.

Fî 4 Zilhicce sene [1]333 / Fî 30 Eylül sene [1]331 / [13 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1146/82

24

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 16188

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

22 Eylül sene [1]915 tarihli *Times* gazetesinden:

Bir Doktorun Rûznâmesi

Anzak'da Muharebe - Bir Hastahâne Gemisinin Yapdığı İş

8-10 Ağustos sene [1]915 muharebesinde sahilden bir buçuk mil açıkda demirli bulunan Devenha ismindeki hastahâne gemisinde bulunan bir doktor tarafından âtîdeki notlar yazılmışdır:

8 Ağustos, saat 3.30 (b. z.): Müdhiş bir muharebe devam etmekde. Alçıtepe'nin sağına bomba ve mermi yağmuru yağmakda. Ağır sahrâ topları ile hücum edilmekdedir.

Saat 9.05 (b. z.): Monitorlardan ve sefâin-i harbiyeden atılan on iki pusluk mermiler, yedi-sekiz mil uzakda duran gemileri sarsmakda. Mehtabsız, lâkin yıldızlı bir gece var.

Saat 9.20 (b. z.): Bir römorkör, yedeğinde iki sandal mecrûhla dolu olduğu halde geldi. Bu akşam yedide olan muharebede, kolundan vurulmuş olan bir zâbitle görüşüm. 301 rakımlı tepenin bugün bizim asker tarafından zabt edildiğini fakat Türklerin mukabil taarruzlarına dayanılmayacağını söyledi. Bu gece, Avustralyalılar tarafından yeni toplar himayesinde büyük ve dehşetli hücum yapılacaktır.

Saat 10.30 (b. z.): Tekmil ahvâl pek mahûf. Tepenin etrafına devamlı tüfek ve sayılmaz top ve bombalar müdhiş surette ölüm saçmakda. Büyük bombalar acı tarrâkalar ile infilâk etmekde ve neşrettikleri ziyâlar etrafı tenvîr etmekde. Bu ziyâlar arasında bir torpidonun veya bir torpil taharrî gemisinin şekl-i siyahîsi görünmekde. En büyük meşakkat, yaralıları bakmakda.

Saat 1 (k. z.): Pek büyük şarapneller sol tarafda aynı mevki üzerinde patlamakda. Sanki semada büyük bir taş şeklinde müdhiş bir kitle-i ziyâ etrafı kıvılcımlar saçmakda. Her mermi infilâkıyla birçok dumanlar, taşlar, ziyâlar saçarak hedefini bulmaktadır. Bu büyük mermilerden 1.5 dakika fâsıla ile yirmi kadar atıldı. Bütün gece tüfek ve top endâhtı devam etmekde. Biz vazifemizi kable'z-zevâl üç buçukda bitirdik ve istirahat için kamaramıza çekildik.

9 Ağustos, saat 7.45 (k. z.): Torpil taharrî gemileri, arasında Hindliler de bulunan birçok mecrûhlarla dolu olduğu halde geldi. Gemiye aborda olarak, mecrûhlar vapura alınmakda.

Saat 8.30 (k. z.): Yürüyen ve yarası hafif olanlar, İmroz'da Salib-i Ahmer alâmet-i fârikası olmadığından dolayı sahne-i harbe sokulamayan diğer gemilerde tedavi edilmek üzere torpil taharrî gemileriyle sevk edilmekde.

Saat 11 (k. z.): İki büyük monitor ve bir zırhlı sahilden hemen 10-12 mil açıktâ İmroz hizalarında durup aşırma endâhtı yapmaktadır. Diğerleri Helles Burnu hizalarında ve oldukça uzakda.

Ara sıra Türk mermileri bizim gerimize düşüyor. Fakat ekseriyetle ilerlemekte olan efrâdımızın üzerlerinde patlıyor.

Takib-i Havaî

Anzak'ın biraz açığında duran bir gemide, düşman tayyâresinin geldiğine alâmet olan bir flamayı, aynı zamanda iki tayyârenin üzerimizden pek yüksek olarak geçtiğini gördüm. Biri Alman tayyâresi, diğeri onu takib eden bir İngiliz tayyâresi idi. Herkes yaralıları bakmakla meşgul.

Saat 2.00 (b. z.): Sahilde vapur iskelesi yanında bulunan elbise deposu, sevk edilecek mecrûhlarla dolu. Fazla olarak dahilde oyuk bir mahalde Salib-i Ahmer bayrağı temevvüc etmekte. Takriben 60 kişi denizde yüzmekle ve birbirleriyle su atmakla eğlenmekdedirler.

Saat 3.00 (b. z.): Üç gemi, yaralıları alabilecek müsaid bir mevkie gitmek üzere hareket etdik. Dördüncü gemi bu sabah dolu olduğu halde hareket etmiş idi.

Saat 5.30 (b. z.): Üç gemi de serâpâ mecrûhla dolu. Yarası hafif olanlar çıkarılmadıkça hiçbir adam almak kâbil değil.

Saat 6.00 (b. z.): Torpil taharrî gemisi bordamıza gelerek yaralıları alıyor. Topçumuz sol cenâhımızda sahile amûd bir vaziyetde birkaç mil ileride. Tekmil ateşimiz, son gece Türkler tarafından müdhiş bombalar ve hücumlar ile zabt edilen tepenin -ki biz bu muharebeye şâhidiz- üzerine müteveccih. Fakat yine tepe maatteessüf Türkler elinde.

Saat 6.30 (b. z.): Pek çok mecrûhlar İmroz'a sevk edilmek üzere taharrî gemilerine verilmekte.

Saat 10.30 (b. z.): Altı mecrûh dolu sandal, gemimizin mecrûhla dolu olması münasebetiyle Dongola Hastahâne Gemisi'ne gönderildi.

Saat 10.30 (b. z.): Dongola'nın dolu olmasından dolayı alamadığı bir kısım mecrûh tekrar gemiye geldi. Aynı zamanda sahilden de diğeri bir kâfile daha geldi ve kendileri için gidecek bir yer olmadığı ve sahilde pek çok mecrûhun iskele üzerinde yatmakta bulunduğunu söylüyorlar. Bunları güverte-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

ye istif eder tarzda aldık. Kendilerine çay vesaire vererek istirahatlarını te'mine çalıştık. Onlar güverteye çıkar çıkmaz yatmak ve uyumak istiyorlardı. Bazıları iki gece uyumamışlar ve mütemâdiyen harb etmişlerdi.

Bizim gemide pek çok mecrûh vardı. Son gece nısfu'l-leylden dört saat sonraya kadar çalışmış idik. Bu sabah da saat beşe kadar çalıştık. Kadınlar ve nöbetçiler sabaha kadar istirahat etmemişlerdi.

Saat 2.00 (k. z.): Benim bugün olan işim, kırılmış bir kolu sarmak ve heyecanlı ve müessir seylü'd-dem ameliyesini yapmakla kaldı.

Saat 2.45 (k. z.): Hak edilmiş uykuya gitdim.

10 Ağustos, saat 4.15 (k. z.): Bir buçuk saat istirahatdan sonra muhtac-ı ameliyât mecrûh bir zâbitle hemen altmışlık bir papaza hemen ameliyât yapmak üzere çağırıldım. Mondros'a hareket etmek üzere emir aldık. Geceleyin beş mecrûh daha öldü. Üç tanesi de, kendilerini getiren sandalın -yedekle sahile çekildiği zaman defnedilmek üzere- içerisinde yatıyorlardı.

Fî 7 Zilhicce sene [1]333 - Fî 3 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [16 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1148/14

25

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlîsi'ne

Ma'rûz-ı âcizânemdir

Çâkerlerinin birâderi olup On Dokuzuncu Alay'ının Yedinci Taburu'nun Üçüncü Bölüğü'nün On Yedinci Mangası'nda ve Çanakkale'de askerlik eden Gemlik Kazası'ndan Mustafa İbn-i Kaya Bey muharebe esnasında bun-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

dan dört-beş ay mukaddem Fransızlar tarafından esir edilerek Limni Adası'na sevk edilip el-yevm mezkûr adada bulunduğu vürûd eden mektubundan anlaşılmış olduğundan birâderim nefer-i merkûm Limni'nin Mondros Kasabası'nda sefil ve sergerdân bulunmakda olduğu ve tehvîn-i zaruriyetine medâr olmak üzere bir aded lira-yı Osmanî göndereceğimden lütfen vesâtat-ı celîleri buyurulmak hususunda muktezî muâmelenin emir ve îfâsına müsaa-de-i aliyye-i Nezâret-penâhîleri erzân ve şâyân buyurulmak bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 5 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [18 Ekim 1915]

Bahriye Nezâreti İkinci Dairesi'nde
müstahdem neferâtından
Gemlikli
İsmail bin Kaya Bey

BOA, HR. SYS, 2194/60

26

Çanakkale'de ... Alay'ın Birinci Tabur Dördüncü Bölük Kumandanı Ali Haydar bin Rıza Efendi'nin Şam'da[ki] vâlidesi Münire Hanım, başkumandan vekili paşa hazretlerinin imzasıyla kendisine gönderilen kartdan oğlunun şehâdet haberini alınca başkumandan vekili paşa hazretlerine âtîdeki cevabı takdim eylemiştir:

Bismillâhirrahmânirrahîm ve bihî nesta'în

İnnâ fetahnâ leke fethan mübînâ*

Nasrun minallâhi ve fethun karîb ve beşşiri'l-mü'minîn** (Yâ Muham-med!)

* Fetih/1.

** Saff/13.

*Muzaffer Ordu-yı Osmânî**Başkumandan Vekil-i âlişânı Enver Paşa hazretlerine*

Devletli efendim hazretleri

26 Temmuz sene 1331 tarihinde Çanakkale sahne-i harbinde Seddülbahir Kanlısırt nâm mevkiinde ihrâz-ı mertebe-i şehâdet eden ... Alay'ın Birinci Tabur Dördüncü Bölüğü Kumandanı mahdûmum Ali Haydar Efendi bin Rıza Efendi hakkında irsâl buyurulan tebşîr-nâme-i âsafâneleri vâsıl-ı dest-i ta'zîm oldu. Bir şehid vâlidesi olmaklığımdan ve mahdumumla beraber millet-i necîbemizin intikamını alacak olan aile-i hakikîsi şanlı ordumuzun tevâlî-i muvaffakiyâtından dolayı samîm-i vicdanımla mesrûr ve müftehir olduğumu arz ve te'âlî-i vatan uğrunda sa'y ve ikdâmı cihanı hayretde bırakan asker evlâd ve kardaşlarımıza tezyîd-i muvaffakiyât duasını yâd ile bi'l-cümle ma'iyet-i celîleleri hakkındaki teveccühât-ı samîme-i hazret-i kumandanîlerine karşı medyûn bulunduğumuz ihtirâmât-ı ta'zîmkârâneyi huzur-ı sâmi-i cenâb-ı âsafânelerine arz eylerim, fermân.

Fî 9 Teşrin-i Evvel sene 1331 / [22 Ekim 1915]

Merhum Ali Haydar Efendi'nin
Vâlidesi
Münire

BOA, HR. MA, 1147/67

27

Harbiye Nezâreti
Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti
İstihbarât Kalemi
1609

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Sâmi'si'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

İngiliz üserâsından Çavuş Jean Pericl'in Karabiga Hastahânesi'nde ve 12 Ağustos sene [1]331 tarihinde iltihâb-ı peritondan vefatı vuku bulmuş ve ol bâbdaki ihbariye varakası leffen huzur-ı sâmi-i fahîmânelerine arz u takdim kılınmış olmakla varaka-i mezkûrenin İngiltere Hükûmeti'ne îsâli hususuna

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

müsaade-i sâmiye-i dâver-i a'zamîlerinin şâyân buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 7 Zilhicce sene [1]333 - Fî 3 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [16 Ekim 1915]

Harbiye Nâzırı nâmına
Fahreddin

**

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Makam-ı âcizînin 10 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 tarihli ve 1890 numaralı tezkiresine zeyldir. Karabiga Hastahânesi'nde vefat eden İngiliz üserâsından Çavuş Jean Pericl'a aid olup Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti İstihbarât Kalemi ifadesiyle vârid olan 3 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 tarihli ve 1609 numaralı tezkire-i aliyyeleri ile irsâl buyurulan ihbar varakası 1 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 tarih ve 1857 numaralı tezkire-i âcizî münderecâtı dairesinde tanzim ve ikmal etdirilmek üzere iade kılındı. Emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

**

Harbiye Nezâreti
Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti
İstihbarât Kalemi
1624

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Sâmi'si'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi ifadesiyle vârid-i dest-i tekrim olan fî 1 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 tarih ve 72584-1857 numaralı tezkiye-i sâmiye-i fahîmânelerinin arîza-i cevabiyesidir. Mecerûhan Çanakkale dârü'l-harbinde esir edilip Tekfurdağı ve Cenûb Grubu sevk-i mecrûhîn hastahânelerinde taht-ı tedavide iken vefat eden İngiliz efrâdından Edward oğlu

Felkat ve Jean Polmice'e aid iki aded ihbariye varakasının muhteviyâtı Latin hurûfâtıyla tekrar yazdırıldı. Esasen her bir memur-ı sıhhî mezkûr varakaların zîrindeki talimat ahkâmını îfâya mecbur ise de üserâ-yı ecnebiye kendi lisanlarından mâ'adâsını bilmedikleri veya söylemedikleri cihetle bi't-tabi' hastahâneler memurîniyle iyice anlaşılamamakda ve binâenaleyh üzerlerinde hüviyet markası bulunmayanların orduya nisbeti isim ve memleketleri hakkındaki malumât işbu ihbariye varakalarında gene münhasır kalmaktadır. Maa-mâfîh üserâ nezdinde mutlaka hüviyet markası taharrîsi ile muhteviyâtının aynen iş'ârı bu kere de icab edenlere ta'mîmen iş'âr olunmuş ancak İngilizce'nin diktesiyle lektürü arasında fark küllî olmak ve Latin hurûfâtından bu bâbda edilecek istifade de mahdûd bulunmak ile beraber muamelâtımızın yalnız kendi lisanımız içinde müdevverindeki suhûlet ve hikmet müstağnî-i izah ve aksi hâl daha ziyade mûcib-i teşevvüş ve iğlâk bulunmuş olmasına binâen ihbarnâmelerin hastahânelerce veya sair mahallerce yine Türkçe olarak imlâ ve takdimi ve fakat diğer hükûmetlerden memleketimize vârid olan bu kabîl yabancı evraka rabt edilen birer Türkçe suret gibi Nezâret-i Celîleleri Tercüme Kalemince de işbu varakaların gideceği memleketin lisanıyla birer suretinin rabt ve irsâli te'min-i maksada daha ziyade hâdim görülmekte ise de ol vechile muktezâsının îfâ buyurulması menû-ı re'y ve müsaade-i sâmiye-i dâver-i a'zamîleridir. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Zilhicce sene [1]333 - Fî 9 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [22 Ekim 1915]

Harbiye Nâzırı nâmına
Fahreddin

**

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

*Hulâsa: İngiliz üserâsından
birine aid varaka*

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Makam-ı âcizînin 10 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 tarihli ve 1890 numaralı tezkiresine zeyldir:

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Karabiga Hastahânesi'nde vefat eden İngiliz üserâsından Çavuş Jean Pericl'a aid olup Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti İstihbarât Kalemi ifadesiyle vârid olan 3 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 tarihli ve 1609 numaralı tezkire-i aliyeleri ile irsâl buyurulan ihbar varakası 1 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 tarih ve 1857 numaralı tezkire-i senâverî münderecâtı dairesinde tanzim ve ikmal etdirilmek üzere iade kılındı, efendim.

11 Teşrîn-i Evvel sene [1]331/ [24 Ekim 1915]

BOA, HR. SYS, 2218/43

28

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı âcizânemdir

Esir-i harb olarak Mısru'l-Kahire'de Hilâl-i Ahmer Hastahânesi'nde üserâ-yı Osmaniyye meyânında bulunan mahdûmum Mülâzım-ı Sânî Sadık Efendi'ye irsâl edilmek üzere takdim etdiğim mektubun irsâli zımnında lâzım gelenlere evâmîr-i lâzime i'tâ buyurulmasını rica ederim, efendim. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 12 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [25 Ekim 1915]

Vâlidesi
Fatma Sabiha

**

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı bendeleridir

Fî 19 Nisan sene [1]331 tarihinde mecrûh olarak Çanakkale'de İngilizler tarafından esir edilen ve hâl-i hâzırda Mısır'da Mi'adi'de üserâ karargâhında bulunan oğlum Küçük Zâbit Mehmed Cemal Efendi'ye istid'âma merbût

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

mektubumun irsâline delâlet buyurulmasını istirhâm eylerim, efendim. Ol babda emr u irâde efendimindir.

Fî 12 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [25 Ekim 1915]

Pederi
Süleyman

BOA, HR. SYS, 2194/65

29

Harbiye Nezâreti
Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti
7/13835

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Sâmi'si'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Onuncu Piyade Alayı'nın Üçüncü Taburu'nun İkinci Bölüğü zâbit nâm-zedi olarak müstahdem bulunan Üsküdarlı İlhami Efendi ibn-i Arif'in 30 Haziran sene [1]331 tarihinde Kerevizdere'de ihrâz-ı rütbe-i şehâdet eylediği İkinci Kolordu Kumandanlığı'ndan mevrûd 11 Temmuz sene [1]331 tarihli tahrirâtta iş'âr kılınmış olmasıyla mûmâileyh hakkında suret-i iş'âr vechile muamele-i mukteziye îfâ kılınmış idi. Halbuki ahîren mûmâileyhden ailesine irsâl olunan mektub ve kartpostaldan kendisinin ber-hayat olduğu ve Fransa'-da Korsika'nın Bastia şehrinde esâreten mevkûf bulunduğu anlaşılmakta ve Ordu-yı Osmanî tarafından esir edilen İngiliz ve Fransızların esâmîsini mübeyyin listelerin tesyârı hakkında son derece isti'câl edildiği halde esâreti üç ayı tecâvüz eden mûmâileyhin keyfiyet-i esâretinin şimdiye kadar bildirilmemiş olması şâyân-ı muâhaze görülmekte olduğundan üserâ listelerinin bir an evvel isbâli zımnında teşebbüsât-ı lâzımede bulunulması hususuna müsaade-i sâmiye-i fahîmânelerinin bî-dirîğ buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Fî 16 Zilhicce sene [1]333 ve fî 12 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [25 Ekim 1915]

Harbiye Nâzırı nâmına
Fahreddin

BOA, HR. SYS, 2194/67

30

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2

Mecrûh Bir İngiliz Zâbitinin Hâtırâtı

Çanakkale'de Gördüklerim

İmroz Adası, Bahr-ı Sefîd hey'et-i seferiyesinin üssü'l-harekesi olup burada bulunan birçok mühim mebânîden sarf-ı nazar edecek olursak Türk üserâ-yı harbiyesine mahsus karargâhı, istirahat karargâhını ve Hind Livâsı'na mahsus depoyu ta'dâd edebiliriz. Sahib-i rûznâme ile sekiz Hind zâbitini muayyen bir günün akşamında bu adaya çıkaran sâik, işte bu depolardır. Bizleri buraya getiren vapur, Limni Adası'ndan almış olduğu arkadaşlarımızı ... kumsallığına çıkarmak üzere hareket etti.

Vürûdumuzu ihbar etdik, bizleri semt-i maksûda ulaştırıcı vapurun ertesi güne kadar mevcut olmadığını anlayınca mektub vermek üzere sahrâ postasına kadar şöyle bir gezinti yaparak gitdik ve ba'dehû istirahat karargâhına kendimizi yerleştirdik. Burada, hâl-i nekâhetde bulunan birkaç zâbit ile neferrât ve adedleri milyonlara varan sinek orduları bulunuyordu. Akşam yemeğinde yanımda oturan bedbîn tavırlı bir doktora sineklerin vücudundan ve iz'âclarından bahsettiğim zaman derhal:

"Siz ortalıkdaki sinekleri çok zannediyorsunuz değil mi? Oraya, semt-i maksûdunuza varınca görürsünüz. Ben oradan geliyorum." dedi.

Kendisinin geldiği ve bizim gideceğimiz sahile dair malumât vermesini rica etmemiz üzerine:

"Ne olacak! Şiddet-i harâret, ta'âffün, susuzluk, mermi yağmuru, avcı ateşi ve canavarlık! İşte gideceğiniz sahil!" diyerek ekşi bir suratla kapıdan dışarı fırladı.

Ertesi sabah, zifîrî karanlıkda Gurkha* hizmetçilerimiz tarafından uyan-dırılarak pılı pırtımızı toplamaya ve ayırmaya başladık. Sırtımızda ve çanta-larımızda taşınabilecek eşyalarımızı birlikde alarak ve diğerlerini de lüzum olunca uğrayıp almak üzere depoya bıraktık. Bir günlük erzakımızı beraberimizde alarak ufak bir vapura râkib olduk. Bu, bir sene evvel kimsenin bilmediği bir balıkçı gemisi idi. Fakat şimdi dünyanın en büyük donanmasına torpil taharrî hizmetini görerek vazife-i vataniyesini kadrince yapmakla müftehîr idi. Üç saat sürecektir olan seyahatimizi itmâm için, sâbık balıkçı ve lâhik torpil taharrî gemisi olan vapurumuz sarf-ı makderet etmekde iken koca reisi, yamalı bacayı, makine dairesiyle iskelelerdeki mermi tahribâtını göstererek:

"Türklerin ne vakit ateş edeceklerini bilemezsiniz." dedi.

Fakat bugün onlar -Türkler- başka bir işle meşgul idiler. Bir-iki kruvazörümüzle monitorlarımız, râsıdlık vazifesini gören balon i'ânesiyle Türk mevzilerini muntazaman topa tutuyor, gayr-ı mer'î siperlerden tüfek ateşi te'âfî ediliyor ve arada sırada Maksim toplarının dat... dat... dat diye sesleri işitiliyordu. Türkler, biz bakarken, sahile bir iki mermi savurdular; fakat hiçbir te'siri yokdu. Vapurumuz sahile yarım mil mesafede durdu ve biz de ufak bir istimbotla karaya çıkarak vürûdumuzu erkân-ı harb zâbitlerinden birine ihbar etdik. Çıktığımız mahal görülmeye şâyândı. Leb-i deryadan mürtefi' kayalıklara kadar olan saha her nevi malzeme-i gıdâiye ile hınca hınc dolu, kayalıkların üzeri kurutmak için iplere dizi ile asılan eşyalar gibi insanlar ile memlû, sahile doğru uzanan vadiler ise şark çarşıları gibi dizilmiş insan sürüsüyle leb-bâ-leb dolu idi. Vürûdumuzu ihbar etdikden sonra Hind askeri ile bir arada bulunan Avustralya-New Zeland Kolordu Karargâhı'na kadar yol göstermek

* Nepal askeri.

üzere bize bir rehber verdiler. Rehberimiz, bizi yoracak derecede hızlı yürüyordu. Bir aylık deniz meşâkk-ı seferiyesini tatmak, sivilceler çıkartacak derecede olan şiddet-i harârete ma'rûz kalmak, kum deryası üzerinde sırtda ağır çantalar olduğu halde yürümek ve bundan başka olarak bir de zahire, mühimmât ve cephane yığınlarını taşıyan katır arabalarının kaldırdığı toz bulutları arasından geçmek! İşte bunların cümlesi bize hayliden hayliye zahmet veriyordu.

Bilhassa deniz kenarından geçerken, denize sürüklenip batırılacak olan katır lâşelerini gördüğümüz zaman bedbîn doktorun dediklerini hatırladık. Kayalıklar ve sahil hitâma erip de düz zemin ve funda ve çalılıklar ile bezenmiş tepecikler görünmeye başlayınca yedi kadem derinliğindeki muvâsala hendekleri göründü. Sahile doğru bir zâviye-i kâime şeklinde uzayan bir vadinin ağzında Türkler ile bizim aramızda açık bir saha vardı. Tam işte buraya "En yakın irtibat yollarına geçmekde isti'câl gösteriniz. Burası Türk avcıları ile dolu, tehlikeli bir mahaldir" ihtar yaftası asılmıştı. Acele etdik ve Türk avcılarının bizi avlamak hususundaki gayretleri boşa gitdi. Münâkalât siperlerine girdiğimiz zaman bunların inşası için ne kadar emek sarf edildiğini anladık. Bu siperler, mevkiin imtidâdınca millerce uzanmış yedi kadem derinliğinde ve bazı yerlerde dört kadem genişliğinde idi. Buraya, teneffüs olunacak hava bile nüfuz etmiyordu. Hava-yı muhît, kömür maden kuyularında olduğu derecede sıcaktı. Bazıları yürüyerek geçen ve bazıları da teskere üzerinde geçirilen yaralılara vakit vakit tesadüf ediyorduk. İnsan bazen de, birkaç gün sonra İngiltere'de neşrolunan maktûlîn listesinde ismi görünecek olan bir bîcâre silah arkadaşının üzerine basıyordu. Kurşunlar başımızın üzerinden yanımızdan ıslık çalarak arasına, geçiyorlardı. Münâkale siperi, kumlu bir amfiteatrda nihayet buldu ki bunun arkasında deniz ve önünde ise nısf daire şeklinde çevrilmiş alçak tepecikler bulunuyordu. İşte burada rehberimiz, yarı yola geldiğimizi söyledi. Avustralya-New Zelland Kolordu Karargâhı, karaya ilk ayak basdığımız mahallin küçük mikyâsda bir numunesiydi. Burada malzeme ve mühimmât kümeleri, sıra ile dizilmiş su varil ve mancanaları etrafa yayılmış bir halde olduğu gibi uzaklarda yatan hastahâne gemilerine naklölünmek için

kızgın güneşin altında sabır ve sâkit tabur tabur yatan yaralılar vardı. Bu zavallı arkadaşlar Salîb-i Ahmer hastahâne gemisindeki nimet-i istirahatata kavuşuncaya kadar hakikaten çok eziyet çekiyorlar. Fakat hiçbirinden en ufak bir kelime-i şikâyeti bile işitmezsiz.

Geldiğimizi haber verince kahvaltı etmek için birazcık beklememizi pek nazikâne ve misafirperverâne bir surette teklif etdiler. Nimet-i gayr-ı müterakkabe olarak içeceğimiz bir fincan sıcak çaya kavuşacağımız bir sırada bilâ-te'ehhur ve ifâte-i vakit mensub olduğumuz livâda isbât-ı vücud etmemizi sarı şapkalı bir şahsın beyân etmesi üzerine bütün bina-yı ümidlerimiz yıkıldı. Bu ifadeye aptalca inandık, kahvaltı etmeksizin çantalarımızı sırtladık ve yeni bir rehberin refakatinde olarak yola revân olduk. Yol, eskisi gibi yeknesak ve mütemâdî olduğu ve bazen henüz ikmâl olunmamış siperler dahilinden geçtiği için pek ziyade sıkıntılı idi. Güzergâhımızda daima aynı manzara tekrar ediyordu. Yaralı kâfileleri, sığ kazılmış çukurların içine doldurulmuş olduğu için kolları ve bacakları dışarıda kalmış ecsâd-ı müte'affine, ve'l-hasıl hiç için mahv olmuş insan yığınları. Nihayetü'l-emr uzun bir yürüyüşden sonra, telefon merkezlerinden haber getirip götüren emir çavuşlarıyla Hind askerlerine ve teskereci efrâda tesadüf etmeye başladık. Biraz sonra rehberimiz: "İşte sizin livânın karargâhı!" diyerek karşı dağdaki iki deliği gösterdi.

Karargâh, azametli ve muhteşem bir bina olmayıp bayırın üzerinde kazılarak vücuda getirilmiş ve ikiye taksim olunmuş bir zeminlikden ibaret olup bunun bir kısmı generale ve diğer kısmı da erkân-ı harbiye hey'etine tahsis kılınmışdı. Generalin hatt-ı harbde bir mevkiye olduğunu ve epey bir müddet daha gelmeyeceğini anladık. Sabahleyin yiyemediğimize müteessif kaldığımız kahvaltıyı yapmak için hazırlandık, bulaşık suyu gibi bir çayı maa'l-kerâhe içtik, erzak-ı mu'tâde-i yevmîden olan peksimet mal bulmuş mağribî gibi yedik. Diyorlar ki burada erzak fevkalâde iyidir. Erzak-ı yevmiye bir libre peksimet, ufak bir teneke soğuk sığır eti, bir teneke ox [sığır] et suyu ve çay ile şekerden ibaretdir. General, vakt-i muayyeninde geldi ve cümlemizi muhtelif alaylara tayin etdi. Ben Gurkhas Hind Alayı'na düşdüm.

Rehberlerimiz önümüzde olduğu hâlde hepimiz cüz' -i tâmlarımıza iltihak etmek üzere yola çıktık. Gurkhas Alayı'na mensub olanların gideceği kısısa idi, fakat düşman bir taraftan kuyulara ve diğer taraftan da karargâhımız ile siperler arasındaki açık meydana hâkim bulunmak ve buraları Türk avcıları ile dolu bulunmak hasebiyle bu kısa yol tehlikeli olmuş. Buradan tek sıra geçilmesi ve aradaki fâsılanın pek açık olması ve son bir süratle yürünmesi emr-i yevmî muktezeyâtından idi. Bu yoldan o gün geçenlerin en tâlihlişi biz olmak üzere hiçbirimiz incilmeden geçtik. Çünkü yolda hâkî elbiseli silah arkadaşlarımızdan birkaçının cesedi yatmakta olduğunu re'yü'l-ayn müşâhede eyledik.

Avcı efrâdının, mevziimize yakın münferid çukurlarda bulunması insana pek garib gelirse de ufak meşelikler ve fundalıklar ile örtülmüş olan dağlar, dere ve bayırlar ile de ayrılmış olduğundan bir delikte saklanmış olan avcı neferine yetecek yemek, içecek su ve atacak kurşun verildiği takdirde âkıbet-i ahvâline kavuşuncaya kadar orada günlerce yaşayabilir. Alayımıza mülâkî olduğumuz zaman bunları, ilk saff-ı harbde bir hafta müddet çarpışıp zâyîât-ı azîmeye dûçâr olmalarından mütevellid yorgunluğu çıkarmak üzere istirahat hâlinde bulduk. Zâbitânın bakıyyetü's-süyûfu tarafından hüsn-i kabul mazhar olarak zâbitân lokantasında sığır eti, peksimet, reçel ve su olmadığından dolayı rom denilen içki ile karıştırılmış teksîf olunmuş süt ile ta'âm etdik. Biraz sonra hareket hazırlığında bulunmaklığımız ve vadideki birinci hat siperlerini takviye etmek üzere arkamızdaki mürtefi' bir tepe üzerindeki mevkiî işgal etmekliğimiz için emir telakkî etdik. İşgal edeceğimiz mevkiîin geceleyin tahkîm edilmesi de cümle-i evâmirden idi. Çünkü hiçbir amele takımının gündüzün iş göremediği bugüne kadar cereyan eden vekâyi'den anlaşılıyordu. Gündüzün çalışan amele takımının Türkler tarafından keşfolunması kadar onlar için bir musibet dünya yüzünde bulunamazdı.

Bunların hepsinden fazla olarak emrolunan mevkiî işgal etmek için açık iki meydanlığı geçmek icab ediyordu, buradan ancak büyük bir dikkat ve basiret ile geçmek sayesinde düşman bataryalarının ateşinden yakanızı kurtarmış olursanız nihayetü'l-emr en mühlik ve kâhir Türk avcılarının biri, takib et-

mekde olduğumuz yolun başında karşımıza dikildi. Her halde bu musibet şeytan ile uğraşmak icab ediyordu. Gurkhalar avcı efrâdını bulmakda son derecede sahib-i maharet oldukları gibi bunlar ile uğraşmakda da büyük bir zevk duydukları için tüfek ve "kokru" denilen bıçak ile müsellaah beş Gurkha neferi Türk avcısını, gizlendiği delikten bulup çıkarmak üzere sevk olundu. Hareketimizi bir dereceye kadar örtecek karanlığın çökmesini bekler iken Çanakale'de vuku'a gelen muharebenin suret-i cereyan ve ahvâli hakkında epey mühim ve fâideli malumât edindik. Türkler'in üserâya ve yaralılara karşı ettikleri muamele hakkında herkesin nokta-i nazar ve efkârı muhtelif idi ise de merdâne muharebe etmekde oldukları ve hakikaten kahraman vasfına lâayık bulundukları hakkında umumca ittihâd-ı efkâr var idi. Esir olanların afv u safh ile muamele görmeyip öldürüldüğü ve yaralıların kılıçdan geçirildiği hikâyelerinin hepsi esassız bir takım tasnî'âtdan ibaret olduğuna hepimiz kâni' olmuşduk.

Akşam karanlığı çökünce hareket ettik; hareketimiz Türkler'in her akşam karanlığında muntazaman ve hep bir ağızdan aynı nakaratı² çağrışmaları anına müsâdif idi. Ben zannediyorum ki Türkler'in her akşam tekrar eden bu cümlesi bizim "*Me'yûsü'l-kalb miyiz? Hayır!*" zemzememize müterâdifdir. Türk zemzemesi, bazen top ve tüfek sesleri arasında kaybolur gider ve bazen hiç işitmemezliğe ve anlamamazlığa geliriz, bazen de bizim taraftan bir nümayişle mukabele görürler. Maahâzâ ne olursa olsun sarf edilen zamanı mukayese edecek olursak Türkler'e pek cüz'î bir ziyan yapmış olduğumuzu anlarız. Birçok kurşun sarf ederiz de buna mukabil en asgarî bir te'sir vücudâ gelmiş olur. Alayımız tek sıra ilerleyerek ilk açık meydanlığa bilâ-kaza ve vukuât vâsıl oldu. İşbu meydanlıkdaki kuyuların mevcudiyetini ve akşam karanlığında İngiliz askerlerinin su almak için buraya toplandıklarını düşman bildiği için tek sıra ve aralıklar açık olmak üzere süratle marş ettik. Tek sıra gitmek düşmanın nadiren nazar-ı dikkatini celb edip ateş açmasını mûcib olursa da susamış olan efrâdımız takım takım su başına koşuşarak orada bir grup

² Akşam yoklamasından sonra "Padişahım çok yaşa!" zemzeme-i duaiyesini murad ediyor.

vücuda getirdiklerinden bunları gören düşman ateş açdı. İlk mermi Gurkhas Alayı'ndan Hindli bir zâbitin başı üzerinde patladığı cihetle biz kendisini parça parça olmuş zannediyorduk. Fakat ortalıktan toz, duman kalkınca, mûmâ-ileyhin deli gibi koşduğunu ve ber-hayat bulunduğunu görünce cümlemiz hayretlere müstağrak olduk.

Râh-ı mestûrlardan yürüyerek ve i'vicâclı yollardan geçerek bir mil kadar ilerledikten sonra Türk avcı efrâdının kesretle hâl-i faaliyetde bulundukları açık bir mahalle vâsıl olduk. Burada, yürüyüşe başlamazdan evvel çıkarılmış olduğumuz beş kişilik posta avdet ederek Türk avcısının öldürülmüş olduğu havâdisini verdi. Biraz sonra, işgal edeceğimiz mevkiin hemen altına tesadüf eden bir dereye vâsıl olduk ve tamamıyla karanlık çökmesini beklemek üzere burada durduk. Dere bizi düşman ateşinden masûn kılıyordu. Gece olunca dere içinde kendimize bir melce' bulduk. Etrafdaki ta'affün hakikaten tahammülsüz idi. İşgal edecek olduğumuz arazinin etraf ve cevânibini muayene edecek kadar karanlığın çökmesiyle bulunduğum yerden kalkmaklığım aman ne kadar halâs ve rehâ-bahşdı. Fakat bu sevincim de çok sürmedi, tepeliklerdeki ve ilerideki bayırlarda icrâ-yı harekât eden takib kollarımız Türkler'in kâhir şarapnel ateşine ma'rûz kalmışlardı. Ölüler gibi sâmit ve sâkit olarak Türk ateşi altında yerlere kapanmış olan efrâdımızın üzerine basarak veya yanlarından geçerek yolumuzu bulmaya uğraşıyor ve ilerliyorduk.

Amele taburu efrâdımızın ilk işi Türk mermilerinin hedefi olan efrâdımızın ecsâdını kaldırıp gömmek oldu. Maahâzâ buralarda el-hâletü hâzihî birçok Türk ve Avustralya efrâdının bulunamayıp kalmış olan cesedleri yatıyordu. İşte bu ecsâd-ı mütefessiha ve müte'affineden çıkan pis kokular ile fesâda uğramış havayı teneffüs ede ede, ölümler arasında iki gün yemek yedik, gezdik, uyuduk ve iş gördük. İşimize başladık ve süratle ilerliyor idik. Ancak şarapnelin üzerimizde patlamasıyla bütün amele efrâdı yerlere yatıyor ve böylece işimize sekte ârız oluyordu.

Bu akşam burada bir iş yapmakda olduğumuza dair Türkler'e bir şüphe ârız olmuşdu. Çünkü arada sırada şarapneller üzerimizde patlayıp duruyordu. Fakat mesafeyi iyi takdir edemeyen Türkler, şarapnelleri ile bize pek cüz'î

hasar îrâs ediyorlardı. Kezâlik iyi tüfek ateşi de açdılar ve bize bazı zâyîât da verdirdiler. Ölenler meyânında bir Hindli zâbit de bulunuyordu. Kendisiyle işimize dair ayakda müzâkere ederken birdenbire yere düştü, öksürdü, yuvarlandı ve öldü gitdi. Kalbgâhından bir Türk kurşunu yemişti. Saat onda zâbitân için yemek ihzâr edildi ve İngiliz zâbitlerinden mürekkeb ufacak bir grup, ölümlerden mümkün olduğu kadar uzak bir siperde ta'âma çağrıldık. Sıcak yemek verileceği mev'ûd iken inkisâr-ı hayâle uğradık. Çünkü matbahda yakılan ateş ne kadar bir ihtimam ile düşmanın nazarından saklanmış ise de mümkün olamadığından düşmanın şiddetli ateşine ma'rûz kaldığı için ateş itfâ edilmiş ve bizler de yine o ma'hûd peksimet, soğuk sığır eti ve rom karışık teksîf olunmuş süt ile kifâf-ı nefis etmek mecburiyetinde kaldık. Devriye gezen efrâdımızın bizim hat ile Türk hattı arasında yakalamış olduğu beyaz bir adamı getirmesiyle ta'âmımızın cereyanı sekteye uğramıştı. Merkûmu getiren Hindli zâbitin fikri bunun bir Alman ve aynı zamanda hafiye olduğu merkezinde idi. Esnâ-yı isticvâbda merkûmun an-asl Avustralyalı olup buraya taburuyla beraber mahzâ ölümlerin üzerindeki elbise ve eşya-yı mîriyeyi soyup almak üzere gelmiş olduğunu ve karanlıkta yolunu kaybetmiş bulunduğunu anladık.

Ateşini şapkalarımızın içinde saklamak suretiyle bir-iki sigara içtikten sonra geceki işimize devam etmek üzere zâbitler ayrıldık. Şafak sökmeden evvel amelîyâtımızı itmâm ve üzerlerini -mahza nazar-ı dikkati celb etmesin diye- çalılıklar ve dallar ile setr ve gayet açıkgoz birkaç nöbetçiyi de emin ve mahfûz bir mahalle bırakarak yine o müte'affin, pis dereye avdet eyledik. Mevcudiyetimiz, düşmanın topçusuna malum olmadan hemen kendimizi siperler içine atdık. Aydınlık olmadan oradan çekildiğimize âdetâ kerâmetce iş yapmışız diyeceğim geliyor. Çünkü gündüz olur olmaz Türk şarapnelleri orayı taramaya başladı. Düşmanın bu hareketinden anlıyorduk ki bizim orada çalışdığımızı düşman ya bilerek veyahud da bu hususda şübheye düşerek oraları döğüp duruyordu. Bunun üzerine öbür dereye çekilmek mecburiyetinde kaldık ki onun uçurumlu sırtları bizim için daha iyi siper ve melce' teşkil ediyordu.

Yeni mevkiimiz hakikaten pek güzel ve siperlerimizin altında kâin bir mahaldî. Kısa ve mahfûz bir yoldan cüz'î bir mesâfe kat' etmekle siperlerimizin içinde kendimizi bulduk. Vadinin münhat olan kısmının ucunda bir kuyu vardı. Kuyuya varmak için arazi bi'n-nisbe müsaid olmakla beraber kokmuş cesedlerden münteşir râyiha-i kerîhe de çok o kadar yok idi. Aynı zamanda buranın pek bâhir mahzûrları vardı. Kuyuların civarı daima Türk topçularının ateşi altında tutulduğu muhakkak olduğundan nâşî bunlar için kuyular, en güzel ve sâbit birer hedef teşkil ederler. Siperlerimizin Türk siperlerine yakın bulunması Türkler için bir fâide tazammun etmiyordu. Çünkü ara yerdeki arazi sa'bû'l-mürûr sert kayalıklardan müteşekkildi. Bundan başka olarak da vadinin alt tarafı Sih ile Avustralyalılar'ın karargâhına muntelhî yol olduğundan burada Türk avcı efrâdı hiç şüphe yok ki hâl-i faaliyetde idiler. Bir İngiliz taburunun kuyu başına gelip de çadır kurduğu zaman birinci ihtimalin isabeti tahakkuk etti. Yeni gelenlerin yakdıkları ateşin dumanları düşman tarafından görünür görünmez Türk mermileri de birbiri ardınca yağmaya başladı. Taburun olduğu tarafa düşen mermileri bittab' onlara aid olup îrâs-ı hasar ediyordu. Fakat bunlar yakınımızda infilâk etmeye başladıkları zaman pek de rıza gösterilecek hoş bir keyfiyet değildi ve her halde bizleri taciz edip duruyordu. Hususıyla bütün bunlara şarapneller ile bunların saçmakda oldukları demir parçaları ilâve edilecek olursa kahvaltî listesinde pek nâhoş bir fazlalık husûle geliyordu. Esna-yı istirahatde pek sıkı bir teyakkuz ve intibâhda bulunulması emrolundu. Fakat Çanakkale'de istirahatın manası büsbütün başkadır.

Düşman ateşinin pek kâhîrâne bir suretde etrafı yaladığı bir zamanda İngiliz zâbitlerinin idaresinde olarak amele takımının işe çıkıp hatt-ı muvâselayı te'min etmesi hususunda telefonla müte'addid defalar emir aldık. Bütün gece düşman ateşi altında olarak alaylar arasındaki hatt-ı muvâsala ve muhaberenin te'mini ve kazılacak birçok siperlerin mevcut bulunduğu akla getirilince verilmiş olan istirahatın manası pek vâzıh bir suretde anlaşılmış olur. Gelibolu Şibh-i Ceziresi'nde bulunan alaylar siperlere girip de orada vazife görmek sırasını kemâl-i tehâlûkle icrâ ederlerse de siperler derûnundaki sükûnet ve istirahat ancak ve ancak Türkler tarafından ihlâl olunursa da aksi tâli'e ba-

kın ki Türkler de, âdetleri olan mukabil taarruzu terk etdikleri cihetle etrafda ölü sükûneti hüküm-fermâ olmaya başladı. Bugünün bi'l-cümle rahatsızlıklarına ilâveten bir de susuzluk beliyyesi başgösterdi, öyle bir beliyye ki ne içecek ve ne de hususât-ı saire için kullanacak katre su bulunmadığı gibi son derecede bir şiddet-i harâret de hüküm sürüyordu.

Türkler'in akşam yoklamasından sonraki zemzeme-i duaiyeleri âyini hilâf-ı mu'tâd pek uzun bir müddet devam ettiği cihetle bu akşam işimize mu'taddan pek geç olarak başladık. Nihayetü'l-emr işe başladık. Elimizin altında bulunan pamuk gibi yumuşak toprak tedricen sert kayalığa münkalib oluyordu. Bütün gece Türkler tarafından mebzûlen tüfek ateşi açıldı. Biz de hisse-i musîbemizi aldık. Bundan başka olarak şarapnel ve makineli top mermileri de mebzûlen görünüyordu.

Saat on bire doğru önümüzdeki ovoidan tüfek ateşleriyle karışık top sesleri duyulmaya başladığı gibi heyecanlı bağırışmalardan da ileri karakollarımıza hücum vâki' olduğunu anladık. Zâhir-i hâle nazaran Türk bombacıları, ileri karakollarımızın gafletinden bi'l-istifade yanlarına kadar sokulmuşlar ve bunu da bir hücum takib eylemişti. Gürültüler, ziyadeleşip dehşet peydâ etmeye başladı. Karşiki dağda bulunan düşmanın açtığı ateşi, tepeleri kocaman bir ateş böceği bulutu hâlinde ale'd-devam açılıp kapanır gibi uzaklardan görüyor idik. Düşmanın makineli topları ile büyük toplarının vakit vakit buna iştirâkleri görülüyordu. Bu vak'anın zuhuru anında işi tatil etmiş ve efrâdımıza süngü taktırarak siperler derûnuna sokmuş ve her bir ihtimale karşı hazırlanmış idik. Fakat bilâhare anlaşıldı ki düşmanın bu hücumu hakikî bir hücum olmayıp ya bir nümâyişden veyahud da ileri hatda bulunan efrâdımızın kuvvetini anlamak için tertib olunmuş bir plândan ibaretti. Bu gürültü henüz hitâma ermezden epey bir müddet evvel işimize başladık. Bazı kere yanımıza düşen kurşunların mikdarına nazaran ancak pek cüz'î bir zâyiât ile işin içinden sıyrıldık.

Yukarıda tafsîl olunan ahvâl gece ve gündüz ta'âkub edip duruyordu. Mevkiimiz tam zamanında tahkim olunmuşdu. Bir kerecik olsun esvâbımızı çıkarmadan ve birkaç defa uyandırılmadan uyku uyumak bile nasib olamayan

ve fakat adına istirahat zamanı dediğimiz zaman, artık hitâma ermişdi. Yeknesak ve yek-âhenk olan siper hayatına bir kere daha girmek üzere hazırlanmaya başladık. Bundan sonraki hareketimiz bir gece yürüyüşünden ibaret oldu ki bundaki maksad bizim livâ ile ... nci Fırka'nın livâsı beyninde hatt-ı vasl peydâ etmekdi. Bu yürüyüş birçok kaza ve hâdise vuku bulmaksızın güzerrân eyledi. Ancak karaya yeni çıkarılan ve fırkaya aid bulunan nakliye takımları, dümdârımızı bir müddet-i muvakkate için bizden ayırmışdı. Bunların be-tek-rar bize mülâkî olmaları için epey bir zaman geçdi. Epey bir müddet yürüdük-den sonra kendimizi, Türkler ile bizim ileri karakollarımızın bir kısmı arasında kızışan bir muharebenin içinde bulunca burunlarımızı deve dikenleri arasına sokarcasına yere yatarak sanki "buradayız" diye bağırışarak başımızın üstünden geçen Türk kurşun sağanağı altında bekliyor idik. Bu vak'a ber-taraf olup da semt-i maksûda vâsıl olduğumuz zaman zifîrî karanlık idi. Fakat şafağın sökmesine de pek az bir vakit vardı. Efrâdımız için bir mahal intihâ-bı vazifesi muharrir-i âcizin hissesine düşmüştü. İyice bilinmelidir ki ortalık ağarmaya başladığı zaman mestûr mahallerde bulunmayacak olursanız şarap-nel kahvaltısı etmekliğiniz muhakkaktır.

Alayımızda her şey yolunda cereyan ediyordu. Binâenaleyh ortalık henüz aydınlanmaya başladığı bir zamanda Gurkhalar ile birlikde olarak dallar ile mestûr çukurlarda -tayyâreler tarafından kolayca keşfolunmayalım korkusuyla- bulunuyorduk. Nöbetçi efrâdından mâ'adâ bi'l-cümle efrâd derin bir uykuya dalmışlar ve horlayıp duruyorlardı. İngiliz zâbitânı azaldığı cihetle etraftan su aramak işi de bir erkân-ı harb zâbitiyle birlikde yine bu muharrir-i âcizin hissesine isabet etmişdi. Arkadaşlar ile birlikde, Çanakkale'deki istirahatın manasını konuşurken Türkler'in bir hafta kadar hücum etmeyecekleri ve bu zaman zarfında istirahat edebileceğimizi müş'ir beşâret haberleri geldi. Önümüzde ancak sıkı bir tarassud vazifesinden başka bir hafta içinde yapılacak başka bir iş yok gibi idi. Fakat insanın Çanakkale'de hiçbir şeye inanmayacağı geliyor.

Su aramak işi uzun sürdü ise de muvaffakiyetle de neticelendi. Sabah rüzgârı pek latif bir suretde vezân oluyordu. Deniz gayet rûh-nüvâz olup ak-

şam üstü mükemmel bir surette deniz banyosu ümidleri pek canlı idi. Etrafda kuşlar tatlı tatlı ötüyor, kelebekler uçuşuyor, sevimli kır çiçekleri açmış bulunuyordu ve hiçbir tarafda ölü kokusundan bir nişâne bile yokdu. Bu, hakikaten cennetden çıkma ve gayr-ı muntazır bir nimet-i uzmâ idi. Fakat çi fâide ki Cennet-i Adn'a yılanlar fûrce-yâb-ı duhûl olmuşdu. Önümüzdeki ovada bulunan sık ağaçlıkların altları Türk avcı efrâdı ile lebâ-leb dolu idi. Bunların maksad-ı aslîsi ancak ve ancak İngiliz zâbitânını hedef dâneleri edip diyâr-ı âhirete yollamakdı. Türk avcıları o kadar çabuk ateş etdiler ve o derece yakınlımıza düşdüler ki güçlkle canımızı kurtarıp çadırlarımıza geldiğimiz zaman karargâhımızın Türkler tarafından tamamen ta'ayyün etmiş olduğunu ve kafesden kaçan güvercini avcıların beklediği gibi bizim de Türk avcı efrâdı tarafından o suretle gözetilmekte bulunduğumuzu pekâlâ anladık. Maahâzâ Türkler'in sarf etmiş oldukları cephaneye nazaran zâyîâtımızın mikdarı pek cüz'î idi. Lâkin yanımızdaki çadırdaki bulunan miralayın, general ile konuşurken apansızın vurulup diyâr-ı ademe gitdiğini burada zikrden geçmeyeceğim. Taburumuz efrâdının en müsinni bulunan birisi de elinde sigara bükmede iken parmakları Türk avcı kurşununun uğuruna kurban gitdi. Kahvaltıdan sonra yapacak bir iş olmadığından birkaç mektub yazıp bitirdikten sonra uyku çekmeye hazırlanırken zeminlikdeki karargâhdan gelen miralayın sesi hakikaten istirahat edeceğime beni kâni'(!) etdi. Telefon ile telakkî ettiğim emrin hulâsası şu idi: "Bir İngiliz zâbitinin kumandasında olarak bir keşşâf takımı keşfe çıkarak düşmanın tam önümüzde bulunan mevzi'-i hakikîsi tamamıyla tayin edilecek ve onların dikkatleri celb edilerek kendi üzerlerine ateş tevcih olunacaktır". Düşman topçuları kuyulara mütemâdiyen ateş ediyor ve avcıları da hâl-i faaliyetde bulunuyordu. İşin en tatlısı işte burada idi. Miralayın:

"Ne vakit hareket edebilirsin, arkadaş?" sualine bittab'ı:

"Derhal efendim!"den başka ne cevap verilebilirdi?

Beş dakika sonra keşif kolu ile ileriye atıldık ve sürünerek siperden siper, mevziden mevzie vararak düşmanın derûnunda bulunduğu ormanlığa doğru ilerliyorduk. Gurkha keşşâfları pek meşhurdur. Bunlar sagîru'l-cüsse

ve evik olmaları hasebiyle glkle grlebiliriyordu. Fakat tavl'l-küme ngilizler için i böyle mi ya? Bundan fazla olarak da atılan kurunların üstünüzden, altınızdan ve yanınızdan gediğini hissedersiniz. Avcının ne demek olduğunu derhal takdir edersiniz. Maahz atılan kurunlardan hiçbirinin isabet etmediğini insan görünce cesarete gelerek ie balamak hususunda kendisinde bir arzu tevellüd ediyor. Biraz sonra kendimizi ormanlıkta bulduk ve buraya kadar olan vekyi'in perdesi de burada kapandı. Ormanlık düşmanın devriye dairesi dahiline tesadüf ettiğini için burada çok dikkat ve basretli bulunmak icab ediyordu. Binenaleyh aralarımızdaki açıklık biraz fazlaca olmak üzere ilerliyor ve verilen emre teba'an reh-gzrımızda bulunan vrn kulübeleri, kuyuları ve saireyi not ediyor idik. Bu vechile ilerlemekde iken karıki dağda bulunan düşmanın harektı ıynen görünüyordu. Önümüzde, gitdikçe yukarıya doğru hafif bir suretde meyl peyda eden açık bir saha, vrn bir hne ve kendisini siper ittihz edebileceğimiz büyük gövdeli bir ağaç vardı. şte bu ağacın altından, önümüzde bulunan tepe ile düşman siperlerinin görüneceğine hiç şüphe yokdu. Yanımda bir Gurkha olduğu halde ikimiz bir hamlede bu ağacın altına girdik. Buradan düşmanın harektını dürbün ile tedkik ediyor ve her bir hlini not eyliyorduk. Gurkhalardan biri bir hareketle düşmanın nazar-ı dikkatini celb etdi. Bu ana kadar ortalıkda hayatdan hiçbir eser yok ve her taraf skin ve smit idi. Derhal etrafdaki ağaçlar kurşun seslerinden ısılık almaya balayarak canlandılar. Telakk olunan emre teba'iyetle düşmana ateş adırmaya muvaffak olduğumuzu anladık. Gurkhalardan birinin tüfeğini sırtladığını görmeye vakit kalmadan bütün dünyanın olanca ağırlığıyla sol bacağımın üzerine yıkıldığını hissettim ve arka üstü yuvarlandım. Sol bacağımın kalem kemiği hurda-ha olmuş ve baldırım paralanmıdı. Kan olanca şiddetiyle akıyordu.

Pekl, emre itaatle düşmanın mevkiini tayin etmiş, ateşini üzerimize celb eylemi idik, fakat yapılacak yegne bir i kalmıdı. O da kararghda generale haber yollamakdı. Halbuki için en zoru da bu idi. Olduğum yerden cz' bir kımıldamaklığım kurşun sağanağına tutulmaklığıma sebebiyet verdi,

şimdi diğer bacağım da yaralanmışdı. Emirberim olan Gurkha neferine, diğer efrâdı bulup cümleten birlikde karargâha gitmelerini ve ihbarâtda bulunmalarını emrettim. Yerde yatmış kalmış olan tâli‘i ve başının yazısı her ne ise ona behemahâl kavuşacaktı, fakat yaralı bir İngiliz zâbitini bırakıp gitmek Gurkha itikadâtı aleyhine olduğu için beni bırakmak istemedi, nihayet o da bir kurşunla yanıma yuvarlandı. Duyduğum kurşun seslerinden anlıyordum ki cesur ve fakat domuzuna inatçı herifler Türk siperleri içinde muharebe ediyorlardı. Bağırarak para etmiyordu, ateşin kesilmesiyle biraz ümide düşer gibi oldum. Orada ne kadar yatmış olduğumu bilemiyorum, çekilen ızdırâb ile zâyî‘ edilen kan insanı aldatıyor. Diz kapağımın üzerine küçük bir ipekli mendil bağlamışdım ki bununla kanın akıp gitmesine bir dereceye kadar mâni‘ oldum. Fakat pek ziyade rahatsızlık hissediyordum. İşte bu zamanda her taraftan askerin gelmekte olduğunu otların hışırtısından anladım. Başımdaki büyük kenarlı Gurkha şapkasını çıkararak etrafa bakdım, tüfeklerini sopa gibi kullanarak gelenler şüphesiz Türklerdi. Bunlar iri cüsseli, tıraşları uzamış Türk neferleri olup pek o kadar kana susamış gibi görünmüyorlardı. İşin en tatlısı süngülerinin takılı olmaması idi. Bu, şüphesiz benim için pek iyi idi. Çünkü kurşunla vurulmak soğuk demir ile süngülenmekden her halde iyidir. Baş ucuma gelen, tüfeği elinde bir Türk'ün: "Esir olmak ister misin?" suali, eller yukarı emrinden başka bir şey değildi. Revolverimi atarak emre itaat etdim. Kim olduğumu sordular, İngiliz zâbiti olduğumu söylemek, cevab-ı kâfî teşkil etdi. Ayağa kalkıp yürümekliğim emrini verdiler, fakat yürüyemeyeceğimi kendilerine anlattım. Zor ile ayağa kaldırdılar ise de yine yere düşdüm. Nihayetü'l-emr yarı taşıyarak ve yarı sürükleyerek beni götürmeye başladılar, fakat nâzik ve insaniyetli bir Türk yüzbaşısının siperden teskere getirilmesi emrini vermesiyle tevakkuf etdiler. Susadığımı anlayan zâbit, bu ihtiyacımı da tatmin eyledi. Tecrübe-i şahsiyeme ve başkalarından işittiklerime nazaran Türk, mütehevvir olmadıkça pek merhametli ve şefkatli bir insandır. Tuhaf değil mi? Beni esir eden Türk neferi de baldırından yaralı olduğu için altındaki odada yatıyordu. Arada bir, merkûmla haberleşiyorduk. Biraz sonra müdâvât-ı evveliyeye mevkiinde bulunarak burada ilk defa olmak üzere yaramıza

bakıldı. Bir galon kadar su içdim. Burada dahi istintâk edilerek cevaplarım telefon ile Karargâh-ı Umumî'ye bildirildi. Her ne hâl ise birçok yedek teskerelerin taşıdıkları teskere ile yola düzüldük, bundan da yolun uzunca olacağını istidlâl etdim. Her yerde askere tesadüf ediyordum. Fakat hiçbirisinin nâsiyesinde düşmanlık alâmeti belirmiyordu.

Nihayet Karargâh-ı Umumî'ye geldiğim zaman pek ziyadesiyle hüsn-i kabule mazhar oldum. Asâkirimizin mikdarına ve nerelerde bulunduklarına dair sorulan suallerin hepsine birden adem-i malumât beyân edişim Türklerce her ne kadar memnuniyeti câlib değil ise de yine hiçbirinden sertlik ve huşûnet alâimi bile görmedim. Bilakis hep aynı tarzda muamele-i nâzikâne gördüm. Su isteyince Türk kahvesi getirdiler. Sigara verdiler ve sonra da çay ikram etdiler. Erkân-ı harb zâbitlerinin birçokları ile Fransızca konuşarak bütün Fransızcamı sarf edip tükettim. Bilâhare yemeğe davet olundumsa da rahatsızlığımdan bahisle kabulde ma'zûr olduğumu söyledim. Kumandanla görüşüğüm zaman dûcâr olduğum hâle beyân-ı teessüf ederek burada kendisinin misafiri olduğumu beyân ve araba ile ilk önce sahrâ hastahânesine ve ba'dehû sahile inip oradan Hilâl-i Ahmer vapuruyla İstanbul'a i'zâm edileceğimi söyledi.

Araba seyahatindeki müşâhedâtı kapalı geçeceğim, yazmayacağım. Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde yollar pek mahdûd ve inişli yokuşlu olup burada yürüyen dört tekerlekli ve içi saman döşeli arabalarda kırık bir bacak ve parçalanmış bir baldır ile seyahat etmenin ne derecelerde zahmet-engiz olduğunu düşününüz. Fakat şunu iyice biliniz ki bu hâl, binlerce yiğit Türk yavrusu yaralılarının bilâ-şikâyet ve lâ-tazallum katlandığı bir hâldir. Bu zavallı ve bî-çâreler son derecede muztarib oldukları zaman ağızlarından ancak "Allah" lafzı işitilir ve ancak O'ndan sabır ve kuvvet isti'âne ederler. Türk sahrâ hastahânelerinde göze çarpan en büyük meziyet, ehliyet ve kifâyetdir. Bu hâssa-i mümeyyizeyi Allah bilir ammâ geçen dört senelik acı bir tecrübe tevlîd etmiştir. Dört günlük gayr-ı kâbil-i ictinâb rahatsızlıktan sonra kendimi istirahat-bahş bir yatakta ve yaralı Türk zâbitleri ile dolu bir koğuşa buldum. Burada da şefkat ve nezâket dairesinde muamele gördüm. Hakikî centilmenlik nokta-i

nazarından bir Türk zâbitinin ka'bına varacak insanları pek nâdir görüyorum. Fransız ve İngilizlere karşı hiçbir hırs ve kin beslemiyorlar. "Muharebe etmek için emir aldık, onun için harb ediyoruz." diyorlar. Fakat ey İtalyanlar! Siz Çanakkale'ye ayak basacak olursanız hâliniz pek yaman olacaktır. Hastahânede yapılan bazı tadilât hasebiyle, burada yegâne bulunan ben İngiliz zâbiti, şimdi yalnız başıma işgal etmekde olduğum odaya naklolundum. Yanımdaki odada hâl-i nekâhetde bulunan bir Fransız çavuşu var Akdemce New Yorklu imiş. Muharebeden sonra New York'a avdet emeliyle yaşayıp duruyor. Çok zaman evvel kaybetmiş olduğu kardeşi gibi bana muamele ediyor. Bundan başka olarak, ayağı parçalanmış New Zelland süvari efrâdından biriyle bir süngü hücumunda vücudunun birçok yerlerinden yaralanmış bir Fransız daha var. İstirahatımız pek iyi, Hilâl-i Ahmer Hey'eti müstahdemîninden pek ziyade lütufkârâne ve müşfikâne muamele görmekdeyiz.

Türk'ün ne dereceye kadar muharib olduğu bittab' sorulacaktır. Almanlar ile muharebe etmiş olan sâilîne verilecek cevap şudur: Türk, birinci sınıf bir muharibdir. Fransa ve Çanakkale dârü'l-harblerinin her ikisinde de bulunmuş olanlardan hiçbir kimseye rast gelmedim ki Türkler'in, Almanlar'dan daha cesur bir muharib ve daha kahraman bir hasım olduğuna kâni' bulunmasın. Almanlar, adeden pek mütefevvik olmadıkça kendileri o kadar tehlikeli ve muhâtaralı değildirler. Türk, sabûr, cefakâr, hiçbir şeyden yılmaz, mâhir bir nişancı ve gayet iyi bir çarha muharebesi yapıcıdır. Bu saydıklarım Türk'ün muhariblik evsâf-ı mümeyyizesinin en güzideleri olup umum bunda müttefekun aleyhdır. Tüfek, bomba ve makineli tüfek ile Türk askeri dünyanın en mükemmel askeriyle bî-muhâbâ boy ölç[üş]ebilir.

İstanbul'a çok yaralı geliyor, aynı zamanda cephe-i harbe sevk oluncak yeni efrâd da sel gibi akıyor. Bunlar memleket türkülerini çağırarak, vatan şarkılarını okuyarak pür-neşe ve şetâret sokaklardan geçiyorlar.

Son.

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 16201

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Merbût hâtırâtın Harb Matbûât Karargâhı lisanından gazetelerle neşri mercûdur.

Fî 18 Zilhicce sene [1]333 - Fî 14 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [27 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1148/28

31

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Hariciye
Tercüme Müdüriyeti

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne 29 Teşrîn-i Evvel sene [1]915 tarihiyle Amerika Sefâreti'nden vârid olan 799 numaralı takrîr-i şifâhînin tercümesidir.

Sefâret, Süleyman Paşa'nın türbesinde husûle getirilen hasarâta dair Nezâret-i Celîle-i Hariciye'nin geçen Mayıs'ın üçü tarihli ve 96 numaralı müzekkire-i şifâhîyesine İngiltere Hükûmeti tarafından i'ta olunan âti'z-zıkr cevabı Nezâret-i Celîle-i Hariciye'ye iş'âr eyler:

Londra'daki Amerika Sefâreti'ne 30 Ağustos sene [1]915 tarihinde irsâl olunan İngiltere notasında Agamemnon nâm İngiliz sefinesinin küçük bir câmi-i şerîf kurbunda vâki Süleyman Paşa'nın türbesini kasden bombardıman etmiş olduğuna dair memurîn-i Osmaniyye tarafından vuku bulan ithâmın külliye bî-asl u esas olduğu bildiriliyor. Şarkî Bahr-ı Sefîd Filosu kumandanı visamiral tarafından geçen Nisan'ın on birinde vuku bulan iş'âra nazaran Agamemnon nâm İngiliz sefinesinin, mesâfenin yedi ile sekiz bin yarda arasında bulunmasından ve evvelce karyenin en aşağı mahallesinde dâ'î-i şüphe bir takım harekât müşâhede edilmesinden dolayı Bolayır karyesi üzerine takrîben

yirmi kadar on iki poundluk mermi endâht eylemiştir. Bolayır'da müşâhede edilen yegâne câmi-i şerîf karyenin sağ cihetindeki kısmında kâin bulunduğundan câmi-i şerîf-i mezkûr üzerine endâht etmemek için bilhassa dikkat ve itina olunmuştur.

Visamiral De Robeck, Lahey Konferansı'nın on birinci mukâvelenâme-siyle muayyen hiçbir alâmet müşâhede edilmediğini ilâveten beyân etmekde ve el-yevm eslihanın fevkalâde menzilli bulunmasına nazaran bu gibi alâmâtın gayet uzakdan bi's-suhûle müşâhede olunabilmesi için kâfi derecede büyük olması lâzım geldiği hakkında nazar-ı dikkati celb eylemektedir.

21 Teşrin-i Evvel sene 1331 / [3 Kasım 1915]

**

Bâb-ı Âlî

Hariciye Nezâreti

Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

*Hulâsa: Bolayır'da Süleyman Paşa
Türbesi'nin tahribi*

Ordu-yı Hümayûn Başkumandanlığı Vekâleti'ne

Makam-ı âcizîye İkinci Şube ifadesiyle vârid olan 7 Nisan sene [1]331 tarihli ve 799 numaralı tezkire-i aliyyelerine cevabdır:

İngilizlerin Agamemnon Zırhlısı tarafından geçen Mart'ın yirmi dokuzunda icrâ edilen bombardımanla Bolayır karyesindeki Süleyman Paşa merhumun bir küçük mescid ittisâlinde bulunan türbesinin tahrib edilmesinden dolayı süferâ-yı Osmaniyye ile Dersaâdet'deki süferâ-yı ecnebiyeye tebligât-ı lâzıme icrâ kılınmış idi. Türbe-i mezkûrenin kasden topa tutulduğuna dair olan ithâmın külliyyen bî-esas olduğu hakkında bazı ifadâtı hâvî İngiltere Hükûmeti'nin cevabını müş'ir olarak Amerika Sefâreti'nden cevaben alınan 19 Teşrîn-i Evvel sene [1]915 tarihli ve 799 numaralı takrîrin tercümesi leffen tesyîr edildi. Emr u fermân.

22 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [4 Kasım 1915]

32

Stockholm Sefâret-i Seniyyesi
Aded: 3442/180

*Kont de Longford'un ber-hayat
 olup olmadığına dair*

*Sadrazam ve Hariciye Nâzırı
 fehâmetli devletli Said Halim Paşa Hazretleri'ne*

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Haşmetli İsveç Kralı hazretlerinin vâlîde-i müteveffiyesi dame d'honneurlerinden Madam La Kontes Janna Rosen'in ehîbbâsından olup 21 Ağustos'da Anafarta Muharebesi'nde mecrûh düştüğü ve efrâd-ı şâhânededen ikisi tarafından kaldırılarak geri alındığı, kıt'ası efrâdı tarafından bildirilmiş olan Major Général Kont de Longford'un (Earl of Longford) ber-hayât olup olmadığının ve ber-hayât olduğu takdirde, mümkün ise el-yevm nerede bulunduğunun lütfen iş'ârı müşârunileyhâ Kontes Rosen tarafından istirhâm edilmekle olmakla ol bâbda ve her halde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 21 Teşrîn-i Evvel sene [1]915 [21 Ekim 1915]

Stockholm Sefiri
Mustafa Şekib

**

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Harbiye Nezâreti'ne

Haşmetli İsveç Kralı hazretlerinin müteveffât vâlidesinin dame d'honneurlerinden Kontes Janna Rosen'in ehîbbâsından olup Ağustos'un yirmi birinde Anafartalar Muharebesi'nde mecrûh düştüğü ve efrâd-ı şâhânededen ikisi tarafından kaldırılarak geri alındığı kıt'ası efrâdı tarafından bildirilmiş olan

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Major Général Kont de Longford'un (Earl of Longford) ber-hayat olup olmadığının ve takdir-i evvelde nerede bulunduğunun iş'ârı müşârunileyhâ Kontes Rosen tarafından istirhâm edilmekde olduğu Stockholm Sefâret-i Seniyyesi'nden bildirilmiştir. Malumât-ı matlûbenin istihsâl ve inbâsına himem-i aliyye-i Nezâret- penâhîleri derkâr buyurulmak bâbında.

22 Teşrîn-i Evvel sene [1]331/ [4 Kasım 1915]

BOA, HR. MA, 2219/6

33

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Hariciye
Tercüme Müdüriyeti
Numara

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

fî 20 Teşrin-i Evvel sene 1915 tarihli Amerika Sefâreti'nden vârid olan 754 numaralı takrîr-i şifâhîye merbût ve Şark Fırka-i Seferiyesi Kumandan-ı Muvakkati General Bailloud tarafından Fransa Harbiye Nezâreti'ne mersûl 15 Ağustos sene [1]915 tarihli tahrirâtın tercümesidir.

1 Ağustos 1915 tarihli tahrirâtınıza cevap olmak üzere hususât-ı âtiye-yi iş'âr eylerim:

1- Hiçbir Fransız sefinesi bir hücum esnasında bir hastahâne sefinesini kendisine siper ittihâz eylememiştir. Bilakis hastahâne sefâinimiz mecrûhînin nakli hususunca tahaddüs eden bi'l-cümle müşkilâta rağmen Helles Burnu açıklarından pek uzakda ve nakliye sefâinimizin mersâları mıntıkası haricinde lenger-endâz bulunmaktadırlar.

2- Hastahâne sefâini asâkir ve mühimmât naklinde asla isti'mâl edilmemiş ve hatta sefâin-i mezkûrenin kuvvet-i bedeniyesi yolunda tek bir muhârib bile irkâb eylemeleri suret-i kat'iyede men' edilmiştir.

3- Dermiyân olunan üçüncü şikâyet ise Hükûmet-i Osmaniyye tarafından vuku bulan mesrûdâta nasıl bir kıymet atf ve isnâd edilmesi lâzım geleceğini göstermektedir. Fransız asâkirinin Salîb-i Ahmer işaretini hâvî otomobili 10 Temmuz tarihinde berây-ı istikşâf isti‘mâl eylemiş olmalarına maddeten imkân yokdu. Zira tarih-i mezkûrda asâkirimiz şibh-i cezîrede bu nev‘ hiçbir arabaya mâlik değiller idi. Zaten yolların hâli otomobillerin üçüncü hattaki siperlere kadar bile vâsıl olmalarına müsaid olmadığına nazaran nasıl olup da vazife-i istikşâfda isti‘mâl olunabildikleri anlaşılamaz.

Havuzludere'de bir seyyar hastahânenin tayyâreler tarafından bombardıman edilmesine gelince; bir takım Fransız tayyârelerinin iş‘âr edilen 11 Temmuz tarihinde mârru'l-beyân deredeki karargâhlara bombalar atdıkları doğru ise de mezkûr karargâhlarda nizâmen icab eden bî-teraflık alâmâtı âşikâr bir surette görülmüyordu. Birkaç gün sonra süvari müfrezesi kumandanı olan yüzbaşı mevki-i mezkûrda beyaz bayraklar temevvüc eylediğini müşâhede etmesiyle orasının artık bombardıman edilmemesini emreylemiştir. Bir de şurası der-pîş edilmelidir ki seyyar hastahânelerinin bayraklarını tefrîk etmek tayyâreler için müşkil olduğu cihetle bî-teraflık alâmâtının yerde büyük işaretlerle irâe kılınmasını ihtar eylerim.

Cenevre ve Lahey Mukavelenâmeleri ahkâmına fart-ı riâyetimize bir delil olmak üzere vak‘a-yı ahîreyi zıkr ve ityân eylerim. Temmuz'un otuz birinci günü tayyârelerimiz tarafından takib olunan bir düşman deniz tayyâresi Erenköyü'nün alt tarafında bu kabil tayyâreler için bize bir melce' gibi görünen büyük bir binanın yanına indiğinden topçularımız bu binaya ateş açmışlar ve biraz sonra Türkler mezkûr binanın üstüne Hilâl-i Ahmer bayrağı çekmeleriyle bî-teraflık bayrağının bu gibi ahvâlde tehhür-i keşîdesi her gûne şüphe ve tereddüde mahal vermiş olduğu halde yine topçularımız derhal ateş kesmişlerdir.

18 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [31 Ekim 1915]

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

*Hulâsa: İngiliz ve Fransızların Çanakkale'de
bazı harekât-ı tecâvüz-kârâneleri*

Ordu-yı Hümayûn Başkumandanlığı Vekâleti'ne

Makam-ı âcizânın 22 Eylül sene [1]331 tarihli ve 1767 numaralı tezki-
resine zeyldir.

Çanakkale'de İngiliz ve Fransızlar tarafından kavâid-i harbiye ve insa-
niyeye mugâyir olarak vâki' olan bazı harekât-ı tecâvüz-kârâneye itiraz sade-
dinde taraf-ı âlîlerinden Amerika sefirine gönderilmiş olan iki mektub İngil-
tere ve Fransa Hükûmetlerine tebliğ olunmasına mebnî mevâdd-ı müşte-kâ-bi-
hânın bî-esas olduğu iddiasını mutazammın olarak Şark Fırka-i Seferiyesi
Muvakkat Kumandanı General Bailloud tarafından Fransa Harbiye Nezâreti'-
ne gönderilip Amerika Sefâreti'nden bu kere tevdî' olunan 15 Ağustos sene
[1]915 tarihli tahrirâtın tercümesi leffen irsâl olundu. Emr u fermân.

19 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [1 Kasım 1915]

**

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Hariciye
Tercüme Müdüriyeti
Numara

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne fî 29 Teşrîn-i Evvel
sene [1]915 tarihiyle Amerika Sefâreti'nden vârid olan
795 numaralı muhtıraya melfûf ve Fransa Hariciye Nezâreti'nden
Paris'deki Amerika Sefâreti'ne mersûl takrîr suretinin tercümesidir.

Çanakkale kurbunda Halilpaşa Çiftliği Hastahânesi'ne beş Fransız tay-
yâresi tarafından Temmuz'un yirmi beşinde icrâ edilen bombardımana dair
Hükûmet-i Osmaniyye tarafından vuku bulan bir teşebbüsden bâhis, geçen
Temmuz'un otuz biri tarihli takrîr-i sefirâneleri ahz olundu. Harbiye Nezâreti
tarafından Şark Hey'et-i Seferiyesi kumandanı bulunan generalden bu bâbda

vâki‘ olan istizaha cevaben mûmâileyh kumandan mârru'z-zikr bombardımanın Çanak[kale] ile Bozbey arasında kâin tayyâre parkına karşı tevcîh edilmiş olduğunu bildirmişdir. Hükûmet-i Osmaniyye tarafından beyân olunduğu vec-hile taarruz olunan noktaya oldukça karîb bulunan Halilpaşa Çiftliği üzerine bombardıman esnasında bazı mermiler düşmüş olması mümkündür.

Zira mezkûr çiftliğin üzerinde takrîben 2.700 metre irtifâ‘dan icrâ-yı hareket eden tayyâreciler tarafından kâbil-i rü‘yet hiçbir Hilâl-i Ahmer işareti bulunmuyordu. Bu irtifâ‘da râsıd ancak kâfî derecede eb‘âdı hâiz olan ufku ve muayyen işaretleri kemâl-i vuzûh ile müşâhede edebilip şâkûlî ve müteharrik olan alâmâtı -hususuyla bu alâmât küçük eb‘âdda sancaklardan ibaret bulunursa- tefrîk etmek râsıd için hemen hemen gayr-ı mümkündür. Binâenaleyh General Bailloud'nun fikir ve mütâlaasına tevîkan seyyar hastahânelerle hastahânelerin tayyârecilerce müşâhede olunabilecek kâbil-i rü‘yet Hilâl-i Ahmer alâmâtını hâiz olmaları için Hükûmet-i Osmaniyye nezdinde ısrar eylemenizi zât-ı sefirânelerinden rica eylerim.

Bundan mâ‘adâ seyyar hastahânelerle hastahâneleri askerin mütehaşşid bulunduğu mahallerden, mühimmât depolarından, anbarlardan, müessesât-ı askeriyeden muhâsım tarafın bi-hakkın muhâcemât ve taarruzunu celb edebilecek bir ehemmiyet-i mahsusa-i askeriyyeyi hâiz bulunan bi'l-cümle nukâtdan kâfî derecede bu‘d ve mesâfede te’sis ederek mezkûr seyyâr hastahâne ve hastahânelerin masûniyetini taht-ı te’mine almak iktizâ eder. Fi'l-vâki‘ Osmanlı seyyar hastahânelerin[in] ale'l-ekser mevâki‘-i askeriyyenin veyahud müessesât-ı mühimmenin hemen kurbunda te’sis edilmiş oldukları müşâhede edilmiştir.

Bir de Hükûmet-i Osmaniyyece mechûl olamayacağı vechile Fransız seyyar hastahâne ve hastahâneleri külle yevm Anadolu sahilindeki Osmanlı bataryalarının ateşine ma‘rûz bulunuyorlar. Bundan dolayıdır ki General Gouraud, Helles Burnu'ndaki hastahâneden çıkarken ağır surette mecrûh olmuşdur.

Fî 22 Teşrîn-i Evvel sene 1331 / [4 Kasım 1915]

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Hulâsa: Halilpaşa Çiftliği Hastahânesi bombardımanı

Ordu-yı Hümayûn Başkumandanlığı Vekâleti'ne

Çanakkale kurbunda Halilpaşa Çiftliği Hastahânesi'ne, geçen Efrecî Temmuz'da Fransız tayyâresi tarafından icrâ olunan ve nezâret-i celîleleri cânibinden sefârete iş'âr edilmiş olan bombardıman hakkında Fransa Hükûmeti tarafından Paris'deki Amerika sefirine irsâl olunduğu beyânıyla Dersaâdet'deki Amerika Sefâreti'nden tevdî' kılınan takrîrin tercümesi leffen irsâl edildi. Bunun bir suretinin taraf-ı âlî-i âsafânelerine îsâl edildiği sefâretin cümle-i iş'ârâtındandır. Emr u fermân.

24 Teşrin-i Evvel sene [1]331 / [6 Kasım 1915]

BOA, HR. SYS, 2099/10

34

Harbiye Nezâreti
Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti
İstihbarât Kalemi
1579

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Sâmîsi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Beşinci Norfolk Alayı'nın Birinci Taburu'nun İkinci Bölüğü efrâdından Hatwill'in 10 Ağustos [1]331 tarihinde Anafarta'da vefat etdiğine dair On İkinci Sıhhiye Bölüğü Sertabâbeti'nden vürûd eden ihbarnâme merkûmun mensub olduğu hükûmete li-ecli'l-îsâl huzur-ı sâmî-i fahîmânelerine leffen arz u takdim kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî Zilhicce sene [1]333 - Fî 27 Eylül sene [1]331 / [10 Ekim 1915]

Harbiye Nâzırı nâmına
Fahreddin

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

**Harbiye Nezâreti
Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti
İstihbarât Kalemi
1536**

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Sâmi'si'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Çanakkale dârü'l-harbinde mecrûhan esir edilen İngiliz Ordusu'na mensub Birinci Fırka'nın Dokuzuncu Taburu efrâdından Avustralyalı Frederick Pret oğlu Charles Pret'in Üçüncü Kolordu Şimâl Grubu Ağır Mecnûhîn Hastahânesi'nde vefat ettiğini mübeyyin bir kıt'a ihbariye varakası leffen huzur-ı sâmi-i fahîmânelerine arz u takdim kılınmış olmakla varaka-i mezkûrenin İngiltere Harbiye Nezâreti'ne îsâli vesâilinin istikmâl buyurulması menûl-ı re'y ve müsaade-i sâmi-i dâver-i a'zamîleridir.

Fî 27 Zilkade sene [1]333 - Fî 27 Eylül sene [1]331 / [10 Ekim 1915]

Harbiye Nâzırı nâmına
Fahreddin

**

**Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Kayıd Numarası: 998-999**

*Hulâsa: İngiliz üserâsına
aid ihbar varakaları*

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Çanakkale dârü'l-harbinde mecrûhan esir edilip Üçüncü Kolordu Şimâl Grubu Ağır Mecnûhîn Hastahânesi'nde taht-ı tedavide iken vefat eden Avustralyalı Frederick Pret oğlu Charles Pret'e ve 10 Ağustos sene [1]331 tarihinde Anafarta'da vefat eden Beşinci Norfolk Alayı'nın Birinci Taburu'nun İkinci Bölüğü efrâdından Hatwill'e aid olan ve İngiltere Harbiye Nezâreti'ne gönderilmek üzere Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti İstihbarât Kalemi ifadesiyle vâ-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

rid olan 27 Eylül sene [1]331 tarihli ve 1536 ve 1579 numaralı tezkire-i aliyeleri ile irsâl buyurulan iki kıt'a ihbar varakası 1 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 tarihli ve 1857 numaralı tezkire-i senâverî münderecâtı dairesinde tanzim ve ikmâl etdirilmek üzere iade kılındı, efendim.

3 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [16 Ekim 1915]

BOA, HR. SYS, 2218/36

Harbiye Nezâreti
Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti
İstihbarât Kalemi
1702

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Çanakkale dârü'l-harbinde mecrûhan esir edilerek hastahânedede taht-ı tedavide iken vefat eden Avustralyalı Frederick Pret oğlu Charles Pret ile 10 Ağustos sene [1]331 tarihinde Anafarta'da vefatı vuku bulan Beşinci Norfolk Alayı'nın Birinci Taburu'nun İkinci Bölüğü efrâdından Hatwill'e aid olup fî 10 Teşrin-i Evvel sene [1]331 tarihli ve 72774/1890 numaralı tezkire-i devletleriyle münderecâtı li-eclî'l-ikmâl iade buyurulan iki ve Tekfurdağı Hastahânesi'nde vefat eden İngiliz üserâsından Edward oğlu Pel'e ait bir ki cem'an üç aded ihbariye varakası fî 8 Teşrîn-i Evvel 1331 tarihli ve 1624 numaralı tezkire-i âcizî müfâdına nazaran muktezâsının îfâ buyurulması zımında leffen huzur-ı âlî-i nezâret-penâhîlerine takdim kılınmış olmakla ol bâbda emru fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 30 Zilhicce sene [1]333 ve 26 Teşrin-i Evvel sene [1]331 / [8 Kasım 1915]

Harbiye Nâzırı nâmına
Fahreddin

BOA, HR. SYS, 2219/10

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

35

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 7

Numara: 2708/3135

*Hulâsa: İngiltere ve Fransa Hükûmetlerinin
nazar-ı dikkatleri celb olunmak üzere
Amerika Sefâreti'ne tebliğ-i keyfiyet
buyurulmasına dair*

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

2 Temmuz sene [1]331 tarihli Havuzludere'deki hafif mecrûhîn hasta-hânelerine ve 3 Temmuz sene [1]331 tarihiyle de On Dokuzuncu Fırka Sıhhiye Bölüğü'ne etrafındaki tepelere merkûz müte'addid Hilâl-i Ahmer bayraklarının mevcudiyetine rağmen düşman tayyâreleri tarafından bombalar atılarak dört şehid ile sekiz mecrûh vukû'a geldiği Beşinci Ordu Sıhhiye Riyâseti'nden mevrûd 3 Temmuz sene [1]331 tarihli telgrafnâmede beyân olunmaktadır.

Hukuk-ı beyne'l-milele ve muâhedât-ı mün'akideye muhâlif olan şu hâlin tekerrürü şimdiye kadar Osmanlı Ordusu tarafından düşman mecrûhîni-ne karşı gösterilen müsaadâtın ref'ini icab etdirecek bir halde olmakla İngiltere ve Fransa Hükûmetlerinin nazar-ı dikkatleri celb olunmak üzere Amerika Sefâreti'ne tebliğ-i keyfiyet buyurulmasına müsaade-i fahîmâneleri müstercâdır. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 6 Ramazan sene [1]333 ve fî 6 Temmuz sene [1]331 / [19 Temmuz 1915]

Başkumandan Vekili
Enver

**

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Tercüme Müdüriyeti

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne 9 Teşrîn-i Sânî sene [1]915 tarihiyle Amerika Sefâreti'nden vârid olan 851 numaralı takrîr-i şifâhîye merbûat ve Fransa Hariciye Nezâreti tarafından Paris'deki Amerika Sefâreti'ne 19 Teşrîn-i Evvel sene [1]915 tarihiyle mersûl takrîr-i şifâhînin tercümesidir.

Amerika Sefâreti Seddûlbahir'deki Osmanlı üserâsının mukavelât-ı düveliye ahkâmı hilâfına olarak harekât-ı askeriye müte'allik ameliyâtta cehren istihdâm edildiklerinin ve bu keyfiyet rehîn-i sübût olduğu takdirde Fransız üserâsının dahi Gelibolu Şibh-i Cezîresi'ndeki turuk-ı askeriye'nin inşaatında istihdâmı mukarrer bulunduğunun cânib-i Hükûmet-i Osmaniyye'den bildirilmiş olduğunu 1 ve 18 Eylül sene [1]915 tarihli takrîr-i şifâhîleriyle Hariciye Nezâreti'ne iş'âr eylemiştir. Hariciye Nezâreti Şark Fırka-i Seferiyesi kumandanı tarafından i'ta olunan malumâta nazaran Helles Burnu'ndaki Osmanlı üserâsının Fransa'da bulunan Alman üserâsının tâbi' oldukları şerâit daire-sinde yani ameliyat-ı tezyîniye ve ordugâh kurmak işleriyle hıdemât-ı tanzîfiye ve su taşımak angaryalarında istihdâm edildiklerini ve bazılarında da limandaki sefâinden eşya ihrac etdirilmekte ve posta paketleri bağlatdırılmakta olup îfâsına mecbur tutuldukları işlerin hadd-i itidali tecâvüz etmediğini ve fazla bir kuvvet sarfı iktizâ edecek olur ise bunun muayyen olan mikdardan fazla tayinât i'tâ ve tütün tevzî' olunduğunu ve bundan başka haklarında vâki' olan muamele pek vâsi' bir fikr-i insaniyet-perverâneye muvâfık olup üserâyı mûmâileyhimin bundan dolayı izhâr-ı memnuniyet eylediklerini ve şu halde Hükûmet-i Osmaniyyece serd edilen ahvâl muvâfık-ı hakikat olmadığını ve müracaat edileceği makam-ı tehdidde beyân olunan tedâbir-i mütekâbile şarkdaki Fransız memurîn-i askeriyesinin tavır ve hareketlerine nazaran asla muhikk olamayacağını Amerika Sefâreti'ne iş'âr eder ve vatandaşlarımıza karşı mukabele bi'l-misl suretiyle ittihâz olunacak her gûne tedâbîre Fransa Hükûmeti tarafından derhal aynı muamele ile mukabele olunacağını ilâveten ityân eyler.

9 Teşrîn-i Sânî sene [1]915 / [9 Kasım 1915]

BOA, HR. SYS, 2411/32

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

36

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 6
Numara: 3248

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi ifadesiyle şeref-mevrûd fî 22 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 ve 73287/1991 numaralı tezkire-i devletleri cevabıdır:

Amerika Sefâreti takrîrinde zikrolunan ve Mariotte Tahtelbahiri müret-tebâtından bulunan Morris Wery nâm şahısla Dördüncü Wolister Alayı'na mensub T. Walsh nâm İngiliz neferinin Afyonkarahisar Üserâ Garnizonluğu'nda bulunduğu lede't-tahkik anlaşılmış olduğu ma'rûzdur. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 2 Muharrem sene [1]334 ve fî 28 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [10 Kasım 1915]

Menzil Müfettiş-i Umumîsi
Mirlivâ
Klotz

BOA, HR. SYS, 2219/12

37

Harbiye Nezâreti
Tahrirât Dairesi
Tahrirât Kalemi
1704

Îrâde-i Seniyye

Üçüncü Kolordu Kumandanı Ferik Esad Paşa'nın 29 Eylül [1]331 tarihinden itibaren Birinci Ordu Kumandanlığı'na memuriyeti icrâ kılınmıştır.

İşbu irâde-i seniyyenin icrâsına Harbiye nâzırı memurdur.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Fî 3 Muharrem sene 1334 - Fî 29 Teşrîn-i Evvel sene 1331 / [11 Kasım 1915]

Başkumandan Vekili ve
Harbiye Nâzırı
Enver

Sadrazam
Mehmed Said

Mehmed Reşad

BOA, İ. HB, 1334. M/10

38

Harbiye Nezâreti
Tahrirât Dairesi
Tahrirât Kalemi
1706

İrâde-i Seniyye

Bahr-ı Sefîd Boğazı Mevki-i Müstahkem Kumandanı Mirlivâ Cevad Paşa 26 Eylül sene [1]331 tarihinden itibaren On Dördüncü Kolordu Kumandanlığı'na tayin kılınmıştır.

İşbu irâde-i seniyyenin icrâsına Harbiye nâzırı memurdur.

Fî 3 Muharrem sene 1334 - Fî 29 Teşrîn-i Evvel sene 1331 / [11 Kasım 1915]

Başkumandan Vekili ve
Harbiye Nâzırı
Enver

Sadrazam
Mehmed Said

Mehmed Reşad

BOA, İ. HB, 1334. M/12

39-1

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 334

Marmara Denizi:

Bandırma Liman Riyâseti, 29/7/[13]31: 27/7'de bir tahtelbahir Büyükçekmece açıklarındaki bir yelkenliye beş top ve birkaç el tüfek atdı. Yelkenli sâlimen avdet etdi.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Çanakkale:

Beşinci Ordu 1/8/[13]31, Anafartalar Grubu Cephesi'nde: 30/7 saat 8 evvelde arkasında büyük bir sal bağlı olan bir nakliye gemisi Suvla Limanı'na girdi. Müteâkiben sal üzerine Salîb-i Ahmer bayrağı çekdi ve nazardan kayboldu. Saat 3.50 sonrada makineli tüfek atışıyla bir Fransız tayyâresini Tuzla Gölü şarkına düşürdük ve topçu ateşiyle tayyâreyi parçaladık.

Şimâl Grubu Cephesi'nde 30/7'de düşman topçusu bütün cepheye fâsılalarla ateş etdi. Öğleden sonra kuvveti mechul bir düşman kıt'ası Cebeltepesi'nden sahile doğru gitdi.

Cenûb Grubu Cephesi'nde mühim bir vak'a olmadı.

Gelibolu liman reisi, 29/7/[13]31: Bir düşman tayyâresi 29/7'de Gelibolu'ya bir bomba atdı. Aynı gün bir düşman sefinesi Saros'dan aşırma endâhtıyla Gelibolu'yu topa tutdu. Mühim bir hasar olmadı.

B. A. [Boğazlar Umum] Kumandanlığı, 12/10/[19]15: 28/7'de hamûlesi mechul bir şileb ve iki duba Seddülbahir'den cenûba doğru gitdi. Kâbil-i sevk balon uzun müddet vapur filosu üzerinde manevra yaparak cenûba doğru gitdi, avdeti görülemedi.

1 Teşrin-i Evvel [1]331 / [14 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/20

39-2

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

30 Eylül Anafartalar'da bir düşman tayyâresi ateşlerimizle sakatlanarak Tuzla Gölü şarkına düşürülmüş ve bir topçu ateşiyle tayyâre tahrib edilmiştir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Arıburnu'nda: Düşman bütün mevzilerimize te'sirsiz ve fâsılalı olarak bir müddet ateş açmıştır. Seddülbahir'de bir düşman torpidosu Kerevizdere munsabbı açığından sol cenâhımıza ateş açmaya teşebbüs etmiş ise de topçu ateşlerimizle torpido Boğaz haricine kaçırılmıştır.

1 Teşrin-i Evvel [1331] / [14 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/36

39-3

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 335

Çanakkale:

Beşinci Ordu Kumandanlığı'ndan, 29/7/[13]31: Cenûb Grubu'ndaki düşman kuvveti sol cenâh karşısında Kanlıdere'ye kadar iki Fransız ve Kanlıdere'-den itibaren sağ cenâhımız karşısında Lancashire ve Elli İkinci Lowland Fırkalarından ibaret iki İngiliz fırkasıdır.

Anafartalar Grubu Cephesi, 29/7/[13]31: On İkinci Fırka'dan atılan top bombaları düşman siperlerinde tahribât-ı azîme husûle getirmişlerdir. Öğleden sonra bir de yüklü bir hastahâne gemisi Suvla'dan İmroz istikâmetine hareket etmiştir. 30/7/[13]31'de tahrib edilen düşman tayyâresinin aksâm-ı mütebâkiyesi 1/8/[13]31 sabahı Lalebaba'nın şimâline naklolundu. Öğleden sonra saat 5.30'da yüklü bir hastahâne gemisi Suvla'dan İmroz'a gitdi.

Şimâl Grubu Cephesi, 29/7/[13]31: Düşmanın Bombasırtı'na yerleştiği mitralyöz mevzii topçularımızın ateşi ile tahrib olunmuştur. 30/1 gecesi bir torpido muhtelif zamanlarda ber-mu'tâd sağ ve sol cenâhlara fâsılalı ateş açdı. Arıburnu-Kemikliler arasında nakliyât devam etmiştir. 1/8/[13]31'de hafif piyade ve fâsılalı topçu ateşi devam etmiş ve bomba endâht etmiştir. Düşmanın Merkeztepe'den Kırmızısırt'a doğru Gedikdere'ye inmek üzere yol kazmakda olduğu görülmüştür.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Cenûb Grubu Cephesi, 29/7/[13]31: Zevâlde sol cenâh ilerisinde evvelce tarafımızdan patlatılan lağım mahallinde, bir infilâk husûle getirilmiş ve düşman siperlerinden on metrelik kısmı harab olmuştur. Öğleden sonra saat 2.45'de düşmanın büyük bir monitoru tayyâre tarassuduyla Gelibolu'yu bombardımana başlayarak on mermi atmış, hasarı mûcib olmamıştır.

30/7/[13]31 sonra saat 7.30'da Tekke Burnu'ndaki düşman ordugâhında bir saat kadar devam eden bir yangın görülmüştür. Öğleden sonra saat 7'de düşman Sığındere cenûbundaki siperlerimize bir ateş baskını yaptı. Birçok bomba atdı. 30/1 gecesi sol cenâhdan çıkarılan keşif kollarımız düşman siperlerine bomba atdı, kum çuvallarını tahrib etdi. Düşman yirmi dört saat zarfında 920 top mermisi 95 torpil ve 40 bomba atmıştır. 1/8/[13]31'de sağ cenâhımızdan toplar ile atığımız bombalardan düşman siperlerinin gerisinde yangın husûle gelmiştir. Öğleden evvel külliyetli askeri hâmil monitor Tekke Burnu'na gelmiştir.

Marmara Denizi:

Lapseki Limanı'nda bulunan Şirket-i Hayriye vapuruna düşman tahtelbahiri te'sirsiz iki torpido atdı. Torpidonun biri sahilde infilâk etdi.

2 Teşrin-i Evvel [1]331 / [15 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1143/39

39-4

6456

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Mühim bir hâdise olmadı.

Anafarta ve Arıburnu mıntıkalarında fâsılalı top ve tüfek ve bomba endâhtı teâtî edilmiştir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Seddülbahir'de: Sağ cenâhımız[dan] endâht edilen top bombalarımız düşman siperlerinde yangın çıkarmıştır.

Sol cenâhımıza ateş açan düşman bataryaları topçularımızın mukabelesiyle susdurulmuştur. Tekke Burnu'nda düşman ordugâhında yangın zuhur etmiş ve bir saat devam etmiştir.

2 Teşrin-i Evvel [1331] / [15 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1147/2

39-5

6504

Tebliğ-i Resmi

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da keşif kolları müsâdemesiyle fâsılalı topçu ateşi te'âtîsinden başka hâdise olmamıştır.

Arıburnu'nda düşman, kara toplarıyla bir torpidosu mevzilerimize bir müddet neticesiz ateş açmış ve tarafımızdan mukabele görmesiyle ateş kesmeye mecbur edilmiş ve Kanlısirt'da düşmanın kazmakda olduğu bir lağım dinamitle tahrib edilmiştir.

Seddülbahir'de 3 Teşrîn-i Evvel'de yirmi dört saat zarfında düşman tarafından sarf edilen bini mütecâviz top mermisi tamamıyla te'sirsiz kalmıştır.

5 Teşrin-i Evvel [1331] / [18 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/44

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

39-6

6526

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

4-5 Teşrin-i Evvel gecesi keşif kollarımız düşmanın kuvvetli keşif kollarıyla müsâdeme ederek bunları hatt-ı aslî siperlerine kadar tard etmiş ve düşmana ehemmiyetlice telefât verdirmiştir.

Arıburnu ve Seddülbahir mıntıkalarında her iki tarafça mevziî ateş ve bomba muharebesi yapılmıştır.

6 Teşrin-i Evvel [1331] / [19 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1147/55

39-7

6624

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Topçularımız Anafartalar'da düşman siperlerinde mühim tahribât husûle getirmişlerdir. Conkbayırı civarına ateş açan bir düşman torpidosuna mukabil endâhtımızda bir mermi isabet ederek kesîf bir duman ve işti'âl görülmüş ve civardan yetişen torpidoların muâvenetiyle işbu yaralanan torpedo İmroz Adası'na çekilmiştir.

Arıburnu'nda ve Seddülbahir'de fâsılalı top, tüfek ve bomba endâhtı teâtî edilmiştir.

10 Teşrin-i Evvel [1331] / [23 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1147/75

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

39-8

6978

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Bazen hafif ve bazen şiddetli mevziî ateş muharebesinden başka şâyân-ı kayd bir hâdise olmamıştır. İki düşman kruvazörü Seddülbahir mıntıkasında ateşe iştirâk etmiş ve muhtelif istikametlere te'sirsiz ateş açmıştır.

Topçularımız Arıburnu'nda ve Seddülbahir'de düşmanın üç bomba mahallini tahrib etmiştir.

Morto Limanı ile İlyas Burnu'nda görünen toplu düşman kıta'âtı Boğaz bataryalarımızın ateşleriyle dağıtılmıştır.

11 Teşrin-i Evvel [1331] / [24 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1147/81

39-9

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 342

Marmara Denizi:

Çorlu Jandarma Bölük Kumandanlığı 10/8/[13]31: Yeniçiftlik karşısında 10/8 saat 1 sonrada 3 düşman tahtelbahiri görüldü.

Boğazlar Umum Kumandanlığı 23/10/[19]15: Bir tahtelbahir 9/8 saat 4 evvelde Hora civarında bir ganbotumuza iki torpil atdı, torpiller boşa gitti.

Armudlu Jandarma Bölük Kumandanlığı 11/8/[13]31: Bir tahtelbahir saat 11/8'de Armudlu civarına birkaç top atdı.

Çanakkale:

Beşinci Ordu 10 ve 11/8/[13]31: Anafartalar Cephesi'nde, düşman Mes-tantepe ile Pınartepe arasındaki ikinci hat siperlerini ihtimamla tanzim ve takviye ediyor. Düşman son günlerde bu cephede ağır topçu ateşini kesdi. Bu-na mukabil gemi topçusunun faaliyeti arttı. 11/8'de mühim bir vak'a olmadı.

Şimâl Grubu Cephesi'nde, mühim bir vak'a olmadı.

Cenûb Grubu Cephesi'nde, 10/8 saat 5.30 sonrada düşman sağ cenâhı-mıza şiddetli bir torpido ve bomba baskını yaptı. Bir saat kadar devam etdi. Hasarât cüz'îdir. Merkeze şiddetli topçu ateşi açdı. Te'siri olmadı. Kirte Dere-si'nde düşman efrâdının kereste taşıdığı ve tahkimât yaptığı görüldü. 11/8'de sağ cenâha bir saat kadar makineli tüfek ateşi icrâ etdiler. Düşman Seddül-bahir civarındaki dekovil hattının inşasına devam ediyor. İmroz medhalinde bulunan bi'l-cümle sefâin 10/8'de beyaz bayrak çekdiler ve akşama kadar in-dirmediler.

9/[8'de] saat 8 sonrada Anadolu bataryalarımızın atdığı bir mermi bir düşman yelkenlisine isabet etdi.

Liman Paşa, 23/10/[19]15: İsmail[oğlu]tepe karşısındaki düşmanın, kara topçusunun bir kısmını alıp götürdüğü zannolunuyor.

Boğaz Umum Kumandanlığı 23/10/[19]15: İmroz'un şark sahili önün-de 10/8'de sekiz vapur ile birçok küçük gemiler demir atmış duruyorlardı.

Şibh-i cezâreden gidip gelenler:

Beşinci Ordu 10/8/[13]31: 9/8'de üç nakliye vapuru ile 2.000 kadar düş-man askeri Tekke Burnu'ndan, yüklü bir duba Seddülbahir'den, 10/8'de 500 askeri hâmil bir nakliye gemisi Seddülbahir'den Bozcaada istikâmetinde gitdi.

Yenişehir tarassud zâbiti 18/10/[19]15: İhrac iskelesinden (Cenûb Gru-bu ihrac iskelesi olacak) 27/7'den 5/8'e kadar 1.350 asker, 400 bârgîr, 12 top, 16 toparlak, 12 cephe arabası veya toparlak, 35 cephe arabası, 23 araba gitmiştir.

Boğazlar Umum Kumandanlığı 23-24/10/[19]15: 9/8'de Cenûb Grubu'-na muhtelif zamanlarda ve muhtelif cesâmetde yedi vapur geldi. 80-100 as-keri hâmil bir şilep gitdi. 10/8'de Cenûb Grubu'na ve Saros Körfezi'ne birer

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

vapur geldi. Cenûb Grubu'ndan iki vapur, Saros Körfezi'nden bir vapur ve bir hastahâne gemisi gitdi.

12-13 Teşrin-i Evvel [1]331 / [26 Ekim 1915]

BOA, HR. MA, 1148/12

39-10

6763

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Keşif kolları müsâdemesiyle fâsılalı topçu ateşi icrâ edilmiş ve bilhas-sa Seddülbahir'de sol cenâhımızda bu ateş ziyadece teâtî edilmiştir.

Anafartalar'da tarafımızdan patlatılan lağım te'siriyle düşmanın kazmak-da olduğu lağım tahrib ve ibtal edilmiştir.

13 Teşrin-i Evvel [1331] / [26 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1148/18

39-11

6856

Tebliğ-i Resmî

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

13 ve 14 Teşrîn-i Evvel'de ber-mu'tâd mevziî ateş muharebeleri devam etmiştir. Arıburnu ve Seddülbahir'de ateşe iştirâk eden iki düşman monitörü topçularımızın mukabil ateşleriyle sahilden teb'îd edilmiştir.

Epey müddetdir Çanakkale Cephesi'nde her iki taraf için te'sirsiz mev-zîî ateş muharebelerinden başka ciddi bir muharebe olmadığı halde düşman

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

hastahâne gemilerini hastahâne çadırlarıyla müessesâtını her türlü nakliyat ve makâsıd-ı askeriyesine siper ittihâz etmeye hâlâ devam etmektedir. 14 Teşrîn-i Evvel'de Küçük Kemikli'de Salîb-i Ahmer işaretini hâvî hastahâne çadırları önünde talim yapan İngilizlerin talimi müteâkib işbu çadırlara girdikleri pek âşikâr olarak görülmüştür.

14 Teşrin-i Evvel [1331] / [27 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/61

39-12

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da keşif kollarımız düşman siperlerine yaklaşıp tahkîmâtla meşgul düşman efrâdından bir kısmını bomba taarruzlarıyla itlâf ederek tahkîmâtı men' etmişler ve düşmanın bazı siperlerinden tel örgülerini söküp getirmişlerdir. Gerek burada ve gerek Arıburnu'nda düşmanın gemi ve kara topçularıyla topçularımız arasında bir müddet ateş teâtî edilmiş ve Arıburnu İskelesi civarında görünen düşman nakliye kolları bu topçu ateşlerimizle dağıtılmışdır.

Seddülbahir'de düşman sol cenâh siperlerimize yedi yüze yakın topçu mermisi ve bomba endâht etmiş, bir te'sir yapamamıştır.

14 Teşrîn-i Evvel [1331] / [27 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/62

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

39-13

6879

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da: Bomba toplarımızın endâhtıyla düşman cephaneliğine bir bomba isabet ederek cephanelik ateş almış ve on beş dakika devam etmiştir. Topçularımız müessir ateşleriyle tahkîmâtla meşgul düşman efrâdını dağdıtmıştır. Bu ateşlerimize karşı düşman topçusunun mukabelesi semeresiz kalmıştır.

Arıburnu'nda: 15 Teşrin-i Evvel gecesi düşman sağ cenâh siperlerimize sabaha kadar bomba endâhtına devam etmiş ve 16 Teşrin-i Evvel'de topçuları bilâ-te'sir muhtelif istikâmetlere ateş açmıştır.

Seddülbahir'de: Top, bomba ve torpil endâhtı icrâ edilmiştir. Yalnız sol cenâhımıza karşı düşman bine yakın mermi sarf ettiği halde siperlerimizin bazı kısmında ehemmiyetsiz toprak yığıntısından başka zarar yapamamıştır.

16 Teşrin-i Evvel [1331] / [29 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/59

39-14

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 345

Çanakkale:

Beşinci Ordu, 15/8/[13]31: Anafartalar Cephesi'nde 14-15/8'de düşmanın bir cephaneliğini bomba ile işti'âl ettirdik.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Şimâl Grubu Cephesi'nde: 14-15/8'de düşman sağ cenâhımıza hilâf-ı mu'tad sabaha kadar bomba atdı. 15/8'de düşman cepheyi ekserîsi obüs olmak üzere topçu ateşi altına aldı. Bazı siperlerimiz ve tam isabetle bir makineli tüfeğimiz hasarzedede oldu.

Cenûb Grubu Cephesi'nde: 14-15/8'de düşmanın bir bombası bir mahfûz mahallimize isabet ederek tahrib etdi.

Liman Paşa, 28/10/[19]15: 15/8 sabahı Tekke Burnu'ndaki ihrac iskelesinde birçok otomobiller bulunuyordu. Bunlar muhakkak asker naklediyorlar. 14/8'de yapılan bir ateş baskını neticesinde Kireçtepe'de yeni bir düşman sahrâ bataryası keşfedildi.

17 Teşrin-i Evvel [1]331 / [30 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1147/4

39-15

6912

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Bugün "Turquoise" ismindeki Fransız tahtelbahiri Çanakkale'de topçularımız tarafından batırıldı. İki zâbitle yirmi dört neferden ibaret olan mürettebâtı esir edildi. Cephenin her üç mıntıkasında düşman gerek top gerek bomba endâhtında ziyadece faaliyet göstermiş ve tarafımızdan müessir bir surette mukabele görmüştür. Düşmanın bu ateşlerine birkaç sefâin-i harbiye dahi iştirâk etmiştir. Anafartalar'da topçularımız bir düşman nakliye gemisinin baş tarafına bir mermi isabet ettirmeleriyle nakliye gemisi kesîf duman içinde sahilden çekilmiştir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Arıburnu'nda bomba endâhtımızdan bir düşman siperinde yangın zuhur etmiş, iki saat devam etmiştir. Seddülbahir'de sağ cenâh ve merkez karşısında düşmanın iki bomba mahalli topçularımız tarafından tahrib edilmiştir.

17 Teşrin-i Evvel [1331] / [30 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/60

39-16

6929

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Mevziî ateş muharebesi dün dahi devam etmiştir. Topçularımız düşman siperleriyle bomba mahallerinden bazılarını müessir mukabeleleriyle tahrib etmişlerdir.

18 Teşrîn-i Evvel [1331] / [31 Ekim 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/58

39-17

7019

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde dün dahi mevziî ateş muharebesi devam etmiştir. Düşmanın Kemikli Limanı açıklarında bir zırhlısı, Arıburnu'nda bir torpidosu kara ateşlerine te'sirsiz suretde iştirâk etmiştir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Anafartalar garbında fırtına hasebiyle karaya oturan bir römorkör ile üç duba topçu ateşlerimizle daha ziyade hasara uğratılmışdır.

Seddülbahir'de, sol cenâhda düşmanın kazmakda olduğu bir lağım tarafımızdan körletilmişdir.

20 Teşrîn-i Evvel [1331] / [2 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/47

39-18

7057

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Mevziî ateş devam etmiş ve ziyadece topçu ateşi teâtî edilmiştir. Arıburnu'nda bir torpido ve Seddülbahir'de iki kruvazör ateşe iştirâk etmiştir. Topçularımız Arıburnu'nda, Kanlısirt'da ve Seddülbahir'de sağ cenâhımız karşısında düşmanın iki makineli tüfek mevziini tahrib etmişlerdir.

Seddülbahir İskeleyi'ne yanaşmak isteyen bir düşman nakliye gemisi Anadolu sahil bataryalarımızın ateşleriyle men' u def' edilmiştir.

21 Teşrîn-i Evvel [1331] / [3 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/49

39-19**Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu****Başkumandanlığı Vekâleti****Şube: 2****Numara: 346**

Marmara Denizi:

Boğazlar Umum Kumandanlığı, 30-31/10/[19]15: 16/8/ saat 2.30 sonrada Bandırma Limanı'nda bulunan Leros Vapuru'na bir tahtelbahir torpil atıldı, boşa gitdi. 17/8'de Turquoise namındaki bir Fransız tahtelbahiri Akbaş Limanı civarında karaya vurdu. Üzerine ateş edilerek harbden haric kılındı. 24 neferiyle 2 zâbiti esir edildi. Tahtelbahir yüzdürülecektir.

Çanakkale:

Beşinci Ordu, 17-21-22/8/[13]31, Anafartalar Grubu Cephesi'nde: 16/8'de düşmanın icrâ ettiği endâhtdan Pınartepce cenûbunda büyük çaplı 21 topu bulunduğunu anladık. 16/8'de düşmanın bir nakliye gemisinin baş tarafına bir mermimiz isabet etti. Gemi sahilden uzaklaştı. 16/8'de düşmanın Kayacık Ağılı'nda patlatdığı lağımdan hasıl olan hufreyi işgal ve bomba endâht mahalli olarak tanzim ettik. 18/8'de 6. Fırka sol cenâhı karşısındaki düşman siperlerinde önü parlak, siyah şapkalı bir takım efrâd görüldü. Düşman Mestantepe cenûb eteklerine 12'lik veya daha büyük çapda tahmin edilen yeni bir batarya yerleşdirdi. 18-19/8'de fırtına hasebiyle düşmanın yandan çarklı bir römorkör ile üç dubası karaya oturdu. Topçularımız bunları ateş altına aldılar ve isabetler görüldü. Düşman Mestantepe'deki ikinci siperlerini takviye ediyor. 21/8'de Suvla Limanı'nda bulunan düşman sefâinine ağır toplarımızla ateş ettik. Bir zırhlıya üç ve bir nakliye gemisine bir mermimiz isabet etti. Nakliye gemisinin baş tarafında yangın zuhur etti. Çatlakdere civarında görülen bir düşman piyade bölüğünü ateş altına aldık. Mezkûr bölük derhal Salîb-i Ahmer bayrağı çekti.

Şimâl Grubu Cephesi'nde: 15-16/8'de atığımız bombalar düşman siperlerinin birisinde yangın husûle getirdi. 17/8'de topçularımızın ateşiyle Mahmuztepe'de yangın zuhur etti. Düşmanın Çatlakdere'de bulunan hayvanât

ahırlarını topçu ateşiyle tahrib etdik. Kırmızısırt ile Sivritepe arasında düşmanın yeni bir top mevziini keşfetdik. Topçu ateşiyle düşmanın Kanlısırt'daki bir bomba mahallini tahrib etdik. 18-19/8'de mühim bir vak'a olmadı. 20/8'de Kanlısırt'daki düşman siperlerinin bazı aksâmını ve bir makineli tüfek mevziini topçu ateşiyle tahrib etdik. Düşman Şahinsırt'ın muntehâ-yı garbîsindeki siperlerini Sazlıdere[ye] karşı tel örgü mevânî'i inşa ederek takviye etdi ve mezkûr sırtın şimalinde yeniden hafriyata başladı. 21/8'de bir torpidonun ateşi Kanlısırt'daki siperlerimizin bazı aksâmını hasara uğratdı.

Cenûb Grubu Cephesi'nde: 16/8'de sağ cenâhımız karşısındaki düşman bomba mahallerinden birisini, tahaffuz kafeslerini ve merkez karşısındaki diğer bir bomba mahallini topçu ateşiyle tahrib etdik. Düşman da sağ cenâhımızdaki bir bomba mahallimizi ve tel örgüleriyle birlikde bir kısım siperlerimizi tahrib etdi ve bir lağımımızı çökertti. 17/8'de bir düşman kruvazörünün atdığı mermilerden birisi Saritepe'de bulunan mantelli toplarımızdan birisinin tekerlekleriyle bazı aksâmını tahrib etdi. 18/8'de gurub zamanı sol cenâhımızdan davul, trampet ve çalgı sadâları işitildi. 18 ve 20/8'de topçu ateşiyle sağ cenâhımız karşısında iki düşman bomba mahallini tahrib etdik, düşman kazdığı lağımlar içinde muhnik gaz neşreden bombalar isti'mâl ediyor. Sağ cenâhımızdaki sahilde İtalyan bandıralı bir torpido tarassud vazifesi îfâ ediyor. 21/8'de bir düşman mermisi 15'lik bir havan topumuza isabet ve topun bazı aksâmıyla bir edevât sandığını tahrib etdi. Düşman Cenûb Grubu cephemize beş günde 6.000'e karîb top mermisi, 618 bomba ve 391 torpil endâht etdi. Bazı siperlerimizin hasarzeded olmasından mâ'adâ bir tahribât yapamadı. 20/8'de Bozcaada istikametinden gelen nakliye gemisi Seddûlbahir iskelesine yanaşmak istedi ise de Anadolu bataryalarımızın ateşiyle muvaffak olamadı.

Geri mıntıkası: 16/8'de dört torpido himayesinde bulunan bir monitor Saros Körfezi'ne geldi ve Çınarlı Liman karşısından Gelibolu'yu bombardıman etdi. 20/8'de iki zâbit ile on beş neferi hâmil bir kayığımız Kilidûlbahir'den Kale-i Sultaniye'ye geçerken Ağaderesi önünde bir torpile çarparak batdı.

Şibh-i cezîreden gidip gelenler: Her üç grubda vapurların gidip gelmesi devam ediyor.

Düşman hakkında malumât:

Şimdiye kadar Fransızların Şark Ecnebi Alayı'nda hizmet etmiş ve ahîren terhis olunmuş bir Yunanlı'ya atfen, Almanya ataşemiliteri, 28/10/[19]15: Cenûb Grubu karşısında el-yevm 4.000 Fransız ile 6.000 İngiliz vardır. Limni ve İmroz Adalarında ihtiyat olarak 25.000 İngiliz bulunuyor. Şibh-i cezîrede cem'an 400 aded 7.5 santimlik top vardır. Cephenin za'fını örtmek için pek çok cephane sarf ediyorlar. Şibh-i cezîredeki gönüllü kıta'âtı lağvedilmiştir.

Adalar Denizi:

Beşinci Ordu 17-21/8/[13]31: 17/8 saat 9.45 evvelde vasatî cesâmetde ve dolu 9 aded nakliye gemisi Dedeagaç istikametinde gitmiştir. Saat 1.30 sonra da bir düşman tayyâre sefinesi İmroz istikametinden Semadirek önüne geldi ve biri Dedeagaç, biri Meriç Vadisi ve üçü de Keşan istikametinde olmak üzere beş tayyâre uçurdu. 17/8'de İmroz Adası'nda yarım saat kadar devam eden bir yangın görüldü. Düşman İmroz'daki hangarını kaldırmış yerinde yalnız iskelesi kalmıştır.

19-22 Teşrin-i Evvel [1]331 / [4 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1141/107

39-20

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 348

Çanakkale:

Beşinci Ordu, 23/8/[13]31, Anafartalar Cephesi'nde: 23/8'de düşmanın Küçük Kemikli'deki cephane deposunu topçu ateşiyle işgal ettirdik.

Şimâl Grubu Cephesi'nde: Düşmanın 22/8'de sol cenâhımız ilerisinde Yeşilsırt'da yeniden inşa ve işgal ettiği iki mangalık siperi işgal maksadıyla

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

22-23/8'de çıkardığımız bir keşif kolumuz şiddetli piyade ve makineli tüfek ateşine ma'rûz kaldı ve mezkûr düşman siperinin 150 metre önünde bir hat te'sis ve işgal eyledi. 23/8'de düşmanın Süngübayırı'ndaki bir makineli tüfek mevzii ve Yeşildere ağzına yeniden yerleştirdiği bir topu, topçu ateşiyle tahrib ettik.

Cenûb Grubu Cephesi'nde: Düşman ber-mu'tâd top, torpil ve bomba endâhtına devam etti. 23/8'de bir kruvazör, fırkalarımızdan birisinin reviri ile sıhhiye bölüğünü ateş altına aldı. Bir te'siri olmadı.

Şibh-i cezîrede: Düşman nakliye gemilerinin gidip gelmeleri ber-devam.

25 Teşrin-i Evvel [1]331 / [7 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1149/64

39-21

7193

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Anafartalar'da Kemikli Liman'da karaya oturan bir düşman torpidosu ile o civarda bir nakliye gemisi topçularımız tarafından ateş altına alınarak her ikisinde tam isabetler görülmüş ve nakliye gemisi duman içinde uzaklaşmıştır. 24 Teşrin-i Evvel'de öğleden sonra bir düşman tayyâresi ateşlerimizle sakatlanarak Küçük Kemikli civarında denize düşürülmüş ve müteâkiben topçu ateşlerimizle mezkûr tayyâre daha ziyade tahrib edilmiştir. Tayyâre enkazının bilâhare düşman tarafından sahilde hastahâne çadırları civarına çekildiği görülmüştür. Bu mıntıkada üç düşman zırhlısı ile bir torpidosu ber-mu'tâd ateş muharebesine te'sirsiz bir suretde iştirâk etmiştir.

Arıburnu'nda ateş teâtîsi ve sol cenâhda ziyadece bomba endâhtı devam etmiştir. Seddülbahir'de düşman, merkezden ateş baskını yapıp müteâkiben bombacılarını mevzilerimize sürmeye teşebbüs etmiş ise de ateşlerimizle cüm-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

lesi tard edilmiştir. Bu mntıkada ateş muharebesi ber-mu'tâd devam etmiş ve düşman sol cenâhımıza yirmi dört saat zarfında bin beş yüz mermi endâht etmesine mukabil te'sirli bir netice istihsâline muvaffak olamamıştır.

25 Teşrin-i Evvel [1331] / [7 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/53

39-22

7234

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde Anafartalar'da topçularımızın endâht ettiği mer-miyâtdan biri Pınartepe'deki düşman bataryasının bir topuna isabet etmiş ve bir cephaneliğini de işti'âl ettirmiştir. Bu mntıkada ber-mu'tâd piyade ve topçu ateşi ve bomba endâhtı icrâ edilmiştir.

Arıburnu'nda tarafımızdan bi'l-mukabele endâht edilen bombalar düş-man siperlerinde mühim te'sirât yapmıştır.

Seddülbahir'de sol cenâhımızda ziyadece topçu endâhtı icrâ edilmiş ve düşmanın bu cenâhda patlatdığı bir lağımın geri püskürerek kendi siperlerin-de hasar yaptığı görülmüştür.

26 Teşrin-i Evvel [1331] / [8 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/48

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

39-23

7256

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Ber-mu'tâd ateş muharebeleri devam etmiştir. Anafartalar'da topçularımız düşmanın Azmakdere kurbundaki büyük bir topunu ve Mestantepe şîmâlindeki bomba mahallini tahrib etmişlerdir.

Arıburnu'nda Süngübayırı'nda piyade ve şiddetli bomba muharebeleri olmuş ve topçularımız buradaki düşman siperlerini mü'essir suretde ateş altına almışlardır.

Seddülbahir'de düşman topçuları sol cenâh siperlerimize ateş ederek cüz'î hasar îkâ' eylemişlerdir. Topçularımız düşmanın açıkda çalışan efrâdıyla bomba mahallerini mü'essir suretde ateş altına almışlardır. Cephede hafif piyade, ziyadece topçu ve bomba endâhtı olmuş ve düşmanın iki monitoru ile bir torpidosu te'sirsiz bir suretde ateşe iştirâk etmiştir.

27 Teşrin-i Evvel [1331] / [9 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/54

39-24

7288

Tebliğ-i Resmî

Çanakkale Cephesi'nde:

Umumiyetle ateş muharebesinden başka şâyân-ı kayd mühim hadise olmamıştır.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Kemikli Limanı'nda bulunan üç nakliye gemisi, topçu ateşlerimizle sahilden teb'îd edilmiştir.

Seddülbahir'de düşmanın bir bomba makinesi tahrib edilmiş ve sol cenâhda tarafımızdan patlatılan bir lağım ile düşmanın bir takarrüb siperi ber-hevâ edilmiştir.

28 Teşrin-i Evvel [1331] / [10 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/52

39-25

7366

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Donanma-yı Hümâyûnca ittihâz edilen tedâbîr-i ciddiye-i tahaffuziye sayesinde E-20 İngiliz tahtelbahiri 22 Teşrîn-i Evvel'de Çanakkale'de batırılmışdır. Mürettebâtıdan iki zâbitle altı nefer esir alınmıştır.

İngilizlerin en yeni tahtelbahirlerinden olan E-20, bir-iki ay evvel Çanakkale'de görülmüştü. 61 metre uzunluğunda, 800 ton hacminde idi. Deniz üstünde 19 ve deniz altında 14 mil süratde olup 8 torpil kovanı ile 7,67 santimetrelilik 2 adet seri ateşli topu ve 30 kişilik mürettebâtı bulunuyordu.

Saros Körfezi sahiline ateş açmak isteyen düşman kruvazörlerinin bu teşebbüsleri topçularımızın ateşleriyle ateş keserek uzaklaşmaya mecbur edilmişlerdir. Anafartalar ve Kemikli Limanı'nda görünen düşman sefâini topçu ateşlerimizin te'siriyle limandan uzaklaştırılmışdır. 28 Teşrîn-i Evvel'de ateşimizle, karaya oturan bir düşman torpidosu tamamen batmıştır. Arıburnu'nda Kanlı Sırt'da düşmanın bomba mahalli tahrib edilmiş. Seddülbahir'de sol ce-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

nâhımız karşısında tel örgü kurmakla meşgul düşman efrâdına topçularımız epey zâyîât verdirmişlerdir. Ber-mu'tâd olan kara ateşlerine Anafartalar'da ve Seddülbahir'de düşmanın bir kruvazörüyle bir monitoru bilâ-te'sir [iştirâk etmiştir].

Fî 30 Teşrîn-i Evvel [1331] / [12 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/51

39-26

7385

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

29 ve 30 Teşrîn-i Evvel'de mevziî ateş muharebesi fâsılalı olarak devam etmiştir. Topçularımızın muvaffakiyetli mukabeleleri düşman mevâzi'inde te'sirâtını göstermiştir. Düşmanın iki torpidosu Anafartalar'da, bir kruvazörle bir torpidosu Arıburnu'nda kara ateşlerine neticesiz iştirâk etmiştir.

Anadolu sahil bataryalarımız Seddülbahir civarında ve Morto Limanı kurbundaki düşman kıta'âtıyla römorkör ve dubalarına muvaffakiyetle ateş açmıştır.

31 Teşrîn-i Evvel [1331] / [13 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1155/50

40

Asker Ailelerine Yardımcı Hanımlar Hey'eti'ne

Çanakkale'de mürettebâtıyla beraber esir edilerek Müstecib Onbaşı tesmiye edilen sâbık Turquoise Fransız Tahtelbahiri'nin önümüzdeki Cuma ve Cumartesi günleri kadınlara ve müteâkiben Pazar ve Pazartesi günleri erkeklere ziyaret etdirilecektir. Hey'et tarafından tertib ve ihzâr olunan birer liralık dühûliye biletleri esâmîsi âtfide muharrer mevâki'de fûrûht edilmekte bulunmuşdur:

İstanbul'da: Selanik Bonmarşesi, Ertuğrul, Karakaş, Mustafa Şamlı, Ordu Pazarı, Binbir Çeşit.

Kadıköyü'nde: Muteber büyük mağazalarda.

Beyoğlu: Tokatlıyan, Pigmalyon, Karlman, Petring, Aştein, Spiegel, Mayer, Pazar-ı Alman, Olion, Weinberg.

4 Teşrîn-i Sâni sene [1]331 / [17 Kasım 1915]

BOA, HR. MA, 1150/59

41

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Numara: 16232

Triumph Zırhlısı'nın suret-i garkı

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

2.11.[1]915 tarihli *Times* gazetesinden

Ashmed Bartlett'den:

Çanakkale'de Tahtelbahir
Heyecan ve Firar

Mayıs'ın 22'nci günü idi ki tahtelbahirlerin Çanakkale civarında mevcudiyeti şaibe-i hayali hakikate inkılâb etdirdi. Bu zamanda Swiftshure Zırhlısı'nda bulunuyordum ve 22 Mayıs ba'de'z-zevâl saat 1.30'da öğle yemeğini

henüz bitirmişdik. Tavşan Adaları'ndan doğru gelen bir periskop bir torpido muhribi ile Prince George Zırhlısı tarafından görüldü. Prince George Zırhlısı tahtelbahiri batırmak için iki salvo ateş etdi. Tehlike pek yakın idi. Çünkü tek-mil zırhlılar, nakliyeler ve torpido muhribleri demirli idiler. Vazifeleri donanmayı muhafaza etmek olan torpido muhribleri derhal süratlerini artırmak ve bu kitle-i sefâini muhafaza etmek için siyah dumanlar salıvermek suretiyle şiddetle "fayrap" [fire up] etdiler ve etrafa saldırırcasına seyirler yapmaya başladılar. Bunlar tahtelbahirin ilk görüldüğü nokta civarında süratli seyirler yaparak tahtelbahirle müsademe etmek veya onun suyun üzerine çıkaracağı periskobunu görerek mevkiini keşfetmek istiyorlardı. Tekmil sefâin-i harbiye ve nakliye süratle "fayrap" [fire up] ederek demirlerini aldılar ve her biri bir tarafa dağıtıldılar. Tahtelbahir o gün tekrar gözükmeyi ve teknil korkular şu suretle teskin edildi. Biz demir mevkiine gelip demirlediğimiz zaman torpido muhribleri donanma etrafında bir kordon teşkil etmek üzere mütemâdiyen seyrediyorlardı. Bu geceyi sahilde bulunması lüzumu derkâr olan sefâinden mâ'adâsı selâmetle geçirmek için muhtelif mevkilere dağıldı. Yalnız Swift-shure Zırhlısı ile birkaç eski zırhlı Helles Burnu hizasında eski mevkilerinde demirli olarak kaldılar. Canopus, Vengeance, Albion Avustralya askerinin bulunduğu Kabatepe sahilinde demirlemeyerek aşağı yukarı seyretmek üzere karakol vazifesini îfâ etdiler.

Albion Zırhlısı Karada

Tahtelbahirin ilkâ ettiği korkunun ilk te'siri Albion Zırhlısı'nda gözükdü. Ertesi sabah kable'z-zevâl saat 4'de Kabatepe'nin cenûbunda sisden dola-yı [karaya] oturmuş idi. Fecir olur olmaz Türk bataryaları mezkûr gemi üzerine müdhiş bir ateş açdılar. Teşekkür olunur ki Türkler büyük toplar getirip mezkûr zırhlıyı döğemeyeceklerdi. Türk zırhlılarından biri, -ihtimal ki Barbaros Zırhlısı- Boğaz'dan birkaç tane aşırma 11 pusluk hedefe isabet edemeyen mermi atdı ise de bizim gemilerimizin aşırma endâhtı ile Barbaros Zırhlısı uzaklaşmaya icbâr edildi. Albion Zırhlısı hakkında bâdî-i havf ü hirâs rapor-

lar gelmeye başladı. Hava iyiden iyi açılınca Albion Zırhlısı'nı sahilde ve düşman şarapnellerinin mütemâdiyen patlamakda olduğunu görebildik. Bu gemiye yardıma giden sefâin arasında silahsız Triad yatı da vardı. Buna, açılan ateşlerden birkaç tane isabet etmişti. Bu yat bu şerâ'it altında diğer torpido muhribleri gibi pek büyük cesaret ve fedakârlık göstermiş idi. Saat 4.30'da Canopus Zırhlısı bu harb-i hâzır tarihinin fihrist-i vekâyi'inde nâ-mesbûk bir hâtıra-i şecâat bırakacak bir tarzda hareket etdi. Bu zırhlı Albion Zırhlısı'na takarrüb ederek ondan bir tel halat aldı ve bu müthiş düşman ateşi altında onu çekmeye teşebbüs etdi. Lâkin halat pek çabuk kesildi. Maamâfih daha kuvvetli iki halat daha aldı ve Albion mürettebâtının kış tarafa toplanması emredildi. Bu suretle geminin baş tarafının kalkması temin edildi. Bu zamanda Albion Zırhlısı baş taraf taretindeki topları ve başa müteveccih 6 pusluk topları ile Türk mevâzi'i üzerine ateş açdı. Bu suretle geminin kum üzerinde hareket etmesi ve topların sadmesiyle geminin biraz kalkması imkânı te'min edilecekti. Akıbet saat 10, k. z. [kable'z-zevâl]de sebat ve ikdam ile Canopus Zırhlısı'nın çekmesi galip geldi ve biz bu zamanda iki zırhlının derin sulara pek az zararla çıktığını görmek kanaatine sahip idik. Albion Zırhlısı'na iki yüz kadar şarapnel isabet etmişti. Fakat onun sert ve kalın zırhı karşısında pek az bir te'sir yapmışdı. Sefine mürettebâtından ölenler pek azdı.

Swiftshure Zırhlısı'nda mürettebâtın pek ziyade keskin nazarlı olması te'min edildiği gibi periskobu ilk görene de bir mükâfât-ı mahsusa verileceği de ihsâs edilmişti. İhtiyar gemiciler bu mütemâdî tarassudâtı îfâ ederken yoruluyorlardı ve korkuyorlardı. Maamâfih "active service" [muvazzaf] olan küçük zâbitân bu hususda daha ziyade müteyakkız bulunurlar. Eğer siz de elli yaşında bir peder veya bir büyük peder gibi ihtiyar olaydınız geminin ansızın ber-heva olması ve gece veya gündüz bir soğuk su banyosu yapmak ihtimali taht-ı te'sirinde daima tarassudda bulunmakla bittab' yorulursunuz.

25 Mayıs sabahı saat 8'de ben geminin salonunda iken ansızın geminin 14 fundluk topunun birbirini müteâkib sadâsını işitdim ve teknil efrâdın derhâl mevkilerine koştuğunu gördüm. Güverteye çıktığım zaman 300 metre ileride ve iskele tarafımızda periskop görmek korkusuna ma'rûz kaldım. Bizim

çevik ve faal toplarımız der-akab onun üzerine bir saniye fevt etmeksizin ateş açdılar ve tahtelbahir dalarak gözden kayboldu. Acaba niçin tahtelbahir bize ve yanımızda bulunan Agamemnon ile Majestic Zırhlılarının 300 metre yakınında bulunduğu halde torpido atarak orada bir felaket ihdas etmedi? Bittab‘ bu hadise-i mahûfe her tarafa bildirildi ve torpidolar onu şimşek gibi takibe başladılar. Biraz sonra Kabatepe sahilinde görüldüğü rapor edildi. Saat 10.30 k.z. [kable'z-zevâl]de Vangeance Zırhlısı Kabatepe hizalarında aşağı ve yukarı dolaşırken bir tahtelbahir gördüğü ve üzerine endâht ettiği halde isabet etdiremediğini rapor etdi (işte ikinci ve tâli‘li bir firar!) ve Tavşan Adaları civarında iki tahtelbahirin daha görüldüğü rivayetleri deverâna başladı.

Biz öğle yemeğinde iken işaret memuru gelerek: "Afvedersiniz, müsaadenizle söyleyeceğim, Triumph Zırhlısı batıyor." Herkes güverteye hücum etdi ve havadisın doğru olduğu anlaşıldı. Triumph Zırhlısı demirli idi ve gayet ağır süratle Kabatepe sahili önünde aşağı ve yukarı seyredecek bir halde idi. İki torpido yediği zaman torpido ağırları suda idi. Maamâfih hiçbir te’sir yapmadı. Torpidolar ya ağırları delmiş veya altından geçmiş idi. Biz güverteye çıktığımız zaman zırhlıyı birkaç dakika zarfında tamamıyla devrilmek vaziyetinde bulmuştuk. Bu zamanda mezkûr tahtelbahirin o civarda henüz mevcud bulunması ihtimaline binaen hiçbir sefine-i harbiye onun muavenetine şitâb etmemişdi. Torpidoyu yediği zaman yakınında bir torpido muhribi ve bir büyük sandal bulunuyor idi ki mezkûr geminin suda yüzdüklerini gördüğümüz zavallı mürettebâtı bunlar tarafından kurtarılmışdı. Civarımızda Helles Burnu açıklarında bulunan teknil torpido muhribleri ufku dumanları ile karartarak son süratle denize açıldılar. Swiftshure'un güvertesinden bu haki-katen facialı bir manzara teşkil ediyordu. Amiral ile diğer zâbitân güverteye çıktılar ve grup hâlinde durarak dört mil kadar açıkda vurulmuş bu gemiye me'yûsiyetle baktılar. Bu grup yedi dakika kadar ölümle uğraşan Triumph'un felâketine sükûnet-i kat'îye ile baktı ve ansızın gayr-ı mer'î bir kuvvete karşı harb etmekden yorulduğunu ima eder tarzda sekizinci dakika nihayetinde gemi alt-üst oldu ve kırmızı boyalı karinası suyun üzerine çıkdı. Yarım saat kadar bunun bu halde yüzdüğünü ve nâgehânî birdenbire dalgalar ve sitim du-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

manları arasında batıp kaybolduğunu gördük. Amiral dürbününü kapayıp kendi kamarasına gitmek üzere iken: "Triumph batdı." sada-yı te'essürünü sarf etdi ve güvertede bulunan zâbitân grubu bu vak'a hakkındaki ihtisasâtını yazmak üzere kamaralarına dağıldı.

Fî 4 Teşrîn-i Sâni sene 1331 / [17 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Binbaşı
Seyfi

BOA, HR. MA, 1150/35

42

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 356

Çanakkale:

Beşinci Ordu, 3-4 ve 4/9/[13]31, Anafartalar Cephesi'nde: 3-4/9'da keşif kollarımız silahıyla beraber bir düşman neferi esir etdiler.

Şimâl Grubu Cephesi'nde: Düşman 3-4/9'da Cesarettepe'deki siperleri önüne yağlı paçavralar atarak oradaki na'şları yakdı.

Cenûb Grubu Cephesi'nde: 2/9'da Sarıtepe açıklarından endâht etmekde olan kruvazörlerden birisine 3 obüs mermimiz isabet etdi. Kruvazörler uzaklaşdı. Düşman 3/9 sabahı cephenin merkezine, Kirte cenûbdaki sırtlara 2/9'da patlatdığı lağım hufrelerinden ilerleyerek tekrar taarruz ve cem'an bir bölük kadar siperlerimizi işgal etdi. Mezkûr siperlerin bir kısmını mukabil taarruzla istirdâd etdik. 65 metrelik bir kısmı o gün düşmanın yed-i işgalinde idi. 3-4/9'da bir kısım siper daha istirdâd etdik. El-yevm düşmanın elinde küçük bir kısım kalmıştır. Tekke Burnu'ndaki ihrac köprüsünün bir kısmı dalgalar-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

dan yıkıldı. El-yevm Cenûb Grubu karşısında düşmanın iki Fransız ve iki İngiliz fırkası vardır

Trakya dârü'l-harbi, Beşinci Ordu, 3-4/9/[13]31: İki düşman tayyâresi 3/9'da İnöz üzerinden Bulgaristan dahiline doğru uçdu.

4 ve 5 Teşrîn-i Sânî [1]331 / [18 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1150/71

43

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 19179/7579

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Düşmanlarımız hukuk-ı beyne'l-milele mugâyir fi'l ve hareketlerine bir zamîme olmak üzere Teşrîn-i Evvel'in yirmi altıncı günü ba'de'z-zevâl Sed-dülbahir'de Behramlı revirini topa tutarak iki neferin şehâdetiyle dört neferin mecrûhiyetine ve iki hayvanın telefine ve şühedâ kabristanının tamamıyla harâbiyetine sebebiyet vermişlerdir. İngilizlerin alâmet-i fârikayı hâmil bulunan mahall-i mezkûra karşı vuku bulan bu tecâvüzlerinin Amerika Sefârethânesi nezdinde şiddetle protesto edilmesi rica olunur. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 7 Teşrîn-i Sânî sene [1]331 / [20 Kasım 1915]

Başkumandan Vekili
Enver

BOA, HR. SYS, 2099/12

44

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 363

Marmara Denizi:

Erdek Liman reisi: 9/12'de düşman tahtelbahiri tarafından Erdek Limanı'nda ateş altına alınan sefâinden Gelibolu Vapuru'ndan iki kişi şehid ve Safa Römorkörü'nden iki kişi hafifce mecrûh olup Gelibolu Vapuru tahlîs edildi.

Çanakkale Cephesi:

Beşinci Ordu: 9/12/[13]31'de Anafartalar Grubu Cephesi'nde [düşman] kara topçusu ve birkaç düşman zırhlısı ile monitorları mevzilerimize bir müddet te'sirsiz ateş etdiler. Topçularımızın mukabelesinden bir mermi isabetiyle bir düşman monitoru sahilden uzaklaştı. 9/13'de düşman topçusu ve bir monitoru Azmak şimâl ve cenûbundaki mevzilerimize ve gerilerine te'sirsiz endâht etdi. Topçularımız açıkda görülen düşman efrâdıyla nakliye kollarını müessir ateş altına aldı. Hayli telefâta uğratdı.

Şimâl Grubu Cephesi: 9/12 sabahı düşmanın iki mangalık bir ileri siperi bir baskın ile zabt ve işgal edildi. İskeleye takarrüb etmek isteyen bir nakliye Sefinesi, Palamutluk Bataryası'ndan atılan bir merminin isabetiyle sahilden süratle açıldı. 9/13'de topçularımız, Yükseksirt'daki düşmanın tüfek mevziini kısmen tahrib etdi.

Cenûb Grubu Cephesi: 9/12, düşman sağ ve sol cenâhımız ilerisinde te'sirsiz 3 aded lağım patlatdı. İkisi geri püskürdü. 9/13, sol cenâhda topçularımızın endâhtıyla düşmanın bazı siperleri ve bomba mahalli tahrib edildi.

Alman Hariciye Nezâreti'nden İstanbul Sefâreti'ne mevrûd 24/11/[1]915 tarihli telgrafnâmede Bern Alman Sefâreti'ne atfen "İngiliz ve Fransız filolarının pek yakın bir zamanda Çanakkale Boğazı'na nâgehânî bir darbe indirmek

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

tasavvurunda bulundukları" hakkında Paris'de bir şâyi'a deverân ettiği Bern Sefâreti'ne atfen bildirilmiştir.

15 Teşrîn-i Sânî [1]331 / [28 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, DH. EUM. VRK, 25/52

45

29 Teşrîn-i Sânî sene 1915 tarihli *Daily Mail*'den (Paris temsili): Geçen Çarşamba günü (27 carî) Londra'da Queens Hall'de Mister Ellis Ashmead Bartlett tarafından verilen konferansda mûmâileyh demiştir ki:

"Çanakkale Boğazı'nda metin bir suretde yerleşmiş bulunuyoruz. Fakat mevki-i hâzırımızdan daha ileri gidebileceğimizi zannetmem. Şimdiki halde Sırbeye meselesi muvâcehesinde bulunuyoruz. Bu memlekete karşı taahhüdümüzü şu sırada îfâ edemeyeceğiz. Lâkin nihayetü'l-emr kendisini korumak vazifesiyle mükellefiz. Bu sene düşmanın Bulgaristan tarîkıyla ilerlemesine mani olmaktan bahsetmek bî-manadır. Selanik'e asker çıkarmakla Sırbistan'ı kurtarmış olmayız. Kendimizi hissiyâta kaptırmayarak hakikatı olduğu gibi görmek zamanı geldi.

Harb hususunda bedbîn değilim. Nihayetü'n-nihaye harbi kazanacağımızı, hatta suret-i kat'iyede kazanacağımızı ümid etmekdeyim. Fakat hâl-i hâzırda yanlış bir yol takib ediyoruz. Bir muvaffakiyet-i azîme istihsâli zımnında kuvvetlerimizi doğru bir mecraya sevk etmeliyiz.

Şark-i Karîb'e müteveccihen Roma'dan mürûrum esnasında Osmanlı hizmet-i diplomasiyesinde bulunan iki dostum Bahr-ı Sefid Boğazı'nın ilk bombardımanına dair aldıkları tebligâtı gösterdiler. Buna nazaran halkın fazla telaş ettiği ve fakat inayet-i Hak'la yalnız iki mühim topun zedelendiği anlaşılıyordu. Bunu İngiliz amiraline hikâye ettiğim zaman: "Ta'accüb etdim, ben yalnız bir top tahrib edebildik sanıyordum!" cevabını verdi".

Konferansın bakıyyesinde Ashmead Bartlett Çanakkale Seferi'nin gayr-ı kâfi istihzarât ve kuvvetlerle yapıldığını ve geçen Temmuz'da Bulgaristan'ı elde etmek mümkün iken İngiltere Hükûmeti'nin ihmal eylediğini ve Suvla Körfezi teşebbüsâtında Osmanlıların galebesi üzerine Bulgaristan ataşemiliterinin Kral Ferdinand'a artık diğer cihetin, yani Osmanlı ve müttefiklerinin galebe edeceklerini arz eylediğini ilâve etmektedir.

29 Teşrîn-i Sânî sene 1315 / [29 Kasım 1915]

BOA, HR. MA, 1151/81

46

Harbiye Nezâreti

Numara: 1373/1100

*Hulâsa: Yirmi Yedinci Piyade Alayı'nın
sancağına ihsân buyurulacak
kurdele ve madalya hakkında*

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Dokuzuncu Fırka'ya mensub Yirmi Yedinci Piyade Alayı işbu harb-i ahîrde düşmanımız olan İtilâf Devletleri'nin Çanakkale'de Arıburnu'na ilk defa olarak ihrac yaptıkları 12 Nisan sene [1]331 günü ale's-sabah Maydos Kasabası'ndan serî' bir yürüyüş icrâsıyla yetişip karşıladığı İngiliz kuvvetlerinin üzerine bilâ-pervâ atılarak ilerlemesini tevkîf ve Kanlısirt'da düşmanın ele geçirmiş olduğu üç serî' ateşli cebel toplarımızı süngü hücumuyla sâlimen bi'l-istirdâd düşman-ı merkûm aleyhine isti'mâl eylemek suretiyle fevkalâde şecâat ve yararlık göstermiş mârrü'l-arz ilk Çanakkale muharebe-i berriyesinden bu ana kadar yedi ay bilâ-fâsıla hiçbir kıt'a ile tebdîl olunmaksızın hatt-ı harbde düşmanla pek yakın mesâfede temasda kalarak ona karşı kahramanâne muharebeler icrâ eylemiş olduğundan mezkûr alay nâmına sancağına üzeri sarı sırma ile işleme "Devlet-i Osmaniyye ile İtilâf Devletleri harbinde Yirmi Yedinci Piyade Alayı'nın düşman tarafından 12 Nisan sene [1]331 günü Çanakkale'de Arıburnu'na vuku bulan ilk ihrac hareketinde karaya çıkmış düş-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

man kuvvetlerinin ilerlemesine, yevm-i mezbûrdaki hareket-i serî'a ve savlet-i şedîde-i şîrânesiyle mâni olmak ve düşmanın ele geçirmiş olduğu üç serî' ateşli topumuzu sâlimen bi'l-istirdâd düşman-ı merkûm aleyhine isti'mâl ve aylarca düşman-ı merkûm karşısında hatt-ı harbde ve hâl-i temâsda kalarak ona karşı kahramanâne muharebeler icrâ etmek suretiyle gösterdiği fevkalâde şecâat ve yararlığın hatırasıdır." ibaresini hâvî ve murassa' imtiyâz nişân-ı âlîsi kurdelesini ebadında nısfı yeşil ve nısf-ı diğeri kırmızı bir kurdele ile kılıç ve levhayı hâvî altın ve gümüş imtiyâz ve harb madalyalarının ihsân buyurulmasına müsaade-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhînin istihsâl ve mezbûr kurdele ve madalyaların serî'an ihzârı için icab edenlere evâmîr-i seniyye-i cenâb-ı Sadâret-penâhîlerinin şâyân buyurulması müsterhamdır. Ol bâbda emru fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Muharrem sene [1]334 ve fî 8 Teşrîn-i Sâni sene [1]331 / [21 Kasım 1915]

Başkumandan Vekili
ve Harbiye Nâzırı
Enver

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Âmedî-i Divan-ı Hümayûn
1877

Îrâde-i Seniyye

Harb-i ahîrde düşmanımız olan İtilâf Devletleri'ne karşı kahramanâne ve fedakârâne savlet etmiş olan Dokuzuncu Fırka'ya mensub Yirmi Yedinci Piyade Alayı nâmına sancağına üzeri sarı sırma ile işleme "Devlet-i Osmaniye ile İtilâf Devletleri harbinde Yirmi Yedinci Piyade Alayı'nın düşman tarafından 12 Nisan sene 1331 günü Çanakkale'de Arıburnu'na vuku bulan ilk ihrac hareketinde karaya çıkmış düşman kuvvetlerinin ilerlemesine, yevm-i mezbûrdaki hareket-i serî'a ve savlet-i şedîde-i şîrânesi ile mâni olmak ve düşmanın ele geçirmiş olduğu üç serî' ateşli topumuzu sâlimen bi'l-istirdâd

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

düşman-ı merkûm aleyhine isti'mâl ve aylarca düşman-ı merkûm karşısında hatt-ı harbde ve hâl-i temasda kalarak ona karşı kahramanâne muharebeler icrâ etmek suretiyle gösterdiği fevkalâde şecâat ve yararlığın hâtırasıdır." ibaresini hâvî ve murassa' imtiyâz nişân-ı âlîsi kurdelesi ebadında nısfı yeşil ve nısf-ı diğeri kırmızı bir kurdele ile kılıç ve levhayı muhtevî altın ve gümüş imtiyâz ve harb madalyaları i'tâ olunmuştur.

Bu irâde-i seniyyenin icrâsına Harbiye nâzırı memurdur.

Fî 22 Muharrem sene 1334 - Fî 17 Teşrîn-i Sânî sene 1331 / [30 Kasım 1915]

Başkumandan Vekili ve
Harbiye Nâzırı
Enver

Sadrazam
Mehmed Said

Mehmed Reşad

BOA, İ. HB, 1334. M/117

47

Harbiye Nezâreti
Numara: 1373/1101

*Hulâsa: Elli Yedinci Piyade Alayı'nın
sancağına ihsân buyurulacak
kurdele ve madalya hakkında*

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

On Dokuzuncu Fırka'ya mensub Elli Yedinci Piyade Alayı işbu harb-i ahîrde düşmanımız olan İtilâf Devletleri'nin Çanakkale'de Arıburnu'na ilk defa olarak ihrac yaptıkları 12 Nisan sene [1]331 günü Bigalı'dan serî' bir yürüyüşle hareket ve Kocaçimen tepelerinden aşarak Arıburnu'na yetişip Yirmi Yedinci Alay'ın sağ cenâhını takviye ile düşman üzerine atılarak onu tevkîf eylemek ve düşmanın maksad-ı aslîsi olan Kocaçimen tepelerini ele geçirmesine mâni olmak suretiyle fevkalâde şecâat ve yararlık göstermiş ve mârrü'l-arz ilk Çanakkale muharebe-i berriyesinden bu ana kadar yedi ay bilâ-fâsıla

hatt-ı harbde düşmanla hâl-i temasda kalarak ona karşı kahramanâne muharebeler icrâ eylemiş olduğundan mezkûr alay nâmına sancağına üzeri sarı sırma ile işleme "Devlet-i Osmaniyye ile İtilâf Devletleri harbinde Elli Yedinci Piyâde Alayı'nın düşman tarafından 12 Nisan sene [1]331 günü Çanakkale'de Arıburnu'na vuku bulan ilk ihracda karaya çıkmış düşman kuvvetlerinin ilerlemesine ve Kocaçimen tepelerinin düşman eline geçmesine yevm-i mezbûrdaki hareket-i serî'a ve savlet-i şedîde-i şîrânesiyle mâni olmak ve aylarca düşman-ı merkûm karşısında hatt-ı harbde kalarak ona karşı kahramanâne muharebeler icrâ etmek suretiyle gösterdiği fevkalâde şecâat ve yararlığın hatırasıdır." ibaresini hâvî ve murassa' imtiyâz nişân-ı âlîsi kurdelesini ebadında nısfı yeşil ve nısf-ı diğeri kırmızı bir kurdele ile kılıç ve levhayı hâvî altın ve gümüş imtiyâz ve harb madalyalarının ihsân buyurulmasına müsaade-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhînin istihsâl ve mezbûr kurdele ve madalyaların serî'an ihzârı için icab edenlere evâmîr-i seniyye-i cenâb-ı Sadâret-penâhîlerinin şâyân buyurulması müsterhamdır. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 12 Muharrem sene [1]334 ve fî 8 Teşrîn-i Sânî sene [1]331/ [21 Kasım 1915]

Başkumandan Vekili
ve Harbiye Nâzırı
Enver

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Âmedî-i Divan-ı Hümayûn
1876

Îrâde-i Seniyye

On Dokuzuncu Fırka'ya mensub olup Çanakkale'de fevkalâde şecâat ve yararlık göstermiş olan Elli Yedinci Piyade Alayı nâmına sancağına üzeri sarı sırma işleme "Devlet-i Osmaniye ile İtilâf Devletleri harbinde Elli Yedinci Piyade Alayı'nın düşman tarafından 12 Nisan sene 1331 günü Çanakkale'-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

de Arıburnu'na vuku bulan ilk ihracda karaya çıkmış düşman kuvvetlerinin ilerlemesine ve Kocaçimen tepelerinin düşman eline geçmesine yevm-i mez-bûrdaki hareket-i serî'a ve savlet-i şedîde-i şîrânesiyle mâni olmak ve aylarca düşman-ı merkûm karşısında hatt-ı harbde kalarak ona karşı kahramanâne muharebeler icrâ etmek suretiyle gösterdiği fevkalâde şecâat ve yararlığın hatırasıdır." ibaresini hâvî ve murassa' imtiyâz nişân-ı âlîsi kurdelesı ebadında nısfı yeşil ve nısf-ı diğeri kırmızı bir kurdele ile kılıç ve levhayı muhtevî altın ve gümüş imtiyâz ve harb madalyaları i'tâ olunmuştur.

Bu irâde-i seniyyenin icrâsına Harbiye nâzırı memurdur.

Fî 22 Muharrem sene 1334 - Fî 17 Teşrîn-i Sânî sene 1331 / [30 Kasım 1915]

Başkumandan Vekili ve
Harbiye Nâzırı
Enver

Sadrazam
Mehmed Said

Mehmed Reşad

BOA, İ. HB, 1334. M/118

48

**Harbiye Nezâreti
Tahrirât Dairesi
Tahrirât Kalemi
1898**

İrâde-i Seniyye

Düşman tahtelbahirlerinde bulunarak düşmana kılavuzluk etmekle beraber Anadolu Şimendifer Hattı'nı bomba ile tahrib eylediği bi'l-muhakeme sabit olan Darıca'nın Analispi Mahallesi'nde sakin Balıkçı Yorgi veled-i Vasıl'in esrâr-ı askeriyeyi ifşâ ve hiyanet-i harbiye ve casusluk hakkındaki kanunun on dördüncü maddesinin yedinci fıkrasına ve kıt'a-i askeriyesinden firar ederek hâl-i firarda iken merkûm Yorgi'nin hânesinin esna-yı taharrîsinde derdest edilen Darıca'nın Engina Mahallesi'nde mukîm Hampato Fabrikası ateşçisi Foti veled-i Hristidi'nin de Askerî Ceza Kanunu'na müzeyyel 24 Temmuz

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

sene [1]330 tarihli kanunun ikinci maddesine tevfi kan idamlarına dair Dersa-âdet Divan-ı Harb-i Örfisi'nden verilen karar tasdik edilmiştir.

İşbu irâde-i seniyyenin icrâsına Harbiye nâzırı memurdur.

Fî 23 Muharrem sene 1334 - Fî 18 Teşrîn-i Sânî 1331 / [1 Aralık 1915]

Başkumandan Vekili ve
Harbiye Nâzırı
Enver

Sadrazam
Mehmed Said

Mehmed Reşad

BOA, İ. HB, 1334. M/95

49

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Kayıd Numarası: 9483/1295

*İngilizlerin Gelibolu ve Anafartalar'da
te'sis etdikleri hastahâne çadırları*

Ordu-yı Hümayûn Başkumandanlığı Vekâleti'ne

İkinci Şube'nin 16881 numarasını muhtevî 7 Eylül [1]331 tarihli tezkire-i aliyyeleri cevabıdır:

İngilizlerin Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bilhassa Anafartalar'da taht-ı işgallerine geçen sahil kısmında kısmen Salîb-i Ahmer işaretini hâmil çadırları ve barakalar te'sisi ve elde edilen delâil ve emârelere nazaran düşmanın bombaları, esliha ve mühimmât vaz'ı, zâbit ve efrâd iskânı hususlarında da isti'mâl etdikleri cihetle sahildeki hastahânelerin hemen kaldırılması ve aksi hâlde yanındaki kıta'âta ateş edileceği ve o esnada Salîb-i Ahmer işaretini hâmil hastahâne binalarına bir zarar vâki' olur ise bundan Hükûmet-i Osmaniyye'ye hiçbir mesûliyet tevellüd edemeyeceği hakkında Amerika Sefâreti'ne tebligât icrâ kılınmış idi.

Bu kere cevaben alınan takrîrde İngiltere Hükûmeti'nin bu hususdaki cevabının hulâsasını hâvî bir telgrafnâme alınıp bundan İngiltere Hariciye Nezâreti icrâ etdirdiği tahkikât neticesinden bu müdde'iyâtın tamamıyla esassız olduğu tebeyyün eylediği ve Gelibolu'da sahilde te'sis olunan hastahâneler muvakkat istasyonlar hizmeti îfâ eden çadırlardan ibaret olup hastahâne gemilerine irkâb olunabilmelerine intizâren mecrûhîn ve hastagâmı serî'an toplamak maksadıyla te'sis edildikleri mezkûr istasyonların makâsıd-ı gayr-ı meşrû'a için isti'mâl olunmadıkları hususunda Hükûmet-i Seniyye'nin te'min edilmiş olduğu beyân kılındığı iş'âr edilmektedir. Emr u fermân.

18 Teşrîn-i Sâni sene [1]331 / [1 Aralık 1915]

BOA, HR. SYS, 2415/75

50

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 366

Çanakkale Cephesi:

Beşinci Ordu, 17/9/[13]31, Anafartalar Grubu Cephesi'nde: 16-17/9'da bir keşif kolumuz düşman tel örgülerinden otuz metrelik bir kısmı kesip getirdi. 17/9'da düşman kara ve gemi toplarıyla bilâ-te'sir bir müddet muhtelif istikâmetlere ateş etdi. Topçularımız bi'l-mukalebe açıkda görülen düşman efrâdını, ordugâhını ve cephe arabalarını ateş altına alarak işbu arabaları tahrib etdi.

Şimâl Grubu Cephesi'nde: 16-17/9'da top, makineli tüfek, bomba ve piyade ateşi te'âtî edildi. Düşman Kanlısırt'da evvelce topçularımız tarafından tahrib edilen siperlerini tamire teşebbüs etdi ise de ateşlerimizle men' olundu. 17/9'da bir düşman kruvazörü sol cenâhımıza ateş açmış ise de topçularımızın mukabelesiyle sahilden uzaklaştı.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Cenûb Grubu Cephesi'nde: 16/9'da düşman sağ cenâh ve merkezimize topçu ve bomba ve sol cenâhımıza da havan ve torpil endâhtı icrâ eyledi. Cüz'î hasarı mûcib oldu. Öğleden sonra Agamemnon sisteminde bir düşman gemisi Kilidülbahir civarını bombardıman etdi. Ağaderesi'ndeki hastahânelerimizi de ateş altına alarak dört neferimiz şehid, yirmi neferimiz mecrûh oldu. Ağır mecrûhîn hastahânesinin Hilâl-i Ahmer bayrağı yandı. Zâbitâna mahsus büyük hasta çadırı harab oldu. Kilidülbahir'de üç hâne harab oldu.

17/9'da bir ganbot Babakale'yi bombardıman etdi.

17/9/[13]31: Bir muharebe tayyâremiz, Kabatepe civarında düşman tayyâresine muvaffakiyetle ateş ederek İmroz istikâmetinde aşağı inmeye mecbur eyledi.

18 Teşrîn-i Sâni [1]331 / [1 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umûmî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 367

Çanakkale Cephesi:

Beşinci Ordu, 18-19/9/[13]31, Anafartalar Grubu Cephesi'nde: 18/9'da düşman kara topçusu iki zırhlı ve bir kruvazörü fâsıla ile muhtelif nukâta ateş etdi. Topçularımız, Lalebaba ve Mestantepe gerilerindeki ve açıkdaki müctemi' efrâd ve [iskelelerini] ateş altına alarak dağıtdı. Azmak cenûbundaki siperlerde bir makineli tüfek mevzii tahrib edildi.

Şimâl Grubu Cephesi'nde: 17-18/9'da sürekli bomba teâtî edildi. 18/9'da düşman kara ve gemi topçusuyla sağ cenâha fazlaca ateş etdi. Bir bomba topumuz harâb oldu.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Cenûb Grubu Cephesi'nde: 17/9'da düşman merkezimize topçu, makine-
li tüfek ve bomba endâhtı icrâ eyledi. Cüz'î hasarı mûcib oldu. Topçularımız
düşmanın bomba mahallerini kısmen tahrib ve Sığındere İskeleyi'nde hasarât
îkâ' eyledi.

18/9'da düşman sağ cenâhımıza pek çok bomba atarak bir miktar ha-
sara sebebiyet verdi. Sarı ve mavi tepelere ateş eden bir düşman kruvazörü,
topçularımızın atdığı mermilerden ikisi baş ve biri güvertesine isabet etmesi
üzerine ateş keserek sahilden uzaklaştı.

18/9'da Saros Körfezi'nde bir düşman torpidosu İbrice'nin 3 kilometre
garbında karaya oturdu. Bir tayyâremiz torpidoya dört bomba atdı, isabet et-
diremedi. Cıvardaki topçumuz tarafından tahribine teşebbüs edildi.

20 Teşrîn-i Sâni [1]331 / [3 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, DH. EUM. VRK, 25/50

51

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Hariciye
Tercüme Müdüriyeti
Numara: 1

*Hariciye Nezâret-i Celilesi'ne 27 Teşrîn-i Sâni sene [1]915
tarihli Amerika Sefâreti'nden vârid olan 935 numaralı takrîr-i şifâhîye
melfûf ve Fransa Hariciye Nezâreti'nden 27 Teşrîn-i Evvel sene [1]915
tarihiyle Amerika'nın Paris Sefâreti'ne mersûl takrîr-i şifâhînin tercümesidir.*

Sefâret, Gelibolu'daki emâkin-i hastahâne olarak isti'mâl edileceği ci-
hetle şehir-i mezkûrda mevcut bi'l-cümle kuvâ-yı berriye ve bahriyenin geri
alınacağına Hükûmet-i Osmaniyyeye karar verildiği ve binâenaleyh berrî ve

bahrî kuvâ-yı Müttefika tarafından Gelibolu'ya taarruz ve tecavüz vuku bulmaması talebine dair Hükûmet-i Osmaniyye'nin bir tebliği 26 Ağustos sene [1]915 tarihinde Hariciye Nezâreti'ne iş'âr eylemiş idi. Hükûmet-i cumhûriye teklif-i vâkı'ı daima muttasıf olduğu fikr-i insaniyet-perverâne ve hissiyât-ı nısfet-kârâne dairesinde tedkik etmiş ve fakat taleb-i mezkûrun is'âfını gayr-ı mümkün görmüştür. Bi'l-cümle kuvâ-yı muharibenin Gelibolu'dan geriye alınmasına Alman-Osmanlı memurîn-i askeriyesi tarafından fi'l-hâl karar verilmiş olduğu kabul edilse bile âti'z-zikr mülâhazât ve mütâlaâtın nazar-ı itibara alınmaması yine kâbil olamaz. Orduları cephesine mütecâviz bulunan Gelibolu gibi bi'n-nisbe mühim bir şehrin hâvî olduğu bi'l-cümle emâkin ile mebânî-i sairenin içlerinden hiçbirisi mevcudiyet ve emniyeti harekât-ı askeriye ile doğrudan doğruya ve sıkı bir surette münasebetdâr olan gerek erkân-ı harbiye ve gerek aklâm tarafından işgal ve mağaza ve depo makamında veya hususât-ı saire için isti'mâl edilmeksizin faaliyet-i mecmû'asıyla hastahâne hâline ifrâğ edileceğini kabul etmek müşkildür. Gelibolu şehrinde mühimmât depoları mevcut olmadığı kuvâ-yı Müttefika'ya ihbar olunmuş ve şehir-i mezkûrdaki mühim değirmenlerin şibh-i cezîrede ârâm-sâz asâkiri iâşesine küllî medârı olduğu derkâr bulunmuştur. Hükûmet-i Osmaniyye tarafından dermeyân edilen taleb kabul edildiği takdirde bu keyfiyet nakliyât-ı sıhhiyeden kısm-ı a'zamının tarîk-ı ihtilâta doğru sevkinden Hükûmet-i Osmaniyye'yi vâreste bırakmakla beraber turuk-ı muvâsalayı küşâd ve vesâit-i nakliyyeyi isti'mâle salih bir hâle ifrâğ edecek ve bu vechile Osmanlı-Alman ordusunun harekâtını vâsi' bir surette teshîl eyleyecektir. Cephe-i harbdan çekilen birçok mecruhînin Dersaadet'e nakillerine ve ahali ile efrâd-ı cedîdenin bunları görmelelerine meydan verilmemesine Hükûmet-i Osmaniyyece atfolunan ehemmiyete hükûmât-ı Müttefikaca iştirâk olunmuyor. Bir de Gelibolu şehri gibi birçok sivil ahalinin mecma'ı olan bir mahallin taarruzdan masûniyetini talep etmek saha-i muhâsamâtda diğer muharib için asla emniyet-bahş olmaksızın yalnız birisinin tamamen lehine olarak büsbütün hususî bir mahiyet-i cedîdeyi hâiz bir nev' mıntika-i bî-tarafî te'sisi demek olacağına ve bu kabîl bir arazinin bî-tarafılığı tasdîk eylemek dahi bir mukavele-i mahsusadan münba'is olabile-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

ceğine binâen Fransa Hükûmeti böyle bir mukavelenâme akdiyle buna şarta mu'allak bir bî-terafîlik derci maksadıyla muhasım hükûmetlerle ahvâl-i hâzırada icrâ edilecek müzakerâtın bitmiş olmayacağı ve bir netice-i haseneye îsâl edilemeyeceği zan ve itikâdındadır. Binâenaleyh Hükûmet-i Osmaniyye Gelibolu'da gözle görünecek ve emâkin-i saireden derece-i kifâyede tefrik olunacak suretde te'sis eylemiş olduğu hastahânelerin Fransız Ordusu tarafından şimdiye kadar olduğu gibi taarruzdan masûn bulundurulacağından emin olabilir.

18 Teşrîn-i Sânî sene 1331 / [1 Aralık 1915]

**

Bâb-ı Âlî

Hariciye Nezâreti

Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Kayıd Numarası: 9470/1287

*Hulâsa: Gelibolu'da te'sis
olunan hastahâneler*

Ordu-yı Hümayûn Başkumandanlığı Vekâleti'ne

Makam-ı âcizînin 9 Eylül sene [1]331 tarihli ve 1689 numaralı tezkiresine zeyldir:

Gelibolu'daki asâkirin mahall-i mezkûrdan çıkarılarak kasabanın mevcut hâne ve askerî barakalarından bi'l-istifâde hastahâneler te'sis olunduğundan düşman süfûn-i harbiye ve tayyâreleri ile kasabanın topa tutulmakdan vîkâyesi için düvel-i muhasama nezdinde teşebbüsât-ı mukteziye icrâsına dair sebk eden tebligâtımıza mebnî bu hususda Fransa Hükûmeti'nden Paris'deki Amerika Sefâreti'ne gönderildiği beyânıyla Dersaadet'deki Amerika Sefâreti'nden tebliğ olunan cevabî takrîrin tercümesi leffen tesyîr kılındı. Emr u fermân.

21 Teşrîn-i Sânî sene [1]331 / [4 Aralık 1915]

BOA, HR. SYS, 2415/78

7 Kânûn-ı Evvel sene [1]915 tarihli *Times* gazetesinden:

Suvla Körfezi Yakınında Bir Sergüzeşt

Hindistan Hey'et-i Sıhhiyesi zâbitânından birinin mektubundan müstahrec olup Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde iki tayyârecinin câlib-i dikkat sergüzeştini hâkîdir:

6 Teşrîn-i Sâni sabahı Suvla Körfezi'nin altındaki kumsallıkda bulunan hastahâne çadırlarının karşısında mecrûh almak üzere demirli iken müheyyic vekâyî'e şahid olduk. Çift satırlı bir İngiliz tayyâresi üzerimizden geçerek Türk mevâki'i üzerinden bilhassa kendisine müteveccih şarapnel yağmuru arasında beyaz ve kaba tüylü bir mevhûm şeklinde görünerek uçmuşdu. Hemen saat bire gelmeden biz tayyârenin keskin bir "volplane deporta" yaparak -Türkçesinde zemine süzülerek- süratle sahil ile aramıza denize düşmekte olduğunu fark etdik. Tayyârenin içinde bulunan iki kişi denize atlamışdı. Sahilden bize mecrûh nakleden istimbolara memur ihtiyat zâbitânından Yüzbaşı Roberts der-akab orada bulunan bir istimbota atlayarak ve makine dairesine son sürati vermesini ihtar ederek istimbota sür'at-i azîme ile kazazede tayyâreye karşı sevk etmeye başladı. Aynı zamanda diğer bir istimbot dahi mahall-i vak'aya süratle hareket etmeye başladıysa da maa't-te'essüf sıklıkda karaya oturduğundan devam-ı seyri kâbil olamadı ve mürettebâtı da bi'l-mecburiye istimbota terk etdi. Yüzbaşı Roberts denize atlayarak istimbottan uzatılan kancaları tutamayacak derecede müşkilât ve bî-tâbî içinde bulunan bir tayyârecinin muavenetine şitâb etdi. Bu zamanda düşman tepelerden mezkûr mevki'e toplarını tevcih etmiş idi ve bu top ateşi arasında bunları kurtarmaya muvaffak olan istimbot bizim gemiye yanaşdı. Tayyâreciler haftalarca nâil olmadıkları sıcak bir hamam yaptılar, elbiselerini değiştirdiler, iyi bir öğle ta'âmı etmek lütfuna mazhar oldular. Tayyâreciler makinelerinde evvelce bozukluk olduğunu fakat havada birdenbire durmasının esbâbını bilmediklerini söylüyorlardı. Şüphesizdir ki Almanlar atdıkları şarapnellerin bir rub' mil kadar

yakınında patladığından dolayı tayyârenin sukût ettiğini ilân edeceklerdir. Bu cesur yüzbaşı kurtarılan iki zâbiti bizim dikkat ve himayemize der-akab tevdi ettikten sonra geminin bordasından açılarak evvelce karaya gitmiş olan ve etrafına düşman şarapnelleri düşen istimbotu çekmek için uğraşmaya gitti. Bu ise hemen gayr-ı mümkün olduğundan yüzbaşı ile şen ve şâd efrâdı şarapnel yağmuru arasında bir zarar görmeksizin bizim gemiye avdet etdiler. Biz bunları mütezâyid bir alkışla istikbâl etmek isterdik. Fakat her nedense biraz muğber ve münfa‘il olan donanmayı daha ziyade gücendirmemek için bu kahramanlara aldırmmak cihetini tercih etdik.

Gece karanlık basdığı zaman bu tayyâre ile karaya gitmiş olan istimbot kurtarıldı. Maamâfih Türklerin lehine olmakla beraber şu da söylenilmelidir ki Türkler her ne kadar üç yüz yarda kadar civarımıza mermi düşürdülerse bile bir defa olsun bizim gemiyi hedef ederek ateş etmediler. Yalnız bir-iki şarapnel sahne-i harbin hemen civarında bulunan hastahâne çadırları üzerinde patladı.

[7 Aralık 1915]

BOA, HR. MA, 1152/62

53

Harp Matbûât Karargâhı'ndan:

İngiltere Bahriye Nâzır-ı sâbıkı Churchill mevki-i memuriyetinden esna-yı infisâlinde Avam Kamarası'nda îrâd ettiği uzun bir nutukda Çanakkale teşebbüsüne ne suretle karar verildiğine dair ifşâat-ı âtiyede bulunmuşdur:

"Çanakkale Boğazı'nı zorlamak üzere ittihaz edilen plânın, plânların mükemmeli olduğunu iddia etmem ve bu suretle her şeyden evvel uhdeme terettüb eden mesûliyet-i azîmeden teberrî etmek istemem. Yalnız Gelibolu Şibh-i Cezîresi'ne edilen sevkıyâtın öyle telaşla ve icâleten li'l-vakt ihtiyar edilmiş değil, bahriye ve berriye mütehassısîn-i ümerâsı tarafından tertib olunmuş bir plân üzerine icrâ olunduğunu söylemekle iktifâ ederim.

Geçen sene Kânûn-ı Evvel'de Avrupa'nın cenûb-ı şarkî kısmında vaziyet-i siyasiyemiz mu'attal bir halde idi. İtalya ile müzakerâtımız hiçbir eser-i terakkî göstermiyordu. Böyle bir zamanda Rusya Hükûmeti, Türkler tarafından Kafkasya'da edilen tazyikâtın tahfîfi için Bahr-ı Sefid'de bir hareket yapıp yapamayacağımızı soruyordu. Binâenaleyh böyle bir hareket-i harbiye icrâsı hususunda ümerâ ve erkân-ı bahriyenin nazar-ı mahsus-ı dikkatlerini celb etdim. Cümlesi Türklere karşı yapılacak hücumda kuvâ-yı berriye ve bahriyenin müştereken hareket etmesini tensîb ve tasdik etdiler ve Gelibolu Şibh-i Cezîresi'ni zaptetmek için mikdar-ı kâfi asâkir-i berriye istediler. İngiltere Harbiye Nezâreti: "Elde asker bulunsaydı daha başka mahallere sevk edilirdi." cevabını verdi. Bunu müteâkib Çanakkale Boğazı'nı abluka eden Amiral Carden'e: "Yalnız donanma ile Çanakkale Boğazı'nı zorlamak münasib bir hareket midir?" diye sordum. Buna cevaben Amiral; "Boğazlardan donanma hücumuyla geçmek kâbil olamayacağını, yalnız daimî harekât-ı harbiye-i bahriye ile mevaki'-i müdafaanın tahribi[nin] mümkün olabileceğini" söyledi. Amiral Jackson dahi aynı suretle idare-i kelâm etdi.

İkisi de ayrı ayrı mevki ve memuriyetlerde bulunan bu iki büyük zâbitin fikirlerinin birbirine mutâbık düşmesi bana amîk surette te'sir etdi. Şurasını da ilâve etmek isterim ki, bütün kuva-yı bahriye başkumandanı bulunan Lord Fisher dahi Türklere hücum tarafdâr[ı] idi. Fakat o hiçbir fikr-i tenkid beyân etmedi. Ayın 28'inde Başvekil Mösyö Asquith ve Bahriye Başkumandanı Lord Fisher ile müzakerâtımızda lord, Çanakkale Boğazı'na karşı bahren hücumu tamamıyla tensîb etdi. Verilen bu karar Fransa Hükûmeti'nin nazar-ı tedkik ve tasvîbine arz edildi. Fransa erkân-ı harbiyesi bu projeyi "muvafık-ı basiret ve ihtiyat" diye tavsîf etdi".

Churchill bu sevkıyat ve icraâta Lord Fisher ve Wilson'un da hazır bulunduğu bir meclis-i askerîde karar verildiğini ilâve etdikden sonra Çanakkale birinci safha-i harbinden bahsederek nutkuna şu suretle devam eyledi:

"Amiral Carden, bir netice-i kat'îye istihsâli için emir aldı. Amiral, İngiltere Bahriye Nezâreti'nin bu emrini tamamıyla tasvîb ederek 5 Mart hücu-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

muna karar verdi. Fakat amiral 4 Mart'ta hastalandı. Kendisine halef olan Amiral De Robeck de Bahriye Nezâreti'nin bu plânını kabul ve tasvîb etdi.

Ben, saklamam ki yalnız donanmanın hücumuna tarafdâr idim. Lord Fisher bu fikrime muhalif idi ve diyordu ki: "Lâzım gelen teşebbüsât ile ve her fedakârlığı ihtiyar ederek behemehâl İstanbul'u zaptedin".

Fî 26 Teşrîn-i Sânî sene 1331

BOA, HR. MA, 1150/35

Times 24 Teşrîn-i Sânî 1915

Mister Ellis Ashmead Bartlett'in *Times* gazetesine gönderdiği mektub:

Mister Churchill'in Müdafaaası ve Bazı Tenkidât

Efendim,

Anlaşıyor ki Çanakkale Seferi meselesi hakkındaki ifşaât şimdi bir devre-i heyecan-âmîze dahil olmakla bir asabiyet-i şedîde ile mevzû'-ı bahis ve münakaşât olmaktadır. İşte bunun içindir ki ben dahi Mister Churchill'in îrâd eylediği nutuk ile meydan-ı aleniyete çıkan Çanakkale Seferi meselesinin bazı nukâtı hakkında mütalaâtta bulunarak bu muzlim noktaları enzâr-ı âmmede mümkün olduğu kadar tenvîr eylemek istiyorum. Zira madem ki hükûmet artık her şeyi taht-ı intizama alarak bizleri hemen bir felâket ve musibete kadar sevk eyleyen mazideki hataları tashih ve bunların istikbâlde dahi tekerrürünü men' etmeye karar-ı kat'î vermiştir; başvekilin, Sir Edward Carson ve Mister Churchill'in îrâd eyledikleri noktalardan sonra Gelibolu Şibh-i Cezîresi'ne bilâhare asker ihracını icab etdiren harekât-ı bahriye hakkında bazı hakâyıkı setre artık mahal kalmamıştır, zannederim.

İfşaât-ı ahîre esnasında meydana çıkan üç mühim nokta vardır ki muvaffakıyetsizliğimizin esbâb-ı müstakille ve esasiyesinin kısm-ı a'zamını bu üç noktada aramak lâzımdır:

Bu nukât-ı selâseden birinci ve en mühimi bidayet-i harbden şimdiye kadar bir erkân-ı harb hey'etimizin mevcut bulunmamasıdır. Zira böyle bir hey'eti teşkil edecek ve malumât ve kuvâ-yı dimâğiyelerinden istifade olunacak zâbitânın kısm-ı a'zamı bidâyet-i muhasamâtdan beri meydan-ı harbe sevk olunmuşlardır.

Sâniyen; Lord Kitchener Harbiye nâzırı tayin olunduğu ve re's-i kâra geldiği vakit hiç olmazsa zamanında olsun böyle bir hey'et teşkili hakkında hiçbir gûna teşebbüsâtta bulunmamıştır ki bunun netice-i tabiiyesi olarak hükûmet harbe ait bi'l-cümle umûrun rü'yetini Lord Kitchener'a tahmîl eylemeye mecbur olmuştur ve mûmâileyh dahi hatta Büyük Napolyon'un daha büyüklerinin bile iktidarı haricinde olan bu vazife-i fevka'l-beşeri bittab' lâ-yıkı vechile îfâ eylememiştir.

Sâlisen; mukaddemâ "Müdafaa-i Âliye Komitesi" muahharan tebdil-i tâm ile el-yevm "Meclis-i Harb" diye tanılan hey'et, harbin sevkü'l-ceyşe aid olan bütün umûr ve aksâmını yalnız başına deruhde eylemiştir. Muktedir ve mahsus bir erkân-ı harb hey'eti delâletine müracaat olunacak yerde birkaç noktada yalnız Lord Kitchener'ın re'yiyle hareket olunmuş ve birçok hususâtta ise harekât-ı harbiyemiz muamelât ve umûr-ı siyasiyede belki de pek mahir ve fakat gerek nazarî ve amelî nikat-ı nazardan fenn-i harb, cidden cahil olan bir takım mülkiye memurları tarafından idare olunmuştur.

Daha garibi bu meclis-i harbi teşkil eden bu sivil azâlardan her biri meclisin harb plânlarını umûr-ı harbe vukufuyla pek de nâmdar olmayan bazı zâbitân-ı askeriye müracaâtla tanzim ettirmek suretiyle harekât-ı harbiyeyi sevk ve idare eylemek cür'etinde bulunmuşlardır.

Burada yalnız Çanakkale Seferi'nden bahsetmek ister isem de şimdiye kadar icrâ eylediğimiz harekât-ı harbiyenin mahiyet-i muzlimesini tenvîr eyleyen Mister Churchill'in nutkunda bir nokta-i mühimmeyi de meskûtün-anh bırakmak istemem. İşte Anvers Seferi'nin esası hakkında Mister Churchill'in sarf eylediği sözlerin aynı:

"Anvers'e bir kuvve-i tahlisiye-i askeriye i'zâmı fikri benden sâdır olmuştur. Bu fikri veren Lord Kitchener ile Fransa Hükûmeti'dir. Anvers Seferi tasavvuru hemen mevki-i fi 'le vaz' olunduktan yani kuvâ-yı azîme-i askeriye yola çıkarıldıktan sonra bana müracaat olunmuştur. Teşrîn-i Evvel'in 2'nci gecesi Lord Kitchener'in hanesindeki bir ictima'a davet olunmuştum ki burada Sir Edward Grey ve sairlerini hazır buldum".

Mister Churchill'in beyânâtı meyânında bâlâdaki şâyân-ı dikkat fıkârât, 2 Teşrîn-i Sâni'de Mister Asquith['in] bizlere Kamara'da gerek Anvers ve gerek Çanakkale Seferleri hakkındaki mesûliyetin bütün kabine hey'etine râci' olduğu hakkındaki beyânâtına tamamıyla mübâyindir.

Mister Churchill'e veya maiyyetindeki memurîne ve hatta kabine hey'etinin kısm-ı a'zamına bile Anvers Seferi hakkında müracaat olunmadığından sâbık Bahriye nâzırı ancak bu sefer hakkındaki tasavvur mevki-i fi 'le vaz' olunduktan sonra husus-ı mezkûra kesb-i vukûf edebilmiştir. Bu Anvers Seferi hakkında kabine hey'etinin re'yine müracaat olunmamış ise acaba Çanakkale Seferi hakkında bu hey'etin mütâlaaları ne derecelere kadar alınmış olduğunu sualde kendimizi salâhiyetdâr ve haklı bulmakdayız.

Gelibolu'ya asker ihracından mukaddem Çanakkale'de icrâ edilen harekât-ı askeriye-i bahriye hakkında bir fikr-i sahih peyda edenler me'mulün hilâfında olarak birkaç kişiye münhasır gibidir.

Başvekil ile Mister Churchill'in: "Çanakkale'deki harekât-ı bahriye mütehasıslarının tanzim etdikleri plân mucabince icrâ olunmuştur" hakkındaki beyânâtını kabul ile beraber, bu mütehasısların kabiliyet-i ihtisasiyelerini tenkide girişmeksizin ben yalnız şunu demek isterim ki bu gibi mütehasısların nazariyeleri tatbikâta elverişli olduğu bir zamanda kıymeti haiz olabilir. Acaba bu nazariyât ve esasât ne gibi şeylerden ibaretdir? Anlaşılan bunlar Bahriye Nezâreti evrak mahzeninde kilitlenip hıfz olunmaktadır. Fakat Çanakkale'ye kadar seyahatle oradaki vekâyî'in cereyanını müşahade eyleyenler bu nazariyâtın maatteessüf pek bî-sûd olduğunu görerek müteessif olmuşlardır. Esasen bu seferde anlaşılması lâzım gelen nukât ber-vech-i âti idi:

1-Bidâyet-i harbden beri Almanların delâlet ve nezâretiyle Çanakkale'-de ne gibi tahkîmât icrâ ve ne mikdar yeni toplar vaz' etmişler idi?

2-Torpedo muhribleriyle torpilleri toplamaya mahsus sefâine karşı isti'-mâl olunmak üzere Türkler ne kadar seyyar toplara mâlik idiler?

3-Bazı istihkâmâtta istihdam olunan Alman topçularının mikdarı ne idi?

4-Boğazları müdafaa için deniz ve karada sabit torpedo kovanları vaz' hususunda Türkler ne gibi teşebbüsâtda bulunmuşlar idi?

5-Boğazlara vaz' olunan torpillerin bulunduğu nukât nereleri idi?

İşte bizler bâlâdaki nukât-ı mühimme hakkında hiçbir gûna malumât-ı hakikiyeye mâlik değil idik. Süfün-i harbiyemizin Boğazlardan bi'l-mürûr İstanbul'a kadar vüsûlleri hâlinde Türkler akd-i sulhü red eylemeleri farz olunmuş olsaydı hükûmetimiz ne gibi bir hatt-ı hareket takib eyleyecek ve süfün-i harbiyemiz İstanbul'da ne yapabileceklerdi?

Garibdir ki bu nokta hiç kimsenin hatırına gelmemiş gibi şimdiye kadar hiçbir suretle mevzû'-ı bahis olmamıştır.

Süfün-i harbiyemiz İstanbul önünde mütemâdiyen demirleyip kalmayacakları cihetle bunların be-tekrar Boğazlardan geçerek avdet keyfiyeti vardır ki bunun ehemmiyetini dahi şimdiye kadar hiç düşünen olmamıştır. Daha garibi mütehassısîn, süfün-i harbiye ateşlerinin kara istihkâmâtı üzerindeki te'sirâtının ehemmiyetden ârî olacağı fikrini açıkca izhâr eyledikleri halde bu hakikâti setr ve ihtifâ için hükûmet kemal-i ye's ile kaçamak yollar aramaya kalkışmıştır. Bu mesele hakkında tehâlûf-i efkâr mevcut olmasına rağmen yalnız Sir A. Wilson bu bâbda serd edilen mütâlaâtın en doğrusunu beyân eylemiş ve "haricî istihkâmları tahrib pek müşkildür. Hele vaziyetin vehameti asıl Boğazlara girilince anlaşılıyor." demiştir. Kim bilir belki de Türkleri herkesden ziyade tanıyan ve Türk menabi'-i kuvvetine vukuflarıyla ma'rûf olan iki mütehassısın Çanakkale Seferi hakkında mütâlaaları da alınmamış olsa gerektir. Bunlardan biri kable'l-harb Osmanlı filosu kumandanlığında bulunan Amiral Limpus ve diğeri Balkan Muharebesi esnasında Dersaâdet'deki

sefaretimiz ataşemiliteri olan Miralay Terel'dir. Türk orduları hakkında tetebbuât-ı hususiyede bulunan ve Balkan Harbi esnasındaki mağlubiyetlerinin esbâbını tedkik eyleyen Miralay Terel bu mağlubiyetin o esnada Türk ordularının adem-i intizam ve sû-i idaresinden ileri geldiği ve yoksa Türk askerlerinin fezâ'il-i harbiyelerinin zerre kadar değişmemiş ve Türklerin daima şeci' ve cengâver bir millet olduklarını defaâtle ve pek âşikâr bir surette söylemiş idi. Burada şunu da ilâveten söylemek isterim ki malumât ve ihtisasâtından istifade olunması lâzım gelen Miralay Terel ancak asâkirimiz Eylül ayında, yani ilerleyemeyecek bir hâle geldikten sonra istihbarât şubesini idare eylemek vazifesiyle Gelibolu'ya gönderilmiştir!

İşte bu teşebbüs-i mühimme, Türklerin kuvâ-yı tedafü'iyesi hakkında pek az ve daha doğrusu hiçbir gûna malumâtımız olmaksızın girişdik. Bu cür'e-timize sebep Anvers'i döğen 15 inçlik hovitzerler gibi Queen Elisabeth'in, donanmamızın 12 inçlik toplarına olan emniyet [ve] itimadımız ve bunların muvaffakiyetine çokçasına olan kanaat ve itikadımızdır. Halbuki şunu da te'em-mül eylemekliğimiz lâzım idi ki şâkûlî bir meyl ile endâht olunan hovitzer mermileri aynı bir hedefi birer yardalık bir fark ile defaâtle döğüp tahrib edebiliyor. Halbuki ufkî bir seyir ile hareket eden süfün-i harbiyedeki topların bir seyr-i ufkî ile hareket eyleyen mermileri bir hovitzer güllesi gibi bir hedefe kolaylıkla isabet edemez. Bu gibi süfün-ı harbiye toplarıyla îkâ'-ı hasar eyleyebilmek için ya istihkâm civarında büyük hufreler açarak istihkâmâtı tahrib veya doğrudan doğruya isabet-i mermi ile topları iskât eylemek lâzımdır. Halbuki akıntı, dalgalar ve hatta en hafif bir rüzgârın vezân olmasıyla bile daima müteharrik bir halde bulunan bir sefineden tayin-i istikamet ve hedefe bir mermi isabeti hemen gayr-ı mümkün ve bir tesadüfe tâbi' derecede müşkildür. İşte donanmamızın adem-i muvaffakiyeti esbâbından birisi de budur!

26 Teşrîn-i Sâni 1331 / [9 Aralık 1915]

BOA, HR. MA, 1151/52

54

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 16465

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Zîrdeki makalenin Harp Matbûâtı Karargâhı lisanından matbûât-ı mahalliye ile neşri mercûdur.

Amerika sâbık Reis-i Cumhuru Wilson'un yaveri olup Hükûmet-i Seniye'nin müsaadesiyle Çanakkale darü'l-harbini gezmiş olan Yüzbaşı Granville Fortesque tarafından darü'l-harekât-ı mezkûreye ait olmak üzere yazılan ve İngiliz sansürü tarafından Londra'da neşrine müsaade edilen kitaptan me'hûz bazı parçalar:

Atina, Roma ve Amsterdam'dan düzme muzafferiyetler ilân etmek, Türkiye'de ihtilâlât-ı dahiliye zuhûr etdiğini etrafa işâ'a eylemek, tekâmülât-ı ictimaiyyeye mazhar olmuş ve kendi kuvvetine itimad eylemiş bir millete karşı hakaret olduğu gibi o milletin vukûf ve dirâyetine karşı da pek elîm bir istihzâyı mutazammındır. Ahvâl ve şerâit-i hâzırânın hakikatine karşı bu ana kadar kesif bir karanlık içinde bırakılan ve ümid-bahş bir takım kâzib haberler ile oyalanan İngiliz milleti şimdi de birdenbire mûcib-i heyecan bir fedakârlığın icrâsına davet ediliyor.

Laf ü güzâf ve avutmak ile ahaliyi kandırmak hususunu bir alet-i siyâsî makamında kullanmakda daha büyük bir tehlike ve hatar-ı azîm mündemidir. Yalanlar işâ'a eyleyerek ahaliyi iğfal eylemek, ehliyet-sizliğin ve iktidarsızlığın setri için kullanılmış bir kalkan değil de nedir?

Çanakkale'den Karadeniz'e doğru geçip burayı bir İngiliz kanalı hâline sokmak plânını tertib eden kafalardaki âkıbet-endîşlik fikrinin mefkûdiyeti hakikaten dehşet-âverdir. Plânın mürettibleri ya ciddi bir malumâtsizlik hasibiyle hakâyık-ı vukuâta adem-i ıttılâ'dan nâşi bu vechile hareket etmişlerdir

veyahud bu ana kadar malum olan bi'l-cümle kavâid-i askeriye ve bahriyeye kat'î suretde tecavüzle işe kıyâm eylemişlerdir. Maahâzâ ben, şıkk-ı sâniye göre hareket edilmiş olduğuna kâni'im.

Binâenaleyh Çanakkale'yi gidip görmeden evvel ben, Boğaz'ın en dar yerindeki kalelerin önünden geçecek olan bir harp gemisinin kaderi[nin] mahv olmakdan ibaret bulunduğuna emin idim.

Çanakkale'deki ahvâl-i askeriye ve bahriyeyi berây-ı tedkik gelmiş olan Amerika ordusundan Yüzbaşı Williams ile Morton, salifü'z-zikr meseleyi dūr u dırâz benimle münakaşa etdikden sonra aynı kanaat ve neticeye vardılar.

Çanakkale'ye karşı yalnız bahren hücum eylemek plânını tertib edenlerin, meseleyi bi-hakkın tedkik edenlerde mahfûz bulunması icab eden malumâtâ ibtinâen hareket etmesi lâ-büd olduğunu idrak eylemeleri lâzım gelirdi. Eğer hakikat-ı hâl yazdığım gibi ise plânın mürettibleri yanlış bir yola sapmışdır ki İngiliz milletin gayet elîm bir suretde iğfal olunduğu cihet de bu noktadadır.

Müttefikîn donanmasının müretteb plâna tab'an vâki olan hücumları iflas-ı muhakkak mahiyetinde tecellî etdi. Çanakkale geçidinin açılması hususunda yegane tarîk, kalelerin karadan zabtından ibaretti. Karadan hücum icrâsı tecrübe edilmeli veyahud harekât-ı harbiye tamamen terk olunmalı idi. Bu, pek vâzıh bir keyfiyetdi. Harekât-ı askeriyede muvaffakiyetin yegâne en büyük unsuru olan düşmanı gafletten bastırmak fırsatı dahi elden çıkarılmışdı.

Gelibolu Şibh-i Cezîresi'ni, bir meşîyyet-i askeriye yaparcasına zabt edivermeyi teklif eyleyen İngiliz kumandanının, Boğaz'ın emr-i müdafaasının terakkiyât-ı hâzıraya göre ta'dil kılınmış olduğundan gafil bulunduğu tahakkuk eyledi.

Müttefikîn erkân-ı harbiyesinin en büyük noksanlarından biri de ellerinde bulunan haritaların derece-i kâfiyede malumâtı ihtiva etmemesi teşkil ediyordu. Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nin, Türk Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesince tertib edilmiş, büyük mikyasda bir haritasını elde etmek saadetine mazhar oluncaya kadar Müttefikler, zulmet içinde çalışıyorlardı. Cüz'î bir malumât-ı

askeriyesi olan bir adam, haritasız bir memleket dahilinde harekât-ı harbiye-de bulunmaklığın ne kadar vehâmet-engîz olduğunu derhâl takdir eder.

Balkan buhranı tam vaktinde vuku'a gelmiştir. Çanakkale dârü'l-harekâtının terk edilip tahliye edilmesi ihtiyac-ı askerî suretinde medâr-ı mazeret diye gösterilebilir. Çanakkale plânının mürettibleri, sırf kendi belâhetlerinden mütevellid ithâmâtıdan bu vechile tahlîs-i nefis edebilirler. İngiliz nüfuz ve hay-siyetinin şarkda uğrayacağı darbe pek sarîh bir suretde kendi kendini izah ediyor. Vuku'a gelmiş olan askerî, malî, siyasî iflas ile bu uğurda heder edilmiş bulunan 100 bin kişi artık tarihin sayfalarına geçmiş bulunacaktır.

Çanakkale'deki vaziyetin kâffesine ait hakâyıka, Almanya Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesi'nin vâkıf bulunduğu suret-i muhakkakada kabul olunabilir.

Almanya Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesi pekâla biliyordu ki, Bahr-ı Sefid Kuvve-i Seferiyesi ya hâib ve hâsir geri çekilmeye veyahud orada gömül-meye mahkûmdur.

Eğer geri çekilecek olursa, kuvve-i mezkûre garb cephe-i harbine avdet eyleyecektir. Bu mıntıkada ise Almanların el-hâletü hâzihî elleri dolu olarak bulunmaktadır. Almanya, mükemmel suretde tensîk edilmiş olan bu ordunun Sir John French'i takviye etmesine son derecede mani' olmak mecburiyetindedir.

Müttefikîn asıl cephe-i harbden tebâ'üd etdikleri zaman Almanya Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesi, kendi aralarında şu suali îrâd eylediler: "Acaba bu manevra muvaffakiyetle bir kere daha yaptırabilir mi?" Bu سوالın cevabını, Bulgaristan Kralı Ferdinand, değerli bir suretde verdi ve tecrübe de yaptı.

Almanların Sırbistan akını ile takib eyledikleri gaye-i hedeflerden biri de Çanakkale dârü'l-harekâtında mütehaşşid İngiliz kuvâ-yı azîmesini hareket-siz bırakmaktır. Almanya, Sırbistan'a hücum etmekle İngiliz kuvâ-yı azîmesini Çanakkale'den Balkan saha-i harbine çekerek kuvve-i mezkûrenin hedef-i aslıye karşı masrûf bulunacak olan fevâidini ve yararlığını bu suretle mahv ve ifnâ eylemeyi ümid ediyor.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Eğer bu harb, neticesiz bir suretde hitâma erecekse o da Almanya'nın, Fransa ve Flandr'da tepelenmesiyle kâbil olabilecektir.

Her ne vakit bu mıntıkaya yüklenmek için taze kuvvetler getirilse, uzaklara gönderilmiş Alman kuvvetleri, okundan çıkmış bir yay kuvvetiyle derhâl buraya şitâbân olurlar. Fakat Alman Erkân-ı Harbiyesi, hasımlarının kuvvet ve tâkat-ı askeriyelerini diğer meyâdin-i harbde mahv ve harab eyleyecek olursa Fransa ve Belçika'nın Alman istilasî altında kaybedilmiş bulunan parçaları asla ve asla istirdâd olunamayacaktır.

26 Teşrîn-i Sâni [1]331 / [9 Aralık 1915]

İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1150/35

55

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 10153

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Taşkıyla Hastahânesi'nde tedavi olunarak Amerika Sefârethânesi'nin vuku bulan iltimâsına binâen çıkarılan ve memleketine i'zâm edilen âma İngiliz neferine mukabil Sekizinci İstihkâm Taburu yâveri olup Kanal Hücumu'nda mecrûhan İngilizlerin eline düşen ve sol ayağı hemen mu'attal kalacak bir hâlde dört defa ameliyât yapıldığı haber alınan Mülâzım Refik Efendi'nin terhisi hakkında Amerika Sefârethânesi nezdinde teşebbüsâtda bulunulması müsterhamdır. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 3 Teşrîn-i Evvel sene [1]331 / [16 Ekim 1915]

Başkumandan Vekili
Enver

BOA, HR. SYS, 2218/45

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 20435/8479

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

1 Teşrîn-i sânî sene [1]331 tarih ve 73673/2062 numaralı tezkire-i devletleri cevabıdır:

Taşkışla Hastahânesi'nde tedavide iken terhis edilen âma İngiliz neferiyle mübadelesi arzu edilen Mülâzım-ı Evvel Refik Efendi'den fî 2 Temmuz sene [1]915 tarihinde Sekizinci Kolordu Kumandanlığı'na bir mektub gelmiş ve mektub zarfının üzerinde Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hastahânesi'nin mührü görülmüş olmakla bundan mûmâileyhin mecrûhan esir olarak Mısır'da olduğu istidlâl edilmiştir. Meselenin tafsîliyle alınacak cevabın inbâsına müsaade buyurulması mercûdur. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 30 Teşrîn-i Sânî sene [1]331 / [13 Aralık 1915]

Başkumandan Vekili
Enver

BOA, HR. SYS, 2219/35

56

7455

Tebliğ-i Resmî

Çanakkale Cephesi'nde:

Ber-mu'tâd fâsılalı top ve bomba endâhtına devam edilmiştir.

2 Teşrîn-i Sânî [1331] / [15 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Bir ve iki Teşrîn-i Sânî'de Anafartalar'da ve Arıburnu'nda karşılıklı ateş devam etmiştir. Kemikli Limanı'nda görünen düşmanın bir torpidosuyla Arıburnu sahiline malzeme ihracına çalışan sefâin-i nakliyesi topçu ateşlerimizle sahilden uzaklaşmaya mecbur edilmiştir.

Seddülbahir'e 1 Teşrîn-i Sânî'de düşman topçuları sol cenâhımıza sekiz bin kadar mermi, torpil ve bomba endâht etmişse de mukabilinde neticeli bir hasar olmamıştır. 2 Teşrîn-i Sânî'de sağ cenâhımıza üç bin bomba endâht etmiş ve öğleden sonra gemi toplarıyla beraber kara toplarıyla merkezdeki ilerli hatlarımıza karşı bir müddet ateş açıp bu sırada iki lağım patlatmış ve akabinde saat beşe kadar devam etmek üzere tekrar bombardımana başlamış ve bu sırada merkezde bir alayımızın sol cenâhına icrâ eylediği hücum pek sühûletle def' edilmiş ve diğer bir alayımızın cephesine teşebbüs ettiği iki hücumu ileri siperlerimize kadar sürmüşse de gerek civar siperlerimizin yan atışları ve gerek mukabil taarruzlarımız neticesinde düşman zâyîât-ı külliye vererek kâmilen bu ileri hatlardan eski mevzilerine tard u def' edilmiştir.

3 Teşrîn-i Sânî [1331] / [16 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

8154

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da ve Arıburnu'nda karşılıklı topçu piyade ve bomba endâhtları fâsılalı olarak devam eylemiştir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Seddülbahir'de düşman fî 3 Teşrîn-i Sânî sene [1]331 sabahı bir gün evvel iki alayımızın cephesine icrâ eylediği taarruzu tekrar etmiş ise de muvaffakiyetle tard olunmuştur.

4 Teşrîn-i Sânî [1331] / [17 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

7556

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da karşılıklı yalnız topçu muharebesi olmuş ve birkaç düşman zırhlısı ateşe iştirâk etmiştir. Beş Teşrîn-i Sânî gecesi zuhur eden fırtına ve yağmurdan düşmanın iki iskelesi yıkılmış, bir istimbot ile dokuz büyük sandalı karaya oturmuştur.

Arıburnu'nda piyade ve topçu ve bomba endâhtı devam etmiştir. Topçularımız burada Kanlısırt'da düşmanın bir bomba mahalli ile bir makineli tüfek mevziini tahrib etmiştir. Kabatepe'deki mevzilerimize karşı düşmanın kara ve gemi toplarıyla icrâ eylediği endâhtdan bir hasar olmamıştır.

Seddülbahir'de piyade ve bomba endâhtı teâtî edilmiş ve düşman bilhas-sa merkezdeki siperlerimize devamlı olarak bomba endâht etmiştir.

6 Teşrîn-i Sânî [1]331 / [19 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

7539

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Mu'tâd vechile mevzî ateş devam etmiş. Seddülbahir'de merkezde şiddetli bomba endâhtı teâtî edilmiştir.

6 Teşrîn-i Sâni [1331] / [19 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

7735

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Karşılıklı top ve Seddülbahir mıntıkasında ziyadece bomba endâhtı devam etmiştir.

8 Teşrîn-i Sâni [1331] / [21 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

7780

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde fâsılalı top ve bomba endâhtı icrâ edilmiştir. Anafartalar mıntıkasında sağ cenâhdan çıkarılan keşif kollarımız düşmanın

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

yeniden te'sisine çalıştığı bir kısım siperini tahrib ve beş yüz kadar kum torbası ve tel örgüsü iğtinâm etmiştir.

Arıburnu sahiline takarrübe çalışan düşman nakliye sefâini atışlarımızla uzaklaştırmıştır. 8 Teşrîn-i Sânî sabahı Boğaz'dan içeri girmeye teşebbüs eden bir düşman torpidosu topçu ateşiyle harice def' edilmiştir.

9 Teşrîn-i Sânî sene [1]331 / [22 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

7855

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde fâsılalı top ve bomba muharebesinden başka şâyân-ı kayd hâdise olmamıştır.

11 Teşrîn-i Sânî [1331] / [24 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8358

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Top, bomba muharebâtı olmuştur. Topçularımız düşmanın Arıburnu ve Anafartalar'da birkaç bomba ve makineli tüfek mevzilerini tahrib etmişler. Arıburnu İskelesi civarındaki düşman efrâdından hayli telefât verdirmişlerdir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Anafartalar'da düşmanın Kireçtepe istikâmetine tebdîl etmek istediği büyük çaplı bir topu ve toparlağı müessir bir suretde ateş altına alarak efrâd ve hayvânâtı kâmilten itlâf edilmiştir.

12 Teşrîn-i Sânî [1331] / [25 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

7900

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Ber-mu'tâd mevziî atışlar icrâ edilmiş ve bilhassa Seddülbahir'de şedîd ve mütemâdî top ve pek ziyade bomba muharebesi devam etmiştir. Anafartalar'da birkaç düşman zırhlısı ile monitorları te'sirsiz bir müddet mevzilerimizde ateş açmışlar ve bir düşman monitoru topçularımızın mukabelesinden bir mermi isabetle sahilden uzaklaşmıştır.

Arıburnu'nda 12 Teşrîn-i Sânî sabahı bir baskın ile düşmandan büyük bir kısım siper zabt edilmiştir.

Arıburnu İskelesi'ne takarrübe çalışan bir düşman nakliye gemisine topçularımız bir mermi isabet ettirmeleriyle gemi sahilden çekilmiş ve iskele civarındaki düşman efrâdı bu ateşlerimizle dağıtılmıştır.

Seddülbahir'de düşman sağ ve sol cenâhımız ilerisinde te'sirsiz üç lağım patlatmasıyla ikisi geri düşmana doğru püskürmüştür.

13 Teşrîn-i Sânî [1331] / [26 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

8452

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da topçularımız açıkda görünen düşman efrâdını müessir ateşleriyle dağıtmışlardır. Düşman topçusu hiç mukabele etmemiştir.

Arıburnu'nda: Top ve bomba endâhtı karşılıklı devam etmiş ve bilhas- sa sağ cenâhda düşman fazlaca bomba kullanmıştır. Burada bir torpidosu te'sirsiz kara ateşlerine iştirâk etmiştir.

Seddülbahir'de: Sağ cenâhda fazlaca bomba endâhtı teâtî edilmiş, sol cenâhda düşman bin kadar top mermisi ve bomba, kara torpili sarf etmesine mukabil mühim bir zararı olmamıştır.

16 Teşrîn-i Sâni [1331] / [29 Kasım 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8538

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Fâsılalı top ve bazı mahallerde sürekli bomba muharebesi olmuştur. Düşman iki zırhlısı ile Anafartalar'da birer kruvazörüyle Arıburnu ve Seddül- bahir mıntıkalarında kara ateşlerine bir müddet iştirâk etmiştir. Topçularımız düşmanın kara toplarına muvaffakiyetle mukabele ederek şedîd ateşleriyle bir kısım düşman siperlerine ve açıkda[ki] efrâdına mühim zarar ve te'sir yapmış. Anafartalar'da bir makineli tüfek mevziini Arıburnu'nda bomba mahallerin- den birkaçını tahrib etmiş ve Seddülbahir sahilinden ateş açan düşman kruva-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

zörünün baş tarafına iki, güvertesine bir mermi yapıştırarak kruvazöre ateş kestirip uzaklaştırmıştır. Saros Körfezi'nin şimâl sahilinde İbrice Burnu'nun 3 kilometre garbında karaya oturan bir düşman torpidosuna tayyâremiz bombalar ile taarruz etmiştir. Renk ve şekli ve büyük kutrda işaretleriyle düşmanca da hastahâne vapuru olarak tanınan Reşid Paşa Vapuru üzerine 18 Teşrîn-i Sâni'de düşman tayyâresi bombalar atmışsa da bir zarar olmamıştır.

19 Teşrîn-i Sâni [1]331 / [2 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8343

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Düşman kara ve gemi toplarıyla Anafartalar mıntıkasında muhtelif istikâmetlere ateş etmiş ve topçularımızın mukabelesiyle müctemi' düşman ef-râdı dağıtılmış ve Kemikli Limanı'ndaki nakliye gemileri limandan tard edilmiştir.

Arıburnu'nda: Sağ cenâhda şiddetli bomba endâhtı icrâ edilmiş ve bir düşman kruvazörü bu cenâh ve bir zırhlı, bir monitor, bir torpido ve bir duba muhtelif istikâmetlere bir müddet ateş açmıştır.

Topçularımız bi'l-mukabele düşman siperlerinden bir kısmını tahrib etmiş ve iki mermi isabetiyle düşman monitoru uzaklaştırılmıştır.

Seddülbahir'de: Top, bomba endâhtı devam etmiş ve düşman sol cenâhımıza fazlaca kara topuyla endâht etmiş ve bir monitor sağ cenâhımıza ateş açmıştır. Topçularımız şedîd ateşleriyle düşmanın bazı bomba mahallerini ve batarya mevzilerini tahrib etmiştir. 25 Teşrîn-i Sâni öğleden evvel bir İngiliz tayyâresi topçularımızın endâhtıyla zedelenerek alevler içinde Akbaş

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

civarında yere düşmüş ve tayyâre ile tayyâreciler kâmilten muhterik bir hâlde bulunmuştur.

26 Teşrîn-i Sânî [1]331 / [9 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8371

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Kemikli Limanı'ndaki düşman zırhlıları mevzilerimize bir müddet ateş açmışlardır. Topçularımızın mukabelesiyle düşman siperlerinde ve topçu mevzilerinde müessir neticeler elde edilmiş ve Kemikli İskeleyi'ne isabet eden iki mermi orada telefâtlı karışıklık vücuda getirmiştir. Bu mıntıkada 25-26 Teşrîn-i Sânî'de düşman tarafından patlatılan beş lağımdan üçü tamamıyla kendi siperleri üstünde patlamış ve te'sirsiz mesâfede patlayan diğerlerinin bize beş-on yaralı ve şehidden başka te'siri olmamıştır.

Arıburnu'nda: Ziyadece bomba ve top muharebesi olmuştur. Düşman bu mıntıkada dahi kara torpili isti'mâl etmektedir. Bir düşman kruvazörü fâsılalı suretde mevzilerimize ateş açmış ve top menziline giren diğer bir kruvazörü ateşlerimizin te'siriyle uzaklaşmaya mecbur olmuştur.

Seddülbahir'de düşmanın bomba ve torpil endâhtı topçu ateşlerimizle men' edilmiş ve topçuları iskât edilmiştir. Burada iki kruvazör mevzilerimizi bilâ-te'sir bombardıman etmiştir.

27 Teşrîn-i Sânî [1331] / [10 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Karadan ve denizden düşmanın mu'tâd olan ateşleri topçularımızın şedîd mukabeleleriyle te'sirsiz [bırakılmışdır]. Kemikli Limanı'nda bulunan bir nakliye sefinesine mermi isabetiyle gemi karaya oturmuş ve bir torpido bu te'sir ile limandan çekilmiştir. Arıburnu'nda Kanlısirt'da düşmanın makinelî tüfeği tahrib edilmiştir.

Seddülbahir'de sağ cenâhda 19-20 Teşrîn-i [Sânî'de] şiddetli bomba muharebesi olmuş ve merkez ile sol cenâha düşman pek çok torpil atmıştır. Topçularımız Saros Körfezi'nde Kavak köprüsü istikâmetine ateş açan düşman zırhlısının baş tarafına ve ortasına dört mermi isabet ettirmeleriyle zırhlı ateş kesip uzaklaşmıştır. Bu körfezdeki adalara yaklaşmak isteyen bir torpido dahi buradan kaçırılmışdır.

Bu cephede tayyârelerimiz son günlerde parlak muvaffakiyetler elde etmişler. Mülâzım-ı Evvel Ali Rıza Efendi ve Orhan Efendi'nin rakîb bulunduğu harb tayyârelerimizden biri Seddülbahir mıntıkasında düşman tayyârelerinden birini iskâta muvaffak olmuş ve [karaya oturan] bir torpidonun tahlîsine gelen bir kruvazör üzerine hücum edip bomba atmış ve kruvazörü uzaklaşmaya mecbur eylemiştir. Ba'dehû bu harb tayyâremiz kruvazör ve torpido muhribinin iki güvertesi üzerinde bulunanlara mitralyözü ile ateş açmış ve bu esnada düşman tayyâresi tarafından dûçâr-ı hücum olmakla onu da ateşleri altında der-akab iskâta muvaffak olmuştur. Aynı tayyâre 19 Teşrîn-i Sânî'de mevzilerimize ateş açan bir monitor üzerine hücum etmiş ve görülebilecek surette muvaffakiyetle bomba [atarak] monitoru ateş kesmeye mecbur eylemiştir.

27 Teşrîn-i Sânî [1]331 / [10 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da ber-mu'tâd topçu muharebesi devam etmiştir. Topçularımızın endâhtıyla Kemikli Limanı'nda bir düşman nakliye gemisine iki mermi ve bir zırhlıya üç mermi isabet ettirilmiştir.

Arıburnu'nda şiddetli bomba endâhtı icrâ edilmiş ve düşmanın üç kruvazörüyle bir zırhlı dubası ve kara topları bir saat fâsılasız mevzilerimize ateş açmışlarsa da bir neferimizin şehâdetinden ve ufak bir-iki siperimizin tahribinden başka bir te'sir yapamamıştır. Topçularımızın mukabelesiyle bir kruvazöre iki mermi isabet etmiş, bir kruvazör uzaklara çekilmiş ve Kanlısirt'da düşmanın bomba mevzileri tahrib edilmiştir.

Seddülbahir'de 26-27 Teşrîn-i Sânî gecesi düşmanın torpil ve bomba endâhtı topçu ateşlerimizle men' edilmiş ve bu te'sirle bomba mevzilerinden birkaçı tahrib edilmiştir. 27 Teşrîn-i Sânî'de bütün mevzilerimize bomba ve topçu endâhtları icrâ edilmiştir ve tarafımızdan ateşle mukabele olunmuş ve sol cenâh karşısında bazı düşman bataryaları iskât edilmiştir.

28 Teşrîn-i Sânî [1331] / [11 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8414

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Ece Limanı şimâlinden bir monitor ile bir torpido ve Kemikli Limanı'nda birkaç zırhlı balon tarassudâtıyla mevzilerimize ve Dursun köyündeki hastahânemize ateş açmış ve bu te'sir ile hastahânedede yedi nefer şehid ve bir nefer mecrûh olmuştur.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Arıburnu'nda: Sağ cenâhda 27-28 Teşrîn-i Sânî gecesi bomba muharebesi olmuş ve 28'de topçularımız Kanlısirt'da düşman siperlerinden bir kısmını tahrib etmiştir.

Seddülbahir'de sağ ve sol cenâhda düşmanın bomba endâhtı topçularımızın mukabelesiyle te'sirsiz bırakılmış ve düşman siperlerinden bir kısmı ve bazı bomba mahalleri tahrib edilmiştir. Lakin düşman kruvazörünün Alçıtepe ve civarına icrâ eyledikleri ateşlerden bir te'sir olmamıştır.

29 Teşrîn-i Sânî [1331] / [12 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8462

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da düşman zırhlıları balon tarassudâtıyla bir müddet mevzilerimize ateş açdılar. Topçularımız bi'l-mukabele düşman siperlerine ve bataryalarına müessir surette ateş etmişlerdir.

Arıburnu'nda: Ziyadece bomba ve fâsıllı topçu endâhtı icrâ edilmiştir.

Seddülbahir'de: 28-29 Teşrîn-i Sânî gecesi düşman sol cenâhımıza ziyadece bomba endâht etmiş ve 29'da bu cenâha bir saat müddet her nev' bomba ve kara torpili ve piyade topçusunun bütün şiddetiyle ateş baskını icrâsından sonra hücumu teşebbüs etmiş ise de topçularımızın şedîd mukabeleleriyle düşmanın bu hücumu tamamıyla akîm bırakılmış ve hayli telefât verdirilerek yine siperlerine ric'at etdirilmiştir.

30 Teşrîn-i Sânî [1]331 / [13 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1150/35

57**Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu****Başkumandanlığı Vekâleti****Şube: 2****Numara: 16486***Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne*

Zîrdeki makalenin behemehal gazeteler ile neşri mercûdur.

Fî 26 Teşrîn-i Evvel sene [1]915 tarihli *Times* gazetesinden:*Çanakkale'deki Müşkilât - Şark Efkâr-ı Umumiyesine Olan Te'sirâtı**Emsâli Görülmemiş Hadisâta Karşı Şecî'âne Mücadele*

Ashmead Bartlett:

İngiliz ırkından başka bir ırkın Çanakkale Seferi'ni kabul ve iltizâm edebileceğini tasavvur edemediğim gibi bu seferin ibtidâsından beri müsâdif olduğumuz bunca mevânî' ve müşkilâta karşı da inad ve ısrarda bulunucu başka bir millet de bulunacağını tahayyül eylemem.

Boğaz'ı, yalnız donanma ile forsalamak üzere fî 18 Mart sene [1]915'de yapmış olduğumuz harekât-ı bahriyeyi, Şark-ı Karîb'in en basit zihinli bir milleti bile bizim deliliğimizin bir numunesi diye kabul eyledi. Mahiyeti gayr-ı malum bir düşman muvâcehesinde donanmadan karaya asker ihrac etmek ve istihkâmlar ile tel mâni'alardan vücuda getirilmiş muhkem mevâki'i hücum-ı cebri ile zabt ve işgal eylemek derece-i idrak ve basiretimizi anlamaya kâfi olduğu gibi zabt edebileceğimizi farz etmiş olduğumuz mahalleri, adeden fâik bir düşman karşısında, elde tutmak iktidarını kendimizde görmekliğimiz Şark-ı Karîb'de bizlere teveccüh eylemiş bulunan birçok milletler muvâcehesinde ne kadar budalacasına bir usul-i harb takib etmekde olduğumuzu meydana çıkarmıştır.

Öyle garib tabiatlı bir milletiz ki daima büyük projeleri ta'akkul ve iz'ân eder ve askerlerimizin ancak şecaatlerine güvenerek ve fakat cüz'î bir müdetcik olsun mülâhazada bile bulunmayarak ve bize neye mâl olacağını anlamayarak bu projelerin arkasından kemâl-i isti'mâl ile koşarız. Milletimiz, öy-

le bir takım ahvâl ve şerâ'iti tedkike alıştırılmışdır ki bunların hiçbirisi kavli-yâtdan fi'liyâta intikâl eyleyememiştir.

Bunlar öyle ağır işlerdir ki, umûr-ı hariciye ile müteveggıl bir erkân-ı harb hey'etinin senelerce uğraşıp ba'dehû atılacağı bahrî veya berrî harekât-dan ibaretdir. Bizim usul-i harbimiz ise, nev'an-mâ amatörvârî bir usul-i harb idare eylemekden başka bir şey değilse de bunu iyice tedkik ve muayene edecek olursak, Avrupa kıtasında kabul edilen usule nazaran birçok fevâ'idinin bulunduğunu ve birçok da yanlışlıklarının zâhir olduğunu görürüz. Avrupa kıtasında bulunan hükûmât-ı askeriye erkân-ı harbiye hey'etlerinin plânı, ellerinde tutmakta oldukları baltanın kör tarafıyla şiddetli bir hamle havale edip muhalefetin belini kırmak esası üzerine ibtinâ eyler. Bu plânın tatbikâtını[n], müte'addid defalar Almanlar tarafından yapıldığını gördük. Fakat şu da bilinmelidir ki ilk darbe mahkûm-ı iflas olursa, arkada bunu takviye eyleyecek diğer bir kuvvet mevcut kalmıyor. Bizim erkân-ı harbiye hey'etinin plânı ise, baltanın gayet keskin tarafını kullanarak hamlede bulunmak olduğundan düşmanımızın, darbemizden müte'essir olduğunu anlamak imkânın haricinde gibi görünüyor.

Bizim bu plân dairesinde hareket etmeliğimiz sebebi, darbeyi vura-cağımız anda elimizde baltanın kör tarafının hazır bulunmayışından münba'is ve ilk darbenin arkasında ale't-tedric cem'-i kuvâ yapmaklığımızdan mütevelliddir. Çanakkale Seferi buna güzel bir misaldir. Çanakkale'ye karşı olan ilk hamlemizde baltanın ince ağzı lüzumundan fazla keskin olmuş bulunacak ki iki İngiliz ve bir Fransız zırhlısını Çanakkale'nin a'mâk-ı bî-nihâyesine göm-düğümüz gibi birçoklarını da hasara uğratıp bıraktık. Dûcâr olduğumuz bu bozgunluk Şark-ı Karîb akvâmının nazarında ibtidâları bizim için büyük bir darbe hâlinde temerküz etdi. İşte bu tarih-i meş'ûmdan itibaren ki Çanakkale Seferi'nin, akâmet mezarına gömülüp kaldığı fikri meydana çıktı. İlk defa olarak karaya asker ihrac etmeliğimiz üzerine Şark-ı Karîb'de zâhir olan bu bedbînâne efkâr ale't-tedric takdir ve tahsine münkalib oldu ve artık kendimizi göstermeklik zamanının hulûl eylemiş bulunduğu kanaatini tevli'd eyledi.

Ordu ile donanmanın demir yürekli insanların bile sabrını tüketeyeceği, emsâli nâ-mesbûk müşkilât karşısında kaldığını kimse inkâr edemez. Kendimizi gayr-ı kâbil-i teshîr mevkiller karşısında bulduk. Düşmanın gece ve gündüz ve fakat gayet gizli ve musanna‘ ileri harekâtı vâki‘ olduğu halde bizim harekâtımız düşmanın gözü önünde açıkda icrâ olunuyordu. Düşman topları ihrac mevkillerimiz ile sefâin-i harbiyemizi mütemâdiyen hırpalıyor ve piyade efrâdı ise gece ve gündüz, hatt-ı müdafaamızı iz‘âc ediyordu. Donanma, sahile çıkarılan her bir askerin, erzakın ve mühimmâtın en ufak bir kısmından bile mesûl olduğu gibi ordunun cenâhlarını himaye vazifesiyle de mükellef idi.

Böyle bir kuvve-i seferiyede amiral olmayı kim arzu eder? Amiral olacak zâtın mesûliyeti gayet ağır olmakla beraber taht-ı kumandasındaki filonun cüz-i tamlarında bulunan eşhâsı kendi akıbetinden ziyade kontrol edebilir mi? Fransız ordusunun sağ cenâhını muhafaza eyleyecek bir sefine-i harbiyeye ihtiyac vardı. Bu vazifeyi Fransız filosu ile müştereken icrâ etdik. Goliath Zırhlısı, bu muhâtaralı vazifeyi îfâ ederken Mayıs'ın 13. günü sabahleyin zifiri karanlıkta üç kere torpidolandı ve üç dakikada gark ve nâ-bûd olup gitti. Böyle bir vak‘a-i müessifenin be-tekrar adem-i vuku‘una meydan vermemek üzere icab eden takayyüdât ittihâz edildi. Esnâ-yı leylde kendisini koruması için ordunun sağ cenâhına tebligât-ı mukteziye îfâ edildi ve süfün-i harbiye dahi bu nokta-i mühlikeden çekildi. Amirallerimiz de birkaç gün için istirahat-nişîn oldular.

Düşman tahtelbahirlerinin Çanakkale sularına vâsıl olduğu haber-i müdhişinin etrafda şâyi‘ olması zamanına kadar filomuz, müsterihâne bir hayat geçiriyordu. Bu habere ilk önce itimad olunmadı. Fakat her bir tedbir-i ihtiyatî de icrâ edilmekten hâli kalınmadı. Filonun medâr-ı iftihar ve Türklerin şeytanı olan Queen Elisabeth Zırhlısı yazın bir latif gününde, uzaklarda bulunan gayr-ı malum bir limana yollandı. Zırhlının müfâakatını son derece bir esefle karşıladık ise de emin bir mahalle ilticası zarureti de derhâl takdir etdik. Kıymet-i harbiyece iyi bir halde bulunan sefâin dahi birer birer çekilip

girdiler. Amiralimiz, kendi forsunu, kıymet-i harbiyesi daha az olan küçük sefâinden birine muttasıl çekip değiştiriyordu. Tahtelbahir olan tehlike ve muhataranın derece-i vehameti lâıykıyla takdir olununca, aralarında birçok tarihî isimleri taşıyan kıymet-i harbiyesi yüksek sūfūn-i harbiye, sahilden teb'îd edildi. Burada kalmaları icab eden sefâin ise kendilerine tevdi edilmiş bulunan vazifeyi tahtelbahir tehlikesine karşı aynı kat'iyet ve soğukkanlılık dairesinde îfâ ederek Şark-ı Karîb'deki bî-tarafların nazar-ı istihsân ve hayretini celb etmekden hâlî kalmadı.

Donanmanın maneviyâtı, başgösteren tehlike ne mahiyetde olursa olsun asla değişmemiştir. Bu bâbda ikâme edebileceğim en büyük şahid, genç bir gemici tarafından gönderilip sansür tarafından istinsâh kılınmış olan zîrdeki mektubdur:

"Valideciğim! Mermiler etrafınıza düştüğü, tahtelbahirler cevânib-i erba'anızda dolaşdığı ve her an bir torpile çarpmak tehlikesi mevcut bulunduğu zaman bilir misiniz burası ne derecede gayr-ı kâbil-i tahammüldür? Ben ibtidâları biraz havf eder gibi oldum. Fakat geçen Pazar günü esnâ-yı vaazda papazın söylediği şu sözleri hatırladım: "Mihnet ve muhâtara zamanında semaya bakınız!" Anneciğim! Bomba atıcı o musibet tayyârelerden biri var mı diye ben de semaya baktım".

Çanakkale önündeki harekât-ı bahriyenin bütün mezâhim ve müşkilâtı, mehâlik ve muhâtârâtı, donanmanın yalnız genç unsurunun dūş-ı gayretine düşmekle kalmayıp harbin zuhuruyla beraber buralara kadar sürüklenip getirilen muavin filoda çalışan ihtiyarlara da şâmil bulunmaktadır. Muavin filoyu teşkil eyleyen sefâin eski ve mürettebâtı da mütekaidîn-i bahriyeden ibaretdir. Bu mürettebâtın içinde sinleri kırk sekiz ile elli altı arasında tahallüf eyleyen nice aile pederleri ve büyük pederleri bulunmaktadır. Bu zavallılar denizde mihen ü meşâkk içinde geçen bir sinn ü sâle vâsıl olduktan sonra kendi yurtlarında oturup çoluk çocukları ve ahfâdlarıyla meşgul ve tatlı bir hayat geçirecekleri ve hükûmetin kendilerine sağlamış olduğu az bir tekâüd maaşına kanaatle müreffehen yaşamaya uğraşacakları yerde gayet bâtıl ve

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

fena düşünölmüş bir fikre tab'an buralara kadar sürüklenmiştir. Böyle fena ve bätöl bir fikir de şüphesizdir ki İngiltere'den başka bir memleketde câ-yı kabul göremez.

Fî 6 Safer sene [1]334 - Fî 1 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [14 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1152/62

58

Taht-ı Himaye-i Hazret-i Mülûkânede
Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti
Merkez-i Umumîsi
Aded: 3568/568

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Sahrâ Sıhhiye Müfettiş-i Umumîliği'nden telefonla vuku bulan istihbara nazaran Kont Hohberg'in taht-ı idaresinde bulunan Yalova Hastahânesi'ni dün öğleden sonra bir tayyâre delâletiyle düşman denizden top ateşine almıştır. Bombardıman neticesinde hastahânece tahribâtdan gayrı Beşinci Ordu Sıhhiye Reisi Muâvini Râgıb Bey'in hastabakıcılık vazifesini îfâ eden refîkası hanımla iki nefer maatteessüf şehid olmuştur. Hastahânenin Hilâl-i Ahmer sancağından mâ'adâ tayyâreler tarafından görülebilecek tarzda suret-i mahsusada mevzû' ufkî ve vâsi' Hilâl-i Ahmer işaretini de hâvî olduğu nazar-ı itibara alınacak olursa bu hâl-i müessifin tesadüfe hamli kâbil değildir. Amerika Sefâreti vâsıtasıyla İngiliz ve Fransız Hükûmetleri nezdinde kavâ'id-i beyne'l-milel ve en ibtidâî hissiyât-ı insaniyetkârâneye mugayir ve ara sıra tekerrür etmekte bulunan bu ahvâlin şedîden protesto edilmesi hususunun

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

lâzım gelenlere emir buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 5 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [18 Aralık 1915]

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti

Reis-i Sâîsi

Doktor Besim Ömer

BOA, HR. SYS, 2100/1

59

16 Aralık 1915 tarihli *Gazette de Hollande*'da yayınlanan "Türk Centilmenliği" makalesi:

İngiliz Subayının Düşmanı Methi

Türkler centilmence muharebe ediyorlar. Bu, Gelibolu ve Çanakkale muharebeleri hakkında bir şeyler bilen her İngiliz subayının ve askerinin müşahade ettiği şeydir. *United Press*'in Yakındoğu muhabiri Mr. Shepherd şöyle yazıyor:

Bir İngiliz subayı diyor ki: "Bir gün farkında olmayarak bataryalarımızdan birini bir hastahânenin çok yakınına yerleştirmiştik. Bunu ilk fark eden Türkler oldu ve bize helyograf ile şu sinyali verdiler:

"Bataryalarınızı oradan çekmezseniz, hastahânenin yakınlarına ateş açmak durumunda kalacağız".

Diğer bir subay ise diyor ki: Bir gün onların enteresan bir şey yaptıklarını gördüm. Ölülerini gömmek için yapılan bir ateşkes esnasında Türkler bize helyograf ile şu Fransızca mesajı gönderdiler:

"Bütün askerlere saygılar! Bütün siyasîlere ise mahcubiyet yakıştır!"

Bir defasında da bir Türk mermisi bizim bir sıhhiye subayının bacağına isabet etmişti. Subay, Türk ve İngiliz siperlerinin önünde yere yıkılmıştı. Türkler hemen bize onu kenara çıkarmamız için fırsat tanıdılar ve akabinde bize helyograf ile mesaj gönderip "kendi taraflarındaki ahmaklardan birinin yanlışlıkla bir asker yerine bir sağlık görevlisini hedef aldığını" söyleyerek özür dilediler.

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

4540/207

*Osmanlı Ordusunun harekât-ı necîbânesi
hakkında bazı İngiliz zâbitânının
beyânâtına dair*

Hariciye Nâzırı devletli Halil Beyefendi hazretlerine

Devletli efendim hazretleri

Osmanlı Ordusu'nun boğazlarda ibrâz ettiği bî-misil şecâat ve kahramanlığa zamîmeten en küçük vekâyî'de bile izhâr edegeldiği me'ser-i insaniyet, medeniyet ve merdânegîye karşı beyân-ı iştiyâk ve takdirden men'-i nefis edemeyen İngiliz zâbitânının bazı ifadât-ı mühimmesini hâvî Amerika gazetecilerinden Mösyö William G. Shepherd tarafından yazılıp Hollanda'da münteshir *Neuve Rotterdamsche Courant* gazetesinin 15 Kânûn-ı Evvel sene [1]915 tarihli nüshasında aynen ve *Gazette de Hollande*'da "The Gentlemanly Turk" sernâmesi tahtında meâlen derc ve nakledilen makale-i mahsusa câlib-i nazar-ı dikkat görülmüş olmakla tercümesi üç nüsha olarak takdim-i huzur-ı sâmi'leri kılınmıştır. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 18 Kânûn-ı Evvel sene 1915 / [18 Aralık 1915]

Lahey Sefiri
(İmza)

BOA, HR. SYS, 2416/37

60

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 16502

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Zîrdeki mektubların Harb Matbûâtı Karargâhı lisanından gazeteler ile neşri mercûdur.

8/9/[1]915 tarihiyle Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan bir İngiliz neferinden gönderilen mektubdan:

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

"Burada bu siperler içinde harb ederek İstanbul'u zapt etmek hakikaten pek güç bir şeydir. Buna kâni' olduk".

*

10/9/[1]915 tarihiyle Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından George tarafından gönderilen mektubdan:

"Bugünlerde burada pek ziyade sükûnet var, zannediyorum ki Türkler her suretle ikmâl-i tedârikât ediyorlar ve gitdikce edecekler de".

*

11/9/[1]915 tarihiyle Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından John Fed tarafından gönderilen mektubdan:

"Eğer Bulgar askerleri bizim ile beraber harbe iştirâk ederse bu muharebeyi kışdan evvel ikmâl ederiz. Fakat ne hayal değil mi?!"

*

13/9/[1]915 tarihiyle Arıburnu'ndan gönderilen mektubdan:

"Burada yağmurlar gitdikce artmakta. Soğuk şiddetini göstermekde. Siperler içinde barınmak pek müşkil. Buradan vurulup da ayrılmak kadar güzel bir şey yokdur ve ben de bunu temenni ediyorum. Çünkü yağmur altında, çamurlar arasında uyumak ve barınmak pek müşkildür".

*

Aynı tarihle Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde İngiliz efrâdından Whitney tarafından gönderilen mektubdan:

"Bizim için en iyi şey Türkler'in bize ateşde biraz fâsıla vermesidir. Türkler, gece ve gündüz mütemâdiyen ateşde ber-devamdırlar".

*

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

14/9/[1]915 tarihiyle Arıburnu'ndan R. C. tarafından gönderilen mektubdan:

"Arzu ediyoruz ki harb yakın bir zamanda hitâm bulsun. Mevsim gitdikce tahavvül etmektedir. Tekmil erzak ve cephanemizi süratle sarf etmeye tarafdarız".

*

15/9/[1]915 tarihiyle Gelibolu Şibh-i Cezâresi'nde bulunan Collia Radgar tarafından gönderilen mektubdan:

"Buradan me'zûnen memleketlerine dönen efrâd, müterâkim maaşlarını tamamıyla alamıyor. Yetmiş lira matlûbu olan bir askere ikinci defa memleketine gideceği zaman mütebâkîsi verilmek üzere şimdi 3, 5, 8 lira kadar veriyorlar".

*

14/10/[1]915 tarihiyle Ancos tarafından gönderilen mektubdan:

"Kitchener'in buraya geleceğini işitdiğinizi zannediyorum. Kitchener buraya geldi. Bize îrâd etdiği nutukda, yekdiğerimizi sevmemizi ve burada sebat etmemizi söyledi. Bana kalırsa, yalnız yekdiğerimizi sevmenin iyi bir fikir olduğuna kâni'im. Burada askerlik Sydney'de olduğu gibi olmuyor. Ağır zâyîât listeleri, kışın takarrübü, erkân-ı askeriyei ikaz ediyor mu?!"

*

Aynı tarihle Mayi Kept tarafından gönderilen mektubdan:

"Şarapnellerin etrafımızda patlayışını görmek hakikaten hayret-âver oluyor. Onlar teknil etrafımıza düşüyor. Askerler ancak geceleyin yekdiğerine gidiyor ve görüşüyor. Bizim Uncle'ı dün gece gördüm. Düşmanın, onların bulunduğu sahada büyük zararlar yaptığını söyledi".

*

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

26/10/[1]915 tarihiyle Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nden gönderilen bir mektubdan:

"Bindiğimiz vapuru terk edip de sahile çıktığımız zaman diğer bir vapurun torpillediğini öğrendik. Lehü'l-hamd biz selâmetle sahile vâsıl olmuşduk; bundan pek memnunum".

*

9/11/[1]915 tarihiyle İngiliz efrâdından Pepo tarafından Arıburnu'ndan gönderilen mektubdan:

"Beni daima iz'âc eden şey dizanteridir. Bundan kurtulamıyorum. Bu hastalık herkesi zayıf düşürüyor. Herkes bu hastalığa az çok tutuluyor. Ben eminim ki Lonsom Çamlığı'na olan hücumda zabt etmiş olduğumuz bir siperde bu hastalığa tutuldum".

*

12/11/[1]915 tarihiyle Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından Lancy tarafından gönderilen mektubdan:

"19 Mayıs'da yapılan Lonsom Çamlığı hücumu hakikaten dehşet-âverdir. Bu hücumdan bizim Altıncı Takviye Kıta'âtımız tamamen mahv olmuş idi".

*

Aynı tarihle Ekat tarafından gönderilen mektubdan:

"Burada siperlerde daha başka suretle hareket mecburiyetindeyiz. Liverpool'de gördüğüm talimlerin burada suret-i tatbiki mümkün değildir. Siperlerde daha başka suretle durmak lâzımdır. Burada harb etmek oradaki talim ile olamıyor".

*

13/11/[1]915 tarihiyle Arıburnu'nda bulunan İngiliz efrâdından biri tarafından gönderilen mektubdan:

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

"Burada üzerimizden müdhiş sadâlar hâsıl ederek geçen mermilere, mit-ralyöz ve tüfeklerin kurşunlarına o kadar atf-ı ehemmiyet etmiyoruz. Bunlar-la âdetâ ülfet peydâ etdik. Bazen unutupyoruz. Müdhiş sadâ bizi ikaz eder. En-dişe-i mevt ile dûçâr-ı helecân oluyoruz".

*

14/11/[1]915 tarihiyle İngiliz efrâdından Asro tarafından Arıburnu'ndan gönderilen mektubdan:

"Kânûn-ı Evvelde sonra siperlerin pek ziyade soğuk olacağını hissediyorum. Burada havalar soğuk ve yağmurlu. Gittikçe siperler de müdhiş bir hâl alıyor. Güzel havalarda siperler içinde o kadar müşkilât yoktur. Bakalım âkıbetimiz ne olacak?"

*

Aynı tarihle Michael tarafından gönderilen mektubdan:

"Ben zannediyorum ki bu, uzun müddet devam edecek bir iş değildir. Her taraftan yağın muhtelif mermiler bunu bize âşikâr olarak gösteriyor".

*

15/11/[1]915 tarihiyle İngiliz efrâdından biri tarafından gönderilen mektubdan:

"Biz yeni bir makineli top zâbiti aldık. Çünkü bizim topçu zâbitimiz esir olmuş idi. Bu zâbit son gelen takviye kıta'âtıyla gelmiş idi. Ben bu zâbite itimad edemiyorum. Biraz sersem gözüküyor. Biz hattın diğer bir mevkiine sevk edileceğiz zannediyorum. Efrâdın bazıları Mısır'da kendilerine giymek için çorap almışlardı. Fakat maatteessüf şibh-i cezîrede ayaklarına bile giymeye vakit bulamadılar".

*

15/11/[1]915 tarihiyle Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından biri tarafından gönderilen mektubdan:

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

"Yanımızda Fonon taburu var idi ve bir hafta müddetle ecsâd defni ile iştilgal etdik. Bombalar pek fena geliyor. Ben bir lağım içerisinde idim. Hayatımın son noktalarını geçirdiğime kâni‘ oluyorum".

*

15/11/[1]915 tarihli Arıburnu'nda bulunan İngiliz efrâdından Peyo tarafından gönderilen mektubdan:

"Şarapnel vadisindeki hücum pek dehşetli olmuş idi. Arkadaşlarımdan birçoğunu kaybetdim. Piyade livâsından 60 zâbiti mezara gömdük. Emoral ile Radman, her ikisi de maktûl düştü".

*

15/11/[1]915 tarihiyle Arıburnu'nda bulunan İngiliz efrâdından biri tarafından gönderilen mektubdan:

"Yeni memleketimizden artık sahne-i harbe hareket ediyor[uz]. Limni'-den Arıburnu açıklarına geceleyin vâsıl olduk. Maamâfih sahil ara sıra geceleri elektrik zıyâsıyla tenvîr ediliyor ve aynı zamanda topların ağır ve müdhîş sadâları işitiliyordu. Burada gördüğüm siperler hakikaten mahûf ve hayret-âver idi. Mısır'da kat'iyen böyle siper görmemiş idik".

*

Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından biri tarafından gönderilen mektubdan:

"Mısır ile Çanakkale arasındaki tarîk-ı bahrî pek tehlikelidir. Çünkü ara yerdeki Adalar Denizi'ne dökülmüş olan adacıkların ara yerine tahtelbahirler saklanabilir. Esnâ-yı seyr u seferde cankurtaran ceketleri giydik. İskenderiye'den Limni'ye kadar böyle geldik. Yalnız geceleri ceketleri çıkarıp yanımıza koyuyor idik. Tahtelbahirler atdığı torpil ile geminin batması arasında pek cüz'î bir zaman geçiyor. Bizden birkaç saat sonra İskenderiye'den kalkan bir vapur tahtelbahir hücumuna ma'rûz kalmıştır. Biz pek tâli'li imişiz".

*

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından biri tarafından gönderilen mektubdan:

"Her şey sükûnetde. Fakat yarın gece keşif karakolu vazifesini deruhde edeceğim. Geceleyin cepheden hareketle bomba endâhtı ile meşgul olacağım. Fakat hepsinin en ziyade te'sirlisi soğuktur".

*

Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından biri tarafından gönderilen mektubdan:

"Avustralya ve New Zelandlılar ilk ihrac edildikleri gün kendilerine pek pahalıya mâl olmuş idi. İlk telefât listesini okuduğunuz zaman bunun şiddetini göreceksiniz ve ahabalarınızın isimlerini de orada bulacaksınız".

Fî 14 Safer sene [1]334 - Fî 9 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [22 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1152/62

61

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 4374

*İki kut'a domdom mermisi
fotoğrafi melfûfdur.*

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Çanakkale cephe-i harbinde düşmanlarımızın isti'mâl etmekde oldukları domdom kurşunlarından iki adedi mazrûfen takdim olunmuştur. İşbu kur-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

şunların Amerika Sefâreti'ne aynen irâe suretiyle protesto edilmesi ve bi'l-cümle sefâretlere keyfiyet ta'mîm edilerek mahallî gazetelere düşmanlarımızın hukuk-ı harbe ve kavâ'id-i insaniyeye ne derece riâyetkâr olduklarına dair neşr ve beyânâtta bulunmalarını ve netice-i teşebbüsât-ı fahîmânelerinin inbâsını istirhâm eylerim. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 24 Ağustos sene [1]331 / [6 Eylül 1915]

Başkumandan Vekili

Enver

**

Bâb-ı Âlî

Hariciye Nezâreti

Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Kayıt Numarası: 845

Hulâsa: Düşmanlarımızın

harekât-ı hunharânesi

Ordu-yı Hümayûn Başkumandanlığı Vekâleti'ne

24 Ağustos sene [1]331 tarihli ve 4374 numaralı tezkire-i aliyyelerine cevabdır:

Çanakkale cephe-i harbinde düşmanlarımızın isti'mâl etmekde oldukları domdom kurşunlarının Amerika Sefâreti'ne aynen irâe suretiyle protesto edilmesi ve bi'l-cümle sefâretlere keyfiyet bildirilerek onların bulundukları yerlerdeki neşriyât-ı lâzıme icrâsı esbâbı istikmâl olunacaktır. Ancak sâlifü'z-zıkr tezkire ile irsâl buyurulan fotoğraflardan gerek sefârât-ı Osmaniyyeye gerek sefârât-ı ecnebiyyeye de irsâl edildiği hâlde düşmanlarımızın harekât-ı hunharâneleri hakkında daha ziyade fikr-i itmi'nân husûlünü bâ'is olacağından bunlardan otuz-kırk adedinin kartonsuz olarak serî'an nezâret-i senâve-rîye tesyâr buyurulması mütemennâdır, efendim.

Melfûf tezkiredeki işaret-i aliyye mücebince evrakca matbûât karargâhına da malumât i'tâ edilecek.

29 Ağustos sene [1]331 / [11 Eylül 1915]

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Kayıd Numarası: 887

***Hulâsa:** Düşmanlarımızın Çanakkale
cephe-i harbinde kullandıkları
domdom kurşunları*

Başkumandanlık Vekâleti'ne

1 Eylül [1]331 tarihli ve 71215/1611 numaralı tezkire-i senâverîye zeyldir:

Çanakkale cephe-i harbinde düşmanlarımızın isti'mâl etmekde oldukları domdom kurşunları Amerika sefirine bir memur-ı hususî vâsıtasıyla aynen irâe ve karîben fotoğraflerinin irsâl olunacağı beyân edildi. Sefir-i müşârunileyh mezkûr kurşunları itina ile tedkik ve sefâret ataşemiliterine irâe etmiş ve bu bâbdaki notamızı aldığı anda muamele-i lâzımeye tevessül edeceğini de vaad etmiştir. Binâen alâ-zâlik taleb olunan fotoğraflerin bir an evvel icabı icrâ olunmak üzere müsâra'aten tesyâr buyurulması mütemennâdır. Mevzû'-ı bahs olan kurşunlar mazrûfen iade kılındı, efendim.

9 Eylül sene [1]331 / [22 Eylül 1915]

**

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 17044/5359

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

10 Eylül sene [1]331 tarih ve 71552-1696 numaralı tezkire-i fahîmâne-leri cevabıdır:

Düşmanlarımızın Çanakkale cephe-i harbinde isti'mâl etmekde oldukları domdom kurşunlarını müş'ir muhtelif zamanlarda alınan fotoğraflardan

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

kırk beş kıt'a melfûfen takdim kılınmış olmakla bî-taraf memâlikdeki süferâ-ya neşretdirilmek üzere birer nüshanın irsâli ve Amerika Sefâreti nezdinde de teşebbüsât-ı lâzımede bulunulması menû-tı re'y-i hidîvâneleridir. Ol bâb-da emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 14 Eylül sene [1]331 / [27 Eylül 1915]

Başkumandan Vekili
Enver

**

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
İstişâre Odası
Aded: 36751

Fransa Hükûmeti'nin mukavelât ve kavâ'id-i hukuk-ı düvele mugayir olarak icrâ eylediği harekâta karşı vâki' olan itirazâtı her daim ceffe'l-kalem red ve inkâr ve muhnik gazların adem-i isti'mâline dair 1899 tarihli *Lahey Beyânnâmesi*'ne dahi vaz'-ı imza eylediği hâlde bu kere Paris'den alınan ma-lumâta atfen 20 Teşrîn-i Sânî sene [1]915 tarihiyle Berlin'den keşîde olunup Ajans de Constantinople tarafından tebliğ olunan bir telgrafnâmede Mösyö Clemenceau'nun taht-ı riyâsetinde in'ikâd eden Meclis-i Ayân-ı Harbiye Encümeni tarafından ba'demâ Fransız ordularında bilâ-kayd u şart muhnik gaz isti'mâlinin ittifâk-ı ârâ ile tecvîz olunduğu bildirilmekde olmakla tasvîb-i âlî-i cenâb-ı Nezâret-penâhîlerine iktirân etdiği hâlde müsveddesi melfûf mü-zekkire-i umumiyenin muhnik gazlar ve domdom kurşunları isti'mâlinden nâşi protestoyu hâvî olarak yazılan müzekkire-i umumiyeden sonuncusunun tarih ve numarası vaz' olunduktan sonra tebyîz ve sefârât-ı ecnebiyeye tesyâr-ı irâde-i aliyye-i âsafânelerine vâbestedir.

Fî 12 Teşrîn-i Sânî sene [1]331 / [25 Kasım 1915]

Bâbîâlî Hukuk Müşâviri
(İmza)

Bâbîâlî Hukuk Müşâviri
(İmza)

**

No:

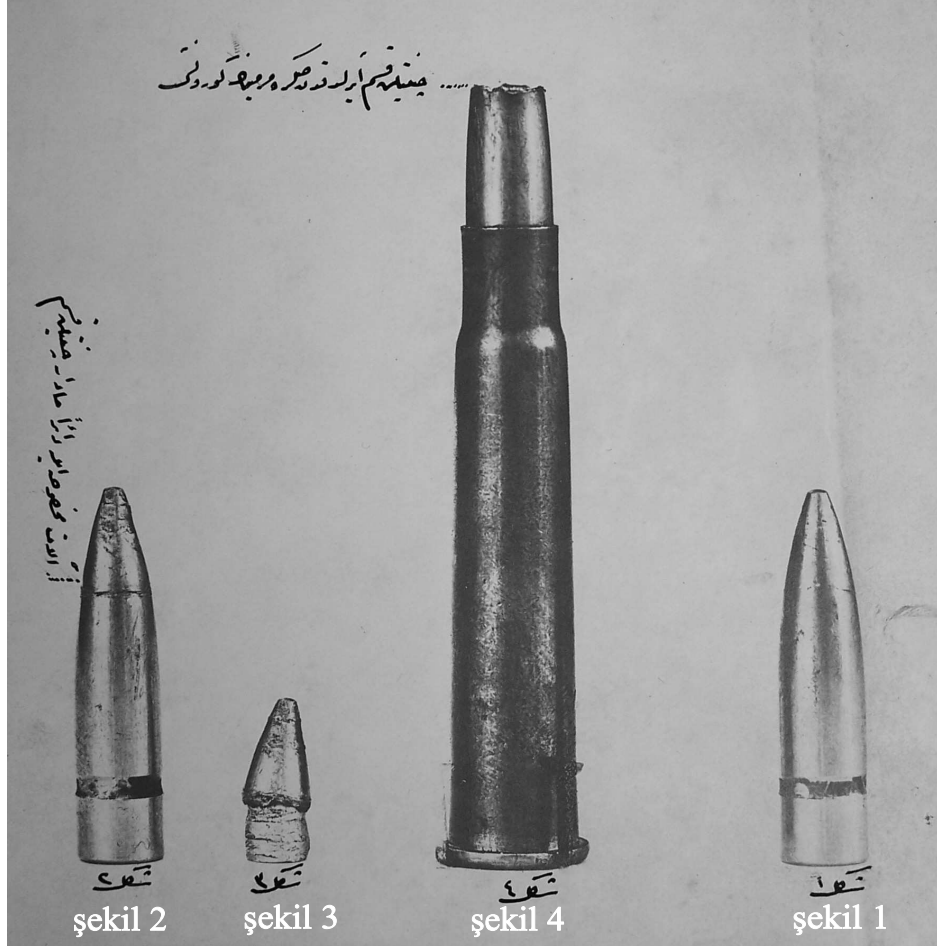
Belgenin Konusu

Sayfa

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2

Merminin Tarifâtı

Şekil-1 Endâht edilmezden evvel piyade domdom mermisi

Şekil-2 Merminin ucunda dairen mâ-dâr çentilen kısım

Şekil-3 Endâht edildikten sonra merminin uç tarafından ayrılan kısmı

Şekil-4 Endâhtı müteâkib (Şekil-3) ayrıldıktan sonra merminin uç tarafında bir kısım-ı mücef kalıyor. Mermi hedefe isabetinde bu mücef kısımda mahsur kalan hava ile birlikde vücuda giriyor. Dahil-i bedende tazyîk edilip kalmış olan havanın inbisât-ı te'siriyle müdhiş bir yara açıyor.

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

4556/217

Domdom kurşunlarına dair

Hariciye Nâzırı Devletli Halil Beyefendi Hazretleri'ne

Devletli efendim hazretleri

Makam-ı sâmilârinin 25 Teşrîn-i Evvel sene 1915 tarih ve 72858/272 numaralı tahrirâtı üzerine düşmanlarımız tarafından domdom kurşunları isti'mâl edilmekte olduğu 20 Teşrîn-i Sâni tarihli takrîr-i şifâhî ile Hollanda Hariciye Nezâreti'ne bildirilmiş ve bilâhare matbûât vâsıtasıyla da ilân etdirilmiştir. Matbûât ile neşrettilen fıkrayı hâvî bir kıt'a gazete maktû'u üç nüsha tercümesiyle beraber leffen huzur-ı sâmilârine takdim kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 27 Kânûn-ı Evvel sene 1915 / [27 Aralık 1915]

Lahey Sefiri

(İmza)

BOA, HR. SYS, 2182/2

62

Matbûât Karargâhı'na

28 Teşrîn-i Sâni'den 9 Kânûn-ı Evvel'e kadar Anadolu Boğaz bataryalarımızın faaliyetine dair rapordur:

Çanakkale:

28/9/[1]331: Bataryamız geceleyin Morto Limanı'yla Tekke Burnu civarındaki ordugâhı ateş altına aldı. Düşman te'sirsiz mukabelede bulundu. Saat 2.30 sonra da topçumuz Tekke Burnu'ndaki ordugâhı, iskeleyi, araba parkını, insan kitlelerini ateş altına aldı. İsabet ve insanca telefât vuku bulduğu görüldü. Düşman iki batarya ve bir monitor ile mukabele etdi ise de bir te'sir ikâ' edemedi.

29/9/[13]31: Seddülbahir Limanıyla İskelesi ve orada yükü tahliye edilen vapurlar, barakalar, Morto Limanı'nda müctemi' kıta'ât, Tekke Burnu civarındaki cephane deposu ve bir vapur, İntepe bataryaları tarafından öğleden evvel ve sonra ziyade te'sirli ateş altına alınmıştır. Yüğü tahliye edilen vapurda, Seddülbahir Limanı'ndaki kayıklarda, ırkâb edilen efrâd üzerinde, Seddülbahir Tekke Burnu İskelelerinin her ikisinde, bizzat Seddülbahir Orduğâhı'nda ve orada mevcut barakalarda isabetler tarassud edilmiştir. Seddülbahir Limanı'ndaki tahliye ameliyatı inkıtâ'a uğramıştır. Düşman mukabeleden ateş etmişse de bir te'sir yapmamıştır.

30/9/[13]31: Dün öğleden sonra İntepe'ye ateş eden bir monitoru bataryamız ateş altına aldı. Düşman muvaffakiyetsiz bir surette mukabelede bulundu. Bataryamız Tekke Burnu'ndaki cephane koluna saatde birkaç mermi atıyor ve iyi te'sir yapıyor. Topçumuz İlyas Burnu ile Ertuğrul'a ateş açmıştır. Aynı batarya saat 5 sonrada yine iyi neticeli ateş etdi.

1/10/[13]31: İntepe bataryası Seddülbahir civarındaki ordugâha ateş etmiş, düşman mukabelede bulunmuş ise de zarar verememiştir. Topçumuz muhtelif zamanlarda Tekke Burnu istikâmetine ateş açmış, iskeleye, araba parkına, kayıklara müte'addid isabetler görülmüştür. Oradaki ameliyât tatil edilmiştir. Bataryamız malzeme ve efrâd yüklü bir kayığı neticeli ateş altına almıştır.

2/10/[13]31: İntepe bataryası Seddülbahir civarındaki ordugâhı ateş altına almış ve düşman neticesiz mukabelede bulunmuştur. Topçumuz Tekke Burnu'na ateş etmiş ve iskelede, araba parkında, kayıklarda müte'addid isabetler görülmüştür. Orada ameliyât tatil edilmiştir. Malzeme ve efrâd yüklü bir kayığı neticeli ateş altına almıştır. Bir tayyâremiz Seddülbahir ordugâhı üzerine 4 adet bomba atdı. Diğer bir tayyâre İmroz Limanı'ndaki gemilere 6 adet bomba atdı ve diğer üçüncü bir tayyâremiz de İmroz tayyâre istasyonuna 4 adet bomba atdı.

3/10/[13]31: Topçumuz Tekke Burnu Limanı'nı ateş altına alarak tahliye ameliyatına mâni' oldu.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

4/10/[13]31: Topçularımız kable'z-zevâl düşman siperlerini ve ba'de'z-zevâl Morto Limanı'ndaki ihrac iskelesini döğmüştür. Ba'de'z-zevâl Tekke Burnu'ndaki kayıklara ve ihrac edilen toplara ve kıta'âta 57 aded mermi atmış, 21 aded mermi iskeleye ve kıta'âta ve ordugâha isabet etmiş ve iskele büyük hasara uğramıştır. Bir kayık batmış ve iki mermi cephaneye isabet etmiştir.

5/10/[13]31: Ba'de'z-zevâl, saat 2.15'de topçumuz Seddülbahir'de ordugâh ile limanı topa tutmuş, beş isabet görülmüş ve bir kayık hasarzedeye olmuş ve ihrac harekâtı münkatı' olmuşdur. Topçumuz ba'de'z-zevâl, saat 3.15'de Tekke Burnu'ndaki ihracâta ateş açmış ve 6 aded mermiden 3 aded mermi iskeleye, sandallara ve ictimâ' mahalline isabet etmiş, efrâd kaçmış, hasta otomobilleri icrâ-yı fi'le başlamıştır.

6/10/[13]31: Topçumuz Tekke Burnu'na ateş ederek 2 aded sandal batırılmış ve bir şilebe mermi isabet ettirmiştir.

8/10/[13]31: Topçumuz Tekke Burnu'na ateş ederek mevâdd-ı harbiye-yi hâmil iki sandal batırdı. Düşman ordugâhında mühimmât deposu ber-hevâ edildi.

9/10/[13]31: 7-8/10 gecesi bataryalarımız, Seddülbahir Limanı'nda iki vapuru topa tuttu. Bir isabet görüldü. Vapurlar uzaklaştı.

14 Kânûn-ı Evvel 1331 / [27 Aralık 1915]

**

*Anadolu Boğaz bataryalarımızın 10 Kânûn-ı Evvel'den
15 Kânûn-ı Evvel [1]331'e kadar olan faaliyetine dair rapordur.*

Çanakkale:

10/10/[13]31: 9/10'da ba'de'z-zevâl Seddülbahir ordugâhını ateş altına aldı. 6 barakaya isabet görüldü. Topçumuz yüklü bir sandala ateş etdi, isabet görüldü.

11/10/[13]31: 10/10'da kable'z-zevâl, saat 8.30'da Seddülbahir ihrac iskelesine 8 mermi atdı. Mermilerin hepsi iskele ve barakalara isabet etdi. Ba'de'z-zevâl, saat 4'de bataryamız Tekke Burnu'nda bulunan yüklü 2 sandala ateş etdi, ikisini de batırdı. İhracât münkatı' oldu.

12/10/[13]31: İhrac iskelesine ateş etdi, ihracât kesildi. Ba'de'z-zevâl saat 1'de ateşle iki sandal batırdı. Eskihisarlık'a ve Seddülbahir'e ateş etdiler ve düşmanın müctemi' efrâdına güzel isabetler vâki' oldu. Ba'de'z-zevâl saat 3.30'da bir deniz tayyâremiz bir torpido muhribine bir bomba atdı. Bataryamız Morto Körfezi arkasından ateş eden obüs bataryasına ateş ederek 15 mermi isabet etdi.

13/10/[13]31: 10/12'de bataryamız muhtelif zamanlarda Tekke Burnu'na ateş etdi. Düşman efrâdına birçok isabetler vâki' oldu, bir sandal batırdı. Ba'de'z-zevâl saat 4.15'de Tekke Burnu deresi hizasında hasara uğratılan tayyâreyi topa tuttu, bir isabet vâki' oldu. Bir deniz tayyâremiz İmroz ile Seddülbahir arasında Highflayer sisteminde bir kruvazöre bomba atdı, bombalar kruvazörün kıç tarafına isabet etmekle kruvazör derhâl tevakkuf etdi.

14/10/[13]31: 13/10'da bataryamız muhtelif zamanlarda Seddülbahir'deki eşya ihracâtına ateş etdi, birçok isabetler görüldü. Büyük bir hangara 2 mermi isabet etdirilerek hangar tahrib edildi.

Deniz tayyârelerimizden biri Seddülbahir'deki çadırılı ordugâha muvaffakiyetle 4 bomba atdı.

15/10/[13]31: 14/10'da bataryamız Tekke Burnu'nda duran vasatî cesâmetdeki vapurlarla gayet yüklü 2 büyük sandala ateş etdi. Vapura bir mermi isabet etdi, sandalların biri batdı. İki günden beri pek çok yaralı vapurlara irkâb olunmaktadır. Ba'de'z-zevâl, deniz tayyârelerimizden biri Mo[n]dros ile Mavro Adaları'nda istikşâf yaptı. Mo[n]dros Körfezi'nde hangarlara muvaffakiyetle bomba atdı. Yangının başladığı görüldü.

15 Kânûn-ı Evvel 1331 / [28 Aralık 1915]

BOA, HR. MA, 1152/62

63**Hariciye Tercüme Müdüriyeti
Numara: 1**

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne 24 Kânûn-ı Evvel sene [1]915 tarihiyle Amerika Sefâreti'nden vârid olan 1026 numaralı takrîr-i şifâhîye melfûf ve İngiltere Hariciye Nezâreti'nden Londra'daki Amerika Sefâreti'ne mürsel 26 Teşrîn-i Evvel sene [1]915 tarihli ve 15 numaralı nota suretinin tercümesidir

İngiliz ve Fransız kuvâsının güya hukuk-ı düvel ahkâmı hilâfında vuku bulan harekâtına karşı protestoyu muhtevî ve Türkiye'deki Müttefikîn üserâ ve mecrûhînine karşı ciddi bir tehdidi mutazammın olarak Hükûmet-i Osmaniyye tarafından 29 Mayıs ve 22 Temmuz sene [1]915 tarihlerinde Amerika'nın Dersâdet sefirine i'tâ edilen iki kıt'a müzekkire-i şifâhîyenin suretlerini mübelliğ 6 Teşrîn-i Evvel tarihli takrîr-i sefirâneleri ahz olundu.

Hükûmet-i Osmaniyye'nin sâlifü'z-zikr iki müzekkiresi esasına müstenid olmak üzere mukaddemâ zât-ı sefirâneleri tarafından vuku bulan iş'ârât-da buna dair hiçbir telgrafnâme hulâsasına tesadüf edemedim. Hükûmet-i Kraliye'ye Osmanlı hastahânelerine ateş edilmesi hakkında Hükûmet-i Osmaniyye'nin eline geçmiş bir ordu emirnâmesi mevcut olduğu ve beyne'l-milel Sâlib-i Ahmer Cemiyeti vâsıtasıyla Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından bildirilmiş ve hükûmet de aynı vâsıta ile bu isnadâtı reddetmiştir. Fi'l-hakika Osmanlı memurîni tarafından görüldüğü iddia edilen böyle bir emir, İngiliz memurîni tarafından i'tâ olunmadığı gibi i'tâ olunması ihtimali de yokdur. Geçen ayın on sekizinde i'tâ ettiğim takdirde bast u izah eylemiş olduğum vecihle Gelibolu'daki İngiliz hastahâneleri müte'addid defalar Osmanlı kuvâ-yı askeriyesi tarafından icrâ edilen bombardımandan müteessir oldu. Bu gibi vekâyi'e mâni' olmak kâbil olmadığı cihetle Hükûmet-i Kraliye bunun bir kaza neticesi olduğunu takdir eyler. Gerek Osmanlı hastahânelerinde ve gerek bu gibi hastagân ve mecrûhînin bulundukları mevâki'de İngiliz kuvvetleri tarafından icrâ edilen tahribât, mezkûr kuvvetlerin arzu ve maksadı hilâfında vu-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

ku'a geldiği hakkında Hükûmet-i Kraliye tarafından verilen ciddi te'minâta Hükûmet-i Osmaniyyece de itimad edileceği ümid olunur.

Maahâzâ Hükûmet-i Osmaniyye tarafından i'tâ ve ahîren vürûd eden 29 Mayıs ve 22 Temmuz tarihli iki kıt'a müzekkire-i şifâhîyede bildirildiği vechile Osmanlı Harbiye nâzırı ile vükelâ-yı sairesi ve ümerâ-yı askeriyesi tarafından icrâ edilecek olan mugayir-i insaniyet tehdidât mevki'-i fi'le îsâl edilirse hükûmet-i kraliyenin de inde'l-icab bilâ-tereddüd mukabele-i lâzıme-de bulunacağını zât-ı sefirâneleri vesâtatıyla ihtar etmeyi vazifeden addeder ve mülâhazât-ı sâlifenin Hükûmet-i Osmaniyye'ye tebliğ ve iş'ârını zât-ı sefirânelerinden talep ve rica eylerim.

20 Kânûn-ı Evvel sene 1331 / [2 Ocak 1916]

**

Bâb-ı Âlî

Hariciye Nezâreti

Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Maydos Kasabası'nın ve bazı hastahânelerin topa tutulduğu

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesi'ne

Yedinci Şube'nin 2167 ve 2708 numaralarını muhtevî 18 Mayıs ve 8 Temmuz sene [1]331 tarihli iki tezkire-i aliyyeleri cevabıdır:

İngilizler'in Çanakkale muharebâtı esnasında kavâ'id ve taahhüdât-ı düveliye hilâfına Maydos Kasabası'nı ve o meyânda Hilâl-i Ahmer bayrağını çekmiş olan hastahâneyi topa tutmalarından ve düşman tayyârelerinin Hilâl-i Ahmer işareti bulunan hastahâne çadırlarını bomba atarak tahrib etmelerinden ve Havuzludere'deki hastahânelere ve On Dokuzuncu Sıhhiye Bölüğü'ne düşman tayyârelerinin bombalar atmalarından dolayı evvel ve âhir Amerika Sefâreti'ne tebligât-ı lâzıme icrâ kılınmış idi. Usulü vechile İngiltere Hükûmeti'ne bildirilen tebligât-ı mezkûreye cevaben İngiltere Hariciye Nezâreti'nden 26 Teşrîn-i Evvel sene [1]915 tarihinde Londra'daki Amerika Sefâreti'ne i'tâ

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

olunduğu beyânıyla Dersââdet'deki Amerika Sefâreti'nden bâ-takrîr tevdî' kılınan notanın tercümesi matviyyen tesyîr edildi. Emr u fermân.

23 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [5 Ocak 1916]

BOA, HR. SYS, 2416/49

64

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: 2

Numara: 21334

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Manchester Guardian gazetesinin 17 Kânûn-ı Evvel sene [1]915 tarihli nüshasından:

Anzak Açıklarında Bir Hastahâne Gemisinde

Limni'ye muvâsalat ettiğimiz zaman bizim geminin muvakkaten yerli bir hastahâne gemisi olarak kullanılacağını emretdiler. Bizim vazifemiz bir taraftan az yaralı olup da on-onbeş gün zarfında vazifesine iade edilebilecek efrâd-ı mecrûhayı balıkçı gemileri vasıtasıyla karaya sevk etmek ve bunların yerine Gelibolu Şibh-i Ceziresi'nden asıl hastahâne gemisiyle gelecek mecrûhları alarak tedavi etmektir. Günde 100-150 kadar hafif yaralıları geminin sancak tarafından gönderirken iskele tarafından da iki yüz kadar yaralıyı gemiye berây-ı tedavi almak gayr-ı mu'tad bir şey değildir. Böyle bir müdhiş hücumu idâme ettirmek mahûf bir meşgaledir. Bu işi biz bir ay kadar icrâ ve bu zaman zarfında 500 kadar hastayı da İskenderiye'ye sevk etdik.

Şimdi size biraz hasta koğuşları hakkında izahât vereyim: Gemi biz gelinceye kadar nakliyat işlerinde kullanılmış, Gelibolu Şibh-i Ceziresi'ne haptalarca asker mekkâre taşımakla tavzîf edilmiş olduğundan fena halde kirlenmiş idi. Biz 350 yaralıyı isti'âb edecek surette tertibât yaptık. Tavlunda üzerleri fanilalar ile örtülmüş minderler koymak suretiyle yataklar teşkil etdik. Buradaki koğuş ağır yaralıları ve hastalar içindi. Mütebâkî üç yüz kadar hafif

yaralıları için aynı tertibâtı güvertede yaptık. Bu iş pek ziyade ağır idi. Çünkü hastabakıcımız yalnız beş kişi ile üç tabib ve yirmi kadar sıhhiye efrâdından ibaret idi. Biz ekseriyetle kable'z-zevâl saat 7.30'dan ba'de'z-zevâl 11.10'a kadar meşgul oluyorduk. Yalnız esnâ-yı ta'âmda istirahat etmek fırsatını bulabiliyorduk. İskenderiye'ye vâsıl olduğumuz zaman gemi umum hastahâne sefâinine mahsus alamât ve işaretlerle telvîn edildi. Dahilen yapılan iş ise geminin yalnız boyanması ve zemin üzerine serilmiş olan minderlerine ağaçdan yatak mevkileri yapılmasından ibaret kaldı. Maamâfih bu ta'dilât her halde zemin üzerine serilmiş adi minder yataklardan daha iyi idi. Tekmil meşâkkıyla beraber biz bu nakliye hususâtından mütelezziz ve memnun idik. Tekrar mahall-i matlûbumuza avdet için hareket edinceye kadar bizim beş arkadaşımız sahilde bir hafta çalışmak üzere gönderilmiş idi.

Bu sefer gideceğimiz yer, Bahr-ı Sefid'in güzel sularına nâzır fakat henüz ikmâl edilmemiş bir sahne-i harb, göreceğimiz iş ise ana hastahâne vazifesi idi. Maamâfih biz bu vazife için de pek fena bir suretde ihzâr edilmiş idik. Tekmil ihtiyacâtımız, yalnız ağaçdan yapılmış olan hasta yatakları müstesna olmak üzere te'min edilmemiş idi. Biz ale'l-acele bir yatak dairesi teşkil ederek boş bir ilaç sandığından elbise dolabı, konserve ve süt tenekelerinden hastalar için fincan ve yüz yıkamak için lavmanalar yapmış idik. Gemiye geldiğimiz zaman evvela Limnos'a [Limni] ve oradan da şibh-i cezîreye gitmek üzere emir almış idik. Fî 7 Ağustos'da takriben Anzak'daki kumsallıktan 1,5 mil uzak olmak üzere demirledik. Ağır topların müdhiş sadâlarını işitiyorduk. Bizim ilk hasta kafilemiz 10 b.z. [ba'de'z-zevâl]'de gemiye geldi ve biz de bunları yataklarına ancak nısfu'l-leylde tevzi edebildik.

Ertesi sabah fecirle beraber karadan ve denizden icrâ edilen müdhiş bombardımanın korkunç sadâlarıyla uyandık ve gemide bulunan güzel dürbünlerle askerlerimizin düşman mürettebâtından tahaffuz için zaman zaman gizlendiklerini ve düşmana hücum etdiklerini; düşmana îrâs etdikler zarar ve hasarın derecesini anlamak için sûratle her tarafa bakmakda olduklarını gördük. Biraz sonra teskerecilerin mecrûh efrâdı kumsallıkda bulunan sahrâ hastahânelerine nakletmekde olduklarını da müşahede etdik. Orada müdâvât-ı

evveliyeye icrâ edildikten sonra mavnalar ve mayın taharrî gemileriyle bordamıza getirildiler. Zavallılar havanın fenalığından hasıl olan dalgalardan gemiye gelinceye kadar pek ziyade müteessir ve muzdarib oldular. Bu ahvâli onlar asla hatırlamıyorlardı. Onlar iz'âc edilmeksizin âsûde bir surette saatlerce uyuyabilecek bir yatak ihzâr edildiğini zannediyor. Yarası hafif olanlar iskeleden yürümekle, ağır yaralıları ise vinç vasıtasıyla gemiye alınıyor, bu suretle gemiden gemiye veriliyor ve der-akab anbarlardaki hastalar mevkiine sevk edilerek hastabakıcıların muâvenetine terk ediliyor. Bu iki gün zarfında fena zamanlar geçirdik. Bazıları vurulduğundan üç-dört saat sonra büyük kafileler şeklinde geliyordu. Hafif yaralıları müdâvât-ı evveliyeden sonra İmroz'a ve oradan da Mondros'a sevk ediliyor. Orada İskenderiye ve Malta'da olduğu gibi sahrâ hastahânelerine yatırılıyor. Hastalığı muhtac-ı tedkik olan efrâd bizim ile gemide kalıyor. Kırk sekiz saat zarfında geceli gündüzlü çalışmak ve hastaları gemiye almak ve gemidekileri vermek şartıyla 1.200 kadar yaralı elimizden geçti.

8 Ağustos'da ba'de'z-zevâl yedide teknil gemidekiler bize pek yakın bulunan ve cephanesiyle sahile doğru gitmek isteyen bir küçük geminin düşman tarafından görülerek ateş edildiğinden zavallı gemi, bu mermi yağmuru altında bir devir icrâ ederek bilâ-hasar ateş sahasından çıktığı[nı] görünceye kadar helecan içinde kaldı. Teknil düşman mermileri onun ve bizim etrafımıza mütemâdiyen düşmekde idi. Onun bilâ-hasar firarından mütevellid heyecan ile neşedâr olduk. 9'uncu günü akşamı altı yüz hasta alarak Malta'ya müteveccihen hareket etdik. Gemide bize muâvenet-i lâzıme'yi te'min etmek ve yaralıları gramofon çalarak eğlendirmek suretiyle gemi zâbitânı bize karşı pek ziyade hayır-hâhâne hareket etdiler. Malta'ya muvâsalat edince rıhtımda hazır bulunan Salîb-i Ahmer otomobilleri ve trenleri mecrûhları alarak muhtelif hastahânelere getirdi.

Fî 25 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [7 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfî

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

65

Dahiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti

Umum Telgraf

Seddülbahir'deki düşman da bi-mennihî Te'âlâ bu sabah kâmilten tard olunmuş ve bu suretle Gelibolu Şibh-i Cezîresi düşmanın levs-i vücudundan kâmilten tathîr edilmiştir. Ordumuzun bu şanlı muzafferiyetinden dolayı İstanbul'da olduğu gibi her tarafda icrâ-yı şehriyân ve umum mekâtibin bir gün tatil edilmesi ta'mîmen tebliğ olunur.

27 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [9 Ocak 1916]

BOA, DH. KMS, 36/18

66

8497

Tebliğ-i Resmî

Çanakkale Cephesi'nde:

Topçularımız Anafartalar'da düşman mevziini ve Kemikli Limanı'nda-ki gemilerini müessir bir surette ateş altına almıştır. Bu te'sir ile limanda barınamayan düşman gemileri harice çekilmişlerdir.

Arıburnu'nda: Ziyadece bomba ve fâsılalı topçu endâhtı icrâ edilmiştir.

Seddülbahir'de: 29-30 Teşrîn-i Sâni gecesini sağ ve sol cenâhımıza karşı bomba ve kara torpili endâht edilmiş ve topçumuz tarafından ateş altına alınan düşmanın bir obüs bataryasının cephaneliğine isabet eden bir mermi ile ateş almıştır.

30 Teşrîn-i Sâni'de düşman merkezde siperlerimize ziyadece bomba endâht etmiş ve topçularımız müessir surette düşmanın bomba mahallerini ateş altına almış ve Kerevizdere'de bir blockhausela iki köprüsünü tahrib etmiştir.

1 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [14 Aralık 1915]

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

8544

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Mevziî her cins ateş muharebesi bilhassa bomba ve torpil endâhtı devam etmiştir. Kemikli Limanı'nda barınmak isteyen düşman gemileri topçu ateşlerimizle limandan kaçırılmışdır. Arıburnu'nda sağ cenâhda tarafımızdan patlatılan iki lağımın te'siriyle düşmanın mukabil lağımları çökertilmiştir. Bir düşman kruvazörü bu mıntıkada mevzilerimize te'sirsiz bir müddet ateş açıp çekilmiştir.

Seddülbahir'de topçularımız sağ cenâhımıza ateş için yaklaşan bir kruvazörün bir torpidosunu müessir ateşleriyle sahilden uzaklaşmaya mecbur etmişler ve düşmanın bazı bataryalarını iskât eylemişlerdir.

2 Kânûn-ı Evvel [1331] / [15 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8584

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Geçen günlere nisbeten ateş muharebesi ve bilhassa bomba endâhtı hafif geçmiştir. Yalnız Seddülbahir'de merkezimize karşı düşman üç bin kadar bomba atmışsa da mühim te'sir göstermemiştir.

2 Kânûn-ı Evvel gecesi Arıburnu İskeleyi'ne yanaşıp yük çıkaran iki nakliye gemisi top ateşimizle iskeleden açığa kaçırılmış ve Seddülbahir'de sağ cenâhımıza ateş açan bir kruvazör topçularımızın dört mermi isabetinden

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

uzağa çekilmiştir. Bir düşman tayyâresi, tayyare topçumuzun endâhtıyla denize düşürülmüştür.

3 Kânûn-ı Evvel [1331] / [16 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8611

Tebliğ-i Resmî

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da ve Arıburnu'nda fâsılalı yalnız topçu muharebesi olmuştur. Topçularımızın mukabelesiyle Anafartalar'da düşmanın bir cebel topçusu iskât ve bir makineli tüfeği tahrib edilmiş ve ordugâhlarında yangın çıkarılmıştır.

Seddülbahir'de 2 Kânûn-ı Evvel'de sol cenâhımız tarafından patlatılan bir lağım te'sirini göstermiş, düşman her nev' silâhıyla mevzilerimize ateş açmaya başlamışsa da topçularımızın şedîd mukabelesiyle ateşini devam ettirememiş ve topçularımızın ateşiyle Sığındere munsabbı civarında duran bir nakliye gemisi kaçırılmıştır.

4 Kânûn-ı Evvel [1331] / [17 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8693

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar'da ve Arıburnu'nda tarafeyince fâsılalı top ve bomba endâhtı icrâ edilmiştir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Topçularımızın endâhtıyla 4-5 Kânûn-ı Evvel gecesi Arıburnu İskeleyi civarında zuhur eden yangının sabaha kadar devam ettiği görülmüştür.

Seddülbahir'de merkez ve sol cenâh siperlerimize düşman ber-mu'tâd pek çok bomba ve kara torpili endâht etmiştir.

Topçularımız gerek bomba ve torpil mahallerine ve gerek te'sirsiz ateşe başlayan düşman topçularına müessir ateş açarak onları iskât ve bir kısım siperlerini tahrib etmiştir.

Bir kruvazör ile bir monitor muhtelif istikâmetlere bir müddet te'sirsiz ateş açıp çekilmiştir.

6 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [19 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9072

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

5-6 Kânûn-ı Evvel gecesi ve 6 Kânûn-ı Evvel sabahı Anafartalar'da ve Arıburnu'nda düşman mevzilerine karşı şedîd topçu ateşlerimizle başlayan taarruz hazırlığını tevkîf için düşmanın öğleden sonra Seddülbahir'de bütün kuvvetiyle icrâ eylediği taarruzu akîm kalmasıyla şimâlde gitdikce terakkî eden taarruzumuzdan kurtulamayacağını anlayan düşman, kuvvetinin bir kısmını 6-7 Kânûn-ı Evvel gecesi pek telaşla vapurlara bindirmeye başlamış ve bu hareket ortalığı uzun müddet istilâ eden kesîf sislere rağmen kıta'âtımızın takibinden kurtulmamıştı.

Bugün son alınan raporda: Anafartalar'da ve Arıburnu'nda artık hiçbir düşman neferi bırakılmadığı ve bu mıntıkalarda kıta'âtımızın kâmilan sahile kadar ilerleyerek düşmandan birçok ganâ'im ve cephe, çadır, top elde ey-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

lediği ve düşmanın bir deniz tayyâresi ateşlerimizle denize düşürülerek pilot ve râsıdının esir alındığı bildirilmiştir.

6 Kânûn-ı Evvel öğleden sonra Seddülbahir'de düşman taarruzu şu suretle cereyân etmiştir: Düşman evvelâ karadan her cins şedîd ateşleriyle ve denizden monitor ve kruvazörleriyle mevzilerimize bir müddet ateş açmış ve ba'dehû sağ cenâhımızdan başlayarak merkez ve sol cenâhımıza bütün kuvvetiyle taarruz etmiş ise de bu taarruzları kendisine büyük telefâta mâl olarak tamamıyla akîm bırakılmış ve yine eski mevzilerine tard edilmiştir.

7 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [20 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8763

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Anafartalar ve Arıburnu'nda düşmanın kaçırmaya muvaffak olamadığı her çeşid malzeme-i harbiye ve eşya-yı askeriye peyderpey toplanmakta olduğundan mikdarı henüz tesbit edilememiştir ve ganâ'im meyânında Arıburnu'nda iki ağır top ile bir sahrâ şınayder topu, tüfek, cephanes ve bilhassa piyade ve makineli tüfek cephanesi birçok ester, cephanes arabaları, içi erzakla dolu çadırlar, istihkâm ve telefon âlâtı bulunmaktadır. Düşman sefâini dün akşama kadar muhtelif mevzilerine ve ordugâhlarına şiddetli ateş açarak terk etdikleri bu ganâ'immin tahribine çalışmışsa da muvaffak olamamıştır.

Seddülbahir'de sağ ve sol cenâhlarda mühim bir hâdise olmamıştır. Yalnız merkezde düşman her defasında adem-i muvaffakiyetle neticelenen taarruzlarını vakit vakit tekrar etmektedir.

8 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [21 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

8782

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Seddülbahir'de fâsılalı topçu ateşi, bomba ve torpil endâhtı devam etmiştir.

Anadolu Boğaz bataryalarımız Morto Limanını ve Tekke Burnu'nda ihrac iskelelerini müessir suretde bombardıman etmiştir. Morto Limanı'nda iki sandal ve Tekke İskelesi'nde cephaneye yüklü iki mavna batırılmış, bir şilebe tam isabet vâki' olmuştur. Düşmanın çekildiği mıntikalardan yalnız birinde bir kolorduyu günlerce idare edecek muhtelif cinsde erzak ve bir milyonu mütecâviz kum torbası, bine yakın çadır ve bin beş yüz battaniye, 400 hasta teskeresi, 1.000 sandık konserve, elli varil benzin, Ağıldere civarında bir obüs topu ile yere gömülmüş birçok obüs mermisi, 300 kilometre telefon teli, 180 kilometre mevânî'-i fer'îye teli bulunmuştur. Tüfek ve cephaneye ve melbûsât ve techizât-ı sairenin mikdarı henüz takarrür etmemiştir.

9 Kânûn-ı Evvel [1331] / [22 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9820

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Saros adalarına takarrüb etmek isteyen beş torpido ve bir kruvazör, topçularımızın endâht eylediği mermilerden birinin kruvazöre isabetiyle uzaklaşmışlardır.

Seddülbahir'de 9 Kânûn-ı Evvel'de sağ cenâhımızda devamlı topçu ateşi icrâ edilmiştir. Topçularımızın endâhtıyla bazı düşman siperleri ve bomba

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

mahalleri tahrib olmuş ve üç mermi isabetiyle düşmanın havan bataryası iskât edilmiştir. Anafarta ve Arıburnu'nda henüz hesap edilmeyen gana'im meyânında müte'addid kara torpili atan âletler köprü kurmak için pek çok dubalar ile dekovil vagonları peyderpey taharrî müfrezelerimiz tarafından meydana çıkarılmaktadır.

10 Kânûn-ı Evvel [1331] / [23 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

8940

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Fâsılalı topçu piyade ve bomba endâhtı devam etmiştir. Topçularımızın ateşleriyle düşmanın üç bataryası iskât edilmiş ve tahkîmâtla meşgul düşman efrâdına epey te'sirât yapılmış ve bir kısım siperleri tahrib edilmiştir. 9 Kânûn-ı Evvel'de bir torpido Arıburnu civarına te'sirsiz birkaç mermi atıp çekilmiştir. Boğaz bataryalarımızdan birkaçı dün Seddülbahir'de Tekke Burnu'nda ihrac iskeleleriye civarındaki barakaları ve sandalları müessir topa tutarak nakliyâtı men' etmiş ve yedi barakayı tahrib etmiştir ve yüklü iki sandalı batırmıştır. Bugüne kadar Anafartalar ve Arıburnu'nda düşmandan iğtinâm edilen torpillerin adedi ona bâliğ olmuştur. Bunlardan sekizi ağır top ve ikisi sahrâ topudur.

Ahîren telsiz-telgraf istasyonu dahi ele geçirilmiş ve 8 Kânûn-ı Evvel'de karaya oturan müte'addid vapurların içinde kâbil-i isti'mâl ne varsa alınarak ba'dehû vapurlar tahrib olunmuştur.

11 Kânûn-ı Evvel [1331] / [24 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

8995

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

11 Kânûn-ı Evvel gecesı Arıburnu İskelesi'ne ateş açan bir torpido top-
çu ateşlerimizle uzaklaştırılmışdır.

Seddülbahir'de düşman ber-mu 'tâd ziyadece bomba ve torpil endâht et-
miştir. Topçularımız müessir ateşleriyle düşmanın birkaç bomba makinesini
tahrib etmiş, birinci ve ikinci hat siperlerinde mühim hasar yapmıştır. Muh-
telif zamanlarda Alçıtepe ve civarını bombardıman eden bir düşman kruva-
zörüne topçularımız dört mermi isabet ettirmişlerdir. Boğaz bataryalarımız
Seddülbahir'de ihrac iskelelerini Morto Limanı'nda ictimâ' mahallerini ve Ke-
revizdere civarında düşman siperlerini Eskihisarlık garbındaki ihtiyât kolları-
nı ve bir obüs bataryasını müessir bir suretde top ateşine alarak epey tahribât
husûle getirmiş ve Morto Limanı'nda yüklü bir sandalı batırmıştır.

12 Kânûn-ı Evvel'de bir deniz tayyâremiz Bozcaada, Mavro Ada ve
Seddülbahir'de düşman sevâhili üzerinde uçarak muvaffakiyetli keşif yapmış,
Seddülbahir cenûbunda bir torpidoya bomba düşürmüştür.

13 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [26 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9050

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale:

13 Kânûn-ı Evvel'de bir kruvazör Anafarta ve Arıburnu'nda terk ettik-
leri mevzilere birkaç mermi atıp çekilmiştir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Seddülbahir'de düşman sağ cenâhımıza ziyade bomba ve topçu ateşi ve sol cenâhımıza fâsılasız makineli bomba ve torpil endâht ve makineli tüfek ateşi icrâ eylemiş topçularımızın mukabelesiyle düşman topçuları iskât ve bir kısım siperleri tahrib edilmiştir.

12 Kânûn-ı Evvel'de düşman tayyâreleri Galataköy civarına on beş bomba atmışsa da hiçbir te'sir ve hasar olmamıştır. Büyük Kemikli sahilinde karaya oturan düşman nakliye gemileri beş bin ton hacminde, dört adet olup ayrıca bir vapur daha Arıburnu'nda karaya oturmuş ve bütün eşyası tarafımızdan iğtinâm olunmuştur.

14 Kânûn-ı Evvel [1331] / [27 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9067

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Arıburnu üstünde uçan üç düşman tayyâresinden biri topçu ateşlerimizle sakatlanarak açıkda denize düşmüş ve enkazı iki gemi tarafından İmroz istikâmetine çekilmiştir. Seddülbahir'de her cins ateş bomba ve torpil endâhtı mu'tâd üzere devam etmiştir.

İki kruvazör ile iki monitor ve sekiz torpido himayesinde Agamemnon sisteminde bir zırhlı fâsıla ile mevzilerimize bir müddet ateş açmışlardır. Topçularımızın mukabelesiyle zırhlı ve kruvazörler üzerine iki mermi isabet edilmiştir. 14 Kânûn-ı Evvel öğleden sonra Merkeş Adası civarından bir monitor fâsıllı olarak Boğaz'ın Anadolu sahil kısmına seksen kadar mermi atmıştır. Boğaz Anadolu bataryalarımız muhtelif zamanlarda Tekke Burnu ve Seddülbahir iskelelerini ateş altına alarak düşman nakliyâtını men' ve ta'ciz etmiş ve Tekke Burnu'nda bir sandalı batırmış ve büyük bir hangarı iki mer-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

mi isabetiyle tahrib etmiştir. Deniz tayyârelerimizden biri geceleyin Seddülbahir çadırılı ordugâhına muvaffakiyetli dört bomba düşürmüştür.

15 Kânûn-ı Evvel [1331] / [28 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9148

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

16 Kânûn-ı Evvel'de bir zırhlı ve bir torpido Anafartalar mıntıkasında birkaç mermi atıp çekilmiştir. Arıburnu'na yaklaşmak isteyen bir torpido, topçu ateşlerimizle kaçırılmışdır.

15/16 [gecesi] ve 16 Kânûn-ı Evvel'de sağ ve sol cenâhımızda şiddetli bomba ve torpil endâhtı devam etmiştir. 16 Kânûn-ı Evvel'de tayyâre taras-sudâtıyla iki harb gemisi merkez siperlerimizi bir müddet bombardıman etmiş ba'dehû düşman üç lağım patlatmıştır. Lağımlardan biri geri püskürüp te'sirsiz kalmıştır. Diğer ikisi siperlerimizden on metrelik bir mahalli tahrib ettiğiinden işbu siper enkazı düşman tarafında kalmıştır.

15 Kânûn-ı Evvel'de Yenişehir garbında demirleyen Soufrêne Zırhlısı Anadolu Boğaz bataryalarımızdan birine ateş açarken bataryalarımız mukabeleye başlamış ve beş mermiden ikisi zırhlıya isabet etmesiyle zırhlı kesîf duman ve alev içinde derhal demir alıp uzaklaşmıştır.

15 Kânûn-ı Evvel ve 15/16 [gecesi] ve 16 Kânûn-ı Evvel'de Boğaz bataryalarımız Seddülbahir ve Tekke Burnu civarını, iskele mahallerini, depo ve anbarlarını müessir suretde ateş altına almıştır.

16 Kânûn-ı Evvel sabahı deniz tayyârelerimizden biri Seddülbahir'de düşman ordugâhına üç bomba düşürerek orada yangın çıkarmıştır.

Anafarta ve Arıburnu mıntıkalarında şimdiye kadar toplanıp hesap edilen ganâ'im mikdarıdır: Muhtelif çapda on top, 1.400 tüfek, 60 makinelî

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

tüfek namlusu, 8 bomba endâhtı makinesi, 42 toparlak, 21 cephane arabası, 6.400 muhtelif topçu cephanesi, döküm hâlinde 650 bin piyade cephanesi, 7.055 aded bomba, [13] makineli tüfek sehpa, 2.476 çelik siper mazgalı, 2.200 muhtelif vüs'atde çadır, 6.500 kazma-kürek, 550 teskere, 6.200 elbise ve kaput, 3.000 kat çamaşır, 15.515 sandık konserve, 280 muhtelif büyüklükde araba. Ayrıca erzak ve konserve miktarı bunlardan haricidir. Daha birçoğunun kayıd ve tescili hitâm bulmamıştır.

17 Kânûn-ı Evvel [1331] / [30 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9170

Tebliğ-i Resmî

Çanakkale Cephesi'nde:

Seddülbahir'de 16/17 Kânûn-ı Evvel gecesi bazen şiddetli olmak üzere sabaha kadar piyade ateşi ve bomba endâhtı devam etmiştir.

17 Kânûn-ı Evvel öğleden sonra sağ cenâh ve merkezde ve kısmen sol cenâhda şiddetli topçu, piyade ve bomba muharebesi olmuş ve düşmanın iki kruvazörle bir monitorü kara topçu ateşlerine iştirâk etmiştir. Topçularımız düşman siperlerinde ve Seddülbahir'deki ordugâhlarında mühim tahribât yapmışlardır.

17/18 Kânûn-ı Evvel [gecesi] ve 18 sabahı Boğaz bataryalarımız Seddülbahir İskeleyi'ni ve Tekke Burnu'nu müessir surette topa tutmuştur. Bir tayyâremiz Seddülbahir'de düşmanın çadırı ordugâhına ve bir nakliye sefine sine isabetli bombalar düşürmüştür. İmroz istikâmetinde keşif yapan diğer bir tayyâremiz Swiftshure Zırhlısı'na bombalarıyla taarruz etmiştir.

18 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [31 Aralık 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

9353

Tebliğ-i Resmî

Çanakkale Cephesi'nde:

Seddülbahir'de 17/18 Kânûn-ı Evvel gecesi sağ cenâhda ziyadece bomba muharebesi yapılmış ve merkezde sabaha kadar şiddetli topçu ve bomba endâhtı devam etmiştir.

18 Kânûn-ı Evvel öğleden sonra sağ cenâhda tarafımızdan iki lağım patlatılmış ve bunu müteâkib iki kruvazörün iştirâkiyle düşmanın kara topçuları bir müddet merkez siperlerimize ateş açmış ve tarafımızdan şiddetle mukabele olunmuştur.

Seddülbahir'de ihrac iskelesi ve civarındaki anbarlar Boğaz bataryalarımız tarafından ateş altına alınmıştır. Soufréne Zırhlısı beş torpido himayesinde ve tayyâre tarassudâtıyla bu bataryalarımıza mukabelede bulunmuşsa da hiçbir te'sir yapamamıştır. Bir deniz tayyâremiz düşmanın rasadla meşgul tayyâresine taarruz etmiş ve onu rasaddan men' ederek firara mecbur etmiştir.

19 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [1 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9229

Tebliğ-i Resmî

Çanakkale Cephesi'nde:

Seddülbahir'de top ve bomba muharebesi devam etmiştir. Düşmanın bir kruvazörüyle bir monitoru az bir müddet ateşe iştirâk eylemiş ve topçularımızın ateşleri te'siriyle uzağa çekilmeye mecbur edilmiştir. Bir monitor Boğaz bataryalarımıza bir saat neticesiz ateş açmıştır. Topçularımız Beşige Burnu açığında görülen bir torpidoyu ateş altına almışlar ve kaptan köprüsüne isabet eden bir mermi te'siriyle torpidoyu kaçırmışlardır. Bir deniz tayyâ-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

remiz Seddülbahir düşman ordugâhlarına üç bomba düşürmüştür. Boğaz bataryalarımız Seddülbahir'de düşmanın iskele ve ambarlarını müessir ateş altına almışlar ve ambarlarından birçoğunu tahrib etmişlerdir.

20 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [2 Ocak 1916]

Seyfi

**

9258

Tebliğ-i Resmî

Çanakkale Cephesi'nde:

Sağ ve sol cenâhda şiddetli bomba ve umumiyetle cephede fâsılalı topçu muharebesi olmuştur. Düşmanın bir torpidosu ile bir kruvazör ve bir monitoru mevzilerimize fâsılalı endâht edip çekilmiştir. Tayyârelerimiz düşman mevzileri üzerinde 600 metre yüksekde uçarak muvaffakiyetli keşifle avdet etmişlerdir. Arıburnu'nda düşman tarafından gizlenmiş dört yüz sandık piyade cephanesi bulunmuştur.

21 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [3 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9283

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

20/21 Kânûn-ı Evvel gecesi bir torpedo Arıburnu cihazlarına birkaç mermi atıp çekilmiştir. Seddülbahir'de topçularımız sabaha kadar düşman mevâzi'ini ve Tekke Burnu ile Seddülbahir arasındaki ordugâhlarını ateş altına almışlardır. Geceleyin bir kruvazör ve 21 Kânûn-ı Evvel'de iki kruvazör mev-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

zilerimize te'sirsiz bir müddet ateş açmış ve kruvazörlerden birine topçularımız iki mermi isabet ettirmişlerdir.

21 Kânûn-ı Evvel öğleden sonra düşman topçuları merkez ve sol cenâhımıza ateş baskını yapmak istemişlerse de topçularımızın şiddetli mukabeleleriyle düşman topçusu iskât ve siperlerinden mühim aksâmı tahrib ve nakliyatı men' edilmiştir. Öğleden evvel sahil bataryalarımız fâsılalı ateşleriyle Seddülbahir ve Tekke Burnu iskelelerini ateş altına almışlar ve iki nakliye gemisini iskeleden kaçırmışlardır. Bu ateşlerimizin te'siriyle iskele civarında yangın zuhur ederek bütün gün devam etmiştir.

22 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [4 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9348

Tebliğ-i Resmî

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Sağ cenâh ile merkezde bazen şiddetli olarak yalnız topçu muharebesi devam etmiştir. Düşmanın bir kruvazörü ile bir monitoru Alçıtepe civarını bir müddet bombardıman edip çekilmişlerdir.

Topçularımız düşmanın bir havan bataryasıyla bir sahrâ bataryasını sükkûta mecbur etmiş ve Seddülbahir ordugâhını müessir suretde döğmüştür. Anadolu bataryalarımız muhtelif zamanlarda Seddülbahir ve Tekke Burnu'nda ihrac iskelelerini bombardıman etmiştir. Mülâzım-ı Evvel Boddege idaresindeki bir deniz tayyâremiz Boğaz üstünde uçan bir Fransız tayyâresine taarruz ederek ateşleriyle onu sakatlamış ve Akbaş karşısında Anadolu yakasına düşürmüştür. Tayyârenin hasarı pek cüz'î olup az bir tamir ile kâbil-i isti'mâldir. Tayyâreci Fransız maktûlen bulunmuştur.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Anafartalar mıntukasında düşmanın terk etdiği iki yüz sandık piyade cephanesi, yüz otuz aded dekovil arabası ile toprağa gömülmüş sağlam bir mitralyöz elde edilmiştir.

24 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [6 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9493

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Dünkü tebliğde yere düşürüldüğü bildirilen tayyâreden başka, düşmanın ikinci bir tayyâresi de yine Mülâzım-ı Evvel Boddege idaresindeki tayyâremizin taarruzu neticesinde yanarak yere düşmüştür. Birinci Carman sisteminde 942 numaralı Fransız tayyâresi 24 Kânûn-ı Evvel, kable'z-zevâl Nara Burnu'nun şarkına, diğeri İngiliz Carman sisteminde Rumeli cihetinde Yalova şarkına düşmüştür. Evvelkinin râsı yokdu. Maktûl pilotun ismi Batist le Kont olduğu anlaşılmıştır. Aynı günde tayyâre filomuz tarafından Seddûlbahir'de düşman mevâzi'ine ve İmroz'daki tayyâre karargâhına muvaffakiyetli müte'addid bombalar atılmışdır.

24 Kânûn-ı Evvel'de sağ cenâhımızda fazlaca cephe hafif bomba endâhtı ve ehemmiyetsiz piyade ateşi devam etmiştir. Düşman kara topçusu iki monitorla iki kruvazörün iştirâkiyle sabahdan akşama kadar kısmen şiddetli olarak mevzilerimize ateş açmış ve topçularımız şedîd mukabeleleriyle kruvazörlerden birini uzaklaştırmış ve düşman siperlerinden bazılarını tahrib ve bir kısım topçusunu iskât eylemiştir.

24 Kânûn-ı Evvel'de, öğleden evvel ve sonra dört monitor, altı torpido himayesinde bir kruvazör muhtelif saatlerde Boğaz'ın Anadolu sahilini ve bazı bataryalarımızı devamlı bir surette bombardıman etmişlerse de bir te'sir yapamamışlardır.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

23 Kânûn-ı Evvel gecesi Boğaz bataryalarımız muhtelif zamanlarda Seddülbahir ile Tekke Burnu'nda ihrac iskelelerini bombardıman etmiştir. Düşman bilâ-te'sir mukabelede bulunmuştur.

24 Kânûn-ı Evvel'de tekrar edilen bombardıman te'siriyle Tekke Burnu'nda yangın zuhur etmiş ve iskele ile sandallara müte'addid isabetler görülmüştür. Seddülbahir İskeleyi'ne icrâ edilen ateşler dahi güzel neticeler vermiştir.

25 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [7 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9373

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

24/25 Kânûn-ı Evvel gecesi sağ ve sol cenâhlarımıza fazlaca bomba endâhtı teâtî edilmiştir. 25 Kânûn-ı Evvel'de öğleden evvel saat on birden öğleden sonra üçe kadar topçularımız sağ cenâhımız karşısındaki düşman siperlerini fâsılalı fakat şiddetli bir surette ateş altına alarak mühim tahribât îkâ' eylemiştir.

Merkezde topçu ve bomba endâhtlarımızla düşmanın bazı siperleri ve bomba mahalleri tahrib olunmuştur. Sol cenâhımızda hafif ateş teâtî edilmiştir. Düşmanın kara topçuları ile iki kruvazör bir monitor ve dört torpidosu bi'l-mukabele topçularımızı ve siperlerimiz gerilerini şiddetle fakat te'sirsiz bombardıman etmişlerdir.

Öğleden sonra saat 2'de Tekke Burnu'ndaki düşman ordugâhında ateşlerimiz te'siriyle yangın zuhur etmiştir. Boğaz bataryalarımız 24/25 Kânûn-ı Evvel gecesi Seddülbahir ordugâhları ve 25 Kânûn-ı Evvel öğleden sonra da Tekke Burnu civarındaki düşman bataryasını müessir surette ateş altına almış-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

dır. Düşman Seddülbahir'deki bataryası ve Tekke Burnu açıklarındaki bir zırhlı ve bir monitoruyla bilâ-te'sir mukabelede bulunmuştur.

26 Kânûn-ı Evvel'de Anadolu bataryalarımız Seddülbahir ve Tekke Burnu limanlarını, toplu düşman kıta'âtı ile Kerevizdere Vadisi'ni ve Morto Limanı'nı muvaffakiyetle bombardıman etmiştir.

26 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [8 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9411

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

Înâyet-i Hak'la Seddülbahir'den dahi düşman tard edildi. Üç günden beri ihzâr edilip dün öğleden sonra tarafımızdan taarruzla başlayan muharebenin cereyanına dair henüz tafsilâtı rapor alınamadı. Şimdilik malum olan Seddülbahir ve Tekke Burnu'nda harbden evvel yapılan bi'l-cümle siperler tarafımızdan işgal edildi. Merkezden ilerleyen kıta'âtımız düşmandan dokuz top iğtinâm etdi. Düşmanın çadırlı büyük ordugâhları, çadır ve eşyalarıyla birlikde elimize geçti. Topçularımız askerle dolu bir düşman nakliye gemisini batırdılar. Pek kesîr olan ganâ'im in ta'dâdı henüz mümkün olamadı. Düşman zâyîâtı pek çok tahmin olunuyor. Bir harb tayyâremiz çift satırlı Carman sisteminde bir düşman tayyâresine taarruz ederek tayyâreyi alevler içinde Seddülbahir yakınında yere düşürmüştür.

Düşmanlarımız bizi kalbgâhımızdan vurmak için hemen bir senedir bu cephe-i harbde her vâsıtaya müracaat etdikleri halde Hakk'a istinâd eden ordumuzun bi-hakkın tarihe geçecek kadar şecâat ve savletleri karşısında maddî ve manevî birçok telefât ve zâyîât vermekden başka bir netice elde edememiş ve bütün bu ümidleri kırılarak karşıımızdan firara mecbur edilmişlerdir. Orada

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

vazife-i mukaddeselerini îfâ yolunda şehid olanları tebcîl ve kalan gazileri takdir ederiz.

27 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [9 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9566

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Seddülbahir'de düşmanın enkazından terk ettiği lâ-yu'ad ganâ'iminden meydana serilmiş birçok ecsâdından başka tek bir neferi kalmamıştır. Düşmanın takibi esnasında, teslim olmakdan imtinâ ile iskelelere doğru firar eyleyen düşman bakıyyesi itlâf edilmiştir. Sol cenâhda Kerevizdere mıntıkasında düşman tarafından tertib edilen pek çok âmil bizzat lağımlara tesadüf edilmiş ve istihkâm efrâdımız tarafından yalnız mahdûd bir mıntıkada doksan lağım imhâ edilmiştir.

28 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [10 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

9482

Tebliğ-i Resmî

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Çanakkale'de bir düşman harb sefinesi 27-28 Kânûn-ı Evvel gecesi sabaha kadar İmroz cihetinden Seddülbahir, Tekke Burnu ve Hisarlık cihetlerine fâsıllı ateş etmiştir. 28 Kânûn-ı Evvel'de birkaç torpido muhribiyle bir

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

kravazör fâsılalı olarak Seddülbahir'i bombardıman etmiş, Boğaz bataryamızın mukabelesiyle çekilmeye mecbur edilmiştir.

29 Kânûn-ı Evvel [1331] / [11 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

**

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 21593

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Âtîdeki tekzibin Millî Ajans'la haricde neşri rica olunur:

Müstecib Onbaşı (Turquoise) Tahtelbahiri'nin, seyir tecrübesi icrâ edildiği esnada, bir Fransız mühendisi tarafından gark edildiği 21 Kânûn-ı Evvel 1915 tarihli *Gazette de Lausanne*'da görülmüştür. Mezkûr tahtelbahirin seyir tecrübesi esnasında hükûmât-ı müttefika mensubîn-i bahriyesinden başka hiçbir kimse mevcut bulunmadığı gibi el-yevm icab eden bazı tamirâtı ile iştigâl kılınmaktadır. Müstecib Onbaşı'nın sevk ve idaresi hususunda ehliyet ve ıktidar sahibi mürettebât mevcuddur. *Gazette de Lausanne*'ın neşriyâtı sırf tevârâtıdan ibaret bulunmakla tekzib kılınır.

Fî 30 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [12 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşısı
Seyfi

**

Matbûât Müdüriyet-i Umumîyesi'ne

Çanakkale Cephesi'nde:

30 Kânûn-ı Evvel'de Boğaz açıklarında bulunan bir kruvazör ile dokuz torpido ve bir monitor muhtelif saatlerde Tekke Burnu ve Seddülbahir iskelelerine ateş etmektedir. Ayrıca bir monitor Kilidülbahir istikâmetini bilâ-muvaffakiyet bombardıman etmekte iken bir deniz tayyâremiz işbu monitora bomba ile hücum ederek onu ateş kesip uzaklaşmaya mecbur etmiştir. Fî 30 Kânûn-ı Evvel öğleden sonra Mülâzım-ı Evvel Boddege idaresindeki harb tayyâresi düşmanın beşinci Carman sistemindeki tayyâresine ateşle taarruz ederek Seddülbahir civarında karaya düşürmüştür. Tayyârenin pilotu maktûl ve râsıdı mecrûh bulunmuştur. Tayyâre az bir tamir ile isti'mâl olunacaktır. Bunu müteâkib diğer bir tayyâremiz Saroz Körfezi üzerinden gelmekte olan bir İngiliz tayyâresine taarruz ederek tayyâreyi kaçırtmış ve arkasından takib ederek onu İmroz Adası'nda yere inmeye mecbur etmiştir.

İngilizler tebliğ-i resmîlerinde hâlâ Anafartalar ve Arıburnu'ndan kendi ihtiyârları dahilinde olarak kemâl-i sükûnetle çekildiklerini ilân ediyorlar. Âtîde mübâlağasız ve belki henüz noksan olarak gösterilen ganâ'im mikdarı ve acele firarın te'siriyle tahribe vakit bulamadıkları tek mil mefrûşât ve tertibâtıyla alâ hâlihâ terk edilmiş ordugâhların vaziyeti bu çekilmenin ihtiyârî ve sükûnetle olmadığına pek açık bir delildir. Anafartalar ve Arıburnu'ndan şimdiye kadar kıta'ât tarafından cem' ve ta'dâd edilen esliha, cephane, eşya-yı saireden en mühim olanlarının mikdarı şudur:

10 top, 2.000 tüfek ve bu kadar kasatura, 60 makineli tüfek namlusu, 8.750 top mermisi, 500 sandık piyade cephanesi, 13 bomba topu ve makinesi, 45.000 bomba, 160 toparlak ve cephane arabası, 61 dekovil arabası, iki kilometre maa-teferruât ray, 80 tombaz, 67 mavna ve duba, 2.850 muhtelif çadır, 850 hasta teskeresi, 13 helyosta, 300 kilometre telefon kablosu, 120 teneke benzin, 250 teneke gaz, 5.800 battaniye, 3.400 kat elbise, 3.100 kaput ki cem'an

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

6.500 elbise ve kaput ve yirmi bin sandık konserve ve beş bin çuval erzak, 12.500 muhtelif kazma ve kürek. Bunlar yalnız toplanmış olanlardır. Hâssa-ten yenebilecek, kesilebilecek ve saklanabilecek aksâm rakamları bol hesab ile üç misli olarak kabul olunabilir. Su depoları ve büyük mesaiye ihtiyac gös-teren su tasfiye kazan ve makineleri ve daha sair birçok şeyler bu meyâna da- hil edilmemiştir.

31 Kânûn-ı Evvel [1]331 / [13 Ocak 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1152/62

67

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
Telgraf İdaresi
Mahreci: Erzurum

Mâbeyn-i Hümayûn Başkitâbet-i Celîlesi'ne

Ordu-yı Hümayûn'un Çanakkale'deki muzafferiyât-ı kat'îye-i ahîresi münasebetiyle de başkumandan-ı akdesimiz Padişahımız efendimiz hazretle- rine bütün Erzurum memurîn ve ahalisi kullarıyla ref'-i tebrikâta müsâra'at ve muvaffakiyât-ı mütevâliye ile ahd-i celîl-i hümayûnlarının millet-i Osmâ- niyye için bir devr-i saadet ve selâmet olması da'avâtını pîrâye-i lisân-ı mem- lûkiyet eylediğimi atebe-i seniyye-i mülûkâneye arz ve iblâğımı istirhâm ede- rim. Fermân.

28 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [10 Ocak 1916]

Erzurum Valisi
Tahsin

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
Telgraf İdaresi
Mahreci: Bünyan

Mâbeyn-i Hümayûn-ı Mülûkâne Başkitâbet-i Celîlesi'ne

Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nin levs-i vücud-ı düşmandan kâmilten tathîri hayr-ı beşâret-eseri Bünyan'a vâsıl olur olmaz sevgili Padişahımız efendimiz hazretlerinin bi'l-cümle tebaa-i sadıka-i mülûkâneleri ser-mest-i sürûr-ı şâdân olarak mekâtib talebesiyle beraber bugün daire-i hükûmet önünde bi'l-ictimâ' hissiyât-ı şükrân-gâyât-ı ubûdiyet-kârânelerinin maattebrik başkumandan-ı akdesimiz Halife-i zî-şânımız efendimiz hazretlerinin atebe-i felek-mertebe-i hümayûnlarına arzını rica ve bu vesile-i celîle ile de her an vird-i zebânımız olan duayı yâd ederek ömür ve afiyet-i şehinşâhîlerini tekrar eylemekte olduğumuz ma'rûzdur. Fermân.

28 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [10 Ocak 1916]

Bünyan Kaymakamı
Müdafaa-i Milliye Reisi
Faik

**

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
Telgraf İdaresi
Mahreci: Beyşehir

Mâbeyn-i Hümayûn Başkitâbeti Vâsıtasıyla Hâk-i Pây-ı Şâhâne'ye

Muzaffer ordumuzun Çanakkale önündeki düşmanı tathîr ve tedmîr ettiğini mübeşşir telgraf üzerine Beyşehir'de de mutantan şenlikler icrâ ve devam-ı ömr ü afiyet-i Hilâfet-penâhîleri muzaffer ordumuzun temâdî-i muzafferiyetleri duası tekrar ref'-i bârgâh-ı ehadiyyet kılınmış olduğu ma'rûzdur.

30 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [12 Ocak 1916]

Belediye Reisi
Hamdi

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
Telgraf İdaresi
Mahreci: Sayda

Dersaâdet'de Huzur-ı Ulyâ-yı Hazret-i Hilâfet-penâhî'ye

Ruhâniyet-i Nebeviyye-i Peygamberî ve hulûs-ı pâk-ı hazret-i Hilâfet-penâhîleri ile şanlı ordu-yı hümayûnlarının muzafferiyet-i kat'îye-i hayrâ-neleri bütün milleti garîk-i sürûr ve ibtihâc ederek bunun gibi daha nice muzafferiyât-ı mütevâlîye nâiliyet ve bi-mennihî te'âlâ an-karîb cüyûş-ı Osmaniyye'nin Mısır'a muzafferen duhûlü dua-yı hâlisânesi ref'-i bârgâh-ı ehadiyyet kılındığı takdim-i ubûdiyet-i dâ'iyânemize terdîfen hâk-i pâ-yı Hilâfet-penâhîye arz olunur.

28 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [10 Ocak 1916]

Sayda Belediye Reisi
Misbah

**

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
Telgraf İdaresi
Mahreci: Trablus

Dersaâdet'de Atebe-i Ulyâ-yı Hazret-i Hilâfet-penâhî'ye

Cenâb-ı hayra'n-nâsırîn, Halife-i rû-yı zemîn emiri'l-mü'minîn efendimiz hazretlerini mazhar-ı feth-i mübîn buyursun. Âmin. Seddülbahir'de dahi düşmanın tard ve tenkîli hususundaki sevgili ordumuzun muvaffakiyet-i azîmesinden dolayı tebaa-i sadıka nâmına arz-ı tebrike ictisâr ve şu muzafferiyet-i kübrânın diğer sahalarda da hüsn-i tecellîsiyle ordumuzun bir kat daha kesb-i şeref-i şân etmesi duasını tekrar eyleriz. Fermân.

28 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [10 Ocak 1916]

Trablusşam Nakibü'l-eşraf
Kaymakamı
Abdül Fettah

Trablusşam Müftüsü
Abdülhamid Kirâmî

Belediye Reisi
Osman

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
Telgraf İdaresi
Mahreci: Karahisar

Atebe-i Ulyâ-yı Hilâfet-penâhî'ye

Şecâat ve besâleti kalb-i hümayûnlarından alan kahraman ordu ve donanmalarının makam-ı Hilâfet ve Saltanat ile beytimizin din ve imanla yoğurulmuş çelikden kapılarına bir seneden beri hain ve kirli ayaklarıyla kirletmek insaniyet ve medeniyet[den] mahrûm düşmanların vücud-ı habâsetlerinden kâmilten tathîr eyledikleri tebşîrâtı Karahisar-ı Sahib ahali-i sadıka ve mutî'a kullarına emsâlsiz bir şevk ve sürûr bahş eylemiş olduğundan hükûmet meydanında ictimâ' edilerek zât-ı melek-sıfât-ı tâcdâr-ı a'zamîlerinin ve kahraman ordu ve donanmalarının diğer serhadlerde dahi aynı suretle mazhar olmaları ve devam-ı ömr [ü] afiyet-i hazret-i Hilâfet-penâhîleri ed'îye-i mefrûzasını ref'-i bârgâh-ı ehadiyyet eyledikleri ma'rûzât-ı tebrikât-ı meserret-kârâne ve ta'zîmânelerine terdîfen hâk-i pâ-yı mu'allâ-yı şehinşâhîlerine arz ve takdim eyledikleri ma'rûzdur. Ferman.

29 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [11 Ocak 1916]

Belediye Reisi
Halil

Kâtib-i Me'sûl
Doktor Besim Zühdü

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Umûr-ı Mühimme Kalemi
Umumî: 329515
Hususî: 951

Mahzûziyet-i seniyye tebliğine dair

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Bi-lutfihî te'âlâ Çanakkale ve havalisinin düşmandan kâmilten tathîri-ne muvaffakiyet hâsıl olmasından dolayı hâk-i pâ-yı şevket-ihtiva-yı cenâb-ı

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Padişahîye arz-ı tebrikâtı hâvî Erzurum Vilayetiyle Bünyan Kaymakamlığı'ndan ve Beyşehir ve Sayda ve Trablusşam ve Karahisar Belediye Riyâsetlerinden keşîde olunan telgrafnâmeler manzûr-ı âlî buyurularak icab edenlere emsâli vechile mahzûziyet-i seniyye-i cenâb-ı tâcdârînin tebliği emr u fermân-ı hümâyûn-ı cenâb-ı şehriyârî iktizâ-yı âlîsinden olduğu Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Mülûkâne Başkitâbet-i Aliyyesi'nden inbâ ve sâlifü'z-zikr telgrafnâmeler leffen taraf-ı devletlerine isrâ kılınmış olmakla icrâ-yı icabı siyâkında tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

11 Rebîülevvel [1]334 ve 4 Kânûn-ı Sânî [1]331 / [17 Ocak 1916]

Sadâret-i Uzmâ nâmına
Müsteşar
Emin

BOA, DH. KMS, 36/30

68

Harbiye Nezâreti
Muâmelât-ı Zâtiye Müdüriyeti
2/5804

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

On Altıncı Kolordu Kumandanı Miralay Mustafa Kemal Bey'in hide-mât-ı hasenesine binâen tebdîlen üçüncü rütbeden Osmanî Nişan-ı Âlîsiyle ve Irak Grubu Kumandanı Miralay Halil Bey'in muharebâtdaki yararlığına binâen Muharebe Gümüş Liyakat ve İmtiyaz Madalyalarıyla taltiflerinin icrâsına dair nüshateyn irâde-i seniyye lâyihası leffen takdim kılınmış olmakla iktizâsının îfâsıyla neticesinin emir ve inbâ buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 24 Rebîülevvel sene [1]334 ve fî 17 Kânûn-ı Sânî sene [1]331 / [30 Ocak 1916]

Başkumandan Vekili
ve Harbiye Nâzırı
Enver

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Harbiye Nezâreti
Muâmelât-ı Zâtiye Müdüriyeti
2405

Îrâde-i Seniyye

On Altıncı Kolordu Kumandanı Miralay Mustafa Kemal Bey'in hide-mât-ı hasenesine binâen tebdîlen üçüncü rütbeden Osmanî Nişân-ı Âlîsiyle ve Irak Grubu Kumandanı Miralay Halil Bey'in muharebâtdaki yararlığına binâen Muharebe Gümüş Liyakat ve İmtiyâz Madalyalarıyla taltifleri icrâ kılınmıştır.

İşbu irâde-i seniyyenin icrâsına Harbiye nâzırı memurdur.

Fî 26 Rebûlevvel sene 1334 - Fî 19 Kânûn-ı Sânî sene 1331 / [1 Şubat 1916]

Başkumandan Vekili ve
Harbiye Nâzırı
Enver

Sadrazam
Mehmed Said

Mehmed Reşad

BOA, İ. TAL, 1334. Ra/39

69

Osmanlı Ordu-yı Hümayûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 16597

Matbûât Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Zîrdeki makalenin Harb Matbûât Karargâhı lisanından olarak cerâ'id-i mahalliye ile neşrettilmesi mercûdur.

11 Kânûn-ı Sânî sene [1]916 tarihli *Times* gazetesinin başmakalesi:

Sir Ian Hamilton'un Raporu Hakkında Bir Mütâlâa

Çanakkale Harekât-ı Harbiyesi hakkında Hamilton'un son raporu da bugün neşrolundu. Raporun muhtevî olduğu malumâtdan kısm-ı a'zaminin

enzâr-ı millete üç ay evvel konması elzem idi. Maahâzâ düşmüş olduğumuz girîve-i fecî'anın bir vesikası olan sâlifü'z-zikr rapor bütün imparatorluk dahilinde büyük bir ehemmiyet ve âlâm ve ekdâr ile müterâfık bir gururla okunacaktır. Rapor, Haziran nihayetinden Hamilton'un geri çağırıldığı 16 Teşrîn-i Evvel tarihine kadar cereyan eden vukuâtı hâkîdir. Kezâlik Ağustos ibtidâlarında Anzak mıntıkasından Sarıbayır'a karşı yapılan hücumdan ve aynı zamanda Suvla Körfezi'ne yapılan yeni ihrac ameliyesinin mahkûm-ı akâmet oluşundan da bahseder. Raporun, zemin ve zamanın müsaadesi derecesinde bir lisan-ı muhâlesatla yazılmış olduğu veyahud milletin intizâr ettiği bir derecede silk-i tahrir çekilmiş bulunduğu anlaşılmaktadır ve fi'l-hakika da pek vâzıh ve parlak ve dûr-endişâne bir tarzda yazılmıştır. Rapor bir müdafaanâmeden ziyade cereyan-ı vukuât-ı hâkî olup bazı noktalarda Hamilton'un, kezâ ittihâz eylemiş olduğu tavır ve hareketi izah etmiş olması burada deverân eylemiş bulunan işâ'ât-ı kâzibeyi kökünden kal' ve kam' eylemiştir.

Şöyle ki; 6 Ağustos'da muhtelif büyük hücumların icrâ olunduğu bir zamanda niçin İmroz Adası'nda bulunduğunu izah ediyor ve kezâlik 8 Ağustos ba'de'z-zevâlinde doğrudan doğruya Suvla'ya giderek diğer harekât-ı harbiye sahalarından niçin bî-haber bulunmuş olduğunu da tamamıyla bildiriyor. Binâenaleyh kendisi hakkında yapılmış olan tenkidâta güzel bir cevap vermiş oluyor. Harekât-ı harbiye ile doğrudan doğruya alâkadâr olmayan iki meseleye dair de pek vâzıh beyânât raporda göze çarpmakta olup bunlardan birincisi hey'et-i seferiyenin en ruhlu bir muharebesi olan ve Mayıs'ın 6, 7 ve 8'inci günleri devam eden Kirte'nin ikinci muharebesidir. Bu muharebeye dair Hamilton kendi kumandasındaki kuvve-i askeriyenin Narrows'a ulaşmak üzere lüzumu derecesinde kuvvetli bulunmadığını beyân ediyor. Müşârunileyh, 10 Mayıs'da kuvâ-yı imdadiye talep etdi ve bunu 17 Mayıs'da te'kid eyledi ve bu metâlibini de Karadeniz tarafından Rusların hiçbir imdadda bulunmadıklarına ibtinâ ettirdi. Bu zamanda İngiltere'deki vaziyet-i siyasiye-i dahiliye itibarıyla Hamilton'un metâlibi hiç kimsenin nazar-ı dikkatini celb etmiyor ve imdad hakkındaki istirhamına kulak verecek müstakil bir erkân-ı harbiye hey'e-

ti bulunmuyordu. En nihayet Haziran içerisinde icab eden kuvve-i imdadiyenin gönderileceği hakkında Hamilton'a vaadde bulunuldu ve azdan aza pek kıymetdâr olan bir aylık vakit heba olup gitdi ve Çanakkale darü'l-harbinde işlerin fenalanmasına sebebiyet verildi. İkincisi dahi 16 Ağustos Muharebesi'nden bâhis olup bunda General Birdwood, Sarıbayır Tepesi'ni zabt eylemekten ümidini kestiği bir halde Suvla Koyu'ndan yapılacak olan ileri harekâtı da pek göze çarpacak surette fena idare edilmişti. Sir Ian Hamilton zayiât-ı vahimeye uğradı ve zîr-i idaresinde bulunan İngiliz kuvveti ancak elli dört bin mikdarında idi. Sufûf-ı harbiyede açılan boşlukların behemehal doldurulması ve bunun için de 50 bin askere ihtiyac bulunduğu dair telgraf keşide etdi. Yani Hamilton, Narrows'u ancak zabt eyleyebilmek üzere acilen 100 bin asker talep etdi. Hamilton, kanaatinde ister yanlış ve ister doğru olsun o an için mevzû'-ı bahis olamaz. Ancak malum olan bir şey var idiyse, o da Hamilton tarafından talep edilen kuvve-i imdadiyenin reddolunması ve bu andan itibaren İngiltere'de hükûmet tarafından Çanakkale Hey'et-i Seferiyesi hakkında daimi bir tezelzül-i efkârın başlamasıdır. Bu kararsızlık devam edip durdu ve ancak iki ay sonra tahliye keyfiyeti ilk önce Hamilton'a bildirildi. Şibh-i cezîreyi bilfi'l tahliye etmek meselesi, Hamilton'un kuvve-i imdadiye talep ettiği ve fakat cevabsız bırakıldığı 16 Ağustos tarihinden itibaren dört mâh sonra icrâ edildi. Bu uzun müddet zarfında ise hükûmet kararsızlık içinde pû-yân olup gitdi. 2 Teşrîn-i Sâni tarihinde parlamentoda beyânâtta bulunmuş olan Sir Edward Carson, henüz bu mesele hakkında bir fikir verilememiş olduğunu söylemekle parmağını yaraya dokundurmuş oldu. Binâenaleyh Çanakkale Hey'et-i Seferiyesi'nin tâli' ve mukadderâtı, 16 Ağustos'da reddedilen kuvve-i imdadiye üzerine ebedî bir surette mahkûm-ı mevt ve fena oldu. Bu zamanda Varşova, on gün evvel sükût etmiş ve Avusturya-Alman kuvvetleri de Tuna Nehri'ni daha geçmemiş bulunuyordu. Kuvve-i mezkûre Tuna Nehri'nden iki mâh sonra mürûr etmiştir. Hükûmet, Çanakkale'ye asker göndermemeye karar vermiş ve maceraperestâne harekâtı terk eylemeye azmetmiş bulunsa idi tam vaktinde Sırbistan'a muâvenet edebilecek bir mevkiye bulunabilirdi.

İşbu raporda tafsilen bildirilen muharebeler, ilk defa olmak üzere bir noktayı tavzîh eylemiştir. Ağustos ibtidâlarında yapılan bu hûn-în mücadelelerinden maksad ve gaye, Anzak mıntıkasından hücumla Sarıbayır Tepelerine hâkim olmakdı. Suvla'ya asker ihracı derece-i tâliyyede kalan bir hareketdi veyahud Sir Ian Hamilton'un kendi tarifi vechile bu, Sarıbayır hareketini setr edici mütemmimî bir hareketdi. Esasen gözetilen nokta Anzak mıntıkası haricinde gerilmiş olan çemberi kırmak, Sarıbayır Tepesi'ni zabt etmek, Maydos Kasabası'na yürüyüp burayı teshîr eylemek ve Alçıtepe etrafına tahaşşüd etmiş olan Türk Ordusu'nun hatt-ı ric'at ve muvâsalasını bu vechile kat' etmekden ibaretdi. Anzak mıntıkasından yapılan hücum Avustralya, New Zelland, Hind ve yeni ordunun cüz'-i tâmları tarafından icrâ edildi. Bu hücum, raporda da pek canlı ve güzel bir suretde tasvîr olunduğu üzere, Hommervârî bir sürü müsâra'alara münkalib oldu. Fakat çok geçmeden tahakkuk ettiği Anzak mıntıkasından indirilecek olan büyük darbe tadrîcen mahkûm-ı fena oluyordu ve çünkü Suvla ihracâtı pek fena bir suretde başlamışdı. Akâmetin esbâb-ı asliyesi hiç şüphesizdir ki mevzî ve bi-nefsihî vâki' olup gece karanlığında yanlış bir yol üzerinde yürümek de buna dahildi. Anzak'dan ilerleyen askerler bir müddet için Conk Bayırı'nın münhat sırtlarında kendilerini yerleştirdiler. Altıncı Gurkhas Taburu ile Altıncı South Lancashire Taburu sırtın tepesine kadar çıkıp oradan Narrows Geçidi'ni, Maydos Kasabası'nı ve Boğaz'ın Anadolu sahilini vâlihâne temaşa etdiler. Pek muhık ve doğru bir keyfiyettir ki General Sir William Birdwood Suvla Körfezi'nden gelmesine intizâr ettiği kuvve-i imdadiyeye nâ-şekîbâne bakdı ve durdu, fakat gelmedi ve şu da hatırda tutulmalıdır ki müşârunileyhin maiyyetindeki cesur efrâd kısmen bozulmuşdu. Bunlar, Sarıbayır Tepesi'ni asla elde edememişlerdi. Suvla'dan Anafarta Vadisi'ni takiben yapılacak olan seri bir yürüyüş hareketi belki vaziyet-i vahîmeyi değışdirebilirdi. Fakat biz her halde bunun sebebini şimdilik bilemiyoruz ve mesele de öylece ya açık kalacak veyahud da mütehassıslar beyninde efkâr ve mütalaât-ı mütezâdde menba'ı olacaktır.

Suvla Körfezi ihracâtı, birçok noktalarda vehametle doludur. Yeni ve hiç tecrübe edilmemiş askerlere niçin istinâd etmiş olduğunu ve bunları niçin

Helles'de harb ve darb görmüş asker ile değişdirmediğini Sir Ian Hamilton pek güzel bir surette tarif ve izah ediyor. Kezâlik asker susuzluktan müşkilâtta kalmış olduğu muâhezâtına da cevab-ı kâfi veriyor ve diyor ki su tevziâtı için icab eden her bir vesâit ve tedârik-i lâzıme evvelce ihzâr edilmiş ise de karaya hîn-i ihracda hatalı bir surette tatbik edilmiştir.

Suvla Körfezi'nde dûcâr olduğumuz akâmet-i muhakkakanın esbâb-ı asliyesi, ne askerin acemiliğindendir ve ne de su fıkdanındandır ve ancak fırka kumandanlarıyla bazı kolordu kumandanlarının iktidar ve liyakatsizlikleridir. Bunlar işe pek fena başladılar ve ellerinde bulunanı derhal kaybettiler ve müşkilât ziyadeleşince hâl-i atâletde kaldılar. Mühlik hatalardan birinin atâlet olduğunu Hamilton bildirmekle beraber "kuvvetli ve pek kestirme bir idarenin de acilen mevki '-i tatbiki konamadığını" ilân ediyor. Bu ithamâtın başlıcası her ne kadar General Stopford'a teveccüh ederse de diğerleri hakkında yapmış olduğu pek haşin ve keskin muâhezelerin bir kısmından da Hamilton'un yakayı pek sıyıramayacağı âşikârdır. Cereyan eden vukuâtın Hamilton tarafından meydana konulması derece-i kâfiyede vâzıhdır.

Hamilton, 8 Ağustos zevâlinde sonra Suvla Körfezi'ne gitdi ve orada hiçbir şeyin yapılmamış olduğunu re'sü'l-ayn gördü. Ertesi günü sabahı için diğer bir hücum daha tertib edilmişti. Hamilton, der-akab hücum edilmesini emretti ve fakat bir takım a'zâr-ı vâhiye karşısında kaldı. Hamilton kabul ve itiraf ediyor ki eğer 11. Fırka o gece saat 10'da veyahud hiç olmazsa nısfü'l-leylden dört saat sonra hücum etmiş olsaydı matlûb olan tepeler zabt edilebilir ve harekât-ı harbiyenin safhası tebeddül eylemiş bulunurdu. Hamilton, kolordu ve fırka kumandanlarının neler yapması icab ettiğini gayr-ı kâbil-i itiraz bir surette meydana koyuyor da bunların vücud-pezîr olması için müntic-i muvaffakiyet hiçbir teşebbüsâtda bulunmuyor. Birçok mütalaât serd ettiğini ve efrâdın istirahat etmiş, et'imesini yemiş ve hatta sulanmış olduğunu Hamilton meydana koyuyor ve fakat bütün bunlar kuvvede kalıp saha-i fi'liyâta semere-bahş hiçbir şey çıkmıyor. Tarih, fırsatı bu derece kaçırın bir kumandanın bir mislini daha bize göstermiyor. Suvla'daki bozgunluğa sebebiyet veren hataları düşünüp müsebbiblerini tahtı'e edenlerin hepsi dönüp dolaşıp şu sual

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

üzerinde tevakkuf edeceklerdir: Suvla'da bulunan ve takib olunacak en doğru yolu bilen Hamilton, böyle bir mühlik anda niçin mutava'ât-ı teslimiyetkârâ-nede bulundu kaldı?

Sir Ian Hamilton, 8 Ağustos akşamı Suvla Köfezi'nde bulunuyor ve ne yapılmak icab edeceğini biliyordu ve fakat yapılacak şeyi yapmadı!

Fî 26 Rebiülevvel sene [1]334 - Fî 19 Kânûn-ı Sâni sene [1]331 / [1 Şubat 1916]

Karargâh-ı Umumî
İstihbarât Şubesi Müdürü
Seyfi

BOA, HR. MA, 1152/62

70

Hariciye Tercüme Müdüriyeti

Fransa Harbiye Nezâreti'ne

fî 12 Kânûn-ı Evvel sene [1]915 tarihiyle

Çanakkale Kuvve-i Seferiyesi Kumandanı Ferik Brolard

tarafından irsâl olunan mektubun suret-i melfûfesi tercümesidir.

Cenevre Mukâvelenâmesi ahkâmının güya ihlâl edildiğini mutazammın olan Amerika Sefâreti'nin bir takrîrinden bâhis 3 numaralı tahrirâta cevabdır:

Maydos bombardımanına dair fî 16 Ağustos sene [1915] tarihinde zâten bir rapor irsâl edilmiş ve mahall-i mezkûrun asâkir ve malzeme-i harbiye-nin mahall-i tahşîd ve mürûru olması hasebiyle bi'd-defa'ât bombardıman edilmiş olduğu mârru'z-zikr raporda izah olunmuş idi. Şayed bir hastahâne veya hud bir seyyâr hastahâne mermiyât isabetiyle dūçâr-ı hasar olmuş ise bu ahvâl-i hâzırada bunların mevkileri tayin ve tefrîk olunamamasından dolayı sırf kazaen vuku bulmuşdur.

Sair esbâb-ı şikâyet gelince; Tayyâre İdaresi tarafından i'tâ olunan malumât-ı mufassaladan:

Evvelâ: Fî 30 Temmuz sene [1915] tarihinde hiçbir Fransız tayyâresi-nin Ezine mıntikasını bombardıman etmemiş olduğu,

Sâniyen: Fî 16 ve 17 Temmuz sene [1915] tarihlerinde filonun yalnız İnöz, Ezine Havuzludere karargâhlarıyla Maydos'dan Soğandere'ye kadar olan yol üzerinde ve Erenköy'ün cenûbundaki kabileleri bombardıman ettiği istin-tâc olunmuşdur ki bu cihet Osmanlı notasında münderic tarifâta asla tevâfuk etmemekdedir. Memurîn-i Osmaniyye'nin ellerine geçmiş olan Müttefiklerin bir emirnâmesinde seyyar hastahânelerle hastahâneler üzerlerine ateş edilme-sinin tavsiye edilmiş olduğuna dair mârru'z-zikr notada münderic ifadenin hakîkate mugâyir olduğunu beyâna hâcet yokdur. Bilakis bombardımanlar icrâ olunduğu sırada müessesât-ı sıhhiyeye îrâs-ı hasar edilmekden fevkalâ-de ihtirâz edilmesi zımnında donanma ile topçu ve tayyâre idareleri kuman-danlarına en kat'î vesâyâda bulunulmuş ve ânifü'l-beyân fî 16 Ağustos sene [1915] tarihli raporda Cenevre Mukâvelenâmesiyle tayin olunan bayrağa kuv-ve-i seferiye asâkiri tarafından ne dereceye kadar riâyet edilmiş olduğunu irâe eden bir vak'a zikredilmekde bulunmuşdur.

Bundan başka fî 10 Kânûn-ı Evvel sene [1915] tarihinde İngiliz cephe-i harbinden alınmış olan bir esir yeniden vaz' ve tayin edilmiş olan topların etrafına Hilâl-i Ahmer'e aid birkaç çadırın rekz edilmiş olduğunu ifade etmiş-dir. Eğer bu ifade muvafık-ı hakikat ise hasımlarını Cenevre Mukâvelenâme ahkâmını ihlâl etmekle ithamda bu derecelerde tehâlûk gösteren Türklerin bî-terafîlık alâimini bizzat suistimâl etmekden asla çekinmemekde oldukları-nı irâe ve isbat eder. Hatm-i kelâm etmezden evvel bir direğe rekz edilmiş olan bayrakların 2.000 metre irtifâ'dan geçmekde olan tayyâreciler tarafından tefrîk ve müşâhede olunamamasına binâen seyyar hastahâneleri himayesi pek mevhum ve hayali bir şey olduğu keyfiyetini bir kere daha tebyîn eylemeyi lâzımeden addederim. Bu hususda ancak müessir olabilecek bir şey varsa o da yere yayılmış Hilâl-i Ahmer işaretini hâvî beyaz çuhalar gibi ufkî alâmât isti'mâlinden ibâretidir.

Fî 12 Kânûn-ı Evvel sene [1]915 / [12Aralık 1915]

**

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Hariciye
Tercüme Müdüriyeti

*Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne fî 4 Şubat sene [1]916
 tarihiyle Amerika Sefâreti'nden vârid olan 1175 numaralı
 takrîr-i şifâhîye melfûf ve Fransa Hariciye Nezâreti'nden Paris'deki Amerika
 Sefâreti'ne mürsel fî 7 Kânûn-ı Sânî sene [1]916 tarihli notanın tercümesidir.*

Ezine mıntıkasında Maydos, Akbaş Tekkesi ve Havuzludere'de kâin seyyar hastahânelere karşı geçen Temmuz ayında icrâ edildiği mervî olan bombardımanlardan dolayı cânib-i Hükûmet-i Seniyye'den yeniden vuku bulan protestolar Amerika Sefâreti'nin fî 4 ve 13 Teşrîn-i Evvel sene [1]915 tarihli notalarıyla Fransa Hariciye Nezâreti'ne tebliğ ve iş'âr olunmuş idi. İşbu takrîr münderecâtından haberdâr edilmiş olan Çanakkale kuvve-i seferiyesi kumandanı tarafından bu kere mârru'z-zikr takrîre cevaben i'tâ olunan sureti melfûf mektubda münderic beyânât, Hükûmet-i Osmaniye'nin müdde'iyâtını hiçe tenzîl etmektedir.

30 Kânûn-ı Sânî sene 1331 / [12 Şubat 1916]

**

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Kayd Numarası: 10402/1693

Ordu-yı Hümayûn Başkumandanlığı Vekâlet-i Celîlesi'ne
 28 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 tarihli ve 2596 numaralı tezkire-i âcizî-ye zeyldir:

Düşmanlarımızın Çanakkale muharebâtı esnasında kavâ'id ve ta'ahhüdât-ı düveliye hilâfına Maydos Kasabası'nı ve o meyânda Hilâl-ı Ahmer bayrağını çekmiş olan hastahâneyi topa tutmalarından düşman tayyârelerinin Hilâl-i Ahmer işarâtı bulunan hastahâne çadırlarını bomba atarak tahrib etmelerinden ve Havuzludere'deki hastahânelere ve 19. Sıhhiye Bölüğü'ne düşman tayyârelerinin bomba atmalarından dolayı evvel ve âhir Amerika Sefâreti'ne sebk eden tebligâtımıza cevaben Fransa Hükûmeti'nin bu bâbdaki cevabını

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

hâvî olduğu beyânıyla Amerika Sefâreti'nden zeylen vârid olan takrîr ile tev-dî' kılınan notanın ve melfûfunun tercümeleri dahi matviyyen tesyâr edildi. Emr u fermân.

1 Şubat sene [1]331 / [14 Şubat 1916]

BOA, HR. SYS, 2417/63

71

Bâb-ı Âlî

Nezâret-i Hariciye

Tercüme Müdüriyeti

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne fî 24 Şubat sene 1916 tarihiyle Dersâdet Amerika Sefâreti'nden vârid olan 1289 numaralı takrîr-i şifâhîye melfûf ve İngiltere Hariciye Nezâreti'nden fî 16 Kânûn-ı Evvel sene 1915 tarihiyle Londra'daki Amerika Sefâreti'ne mürsel notanın suret-i tercümesidir.

17 ve 30 Ağustos tarihlerinde Müttefikîn Donanması tarafından Akbaş'-da bir sahrâ hastahânesinin topa tutulmuş olduğundan dolayı şikâyeti mutazam-
mın ve 12 Eylül 1915 tarihiyle müverrah bulunan Bâbîâlî'nin bir müzekki-
re-i şifâhîyesi sureti taraf-ı sefirânelerinden 1 Teşrîn-i Sânî tarihli bir takrîrle
tebliğ edilmişti. Bu vâkı'anın 28 ve 30 Ağustos tarihlerinde Akbaş Limanı'n-
da bulunan merâkib-i bahriye ile Osmanlı askerî depolarına tevcîh olunan bom-
bardıman neticesi olarak vuku bulmuş olduğunu cevaben zât-ı sefirânelerine
iş'âr eylerim. Bu ateş şibh-i cezîre arzınca ve aşırılmak suretiyle icrâ olunmuş
olduğundan hedef ittihâz olunmayan nukâtın bu mermilerin isabetinden vikâ-
yesi bittab' mümkün olamamıştır. Maamâfih, eğer bu münasebetle hastahâ-
nelere ve mecrûhîn-i askeriye mermi isabet eylemiş ise bir kaza neticesi
olarak vuku bulan bu vak'adan dolayı Hükûmet-i Kraliye pek ziyade beyân-ı
teessüf ile beraber bu gibi vukû'ât-ı müessifenin vukûuna meydan verilme-
mek için Hilâl-i Ahmer müessesâtının üssü'l-harekât-ı askeriyeden mümkün
olduğu kadar uzak ve münasib bir mesafede bulundurulması mütâlaasını bu
münasebetle dermeyân eyler.

17 Şubat 1331 / [1 Mart 1916]

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Kayıd Numarası: 10629/1820

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Riyâset-i Sâniyesi'ne

17 Ağustos sene [1]331 tarihinde düşman gemileri Akbaş nakliyât has-tahânesini bombardıman etdiklerine dair 2080/358 numaralı ve 18 Ağustos sene [1]331 tarihli tezkire-i behiyyeleri üzerine buradaki sefârât-ı ecnebiyeye ve Amerika Sefâreti'ne tebligât-ı lâzıme icrâ kılınmış idi. Tebligât-ı vâkı‘amı-za cevaben İngiltere Hariciye Nezâreti'nden 16 Kânûn-ı Evvel sene [1]915 tarihiyle Londra'daki Amerika Sefâreti'ne irsâl olunduğu beyânıyla Dersaâ-det'deki Amerika Sefâreti'nden bâ-takrîr tevdî‘ kılınan notanın suret-i müter-cemesi matviyyen tesyâr edildi. İrâde.

20 Şubat sene [1]331 / [4 Mart 1916]

BOA, HR. SYS, 2100/6

72

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Hariciye
Tercüme Müdüriyeti

Hulâsa: Çanakkale'de İngiliz ve Fransız kuvvetleri tarafından vukû'a getirilen hâdisâta İngiltere Hükûmeti'nin cevabı

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne fî 28 Nisan sene [1]916 tarihli Amerika Sefâreti'nden vârid olan 1405 numaralı takrîr-i şifâhîye melfûf ve İngiltere Hariciye Nezâreti'nden fî 10 Nisan sene [1]916 tarihiyle Londra'daki Amerika Sefâreti'ne mürsel notanın tercümesidir.

Çanakkale'de İngiliz ve Fransız kuvvetleri tarafından güya kavânîn-i harbiyeyi muhîll olarak vuku bulan yirmi hâdiseyi zikir ve ta‘dâd eden Bâbı-âlî'nin müzekkire-i şifâhîye suretini mübelliğ bulunan sefâretin fî 25 Teşrîn-i Evvel sene [1]915 tarihli notasına cevabdır:

Hâdisat-ı mezkûrenin ekserîsi hakkında vaktiyle cânib-i Bâbîâlî'den ayrı ayrı şikâyet serd edilmiş ve gerek İngiltere ve gerek Fransa Hükûmetlerince kendi askerlerinin gayr-ı kanunî ve insaniyet-şikenâne ef'âl ve harekâtına dair olan bu isnâdât red ve cerh olunmuş idi. Mârru'z-zikr müzekkire-i şifâhîyenin vusûlünden beri kemâl-i itina ile icrâ olunan tahkikât neticesinde bu isnâdâtın ale'l-umum esassız olduğu ve ekserîsinin dikkatsizlik eseri olarak vukû'a geldiği tebeyyün etmiştir. Binâenaleyh İngiltere Hükûmeti, Bâbîâlîce bir beyyine-i müsbiteye müstenid olmayan ve kısm-ı a'zamı zâten red ve cerh olunan bu gibi esassız isnâdâtın neşrolunmasından dolayı izhâr-ı hayret-den kendisini men' edemez. İngiltere Hükûmeti İngiliz asâkirine karşı vaki' olan bu isnâdâtın bî-asl u esas olduğunun tahkikât-ı amîka neticesinde tebeyyün etmiş olmasından dolayı izhâr-ı memnuniyet etmekle beraber Hükûmet-i Osmaniyye'nin müzekkire-i şifâhîyesinde serd olunan isnâdâta ayrı ayrı cevap vermeyip yalnız memurîn-i Osmaniyye'nin inzâr-ı dikkatinden dûr kaldığı anlaşılan hususât hakkında bazı mütâlaât-ı umumiye dermeyân etmek arzusundadır. Çanakkale'de hareket eden İngiliz tayyârelerine hastahâne ve saire gibi kavânîn-i harbiyece masûnü't-taarruz bulunan müessesâtı gösterir bayrak ve sair işaretler civarında mermi atmamak hususuna pek ziyade dikkat ve ihtimâm etmeleri hakkında gayet sarîh talimât verilmişti. Hatta birçok defalar hukuk-ı harbiye nokta-i nazarından taarruz-ı havaîye hedef olabilecek olan erzak nakliye kolları ile sair tayyârelerin hîn-i takarrüblerinde Hilâl-i Ahmer bayrağını keşîde etmiş bir mahal civarında durmakda olduklarından bu bayrağı suistimâl etdikleri meşhûd olmakla beraber yine bunlara taarruz olunmamış idi. Bundan mâ'adâ birçok defalar askerî karargâhlarıyla top mevzileri Hilâl-i Ahmer bayrağını hâvî mahal yakınında görünmüştür. Halbuki bunların mezkûr bayrağı hâmil olan mahalden lâ-ekal sekiz yüz yarda uzak bir mesafede bulunmaları iktiza eder idi.

Fî 30 Teşrîn-i Sânî sene [1]915 tarihinde Kilya Limanı'nda karaya erzak ve mühimmât ihrac eden büyük bir askerî nakliye sefinesi bir hastahâne gemisinin tamamen yakınında bulunmakda idi. İngiliz tayyâreleri mezkûr nakliye sefinesine mermi endaht etmekde tamamen haklı oldukları halde hastahâne

gemisinin tebâ'üd ettiği ertesi gününe kadar bomba atmakdan ictinâb etdiler. Bu surette mezkûr nakliye sefinesi karaya külliyyetli mühimmât-ı harbiye ih-rac etmeye muvaffak olmuşdur.

İngiliz tahtelbahirleri hakkında ale'l-umum vuku bulan isnadâta gelince; Hilâl veya Salîb-i Ahmer bayrak veya işaretini hâvî hiçbir gemi sefâin-i mezkûre tarafından dûçâr-ı taarruz olmadığı suret-i kat'iyede beyân olunabilir. Birçok defa İngiliz tahtelbahirleri hastahâne gemilerine takarrüb etmişlerdir. Fakat bu yalnız sefâin-i mezkûrenin teşhisi için vuku bulmuş bir şey olup müzekkire-i şifâhîyede 8 numara ile zikrolunan isnâdât tamamen esas-sızdır. Marmara Denizi'nde düşmanın vesâit-i nakliyesinin imhâsı hususunda İngiliz tahtelbahirleri tarafından kavâ'id-i insaniyeye fevkalâde riâyet gösterilmiştir. Hükûmet-i Osmaniyye Fransız-İngiliz kıta'âtına karşı şikâyâtı münâsebetiyle mükerreren pîş-i nazar-ı dikkatine vaz' olunan bir keyfiyeti yani Çanakkale Şibh-i Cezîresi'ndeki harekâtın vuku bulduğu şerâit dahilinde masûn kalması lâzım gelen hastahâne ve saire gibi müessesâta tesadüfî hasarâtın vukûundan tamamen ictinâb edilmek adîmü'l-imkân olması keyfiyeti ferâmûş oluyor gibi görünüyor. İngiltere Hükûmeti kuvâ-yı Osmaniyye tarafından İngiliz hastahâneleri ile etibbâ ve mecrûhînine îrâs olunan hasarlar hakkında birçok misaller zikir ve ityân edebilirdi. Fakat bu hâdisâtın kasdî bir garaza müstenid olmayıp bir eser-i kaza olduğuna inanmak istediğinden bunu yapmakdan sarf-ı nazar eylemiştir. İngiltere Hükûmeti kuvâ-yı Osmaniyyenin ale'l-umum hareket-i müstakîmânesi dolayısıyla -ki bunu memnuniyetle teslîm etmekdedir- bir tesadüf neticesi olmayan hadisâtı zikir ve beyân etmekden sarf-ı nazar etmekdedir. Bu cümleden olarak üserâ-yı Osmaniyyeden biri üzerinde bulunan bir ruznâmede nakil ve tasvîr olunduğuna göre, Osmanlı zâbitânı mecrûhîni cem' ve maktûlleri defnetmek üzere akdolunan bir mütâreke-de, teskere nakledenlere mahsus ve Hilâl-i Ahmer işaretini hâmil elbiseler iktisâ ederek İngiliz hutûtu hakkında keşfiyât icrâ etmişlerdir. İngiltere Hükûmeti kendi tarafından ittihâz olunan bu vaziyete karşı Hükûmet-i Osmaniyye'nin İngiliz kuvvetleri tarafından Osmanlı hastahânelerine ağıleb-i ihtimalde tesadüfen îkâ' olunan hasarâtı suikasda atfederek İngiliz kuvâ-yı askeriyesi-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

ne karşı asl u esasdan ârî bir takım isnâdât ve ithâmatda bulunmasından dolayı izhâr-ı hayretten kendisini men‘ edemez. İngiltere Hükûmeti bu notanın bir suretinin Bâbîâlî'ye tebliği esbâbının istikmâlini rica eder.

27 Nisan sene 1332 / [10 Mayıs 1916]

**

Bâb-ı Âlî

Hariciye Nezâreti

Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Ordu-yı Hümayûn Başkumandanlığı Vekâleti'ne

20 Eylül sene [1]331 tarihli ve 1759 numaralı tezkireye zeyldir:

İngilizlerin hukuk-ı beyne'l-milele vuku bulan tecâvüzlerine dair olan 28 Temmuz sene [1]331 tarih ve 3762 numaralı tezkire-i devletleri üzerine iktizâ eden sefârât-ı Osmaniyye ve ecnebiyeye tebligât-ı lâzıme icrâ kılınmış idi. Bu kere 10 Nisan sene [1]916 tarihiyle Londra'daki Amerika Sefâreti'ne tevdi‘ olunduğu beyânıyla Amerika Sefâreti'nden ba-takrîr cevabı irsâl kılınan İngiltere Hükûmeti'nin cevabı suret-i tercümesi leffen tesyîr kılındı. Emr u fermân.

3 Mayıs sene [1]332 / [16 Mayıs 1916]

BOA, HR. SYS, 2100/9

73

Kale-i Sultaniye Mutasarrıflığı

Tahrirat Müdüriyeti

Haziran'ın dördüncü Cumartesi günü ba‘de'z-zevâl

ikiyi kırk beş gece Lapseki Kasabası üzerinde cevelân ve tayarân eden bir düşman tayyâresi tarafından atılan beyânnamelerden birinin suretidir.

"Osmanlılar! Ne kadar vakit daha Almanların plânlarını dinleyeceksiniz? Yemeklerinizi kendi memleketinin ihtiyacâtı için alıp çocuklarınızı aç

bırakıyorlar. Size top ve fişek gönderiyorlar ve muharebe ediniz [diye] bağı-
rıyorlar. Bunun maksadı gençlerinizin vefatından sonra kolaylıkla vatanınızı
işgal etmektir. Almanlar daima yalan söylüyorlar. Fakat bu son vakitlerde ya-
lanları çok ziyadeleşti. Sebebi de budur ki çok mağlubiyet çektiler. Almanya'-
nın şimâl tarafında denizde İngiliz Donanması üzerine çok bir galebe kazan-
dıklarını naklediyor. Halbuki doğrusu Almanlar bu deniz muharebesin[d]e
âtîdeki ziyanları oldu. Goeben Dretnotu['ndan] daha büyük ve daha cesîm
toplar ile hâvî olan iki adet dretnotundan mâ'adâ bir Berhsloð kruvazörünü
de daha kuvvetli üç adet kruvazör, bir adet eski kruvazörü, on iki adet torpi-
dodgeçer ve birkaç tahtelbahir sefineleri Almanlar tarafından kaybolunmuşdur.
İngilizlerin ziyanına gelince Goeben'e benzer bir gemi ve iki adet eski kruva-
zörle üç adet hafif kruvazörler ve sekiz adet torpidodgeçeri kaybolundu. Bu
muharebenin hitâmında Alman Donanması, batmamış olan gemilerini mahv-
dan kurtarmak için mümkün sürat iltica merkezi olan limanına avdet etmeye
mecbur olunmuşdur. Bu son büyük deniz muharebe[si] hakkında Almanlar
tarafından neşrolunan ilâmât kâmilten yalandır. Moskof-Nemçe hududunda
bu son günler esnasında muharebe ne şekil olduğunu dinleyiniz. Nemçe hattı
Moskoflar tarafından doksan dokuz mil geri püskürtüldüğü gibi şimdiye kadar
yüz bin adet esir alınmış ise de Nemçelilerin bir hafta zarfında umum ziyânâ-
tı iki yüz bin kişiye tecavüz eder birçok adet top fişek ve mühimmât-ı harbi-
ye Moskofların ellerine geçip kaçan Nemçe ordusu takip olunu[yo]r.

**

Kale-i Sultaniye Mutasarrıflığı

Tahrirat Müdüriyeti

Hususî: 179

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Haziran'ın dördüncü dünkü Cumartesi günü ba'de'z-zevâl ikiyi kırk beş
geçe Lapseki Kasabası üzerinde bir düşman tayyâresi cevelân ve tayarân ede-
rek bir zarf içinde on üç beyânâme atmışdır. Çanakkale Grup Kumandanlı-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

ğ'na tevdi kılınan bu beyânnâmelerden birinin sureti berây-ı malumât leffen takdim olunmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Biga, fî 5 Haziran sene [1]332 / [18 Haziran 1916]

Kale-i Sultaniye Mutasarrıfı

Fuad

BOA, DH. EUM. 3. Şb, 14/24

74

Nezâret-i Umûr-ı Bahriye

Birinci Daire

Şube: 5

Umumî: 40541

Hususî: 123

***Hulâsa:** Hukuk-ı umumiye-i düvelîye mugâyir olarak düşman sefâin-i harbiyesi tarafından sefâin ve merâkibe vuku bulan tecavüzâta dair*

Devletli efendim hazretleri

22 Teşrîn-i Sânî sene [1]331 tarihinde Marmara'da Kemer civarında bir düşman tahtelbahiri tarafından evvelce hiçbir suretle ihbar vuku bulmaksızın Şirket-i Hayriye'nin 40 numaralı vapuruna bi'l-hücum ilk top ateşiyle kazanı tahrib edilmiş ve o esnada mürettebâtından bir ateşçi muhterikan ve şehiden ve sandal ile Karabiga'ya iki kişi ile çıkmış olan çarkcıbaşısı da aldığı yaradan şehiden vefat etmiştir ve ikinci, üçüncü mermi ile aksâm-ı sairesi dahi tahrib edildikten sonra sefineye rampa ederek bir kısım mürettebâtını da esir etmiş ve yirmi dört saat sonra serbest bırakmış ise de şimdi muhterik olan bir nefer tahtelbahir derûnunda şehiden vefat etmiştir.

28 Teşrîn-i Sânî sene [1]331 tarihinde Marmara'da İzmit Körfezi'nde Eskihisar kurbunda bir düşman tahtelbahirinin İnâyet-i Bârî römorkörüyle bir yelken gemisi ve bir mavnaya hiçbir suretle ihtar vâki olmaksızın ansızın top ateşiyle taarruz eylemesi römorkörün kâtibiyle bir tayfasının mecrûhiyetine

ve iki ateşcinin şehâdetiyle mavnada bulunan bir askerin gaybûbetine sebep olmuştur.

4 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 tarihinde Fransa'nın Latoş Trevil ismindeki kruvazörü Lazkiye civarında sahilde balıkçılık ile iştigâl eden küçük bir kayığa on mermi atıp rahnedâr etmiştir.

Bâlâda 1, 2'de arz edildiği vechile düşmanın harekât-ı hasmâneye tasaddîsi gayr-ı hukukîdir. Çünkü düşman sefâin-i harbiyesiyle korsan sefâini evvelen işaret-i mahsusa veyahud suver-i saire ile bi't-tevkîf mürettebât ve yolcuları serbest veya esir etmek şartıyla hasma aid sefâin ve merâkibi muayene, gark, tahrib veyahud zabt ve tevkîf hakkını hâizdirler.

3'deki ma'rûzâta gelince; bilhassa sevâhilde balıkçılık ile medâr-ı maiyetini te'min edebilecek olan ufak merâkibin tecavüz ve taarruzdan masûniyeti hakkında delâil-i hukukiye mevcut olmakla sayd-ı sahilî sanatı, tamamen âsûde ve zarardan ârî ve servet-i milliye üzerinde husûle getirebileceği fazlalık ise ehemmiyetce pek cüz'î ve gayet mahdûd ve her türlü fâide-i askeriye te'mininden pek uzak ve bu bâbda hukukun bahşettiği muâfiyet ise tamdır.

Mahzâ galeyân-ı hissiyâtla kavâ'id ve an'anât-ı harbiye usul-i mürâ'âtını unutan ve her yerde Baralong Hadisesi'ni yâd ve hadise-i mezkûreyi tanzîr etmek isteyen düşmanlarımız hukuk-ı düvelin en bâriz ve hayli mevâddını ihmal edercesine birer hakikat-i bedîhiye olan ahvâl-i mesrûde şeklinde tecavüzât-ı ahd-şikenânede bulunmakla mukarrerât-ı düveliye ve vecâib-i insaniyet ve medeniyet hilâfında hareket etmektedirler.

Mevâdd-ı ma'rûfe hakkında teşebbüsât-ı lâzîmede bulunulması re'y-i âlî-i âsafânelerine menûtdur. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Bahriye Nâzırı Vekili nâmına
Erkân-ı Harbiye Reisi
(İmza)

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 9007

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Beşinci Ordu Kumandanlığı'ndan fî 4 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 tarihiyle mevrûd telgrafnâmede yevm-i mezkûrda öğleden sonra Kont Hohenburg'un Yalova civarında taht-ı idaresinde bulunan ve yirmi metre büyüklüğünde ufkî bir salîb ile pek âşikâr suretde işaret ve irâ'e edilmiş olan hastahâneyi İngilizlerin tayyâre tarassudu iânesiyle bombardıman etdikleri ve bu bombardımandan Doktor Binbaşı Râgıb Bey'in hastabakıcısı hareminin şehid ve iki kişinin de ağır mecrûh olduğu bildirilmektedir. İngilizlerin hukuk-şikenâne olan bu muamelesinin Amerika Sefâreti vasıtasıyla protesto edilmesine müsaade buyurulmasını istirhâm ederim. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 13 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 / [26 Aralık 1915]

Başkumandan Vekili
Enver

**

Bâb-ı Âlî
Nezâret-i Hariciye
Tercüme Müdüriyeti

*Hulâsa: Ağadere Hastahânesi'nin
bombardımanına dair*

*Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne 14 Haziran sene [1]916 tarihiyle
Amerika Sefâreti'nden vârid olan 1560 numaralı takrîr-i şifâhîye
melfûf ve Fransa Hariciye Nezâreti'nden 23 Nisan sene [1]916
tarihli Paris'deki Amerika Sefâreti'ne mürsel notanın tercümesidir.*

Amerika Sefâreti, Hükûmet-i Osmaniyye'nin hastahâneler ile tüccar veya balıkçı sefâininin bombardıman edildiğine dair olan protestonâmesinin bir suretini fî 1 Nisan [1]916 tarihli notasıyla Hariciye Nezâreti'ne tebliğ eylemiştir. Bu keyfiyet kendisinden isti'lâm edilmiş olan Bahriye Nezâreti Ağa-

dere ve Yalova Hastahânelerinin bombardıman edildiğine ve Teşrîn-i Sânî-i Rumî'nin yirmi ikinci ve yirmi sekizinci günlerinde tahtelbahirler tarafından Marmara Denizi'nde sefâine hücum olunduğuna dair dermeyân edilen ilk dört vukû'âtın Fransız sefâinine atf u isnâd olunamayacağını ve sefâin-i mezkûreden hiçbirinin mezkûr tarihlerde bu havalide harekât-ı mümâsileye iştirâk eylemediklerini ve Bahriye Nezâreti'ne gönderilen raporlarda harekât-ı vâkı'a'nın Müttefik sefâin-i harbiyeye isnâdını zannetdirebilecek bir gûne vukû'ât zikrolunmadığını iş'âr eylemekdedir.

Hükûmet-i Osmaniyye tarafından Latoş Trevil Kruvazörü'nün Kânûn-ı Evvel-i Rumî'nin dördüncü günü Lazkiye civarında küçük bir balıkçı kayığına on iki kadar mermi endâht ederek kayığı dûçâr-ı hasar eylediği de iddia olunmaktadır ki bu iddia min külli'l-vücûh mugâyir-i hakikatdır. Halbuki mezkûr kruvazör memur edildiği bir vazifeden dolayı bütün Kânûn-ı Evvel ayı zarfında sevâhil-i Osmaniyye'de harekât-ı harbiye sahasından ba'îd bulunmuştur. Binâenaleyh Hariciye Nezâreti Hükûmet-i Osmaniyye'nin ale'l-husus mârrü'l-beyân Latoş Trevil Kruvazörü'ne isnâd eylediği vuku'ât hakkında vuku bulan protestosunun kasdî bir mâhiyeti hâiz olduğunu Amerika Sefâreti'ne iş'âr ile iktifâ eyler. Şarkda bulunan sefâinimizin tavır ve hareketleri Hükûmet-i Osmaniyye'nin muharebeyi ale'l-umum kabul edilmiş olan usul ve kavâ'id hilâfına olarak icrâ etmekde olduğumuzu dermeyân etmesine ve tamamen bî-asl u esas bir takım vuku'ât serd ü ityân eylemesine asla müsaid değildir.

6 Haziran sene 1332 / [19 Haziran 1916]

**

Bâb-ı Âlî

Hariciye Nezâreti

Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Kayıd Numarası: 11857/426

*Hulâsa: Düşman tahtelbahirlerinin
tecavüzâtı*

Bahriye Nezâreti Vekâleti'ne

Düşman tahtelbahirlerinin tevârîh-i muhtelifede Marmara'da Kemer civarında Taşlıhisar kurbunda vâkı' olan tecavüzâtına ve 4 Kânûn-ı Evvel sene

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

[1]331'de Fransa'nın Latoş Trevil Kruvazörü'nün Lazkiye civarında balıkçılık ile iştigal eden küçük bir kayığa on mermi atdığına dair olan Birinci Daire'nin 123 numarasını muhtevî 6 Kânûn-ı Evvel sene [1]331 tarihli tezkire-i aliyeye-i Nezâret-penâhîleri ve Ağadere ve Kilidülbahir ve Yalova'daki hastahânelere vuku bulan bombardıman hakkında Ordu-yı Hümâyûn Başkumandanlığı Vekâlet-i Celîlesi'nin iş'ârâtı üzerine İngiltere ve Fransa Hükûmetleri nezdinde teşebbüsât icrâsı için Amerika Sefâreti'ne tebligât-ı lâzımede bulunulmuş idi. Fransa sefâininin bu gibi harekâtda bulunmadığına dair bazı ifadâtı ve tafsilâtı hâvî olarak Fransa Hükûmeti'nin bu bâbda i'tâ eylediği nota sefâretten tevdi' olunmasına mebnî bunun tercümesi leffen tesyîr kılındı. Emr u fermân.

7 Haziran sene 1332 / [20 Haziran 1916]

BOA, HR. SYS, 2100/10

75

Meclis-i Vükelâ

Müzâkerâtına Mahsus Zabıtnâme

Hulâsa-i Meâli

Çanakkale'nin düşmandan tathîri hatırası olarak Hilâl-i Ahmer Cemiyetine bi't-tertib Viyana'da imâli mukarrer olan madalyalara sarf olunmak üzere ihracı talep edilen bin beş yüz kilo bakır ile üç yüz kilo çinkonun imrârında cihet-i askeriyece mahzûr olmadığından bahisle istîzânı mutazammın Ticaret ve Ziraat Nezâreti'nin 18 Mart sene [1]333 tarihli ve 10 numaralı tezkiresi okundu.

Kararı

Mezkûrî'l-mikdar bakır ile çinkonun imrârında be's görülemediğinin devâir-i müte'allikaya tebliği tensîb edildi.

26 Mart sene [1]333 / [26 Mart 1917]

(Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları)

BOA, MV, 207/44

76

Bâb-ı Âlî
Dahiliye Nezâreti
Umûr-ı Mahalliye-i Vilâyât Müdüriyeti
Umumî: 6836
Hususî: 13

Erzurum Valisi Sabit Beyefendi Hazretlerine

Atûfetli efendim hazretleri

Mamuretülaziz Valiliği'nde bulundukları sırada taraf-ı âlîlerinden mahal-
lî Mekteb-i Sanayi'ine imâl etdirilen ve üzerlerinde Çanakkale haritası men-
kûş bulunan üç aded halının esmânı henüz tesviye buyurulmamış olduğu
bi't-tahkik Muhasebe-i Hususiye Müdüriyeti'nden ifade olunduğu Mamuretül-
aziz Vilayeti'nden bu kere bildirilmiş olmakla îfâ-yı muktezâsı ve nezârete
malumât i'tası siyâkında tezkire-i hulûsverî terkîm olundu, efendim.

Fî 2 Nisan sene [1]334 / [2 Nisan 1918]

Dahiliye Nâzırı nâmına
Müsteşar
Mustafa Abdülhâlık

*

Geçen sene Sivas Valisi Muammer Beyefendi Çanakkale muzafferiyâ-
tını tebrik için İstanbul'a bir hey'et göndermek teşebbüsünde bulunmuş ve
bu hey'ete civar vilayetlerin iştirâkini de arzu buyurarak Mamuretülaziz Vi-
layeti'ne de bir telgraf yazmış idi. Biz de gönderilecek hey'et ile takdim edil-
mek için bir hâtıra olmak üzere harita ve eşkâl-i sairesini de Mamuretülaziz'-
de tertib ederek henüz yeni açığımız Sanayi Mektebi'nde üç seccade başlat-
dık. Ustaların azlığından seccadelerin imâli uzadı ve Sivas hey'eti de fazla
intizâr edemeyerek hareket etdiğinden ve esbâb-ı saireden dolayı Mamuretül-
aziz hey'etinin gönderilmesi de te'hîr edildi. Seccadenin birisi ikmâl edildiği
sırada Enver Paşa hazretleri merkez-i vilayeti teşrîf buyurduğundan mezkûr

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

seccade ile "ve yensurakallâhu nasran azîzâ*" âyet-i kerîmesi yazılı bir levhayı vilayet beledî reisi vilâyet sekenesi nâmına müşârunileyhe takdim etdi. Bilâhare seccadelerin ikisi de ikmâl edildi. O sırada diğer vilayetlerce yapıldığı gibi Bitlis Vilayeti'nin ve Muş Sancağı'nın istirdâdını tebriken bir tuhfe-i nâçiz olmak üzere yine sekene-i vilayet nâmına ordu ve kolordu kumandanlarına bazı hediyeler takdim olunduğu gibi mezkûr bir çift seccade de Çanakkale'-de hıdemât-ı fevkalâdesi meşkûr olan Mustafa Kemal Paşa hazretlerine takdim edildi.

Şerefî büyük, kıymeti pek küçük olan ve bütün vilayetin malumâtı tahında bulunan bu takaddüme-i nâçizî vilayet meclis-i umumîsi kabul etmiyorsa bunların bedelini bendeniz maa'l-iftihar takdime âmâde bulunduğumun arzıyla huzur-ı âlî-i nezâret-penâhîye takdim.

Fî 4 Nisan sene [1]334 / [4 Nisan 1918]

Erzurum Valisi
Sabit

BOA, DH. UMVM, 78/6

77

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsus Zabıtnâme

Hulâsa-i Meâli

Maliye Nezâreti'nin 10 Cumâde'l-âhire sene 1336 - 31 Mart sene 1334 tarih ve 15 rakamlı tezkiresi okundu.

Kararı

Mezkûr tezkirede muharrer olduğu üzere harekat-ı harbiyeden dolayı muhtâc-ı muâvenet bir hâle gelen Çanakkale Livâsı ahalisinden bazıları için

* Fetih/3.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

her sene ekmeklik karşılığı olarak verilmekde olan yüz bin kuruşluk havale-nâmenin bu sene de irsâli mahallinden iş'âr edilmesine ve harekât-ı mezbûre-den nâşî şayân-ı muâvenet olan bazı İslâm ailelerine te'min-i maişetleri zım-nında geçen sene masârıf-ı gayr-ı melhûza tertibinden elli bin kuruşluk tahsi-sât verilmiş olmasına binâen bu defa istenilen yüz bin kuruşun da tertib-i mez-bûrdan tesviyesi münasib görüldüğünün cevaben nezâret-i müşârunileyhâya iş'ârı tezekkür kılındı.

8 Nisan sene [1]334 / [8 Nisan 1918]

(Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları)

BOA, MV, 211/167

78

Nezâret-i Umûr-ı Bahriye

Numara: 985

İrâde-i Seniyye

Düşman tahtelbahiri tarafından Mürefte önünde torpillenerek gark edil-en Nurulbahir Ganbotu'ndan denize düşen zâbitân ve efrâd-ı bahriye-i şâhâne-nin emr-i tahlîslerinde hidemât-ı cansipârâne ve insaniyetkârânesi sebk etmiş olan Mürefte sandalcılarından Barbayani veled-i Paskal'ın bir kıt'a Tahlisiye Madalyasıyla icrâ-yı taltifi tensîb edilmiştir.

İşbu irâde-i seniyyenin icrâsına Bahriye nâzırı memurdur.

Fî 5 Ramazan sene 1336 - Fî 14 Haziran sene 1334 / [14 Haziran 1918]

Bahriye Nâzırı

Ahmed Cemal

Sadrazam

Mehmed Said

Mehmed Reşad

BOA, DUİT, 43-2/81

79

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsus Zabıtnâme

Hulâsa-i Meâli

Gelibolu'daki İngiliz ve Fransız mezarlıklarının masârıf-ı tamiriyesi için üç yüz yirmi beşinci inşaat ve tamirât tertibinden tanzim edilen seksen dört bin kuruşluk havalenâmenin Divan-ı Muhasebâtca tamirât-ı mezkûrenin hide-mât-ı harbiye ve askeriyeden ma'dûd olmadığı beyânıyla vize edilmediğinden bahisle bir karar ittihâzı lüzumuna dair Maliye Nezâreti'nin 2 Teşrîn-i Sânî sene 1335 tarihli ve 272 numaralı tezkiresi okundu.

Kararı

Mezkûr mezarlıkların harb seneleri icabâtından olan tamirâtı için sarf edilecek mebâliğin ber-mûceb-i iş'âr Harbiye bütçesinin üç yüz yirmi beşinci tamirât ve inşaat faslından îfâsı münasib görüldüğünün Divan-ı Muhasebât Riyâseti'ne tebliği ve nezâret-i müşârunileyhâya malumât i'tâsı tezekkür kılındı.

14 Rebiülevvel sene 1338 - 8 Kânûn-ı Evvel sene 1335 / [8 Aralık 1919]

(Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları)

BOA, MV, 217/157

80

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsus Zabıtnâme

Hulâsa-i Meâli

Harb esnasında Gelibolu civarında inşa edilip Mütâreke'nin akdiyle vücuduna lüzum kalmayan bazı mebânî-i askeriyeden mütehassıl enkazın esna-yı harbde münhedim olan Maydos ve sair karyeler ahalisince inşa etdirilecek me-

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

sâkine li-ecli't-tahsis usulen takdir olunacak bedel mukabilinde bütçeye îrâd kayıd ve Aşâir ve Muhacirîn Müdüriyeti bütçesinin yüz sekseninci faslının dördüncü iskân masârıfı tertibinden gayr-ı ez isti'mâl mevcut iki yüz on bin lira tahsîsâtıdan mahsûb edilmek üzere Muhacirîn İdaresi vasıtasıyla hükûmet-i mahalliyece gösterilecek mahallere tevzî' ve i'tâsı istîzânına dair Maliye Nezâreti'nin 31 Kânûn-ı Evvel sene 1335 tarihli tezkire-i cevabiyesi okundu.

Kararı

İş'âr-ı vâki' münasib görüldüğünden mezkûr enkazın bütçede îrâd ve masraf vechile muâmele-i mahsûbiyesi bi'l-îfâ suret-i muharrere dairesinde efrâd-ı ahaliye bilâ-bedel tevzî' ve i'tâsı zımında Dahiliye ve Maliye Nezâretlerine tebligât icrâsı tezekkür kılındı.

25 Rebiülâhir sene 1338 - 17 Kânûn-ı Sânî sene 1336 / [17 Ocak 1920]

(Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları)

BOA, MV, 218/22

81

Bâb-ı Âlî

Hariciye Nezâreti

Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi

Kalem Numarası: 11139

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Seddülbahir'de vefat eden Doughty Wylie nâmındaki İngiliz zâbitin kabrinin haremine terki hakkında şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i Pa-dişahînin Sadr-ı sâbık Ferid Paşa hazretleri tarafından mûmâileyhâya tebliğ edildiği tahkik kılınmakla bu hususda Daire-i Umûr-ı Askeriyece mevcut malumâtın sür'at-i mümkinine ile taraf-ı âcizîye iş'ârına himem-i aliyye-i Nezâret-penâhîleri şâyân buyurulmak bâbında emr u fermân.

17 Kânûn-ı Sânî sene [1]336 / [17 Ocak 1920]

**

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi
Umumî: 346215
Hususî: 59

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

9 Şubat sene [1]336 tarihli ve 58 numaralı tezkire-i aliyyelerine cevabdır:

Seddülbahir'de vefat eden Doughty Wylie nâmındaki İngiliz zâbitine aid kabrin zevcesine terki hakkında şifâhen irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişahî şeref-sünûh ve sudûr buyurulmuş olduğu anlaşıldığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 28 Cumâdelûlâ sene [1]338 - Fî 19 Şubat sene [1]336 / [19 Şubat 1920]

Sadrazam
Ali Rıza

**

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi
Şube: 2
Numara: 1226

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Muhtelif harekât-ı harbiyeye ve bombardımanlara ma'rûz kalarak bazı hasarâta dûçâr olan Gelibolu Cezîresi'ndeki Fransız ve İngiliz kabristanı nezâret-i âcizîce gönderilen inşaat müfrezesi vasıtasıyla tamamen tamir ve hâl-i sâbıkına ırcâ olunmuş ve kabristanın mükemmel bir halde teslim edildiği Gelibolu Fransız Mektebi müdürünün iki kıt'a makbuzundan anlaşılmış olmakla evvelce birçok muamelâtı mûcib olmuş olan bu meselenin hitâma erdiğinin icab edenlere iblâğı menût-ı re'y-i devletleridir.

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Nezâret-i âcizîce General Franchet D'Esprey cenâblarına da i'lâm-ı keyfiyet olunmuştur. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 28 Cemâziyelâhir sene 1338 - Fî 20 Mart sene 1336 / [20 Mart 1920]

Harbiye Nâzırı
Fevzi

**

Bâb-ı Âlî
Dahiliye Nezâreti
İdare-i Umumiye-i Dahiliye Müdüriyeti
Umumî: 22260
Hususî: 424

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlîsi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

İngiliz askerî kaymakamı rütbesini hâiz bir zâtın 3 Nisan sene [1]336 tarihinde makam-ı livâya müracaatla Harb-i Umumî esnasında Seddülbahir'-de maktûl olan İngiliz asâkiri için kabristan inşasına müsaade-i seniyye-i hazret-i Padişahîyi mutazammın fermân-ı hümayûn istihsâl edilmiş ve inşaatı memur olanlara teshîlât-ı lâzıme irâe ve muâvenet îfâ olunması hakkında makam-ı livâya da emir verilmiş olduğunu ve Dersaadet'deki İngiliz mümessil-i siyasîsinin bu hususda nezâret-i celîle-i fahîmânelerinde iltimâsda bulunduğunu ve kendisinin bu kabristanın hey'et-i inşaiyesi riyâsetine memur edildiğini beyân etdiği ve Seddülbahir'in Gelibolu Livâsı dahilinde bulunduğu cevabına mukabil fermân-ı hümayûnun tebliği ile beraber bu bâbda lâzım gelenlere evâmîr-i mukteziye i'tâsı için tavassut ricasında bulunduğu Kale-i Sultaniye Mutasarrıflığı'ndan iş'âr edilmiş ve gerçi makam-ı nezâret-i celîle-i fahîmânelerinden evvelce alınmış olan 2 Mart sene [1]336 tarihli ve 20869/168 numaralı tezkirede Seddülbahir'de vefat eden Doughty Wylie nâmındaki İngiliz zâbitine aid kabrin zevcesine terki hakkında şifâhen irâde-i seniyye-i hazret-i Padişahî şeref-sünûh buyurulduğu izbâr ve keyfiyet Edirne Vilâyet-i aliyyesine tebliğ kılınmış ise de Seddülbahir'de İngiliz asâkiri için kabristan inşası

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

hakkında müsaade-i seniyyeyi mutazammın fermân-ı hümayûn istihsâl edildiğine dair nezâret-i âcizîce malumât olmadığından olunacak muamelenin emir ve inbâ buyurulması menû-ı re'y-i sâmi-i fahîmâneleridir. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 21 Receb sene [1]338 ve fî 12 Nisan sene [1]336 / [12 Nisan 1920]

Dahiliye Nâzırı

Reşid

**

Bâb-ı Âli

Hariciye Nezâreti

Tercüme Odası

Aded: 18293/299

İngiliz Fevkalâde Komiserliği'nden vârid olan

27 Mayıs sene 1920 tarihli ve 1925 numaralı takrîrin tercümesidir.

Madam Doughty Wylie'ye Seddülbahir'de bir kıt'a arsa verildiğine dair 17 Mayıs tarihli müzekkire-i sâmi-i fahîmânelerine cevaben bu bâbda zât-ı sâmi-i Sadâret-penâhîleri tarafından ittihâz buyurulan tedâbîrden dolayı arz-ı teşekkür eder ve mârru'z-zikr müzekkire-i sâmiye-i fahîmânelerinin bir kıt'a nüshasının li-ecli'l-malûmât Madam Doughty Wylie'ye irsâl edildiğini beyân eylerim.

BOA, HR. SYS, 2634/5

82

Meclis-i Vükelâ

Müzâkerâtına Mahsus Zabıtnâme

Hulâsa-i Meâli

Gelibolu Şibh-i Cezîresi'ndeki harb meydanlarında bulunan şühedâ be-kâyâ-yı izâmının suret-i definleri hakkında Hükûmet-i Seniyyece henüz bir tedbir ittihâz olunmaması, bu hususun oradaki İngiliz emvâtını defne memur

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

komisyonca hüsn-i îfâsına itiraz olunmayacağı zannını tevlîd eylediğine dair İngiltere Fevkalâde Komiserliği'nden zeylen verilen takrîr tercümesinin leffi ile istîzânı mutazammın Hariciye Nezâreti'nden vârid olan 6 Kânûn-ı Evvel sene 1336 tarihli ve 323 numaralı tezkire ve merbûtu okundu.

Kararı

Şühedâ-i müşârunileyhim bekâyâ-yı izâmının Hükûmet-i Seniyye me-murîni tarafından defnetdirilmesi evfak ve bu bâbda sarfı muktezî mebâliğ için karşılık bulunmadığı takdirde tahsisât-ı lâzıme ahzı tabîi olduğundan ona göre îfâ-yı mukteziyâtının Harbiye Nezâreti'ne havalesi ve Hariciye Nezâre-ti'ne malumât i'tâsı tezekkür kılındı.

3 Rebiülâhir sene 1339 - 14 Kânûn-ı Evvel [1]336 / [14 Aralık 1920]

(Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları)

BOA, MV, 220/263

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

R E F E R A N S L A R

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ (BOA)

Dahiliye Emniyet-i Umumiye 3. Şube

DH. EUM. 3. Şb, 14/24

Dahiliye Emniyet-i Umumiye Evrak Odası

DH. EUM. VRK, 25/41

DH. EUM. VRK, 25/50

DH. EUM. VRK, 25/52

Dahiliye Kalem-i Mahsus

DH. KMS, 36/18

DH. KMS, 36/30

Dahiliye Umur-ı Mahalliye ve Vilayat Müdüriyeti

DH. UMVM, 78/6

Dosya Usulü İrâde Tasnifi

DUİT, 43-2/81

Hariciye Matbuat

HR. MA, 1134/42

HR. MA, 1135/45

HR. MA, 1135/76

HR. MA, 1137/15

HR. MA, 1137/16

HR. MA, 1139/5

HR. MA, 1139/20

HR. MA, 1139/22

HR. MA, 1139/30

HR. MA, 1139/57

HR. MA, 1139/71

HR. MA, 1140/9

HR. MA, 1140/33

HR. MA, 1140/45

HR. MA, 1140/55

HR. MA, 1140/61

HR. MA, 1140/71

HR. MA, 1140/78

HR. MA, 1140/87

HR. MA, 1140/93

HR. MA, 1140/94

HR. MA, 1141/5

HR. MA, 1141/31

HR. MA, 1141/57

HR. MA, 1141/90

HR. MA, 1141/98

HR. MA, 1141/99

HR. MA, 1141/101

HR. MA, 1141/107

HR. MA, 1142/8

HR. MA, 1142/24

HR. MA, 1142/31

HR. MA, 1142/42

HR. MA, 1142/43

HR. MA, 1142/45

HR. MA, 1142/57

HR. MA, 1142/58

HR. MA, 1142/67

HR. MA, 1142/73

HR. MA, 1142/86

HR. MA, 1143/5

HR. MA, 1143/12

HR. MA, 1143/20

HR. MA, 1143/26

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
HR. MA, 1143/31	HR. MA, 1143/35	
HR. MA, 1143/39	HR. MA, 1143/45	
HR. MA, 1143/70	HR. MA, 1143/72	
HR. MA, 1143/86	HR. MA, 1143/89	
HR. MA, 1143/101	HR. MA, 1143/102	
HR. MA, 1144/5	HR. MA, 1144/6	
HR. MA, 1144/20	HR. MA, 1144/22	
HR. MA, 1144/31	HR. MA, 1144/49	
HR. MA, 1144/55	HR. MA, 1144/69	
HR. MA, 1144/74	HR. MA, 1144/83	
HR. MA, 1144/92	HR. MA, 1145/2	
HR. MA, 1145/15	HR. MA, 1145/16	
HR. MA, 1145/26	HR. MA, 1145/37	
HR. MA, 1145/50	HR. MA, 1145/67	
HR. MA, 1146/9	HR. MA, 1146/15	
HR. MA, 1146/36	HR. MA, 1146/37	
HR. MA, 1146/61	HR. MA, 1146/77	
HR. MA, 1146/82	HR. MA, 1147/2	
HR. MA, 1147/4	HR. MA, 1147/55	
HR. MA, 1147/67	HR. MA, 1147/75	
HR. MA, 1147/81	HR. MA, 1148/12	
HR. MA, 1148/14	HR. MA, 1148/18	
HR. MA, 1148/28	HR. MA, 1149/64	
HR. MA, 1150/35	HR. MA, 1150/59	
HR. MA, 1150/71	HR. MA, 1151/52	
HR. MA, 1151/81	HR. MA, 1152/62	
HR. MA, 1155/36	HR. MA, 1155/44	
HR. MA, 1155/47	HR. MA, 1155/48	
HR. MA, 1155/49	HR. MA, 1155/50	
HR. MA, 1155/51	HR. MA, 1155/52	
HR. MA, 1155/53	HR. MA, 1155/54	
HR. MA, 1155/58	HR. MA, 1155/59	
HR. MA, 1155/60	HR. MA, 1155/61	
HR. MA, 1155/62	HR. MA, 2219/6	

Hariciye Siyasî

HR. SYS, 2099/9	HR. SYS, 2099/10
HR. SYS, 2099/11	HR. SYS, 2099/12
HR. SYS, 2100/1	HR. SYS, 2100/6
HR. SYS, 2100/9	HR. SYS, 2100/10
HR. SYS, 2182/2	HR. SYS, 2194/35
HR. SYS, 2194/50	HR. SYS, 2194/60
HR. SYS, 2194/65	HR. SYS, 2194/67
HR. SYS, 2218/26	HR. SYS, 2218/35
HR. SYS, 2218/36	HR. SYS, 2218/43

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
HR. SYS, 2218/45	HR. SYS, 2219/10	
HR. SYS, 2219/12	HR. SYS, 2219/35	
HR. SYS, 2411/32	HR. SYS, 2413/46	
HR. SYS, 2413/60	HR. SYS, 2415/75	
HR. SYS, 2415/78	HR. SYS, 2416/37	
HR. SYS, 2416/49	HR. SYS, 2417/63	
HR. SYS, 2634/5		
İrâde Harbiye		
İ. HB, 1333. Za/16	İ. HB, 1334. M/10	
İ. HB, 1334. M/12	İ. HB, 1334. M/95	
İ. HB, 1334. M/117	İ. HB, 1334. M/118	
İrâde Taltifat		
İ. TAL, 1333. Za/5	İ. TAL, 1334. Ra/39	
Meclis-i Vükelâ Mazbataları		
MV, 207/44	MV, 211/167	
MV, 217/157	MV, 218/22	
MV, 220/263		

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

İ N D E K S

İ N D E K S

A

Abdül Fettah, Trablusşam Nakibü'l-eşraf Kaymakamı 256

Abdülhamid Kirâmî, Trablusşam Müftüsü 256

Achibaba bkz. Alçıtepe

Adalar 13

— Denizi 98, 157, 217

Afyonkarahisar

— Üserâ Garnizonluğu 140

Agamemnon, İngiliz Zırhlısı 128, 129, 166,

— sisteminde zırhlı 178, 242

Ağaderesi 73, 156, 178, 276, 277

Ağıldere 14, 239

Ahmed Cemal, Bahriye Nâzırı 280

Ajans de Constantinople 221

Akbaş 24, 201, 247, 267

— Limanı 155, 267

— nakliyat hastahânesi 268

— Tekkesi 266

Albion Zırhlısı, İngiliz 164, 165

Alçıtepe 8, 27, 102, 205, 241, 247, 262

Ali, Muhabir Wanda Zembrzuska'nın hizmetinde olan zenci 60

Ali Haydar bin Rıza Efendi, Çanakkale'de Birinci Tabur Dördüncü Bölük Kumandanı
106, 107

Ali Rıza, Sadrazam 283

Ali Rıza Efendi, Mülâzım-ı Evvel 203

Alman/lar 3, 45, 53, 38, 50, 55, 62, 63, 64, 119, 127, 180, 182, 188, 192, 193, 207, 271,
272

— Donanması 272

— Hariciye Nezâreti 169

— tayyâresi 104

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	— topçuları 188	
	— üserâsı 139	
	— zâbitânı 59, 63, 64	
Almanca	63	
Almanya	45, 63, 64, 192, 193, 272	
	— ataşemiliteri 157	
	— Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesi 192, 193	
Alsace-Lorraine	6	
Altıncı Gurkhas Taburu	262	
Altıncı South Lancashire Taburu	262	
Amerika/lılar	50	
	— Salîb-i Ahmeri 74	
	— Sefâreti 40, 70, 72, 76, 128, 129, 131, 133, 135, 138, 139, 140, 168, 176, 179, 193, 210, 219, 221, 229, 230, 264, 266, 267, 268, 271, 275, 276, 277	
	— sefiri 75, 220, 229	
	— Sefâreti, Londra 128, 229, 230, 267, 268, 271	
	— Sefâreti, Paris 133, 139, 181, 266, 275	
	— sefiri, Paris 135	
Amsterdam	190	
Anadolu		
	— bataryaları 84, 94, 96, 148, 156, 247, 250	
	— Boğaz bataryaları 28, 225, 227, 239, 243	
	— sahil bataryaları 29, 94, 154, 162	
	— Şimendifer Hattı 175	
Anafarta/lar	7, 8, 10, 11, 12, 14, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 40, 41, 67, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 96, 98, 99, 101, 130, 135, 136, 137, 142, 144, 145, 146, 149, 150, 151, 152, 154, 158, 159, 160, 161, 162, 176, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 204, 205, 234, 236, 237, 238, 240, 241, 243, 248, 253, 262	
	— Cephesi 13, 16, 17, 18, 19, 20, 63, 89, 95, 148, 151, 157, 167	
	— Grubu 11, 12, 16, 78, 81, 142, 143, 155, 169, 177, 178	
326		

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	Ancos, İngiliz efrâdından	214
	Anvers Seferi	186, 187, 189
	Anzak	36, 102, 104, 231, 232, 260, 262
	Arıburnu	7, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 19, 20, 21, 23, 26, 27, 29, 30, 31, 72, 73, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 153, 154, 158, 159, 160, 161, 162, 171, 172, 173, 174, 175, 195, 196, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 213, 214, 215, 216, 217, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 246, 253
	— Cephesi	17
	— İskeleyi	150, 198, 199, 235, 237, 241
	Armudlu	26, 147
	— Jandarma Bölük Kumandanlığı	147
	Askerî Ceza Kanunu	175
	Asquith, İngiliz Başvekili	184, 185, 187
	Asro, Arıburnu'nda bulunan İngiliz efrâdından	216
	Aşâir ve Muhacirîn Müdüriyeti	
	— bütçesi	282
	Atina	190
	— Sefâret-i Seniyyesi	45
	Avam Kamarası	183
	Avrupa	184, 207
	Avustralya/lılar	103, 119, 120, 218, 262
	— askeri	10, 164
	— efrâdı	33, 118
	— esirleri	10
	— kıta'âtı	9
	— Kolordusu	36, 113, 114
	Avusturya	
	— -Alman kuvvetleri	261
	Ayastefanos	72
	Azmak	24, 22, 26, 29, 32, 160, 169, 178

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

B

Babakale 178

Bâb-ı Âlî 267, 268, 269, 271

Bahr-ı Sefîd 184, 232

— hey'et-i seferiyesi 112

— Kuvve-i Seferiyesi 192

—, muhafız vapuru 26

Bahr-ı Sefîd Boğazı 170

— Mevki'-i Müstahkem Sertabâbeti 66, 70

Bahriye Nezâreti 185, 275, 276

Bailloud, General, Şark Fırka-i Seferiyesi Kumandan-ı Muvakkati 131, 133, 134, 139

Balıkçı Yorgi veled-i Vasil, Darıca'nın Analispi Mahallesi'nde sakin 175

Balkan 192

— Muharebesi 53, 77, 188, 189

Bandırma 71

— Liman Riyâseti 141

— Limanı 155

Banks, Jok, Müttefik askeri 34

Baralong Hadisesi 274

Barbaros Zırhlısı 164

Barbayani veled-i Paskal, Mürefte sandalcılarından 280

Bartlett, Ellis Ashmead, İngiliz parlamenter ve gazeteci 35, 36, 37, 41, 43, 44, 163, 170, 171, 185, 206

Bastia, Korsika'da 111

Başkumandanlık Vekâleti 75, 220, 230

Batist le Kont, Fransız pilot 248

Behramlı reviri 168

Belçika 193

Bergos 70

Berhslod Kruvazörü 272

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
Berlin	221	
Bern Alman Sefâreti	169, 170	
Besim Ömer, Doktor, Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Reis-i Sâîsi	66, 211	
Besim Zühdi, Doktor	257	
Beşige Burnu	245	
Beşinci Norfolk Alayı	135	
Beşinci Ordu	48, 49, 70, 89, 95, 97, 142, 148, 151, 155, 157, 167, 168, 169, 177, 178	
— Kumandanlığı	47, 143, 275	
— Sıhhiye Riyâseti	138	
Beyoğlu	163	
Beyşehir	255, 258	
Biga sefinesi	73	
Bigalı	173	
Birdwood, William, General	261, 262	
Birinci Ordu Kumandanlığı	140	
Bitlis Vilâyeti	279	
Boddege, Mülâzım-ı Evvel	247, 248, 253	
Boğaz	11, 86, 94, 143, 164, 188, 191, 198, 206, 242, 247, 248, 253, 262	
— bataryaları	25, 147, 240, 241, 242, 244, 245, 246, 249, 252	
— medhali	25	
— sahil bataryaları	80	
— Umum Kumandanlığı	79, 96, 142, 147, 148, 155	
Boğaziçi	72	
Bolayır karyesi	20, 128, 129	
Bombasırtı	143	
Bozbey	134	
Bozcaada	97, 148, 156, 241	
Brolard, Ferik, Çanakkale Kuvve-i Seferiyesi Kumandanı	264	
Bronsart, V., Karargâh-ı Umumî Erkân-ı Harbiye Reisi	49	

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	Bud, Anafartalar'da ele geçen esirlerden 8	
	Bulgar 48	
	— askeri 53, 213	
	— Matbûâtı 49, 53, 56, 61	
	Bulgaristan 46, 168, 170, 171	
	Burgas İskelesi 79	
	Bünyan 255	
	— Kaymakamlığı 258	
	Büyük Kemikli 27, 86, 97, 98, 100, 242	
	Büyükçekmece 141	

C

	Caldern, George, Mülâzım, İngiliz zâbitânından 45, 46	
	Canopus Zırhlısı 164, 165	
	Carden, Amiral, Çanakkale Boğazı'nı abluka eden 184	
	Carman	
	— sistemindeki tayyâre 250, 253	
	Carson, Edward, İngiliz siyaset adamı 185, 261	
	Cebeltepesi 142	
	Cemal Efendi, Çanakkale'de esir düşen 35	
	Cenevre Mukâvelenâmesi 132, 264, 265	
	Cenûb Grubu (Seddülbahir'de) 12, 14, 16, 79, 81, 89, 96, 97, 108, 142, 143, 144, 148, 149, 152, 156, 157, 158, 167, 168, 169, 178, 179	
	Cenûbî Midland Süvari Livâsı 19	
	Cesarettepe 167	
	Cevad Paşa, Mirlivâ, Bahr-ı Sefîd Boğazı Mevki'-i Müstahkem Kumandanı, On Dördüncü Kolordu Kumandanlığı'na tayini 141	
	Chaiman, Miralay 68	
	Charles Pret, Frederick Pret oğlu, Avustralyalı, Ağır Mecrûhîn Hastahânesi'nde vefat eden 136, 137	

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Churchill, İngiltere sâbık Bahriye Nâzırı 183, 184, 185, 186, 187

Clemenceau 221

Conkbayırı 24, 68, 69, 87, 146, 262

Cowhaun, William, Karakol Dağı hücumunda esir düşen 67

Ç

Çanakkale 3, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 20, 24, 27, 33, 35, 37, 38, 49, 52, 53, 56, 61, 62, 71, 73, 75, 76, 77, 78, 81, 86, 94, 95, 97, 101, 105, 106, 107, 108, 110, 112, 117, 120, 122, 127, 133, 134, 135, 136, 137, 142, 143, 148, 151, 152, 155, 156, 157, 161, 163, 167, 171, 172, 173, 174, 183, 184, 185, 187, 188, 190, 191, 192, 206, 207, 208, 209, 211, 217, 218, 219, 220, 225, 227, 230, 241, 251, 254, 255, 257, 259, 261, 266, 268, 269, 277, 278, 279

— Askerî Merkez Hastahânesi 86

— Boğazı 169, 170, 183, 184

— Cephesi 10, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 56, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 142, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 159, 160, 162, 169, 177, 178, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 250, 253

— Grup Kumandanlığı 273

— Hey'et-i Seferiyesi 261

— Merkez Hastahânesi 65

— Mutasarrıflığı 284

— Seferi 171, 185, 186, 187, 188, 206, 207

— Şibh-i Cezîresi 270

Çatlakdere 12, 155

Çekmeceler 13

Çınarlı Liman 156

Çikolata Tepesi 42

Çorlu Jandarma Bölük Kumandanlığı 147

Çura Feneri 18

D

Dahiliye Nezâreti 257, 272, 282

Daily Mail 170

Darıca 13, 175

— bataryaları 18

— Jandarma Karakolu 14

De Longford, Kont, Anafartalar muharebesinde mecrûh düşen 130, 131

De Robeck, Visamiral, Şarkî Bahr-ı Sefîd Filosu Kumandanı 128, 129, 185

Dedeâğaç 157

Değirmenburnu 84

— istihkâmı 73

Denevnik 47, 48

Dersaâdet 129, 135, 180, 188, 256, 284

— Amerika Sefâreti 181, 231, 267, 268

— Divan-ı Harb-i Örfisi 176

D'Esprey, Franchet, General 284

Devenha, hastahâne gemisi 102

Dil İskelesi 14

Divan-ı Muhasebât Riyâseti 281

Doğan tüccar vapuru 71

Dokuzuncu Fırka 171, 172

Donanma-yı Hümâyûn 161

Dongola Hastahâne Gemisi 104

Doughty Wylie, İngiliz zâbit 282, 283, 284

— Madam 285

Dördüncü Wolister Alayı 140

Dursun köyü 204

Düşman [Müttefikler]

— bataryaları 28, 43, 79, 80, 83, 86, 88, 90, 93, 99, 100, 101, 145, 159, 204, 205, 235, 240, 249

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
—	bomba mevzii 23, 27, 82, 83, 88, 97, 179, 196, 204	
—	gemileri 7, 11, 235, 268	
—	hastahâne gemileri 84, 101, 150	
—	keşif kolları 82, 86, 89, 91, 92	
—	kruvazörü 12, 20, 22, 31, 32, 87, 94, 95, 97, 100, 147, 156, 158, 161, 162, 167, 177, 179, 201, 202, 204, 205, 235, 239, 241, 244, 246, 247, 248, 249, 252	
—	lağımı 79, 87, 88	
—	nakliye gemisi 14, 23, 27, 79, 88, 89, 95, 96, 97, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 161, 198, 199, 204, 235, 236, 242, 247, 250	
—	nakliye sefinesi 22, 50, 55, 81, 169, 203, 244	
—	ordugâhı 32, 82, 83, 88, 100, 144, 145, 246	
—	sahra bataryası 152	
—	sefâini 43, 155, 161, 238, 273, 274	
—	sefinesi 142, 251	
—	siperleri 4, 13, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 78, 82, 85, 86, 87, 88, 90, 92, 99, 100, 101, 143, 144, 145, 146, 150, 153, 155, 156, 158, 159, 160, 167, 200, 201, 202, 205, 239, 241, 244, 249	
—	tahtelbahirleri 18, 26, 44, 52, 79, 81, 95, 141, 144, 147, 169, 175, 273, 208, 276, 280	
—	tayyâreleri 11, 12, 54, 56, 65, 66, 70, 73, 74, 84, 86, 96, 138, 142, 143, 158, 168, 178, 201, 203, 230, 236, 242, 266, 271, 272	
—	topçuları 14, 25, 27, 29, 78, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 93, 142, 151, 160, 169, 178, 195, 200, 242, 247	
—	torpidoları 11, 13, 23, 24, 28, 30, 31, 32, 80, 84, 86, 91, 95, 99, 100, 101, 143, 146, 158, 161, 179, 195, 198, 201, 239	
—	üserâsı 7	
—	zırhlıları 99, 158, 169, 196, 199, 200, 202, 203, 205	

E

E-20 İngiliz tahtelbahiri 161

E-7 İngiliz tahtelbahiri 27

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
Ece Limanı	204	
Edib, Karargâh-ı Umumî İstihbarât Şubesi'nden Erkân-ı Harb Binbaşısı	11, 12, 16, 17, 19, 23	
Edirne	284	
Edremid Vapuru	95	
Ekat, İngiliz efrâdından	215	
Ekinlik Ada	16	
Elli Dördüncü East England Territorial Fırkası	12	
Elli İkinci Lowland Fırkası	143	
Elli Üçüncü Walls Territorial Fırkası	12	
Elli Yedinci Piyade Alayı	173, 174	
Emin, Müsteşar	258	
Emoral, Piyade livâsından	217	
Enver Paşa, Başkumandan Vekili ve Harbiye Nâzırı	40, 41, 64, 69, 71, 74, 107, 138, 141, 168, 172, 173, 174, 175, 176, 193, 194, 219, 221, 258, 259, 275, 278	
Erdek Limanı	169	
Erenköy	132, 265	
Erkân-ı Harbiye		
— Hey'eti	63, 64	
— Karargâhı	59	
— Riyâseti	47	
Ertuğrul	226	
Erzurum	254, 258	
Esad Paşa, Ferik, Üçüncü Kolordu Kumandanı, Birinci Kolordu Kumandanlığı'na memuriyeti	140	
Eskihisar, İzmit'te	273	
Eskihisarlık, Çanakkale'de	228, 241	
Ezine	73, 265, 266	
— Havuzludere karargâhları	265	

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

F

Fahreddin, Harbiye Nâzırı Vekili 108, 109, 112, 135, 136, 137

Faik, Bünyan Kaymakamı Müdafaa-i Milliye Reisi 255

Fatma Sabiha, esir olarak Mısır'da bulunan Sadık Efendi'nin validesi 110

Fawkes, William George Stewart, Mülâzım-ı Sâni 67

Fed, John, Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından 213

Felkat, Edward oğlu, İngiliz efrâdından 109

Ferdinand, Bulgaristan Kralı 171, 192

Ferid Paşa, eski Sadrazam 282

Fevzi, Harbiye Nâzırı 284

Fisher, Lord, İngiliz Bahriye Başkumandanı 184, 185

Flandr 193

Fortesque, Granville, Yüzbaşı 190

Foti veled-i Hristidi, Darıca'nın Engina Mahallesi'nde mukîm Hampato Fabrikası ateşçisi 175

Fransa 4, 8, 111, 127, 133, 138, 139, 193, 269, 274, 277

— erkân-ı harbiyesi 184

— Harbiye Nezâreti 131, 133, 264

— Hariciye Nezâreti 133, 139, 179, 266, 275

— Hükûmeti 70, 75, 135, 139, 181, 184, 187, 221, 266, 277

Fransızlar 4, 6, 7, 8, 9, 10, 44, 75, 77, 83, 106, 111, 127, 131, 132, 133, 134, 143, 157, 168, 169, 181, 208, 210, 221, 229, 247, 268, 270, 276, 277

— hastahâne sefâini 131

— mezarlıkları 281, 283

— mühendis 252

— tayyâreleri 132, 133, 135, 142, 247, 248, 265

— torpidosu 86

— üserâsı 7, 10, 139

— zırhlısı 207

French, John, İngiliz General 192

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

Fuad, Kale-i Sultaniye Mutasarrıfı 273

G

Galataköyü 74, 242

Galib Kemalî Bey, Atina Sefiri 46

Galli, Emile, Fransız muhabir 77

Gazette de Hollande 211, 212

Gazette de Lausanne 252

Gebze şimendifer köprüsü 13

Gedikdere 143

Gelibolu 3, 4, 16, 38, 39, 49, 61, 62, 63, 68, 69, 71, 142, 144, 156, 176, 177, 179, 180, 181, 187, 189, 211, 229, 281, 283, 284

— Şibh-i Cezîresi 36, 37, 40, 41, 45, 54, 77, 120, 126, 139, 148, 156, 157, 158, 176, 180, 182, 183, 184, 185, 191, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 231, 232, 234, 255, 261, 285

— Vapuru 169

Gemlik 20

— Körfezi 18

George, Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından 213

Goeben Dretnotu 272

Goliath Zırhlısı, İngiliz 208

Goltz Paşa 64

Goulois gazetesi 77

Gouraud, General 7, 134

Grey, Edward, İngiliz Dışişleri Bakanı 187

Gurkha, Nepal askeri 113, 115, 116, 117, 118, 122, 123, 124, 125

H

Haliç Vapuru 73

Halil Bey, Hariciye Nâzırı 212, 225

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	Halil Bey, Miralay, Irak Grubu Kumandanı	258, 259
	Halil, Karahisar-ı Sahib Belediye Reisi	257
	Halilpaşa Çiftliği, Lapseki'de	73, 134
	— Hastahânesi	70, 133, 135
	Hamdi, Beyşehir Belediye Reisi	255
	Hamilton, Ian, General	6, 259, 260, 261, 262, 263, 264
	Harb Matbûât Karargâhı	9, 38, 41, 66, 77, 128, 183, 190, 212, 259
	Harbiye Nezâreti	46, 108, 109, 136, 281, 282, 286
	Hariciye Nezâreti	35, 40, 45, 65, 66, 70, 71, 74, 75, 76, 105, 107, 108, 110, 111, 128, 131, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 168, 179, 180, 193, 194, 210, 218, 220, 229, 266, 267, 268, 275, 276, 283, 284, 286
	Hatwill, Beşinci Norfolk Alayı'ndan olup Anafarta'da vefat eden	135, 136, 137
	Havuzludere	132, 138, 230, 266
	Haydarpaşa	50
	Helles Burnu	25, 96, 103, 131, 134, 139, 164, 166, 263
	Highflyer	
	— sisteminde kruvazör	228
	Hilâl-i Ahmer	11, 127, 134, 210, 230, 265, 266, 267, 270
	— bayrağı	132, 138, 178, 266, 269
	— Cemiyeti	229, 268, 277
	— flamaları	70, 73
	— Hastahânesi, Mısru'l-Kahire'de	110
	— vapuru	126
	Himan, Frank, Müttefik askeri	34
	Hind/liler	103, 262
	— askeri	113, 115
	— Livâsı	10, 112
	— zâbiti	112, 118, 119
	Hindistan	
	— Hey'et-i Sıhhiyesi zâbitânı	182
	Hisarlık	80, 84, 86, 96, 251

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	Hodar, Hellig, İngiliz üserâsından	76
	Hohenburg, Kont, Yalova Hastahânesi idarecisi	210, 275
	Hollanda	212
	— Hariciye Nezâreti	225
	Hora	147
	Houston, Frank, Müttefik askeri	34
	Hovik Bey, Miralay, On İkinci Fırka Kumandanlığı'na tayini	39
	Hüseyin Ali, Yüzbaşı	38, 39

İ

	İbrice	179
	— Burnu	201
	İhtiyât hastahânesi, Bergos'ta	70
	İkinci Kolordu Kumandanlığı	111
	İlhami Efendi İbn-i Arif, Üsküdarlı, Onuncu Piyade Alayı'ndan	111
	İlyas Burnu	28, 80, 147, 226
	İmralı Adası	13, 18, 20
	İmroz	81, 82, 84, 90, 96, 97, 103, 104, 112, 143, 146, 148, 157, 178, 226, 228, 233, 242, 244, 248, 251, 253, 260
	— Limanı	95, 226
	İnâyet-i Bârî römorkörü	273
	İngiliz/ler	3, 6, 8, 9, 10, 31, 36, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 55, 62, 63, 71, 75, 110, 111, 117, 120, 124, 127, 129, 133, 136, 143, 150, 157, 161, 168, 169, 170, 171, 176, 190, 191, 192, 193, 194, 206, 207, 210, 211, 212, 215, 229, 230, 253, 261, 265, 268, 269, 270, 271, 272, 275, 284, 285
	— Bahr-ı Sefîd Kuvve-i Seferiyesi zâyiâtı	101
	— Donanması	272
	— Fevkalâde Komiserliği	285
	— hastahâneleri	229, 270
	— mezarlıkları	281, 283

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
— tahtelbahirleri	51, 72, 270	
— tayyâreleri	55, 104, 182, 201, 253, 269	
— üserâsı	8, 109	
— zâbitânı	119, 120, 112, 122, 123, 125, 127, 212	
İngiltere	9, 45, 114, 128, 133, 138, 210, 260, 261, 269, 277	
— Bahriye Nezâreti	184, 187	
— Fevkalâde Komiserliği	286	
— Harbiye Nezâreti	136, 184	
— Hariciye Nezâreti	177, 229, 230, 267, 268	
— Hükûmeti	66, 70, 74, 75, 107, 129, 171, 177, 230, 268, 269, 270, 271	
İnöz	96, 168, 265	
İntepe	226	
İshak Necati, Geyveli, Vezneciler'de Kuyucu Murat Paşa Medresesi'nde	76	
İskenderiye	41, 217, 231, 232, 233	
İsmail bin Kaya Bey, Gemlikli, Bahriye Nezâreti İkinci Dairesi'nde müstahdem neferâtdan	106	
İsmail oğlu Süleyman, Geyveli, Fransızlara esir düşen	75	
İsmailoğlu Tepesi	18, 148	
İsmet, Kaymakam, İstihbârât Şubesi'nden	49	
İstanbul	14, 44, 50, 56, 61, 64, 71, 72, 77, 126, 127, 163, 169, 185, 188, 213, 234, 278	
— vapuru, Alman	72	
İtalya	32, 184	
İtalyan/lar	127	
— bandıralı bir torpido	156	
İtilâf Devletleri	68, 69, 171, 172, 174	
İzmit Körfezi	13, 18, 273	

J

Jackson, İngiliz Amiral 184

K

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
Kabatepe	84, 164, 166, 178, 196	
Kadıköy	50, 163	
Kafkasya	184	
Kahire	110	
Kalamış Vapuru	18	
Kale Merkez Hastahânesi, bkz. Çanakkale Merkez Hastahânesi	66	
Kale-i Sultaniye, bkz. Çanakkale		
Kamara	187	
Kanlıdere	143	
Kanlısirt	12, 19, 20, 92, 107, 145, 154, 156, 161, 171, 177, 196, 203, 204, 205	
Karabiga	273	
— Hastahânesi	107, 108, 110	
Karaburun	16	
Karacabey	95	
Karadeniz	190, 260	
Karahisar-ı Sahib	257, 258	
Karakol Dağı	67	
Karakoltepe	32	
Karanlık Liman	24	
Karargâh-ı Umumî	56, 57, 58, 61, 62, 64, 126	
— İstihbarât Şubesi Müdüriyeti	46	
— Sahra Sıhhiye Müfettiş-i Umumîliği	66	
Kavak köprüsü	203	
Kayacık Ağılı	155	
Kâzım, Beşinci Ordu Erkân-ı Harbiye Reisi	47	
Kefalos Limanı	82	
Kemal Bey, Erkân-ı Harb Zâbiti	4	
Kemer	273, 276	
Kemikli	24, 96	

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
— İskelesi	202	
— Limanı	11, 12, 29, 78, 82, 97, 153, 158, 161, 195, 201, 202, 203, 204, 234, 235	
— Sahili	31	
Kept, Mayi, İngiliz efrâdından	214	
Kerevizdere	26, 82, 84, 86, 89, 91, 94, 96, 111, 143, 234, 241, 251	
— Vadisi	250	
Keşan	96, 157	
Keşif kolları	12, 13, 14, 15, 26, 27, 29, 78, 79, 81, 82, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 96, 99, 101, 144, 145, 146, 149, 150, 158, 167, 177, 197	
Kırmızısirt	143, 156	
Kızıladalar	20	
Kilidülbahir	156, 178, 253, 277	
Kilya Limanı	269	
Kireçtepe	12, 13, 14, 22, 95, 99, 152, 199	
Kirte	167, 260	
— Deresi	148	
Kitchener, Lord, İngiltere Harbiye Nâzırı	186, 187, 214	
Klotz, Mirlivâ, Menzil Müfettiş-i Umumîsi	140	
Kocaçimen tepeleri	173, 174, 175	
Kolonial Alayı	6	
Korkudere	99	
Kumkale	6, 11, 24, 73	
Kuvâ-yı Müttefika	180	
Küçük Kemikli	150, 157, 158	

L

Lahey

- Beyânnâmesi 221
- Konferansı 129
- Mukavelenâmeleri 132

No: **Belgenin Konusu** **Sayfa**

— Sefiri 212, 225
Lalebaba 143, 178
Laletepe garbı 78
Lancashire Fırkası 143
Lancy, Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından 215
Lapseki Kasabası 271, 272
— Limanı 144
Latoş Trevil Kruvazörü, Fransız 274, 276, 277
Lazkiye 274, 276, 277
Leibsich, von 64
Leros Vapuru 155
Levâzımât-ı Umumiye Teşkilâtı 77
Liman Paşa bkz. Sanders Paşa
Limni 3, 75, 97, 106, 112, 157, 217, 231, 232
Limnos, bkz. Limni
Limpus, Amiral, Osmanlı filosu kumandanı 188
Londra 170, 190
— cerâidi 41
Lonsom Çamlığı 215

M

Mâbeyn-i Hümâyûn Başkitâbeti 254, 255, 258
Madelayna Rigmersi Vapuru 72
Mahmuztepe 155
Majestic Zırhlıları 166
Maliye Nezâreti 279, 281, 282
Malta 233
Mamuretülaziz 278
Manchester Guardian gazetesi 231
Mariotte Tahtelbahiri 140

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
Marmara	44, 50, 273, 276	
— Denizi	13, 14, 16, 18, 20, 24, 26, 74, 81, 95, 141, 144, 147, 155, 169, 270, 276	
— havzası	73	
— Hayırsız Adası	16	
Matbûât		
— Kalemî	37	
— Karargâhı	225	
Mavro Adaları	84, 228, 241	
Maydos	71, 96, 100, 171, 230, 262, 264, 265, 266, 281	
Mehmed Cemal Efendi, Küçük Zâbit, İngilizler tarafından esir edilen	110	
Mehmed Reşad, V., Osmanlı Sultanı	40, 69, 141, 173, 175, 176, 259, 280	
Mehmed Said, Sadrazam	40, 69, 141, 173, 175, 176, 259, 280	
Meriç Vadisi	157	
Merkeb Adası	96, 97, 242	
Merkeztepe	143	
Mestantepe	24, 31, 88, 148, 155, 160, 178	
Mısır	19, 35, 110, 194, 216, 217, 256	
— Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hastahânesi	194	
Mi'adi, Mısır'da	110	
— Üserâthânesi	35	
Michael, İngiliz efrâdından	216	
Millî Ajans	9, 252	
Misbah, Sayda Belediye Reisi	256	
Mondros	75, 105, 106, 228, 233	
— Körfezi	96, 228	
Montmarter, Paris	5	
Morto		
— Körfezi	86, 96, 228	
— Limanı	28, 30, 84, 147, 162, 225, 226, 227, 239, 241, 250	

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	Morton, Amerika ordusundan	191
	Moskoflar	272
	Muamelât-ı Zâtiye Müdüriyeti İstihbarât Kalemi	108, 110, 136
	Muammer Beyefendi, Sivas Valisi	278
	Mudanya	18, 24, 72
	— İskeleyi	18, 73, 95
	Muhacirîn İdaresi	282
	<i>Muharebe Altın ve Gümüş İmtiyaz Madalyaları Nizamnâmesi</i>	68
	Muharebe Gümüş Liyakat ve İmtiyaz madalyaları	258, 259
	Muhbirlere Orduya İltihak Ruhsatnâmesi	48
	Muhnîk gazlar	30, 85, 156, 221
	Mustafa Abdülhâlık, Müsteşar	278
	Mustafa İbn-i Kaya Bey, Gemlik Kazası'ndan, Fransızlara esir düşen	105
	Mustafa Kemal (Atatürk), Miralay, On Altıncı Kolordu Kumandanı	63, 258, 259, 279
	Mustafa Şamlı, İstanbul'da	163
	Mustafa Şekib, Stockholm Sefiri	130
	Muş Sancağı	279
	Münire Hanım, Çanakkale'de şehit olan Ali Haydar Efendi'nin vâlidesi	106, 107
	Mürefte	280
	Müstecib Onbaşı (Turquoise) Tahtelbahiri	152, 155, 163, 252
	Müttefikîn bkz. Müttefik/ler	
	Müttefik/ler	77, 191, 192, 265, 276
	— donanması	191, 267
	— erkân-ı harbiyesi	191
	— üserâ ve mecrûhîni	229

N

Nara Burnu	248
Narrows	260, 261

— Geçidi 262

Nemçe

— hattı 272

— ordusu 272

Neuve Rotterdamsche Courant gazetesi 212

New Zeland/lılar 218, 262

— Kolordusu 36, 113, 114

— süvari efrâdı 127

Nurulbahir Ganbotu 280

O

On Dokuzuncu Alay 105

On Dokuzuncu Fırka 173, 174

On Dokuzuncu Sıhhiye Bölüğü 138, 230, 266

On Dördüncü Kolordu Kumandanlığı 141

On İkinci Fırka 13, 14, 143

On İkinci Sıhhiye Bölüğü Sertabâbeti 135

On Yedinci Kolordu 96

Onuncu Piyade Alayı 111

Ordu-yı Hümayûn 254

— Başkumandanlığı Vekâleti 129, 133, 135, 176, 181, 219, 266, 271, 277

Orhan Efendi, Mülâzım-ı Evvel 203

Orhaniye 24

Osman Paşa, Gazi 36

Osman, Trablusşam Belediye Reisi 256

Osmanî Nişânı 258, 259

Osmanlı/lar 171, 265, 271

— askerî depoları 267

— bataryaları 3, 4, 23, 28, 29, 80, 90, 98, 99, 134, 201, 226, 228

— Harbiye nâzırı 230

— hastahâneleri 229, 270

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
-----	-----------------	-------

- Hilâl-i Ahmer Cemiyeti 211
- İttihad Vapuru 71
- kuvâ-yı askeriyesi 229
- ordu donanması 72
- Ordusu 138, 212
- seyyar hastahâneleri 72, 132, 134, 265
- üserâsı 139
- zâbitânı 270
- Alman ordusu 180

Otro 46, 47, 48, 49, 52, 53, 56, 61

Otuz Birinci Alay 75

P

Palamutluk Bataryası 169

Paris 5, 6, 170, 221

Pel, Edward oğlu, Tekfurdağı Hastahânesi'nde vefat eden, İngiliz üserâsından 137

Pepo, Arıburnu'nda bulunan İngiliz efrâdından 215

Pericl, Jean, Çavuş, İngiliz üserâsından 107, 108

Perike, von, Liman Paşa'nın yâveri 63

Peyo, Arıburnu'nda bulunan İngiliz efrâdından 217

Pırnartepe 148, 155, 159

Piyade Yirmi Sekizinci Alay 68, 69

Plevne 36

Poincaré 7

Polmice, Jean, İngiliz efrâdından 109

Prince George Zırhlısı 164

Q

Queen Elisabeth Zırhlısı 18, 208

Queens Hall, Londra'da 170

No:

Belgenin Konusu

Sayfa

R

Radgar, Collia, Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından 214
Radman, Piyade livâsından 217
Râgıb Bey, Beşinci Ordu Sıhhiye Reisi Muâvini 210, 275
Refik Efendi, Mülâzım, Sekizinci İstihkâm Taburu yâveri 193, 194
Reşid, Dahiliye Nâzırı 285
Reşid Paşa Vapuru 201
Rider, Yüzbaşı 33
Roberts, Yüzbaşı, ihtiyat zâbitânından 182
Robertson, Binbaşı 34
Roma 170, 190
Rosen, Janna, Kontes 130, 131
Rum kasabası 54
Rus/lar 260
Rusya Hükûmeti 184

S

Sabit Bey, Erzurum Valisi 278, 279
Sadık Efendi, Mülâzım-ı Sâni, İngilizler tarafından esir edilen 110
Safa Römorkörü 169
Sahra hastahâneleri 126, 233, 267
Sahrâ Sıhhiye Müfettiş-i Umumîliği 210
Said Halim Paşa, Sadrazam ve Hariciye Nâzırı 130
Salib-i Ahmer
— bayrağı 31, 104, 142, 155
— Cemiyeti 229
— çadırları 97
— hastahâne gemisi 115
— işareti 31, 40, 41, 72, 103, 132, 150, 176, 233, 270
— Komitesi 66
Sanders, Liman von, Müşir, Beşinci Ordu Kumandanı 56, 57, 61, 62, 63, 64, 96, 148, 152

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	Sarıbayır 260, 262	
	— Tepesi 261, 262	
	Sarıtepe 156, 167	
	Saros 142	
	— adaları 239	
	— Körfezi 20, 24, 148, 149, 156, 161, 179, 201, 203, 253	
	Sayda 256, 258	
	Sazlıdere 156	
	Seddülbahir 7, 10, 11, 15, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 72, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 107, 139, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 168, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 226, 227, 228, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 256, 282, 283, 284, 285	
	— Cephesi 20, 21	
	— ihrac iskelesi 228	
	— İskelesi 80, 154, 242, 244	
	— Limanı 226, 227	
	— Ordugâhı 226, 227	
	Sekizinci Kolordu Kumandanlığı 194	
	Selahaddin Bey, On İkinci Fırka Kumandanı, On Üçüncü Fırka Kumandanlığı'na tayini 39	
	Selanik 170	
	Semadirek 157	
	Servet bint-i Süleyman, Rumelihisarı'nda oturan 35	
	Seyfi, Karargâh-ı Umumî İstihbarât Şubesi Müdürü 9, 10, 13, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 39, 47, 48, 68, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 128, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 167, 168, 170, 178, 179, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 210, 218, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 254, 264	
	Seyr-i Sefâin	
	348	

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
— Acentası 24		
— İdaresi 18		
Shepherd, William, G., <i>United Press</i> 'in Yakındoğu muhabiri	211, 212	
Sığındere	89, 144, 236	
— İskelesi 179		
Sırbistan	170, 192, 261	
Sih	120	
Sivritepe	156	
Sofya	49, 52, 53, 56, 61	
Soğandere	72, 265	
Soufréne Zırhlısı	243, 245	
Spiegel, Beyoğlu'nda	163	
Stockholm Sefâret-i Seniyyesi	130, 131	
Stopford, General	263	
Suvla	68, 97, 143, 260, 262, 263, 264	
— Koyu 36, 261		
— Körfezi 36, 171, 182, 260, 262, 263, 264		
— Limanı 8, 95, 142, 155		
Sülecik	16	
Süleyman, Mısır'da esir olarak tutulan Mehmed Cemal Efendi'nin babası	111	
Süleyman Paşa Türbesi	128, 129	
Süngübayırı	19, 20, 158, 160	
Swiftshure Zırhlısı	163, 164, 165, 166, 244	

Ş

Şahinsırt	16, 156
Şam	106
Şark Ecnebi Alayı	157
Şibh-i cezîre, bkz. Gelibolu Şibh-i Cezîresi	
Şimâl Grubu (Arıburnu)	12, 16, 18, 68, 69

No: **Belgenin Konusu** **Sayfa**

— Cephesi 78, 81, 89, 95, 97, 142, 143, 148, 152, 155, 157, 167, 169, 177, 178

Şirket-i Hayriye 273

— vapuru 144

T

Tahlisiye Madalyası 280

Tahsin, Erzurum Valisi 254

Taşkışla Hastahânesi 76, 193, 194

Taşlıhisar 276

Tavşan Adaları 164, 166

Tekfurdağı 14, 18, 53, 54, 108

— Hastahânesi 137

Tekke Burnu 72, 80, 96, 97, 98, 144, 145, 148, 152, 167, 225, 226, 227, 228, 239, 240,
242, 243, 244, 246, 247, 249, 250, 251, 253

Terel, Miralay, İngiltere'nin Dersaâdet ataşemiliteri 189

Ticaret ve Ziraat Nezâreti 277

Times 35, 43, 102, 163, 182, 185, 206, 259

Trablusşam 256, 258

Trakya dârü'l-harbi 168

Triad yatı 165

Triumph Zırhlısı, İngiliz 163, 166, 167

Tuna Nehri 261

Turquoise, bkz. Müstecib Onbaşı

Tuzla 67

— Gölü 8, 32, 36, 142

Türk/ler 3, 4, 5, 7, 8, 33, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 44, 54, 59, 61, 63, 64, 68, 77, 103,
104, 113, 114, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 132, 164, 182,
183, 184, 188, 189, 208, 211, 213, 262, 265

— Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesi 191

— siperleri 4, 42, 43, 67, 120, 125

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
— zâbitânı 53, 63, 64, 126, 127		
Türkiye 64, 77, 190, 229		
U		
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi 108, 140		
<i>United Press</i> 211		
Ü		
Üçüncü Fırka 75		
Üçüncü Kolordu Şimâl Grubu Ağır Mecrûhîn Hastahânesi 136		
Üserâ-yı Osmaniyye 110, 112, 270		
V		
Vangeance Zırhlısı 166		
Varşova 261		
Vengeance 164		
Viyana 46, 277		
<i>Viyedenski Courier Polenski</i> 46		
W		
Walsh, T., Dördüncü Wolister Alayı'na mensub İngiliz nefer 140		
Wery, Morris, Mariotte Tahtelbahiri mürettebâtından 140		
Whitny, Gelibolu Şibh-i Cezîresi'nde bulunan İngiliz efrâdından 213		
Williams, Yüzbaşı, Amerika ordusundan 191		
Willy Rick Mercy Vapuru 72		
Wilson, Amerika sâbık Reis-i Cumhuru 184, 188, 190		
Y		
Yalova 13, 248, 275, 277		
— Hastahânesi 210, 276		

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	Yarımca bataryaları 18	
	Yedinci Fırka Cephesi 24	
	Yeni Zelanda	
	— askerleri 10	
	— esirleri 10	
	— kıta‘âtı 9	
	Yeniçiftlik 147	
	Yeniköy İskelesi 95	
	Yenişehir 243	
	— Burnu 79	
	— tabyaları 24	
	— tarassud zâbiti 148	
	Yeşildere 158	
	Yeşilsirt 157	
	Yeşiltepe 19, 20	
	Yirmi Yedinci Piyade Alayı 171, 172, 173	
	Yunanlı 157	
	Yükseksirt 78, 87, 169	

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
	Z	
	Zembrzuska, Wanda, Madam, <i>Otro</i> , <i>Denevre</i> gazeteleri muhbiresi	47, 48, 52, 53, 56, 60, 61, 65